

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีอ้างอิงวารสารไทย
TCI (Thai-Journal Citation Index Center) กลุ่มที่ 2

วารสาร

ด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง

Journal of Public Administration and Politics

ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2568
ISSN 3088-2249 (Online)

วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง

ISSN 3088-2249 (Online)

เวลาเผยแพร่ วารสารเผยแพร่เป็นประจำทุกปีๆ ละ 2 ฉบับ คือ มกราคม-มิถุนายน
และกรกฎาคม-ธันวาคม

สถานที่ติดต่อ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
เลขที่ 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง
จังหวัดชลบุรี 20131

เบอร์โทรศัพท์ 038-102369 ต่อ 150

Homepage: <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/papojournal>

เจ้าของวารสาร คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

วารสารมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ และการเมืองการปกครอง ตลอดจนสาขาทางสังคมศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผลงานวิชาการ ได้รับการเผยแพร่ในวงกว้างและเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ โดยเป็นวารสารทางวิชาการที่มีการพิจารณา กลั่นกรองคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิในลักษณะผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่งและผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-blind peer review) ทั้งนี้บทความจะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน วารสาร ด้านการบริหารรัฐกิจและการเมืองเปิดรับพิจารณาบทความวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษทั้งใน รูปแบบบทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ บทความวิจารณ์หนังสือ รายงานการสัมมนา ด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เนื้อหาของบทความเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนกองบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบหรือเห็นด้วย

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก ดร.วิเชียร ตันศิริคงคล
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันทนาธร
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภา
สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต
ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์
คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.จีระ ประทีป
สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ เดียววิศเรศ
ข้าราชการบำนาญ อดีตอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นประจำศาลปกครองสูงสุด
รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษณากร ทาวะรมย์
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.ธีระพงษ์ ภูริปาณิก
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ เครือนวน
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ประสานงานกองบรรณาธิการ

ดร.ณปภา จิรมงคลเลิศ

ดร.ศุทธาทิพย์ จั๊บใจเหมาะ

นางสาวธารทิพย์ ภาวะวิภาต

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.กิจฐเขต ไกรวาส

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.ไวพจน์ กุลาชัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนิทเดช จินตนา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นนท์ น้ำประทานสุข

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิศว์ เศรษฐกร

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญผล

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพล พินิจ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ดร.ภูษิต แจ่มศรี

ข้าราชการบำนาญ นักวิชาการอิสระ

ดร.เฟ่ง บัวหอม

เทศบาลตำบลบางเสา จังหวัดชลบุรี

ดร.เสริมสิทธิ์ สร้อยสอศศรี

นักวิชาการอิสระ

ดร.ธานี ขามชัย

โรงพยาบาลมะเร็ง จังหวัดชลบุรี

รองศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

รองศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพวรรณ พึ่งพา

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษณากร ทาวะรัมย์

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร. ชีระพงษ์ ฤทธิปานิก

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บรรณาธิการแถลง

วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2568) มีวัตถุประสงค์ในการจัดทำขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางให้คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา หรือผู้ที่มีความสนใจเผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์และการเมือง ตลอดจนสาขาทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องสำหรับฉบับนี้กองบรรณาธิการได้คัดสรรบทความที่มีคุณภาพ จำนวน 9 บทความ โดยเริ่มที่ **บทความเรื่องแรก เรื่อง สูงวัยในที่เดิม: ความร่วมมือในชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุไทย** รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยากร หวังมหาพร ด้วยจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย ประเทศต่าง ๆ จึงออกมาตรการด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ แนวคิดหนึ่งที่ประเทศต่าง ๆ นำมาใช้คือความพยายามให้ผู้สูงอายุอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมให้นานที่สุดหรือเรียกแนวคิดนี้ว่า สูงวัยในที่เดิม แนวคิดนี้มุ่งเน้นการช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ในบ้านหรือสถานที่ที่รู้จักและสนับสนุนการดูแลตนเอง บทความวิชาการเรื่อง สูงวัยในที่เดิม: ความร่วมมือในชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการนำแนวคิดสูงวัยในที่เดิมมาใช้ในประเทศไทย ศึกษาโดยการสำรวจเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยพบว่า ประเทศไทยเริ่มนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในระบบการดูแลผู้สูงอายุระดับชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2545 ในลักษณะการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมในชุมชนเพื่อสนับสนุนผู้สูงอายุให้อยู่อาศัยในบ้านในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ ดังปรากฏในโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐไทยที่ออกแบบโครงการตามแนวคิดสูงวัยในที่เดิม อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนแนวคิดการสูงวัยในที่เดิมจะสำเร็จได้ต้องอาศัยการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม เช่น งบประมาณ บุคลากร โครงสร้างพื้นฐานและการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

บทความที่ 2 เรื่อง การจัดการความเสี่ยงด้านสาธารณสุขเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดย นายธนโชติ ตั้งบุญอักษร, นายภาณุพงษ์ มีจิต, ดร.สรชัย ศรีนิศานต์สกุล, ดร.โชติธาวาสนิท และ รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร แผนยุทธศาสตร์กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2560 - 2564 เป็นกรอบทิศทาง ในการปฏิบัติ การกิจด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งด้านนโยบายการบริหารประเทศของรัฐบาลที่เน้นการเพิ่ม ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน แนวทางการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558 - 2564 การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติภายใต้กรอบการดำเนินงานเช่นใด แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558 ยุทธศาสตร์ การเตรียมพร้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2557 - 2561 และแผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2556 - 2561 โดยมุ่งเน้นการขับเคลื่อนภารกิจด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยสู่การเป็นองค์กรชั้นนำด้านการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยที่มีมาตรฐานในระดับ

สากลเพื่อสร้างความตระหนัก เชื่อมั่น พร้อมรับมือ และจัดการความเสี่ยงจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ อย่างบูรณาการเกิดความปลอดภัยอย่างยั่งยืนด้านสาธารณสุขของประเทศไทยภายใต้วาระ “ประเทศไทยปลอดภัย” (Safety Thailand) เนื่องด้วยสถานการณ์สาธารณสุขที่เกิดขึ้นในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ส่วนใหญ่เกิดภัยจาก เช่น อัคคีภัย อุทกภัย โดยมีปัจจัยเสี่ยงมาจากพื้นที่ราบลุ่มติดภูเขา มีน้ำท่วมขัง

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้ศึกษาสนใจศึกษาเรื่องการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุขเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นแนวทางศึกษาในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณสุข โดยมีเป้าหมายสำคัญในการลดความเสี่ยงจากสาธารณสุข เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ ตามแนวทางในการดำเนินงานด้านการป้องกัน บรรเทาการลดผลกระทบจากสาธารณสุข และการเตรียมความพร้อมอย่างยั่งยืน

บทความที่ 3 เรื่อง การวิเคราะห์ทิศทางการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง โดย นายทรงวุฒิ ประกอบธรรม และ รองศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว ในปัจจุบันประเด็นการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงได้หวนกลับมาอยู่ในความสนใจของสาธารณชนอีกครั้งโดยเฉพาะในช่วงการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2565 สร้างแรงกระเพื่อมกับแนวคิดการผลักดันนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงอีกครั้งโดยกลุ่มนักวิชาการด้านการกระจายอำนาจภาคประชาสังคม และ สื่อมวลชน ในระดับชาติที่ต่างคำถามต่อโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์ที่ดำรงอยู่มาอย่างยาวนานในระบบราชการไทย การหิบบกประเด็นดังกล่าวขึ้นมาเป็นวาระสาธารณะไม่ได้เกิดจากกระแสสังคมเพียงลำพัง หากยังได้รับการผลักดันในเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมจากพรรคการเมือง โดยเฉพาะพรรคก้าวไกลเสนอการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นนโยบายสำคัญในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ความเคลื่อนไหวดังกล่าวจึงถือเป็นหมุดหมายใหม่การผลักดันนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงและการกระจายอำนาจในสังคมไทยที่มีข้อถกเถียงมาอย่างยาวนาน

สถานการณ์ในปัจจุบันจึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่นำไปสู่ความสนใจของผู้วิจัยในการศึกษาประเด็นดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทิศทางการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในประเทศไทย การวิเคราะห์ปัญหาเชิงโครงสร้างในการผลักดันนโยบายดังกล่าว เช่น ความต้านทานจากกลุ่มข้าราชการประจำ ความไม่พร้อมด้านกฎหมาย และความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่นมากไปกว่านั้น และพัฒนาเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนผ่านจากระบบราชการแบบรวมศูนย์ไปสู่ระบบการบริหารจังหวัดที่ยึดโยงกับประชาชน

บทความที่ 4 เรื่อง การวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริม Soft Power เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย โดย นางมาลินี สิงห์สุวิห และ รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ เครือนวน การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ ได้แก่ วิเคราะห์กระบวนการก่อรูปและการขับเคลื่อนนโยบาย

Soft Power ของประเทศไทย วิเคราะห์ปัญหาข้อจำกัดนโยบาย และเสนอแนวทางการปรับปรุงเชิงนโยบาย ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารราชการและงานวิชาการ และสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายจำนวน 15 คน คัดเลือกโดยวิธีเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยกระบวนการเนื้อหา content analysis และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่เป็นรูปธรรม นำเสนอโดยเปรียบเทียบกับแนวคิดการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัตินำไปสู่การระบุทางเลือกในการขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power ของประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า นโยบาย Soft Power ของไทยมีการก่อรูปมาจากปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาได้สถานะเศรษฐกิจตกต่ำ ปัจจัยทางการเมือง การค้าเสรี และแข่งขันเพื่อแข่งขันให้ได้เปรียบทางการค้า ปัจจัยทางนโยบาย ได้แก่ นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ของพรรคเพื่อไทย และปัจจัยทางเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดความสะดวกทางด้านการตลาด การบริหารธุรกิจและธุรกรรมทางการเงิน การขับเคลื่อนนโยบายผ่านหน่วยงาน Thailand Creative Content Agency หรือ THACCA เป็นหน่วยงาน ที่สนับสนุนและส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทย เป้าหมาย ได้แก่ Food, Festival, Flight, Film และ Fashion ปัญหาข้อจำกัด ได้แก่ นโยบายที่ยังขาดความชัดเจนในแนวปฏิบัติ ความไม่เข้าใจของส่วนราชการในระดับปฏิบัติ กลไกการประเมินผลที่ยังไม่เป็นระบบ และนโยบายขาดการให้ความสำคัญกับชุมชนและท้องถิ่น ข้อเสนอแนะสร้างความชัดเจนในเป้าหมายและวิธีปฏิบัติของนโยบาย พัฒนาความรู้ให้กับข้าราชการ สร้างระบบการประเมินผลที่ดี และให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น

บทความที่ 5 เรื่อง การวิเคราะห์ผลกระทบต่อการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นภายใต้
นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดย นายปภาวิน ศรีพล และ
รองศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว บทความวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ผลกระทบต่อการบริหารงานของ
การปกครองท้องถิ่นภายใต้ นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย (1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (2) เพื่อศึกษาผลกระทบต่อการบริหารงานกระจายอำนาจของรัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และ (3) เพื่อศึกษานำเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับนโยบายการกระจายอำนาจไปสู่ความสำเร็จและยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลยุคดังกล่าวไม่ได้สอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง แต่สะท้อนแนวทางรวมศูนย์อำนาจรัฐราชการนำการปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะการควบคุมการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น การแต่งตั้งผู้บริหารโดยส่วนกลาง และการกำกับการใช้งบประมาณ ทำให้ อปท. สูญเสียความเป็นอิสระในการบริหารงานและบทบาทเชิงนโยบาย ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนลดลงและกลไกตรวจสอบถ่วงดุลอ่อนแรง

ผลกระทบต่อการบริหารงานของ อปท. ประกอบด้วยการเร่งด่วนการเลือกตั้งและการแต่งตั้งผู้บริหารโดยส่วนกลาง ลดความเป็นอิสระและความสามารถในการสะท้อนความต้องการประชาชน

การกำกับงบประมาณและโครงการบริการสาธารณะโดยส่วนกลาง จำกัดความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพในการบริหารงานการบริหารบุคลากรถูกจำกัด ส่งผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพการให้บริการ การแทรกแซงกิจการเฉพาะด้าน เช่น ขนส่งมวลชน ทำให้ อปท. สูญเสียความสามารถในการตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ ความเป็นนิติบุคคลของท้องถิ่นถูกจำกัด ลดความสามารถในการวางแผนและดำเนินโครงการตามบริบทเฉพาะพื้นที่ เพื่อให้การกระจายอำนาจประสบความสำเร็จและยั่งยืน ควรออกแบบนโยบายโดยเน้นการถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจอย่างแท้จริงการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างเพียงพอ การพัฒนาบุคลากรที่มีความสามารถ การสร้างกลไกตรวจสอบและมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างสมดุลระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น

บทความที่ 6 เรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัลของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร โดย ดร.จิตพงษ์ อัยสานนท์, ดร.พิชญา วิศาลโกศล, ดร.ณัฐฐาธิสร ศรีเพชร และ ดร.เสาวรัตน์ บรรยงพัฒนะ ยุคดิจิทัล หรือยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของชีวิตและธุรกิจ ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ต่อเศรษฐกิจโลก องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ รายงานว่าธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั่วโลกซึ่งคิดเป็นร้อยละ 95 ของธุรกิจทั้งหมดและสร้างการจ้างงานถึงร้อยละ 60 - 70 กำลังเผชิญความท้าทายในการปรับตัวสู่ดิจิทัล โดยมีเพียงร้อยละ 25 เท่านั้นที่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลอย่างสมบูรณ์ กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสูงที่สุดจำนวน 589,234 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.5 ของทั้งประเทศ พื้นที่นี้มีข้อได้เปรียบด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่พัฒนาแล้ว อัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงร้อยละ 92.3 และมีระบบนิเวศดิจิทัล (Digital Ecosystem) ที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศ อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัลพบว่าธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในกรุงเทพมหานครที่นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้อย่างเต็มรูปแบบมีเพียงร้อยละ 31 สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ 23 เพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 52) ยังใช้เทคโนโลยีในระดับพื้นฐาน เช่น การสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย การรับชำระเงินออนไลน์ แต่ยังขาดการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับกระบวนการทางธุรกิจอย่างลึกซึ้ง แม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอยู่บ้าง แต่ยังขาดการศึกษาที่ครอบคลุมและเจาะลึกในบริบทเฉพาะของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะการวิเคราะห์แบบองค์รวมที่พิจารณาทั้งปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และการนำเทคโนโลยีมาใช้พร้อมกัน รวมถึงการศึกษาอิทธิพลของตัวแปรกำกับ เช่น ขนาดธุรกิจ ประเภทธุรกิจ และอายุธุรกิจ ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการวิวัฒน์จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวด้วยการพัฒนารอบแนวคิดบูรณาการที่ผสมผสานทฤษฎีและแนวคิดหลายมิติ เพื่อให้เข้าใจปัจจัยความสำเร็จอย่างลึกซึ้งและนำเสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมสำหรับการพัฒนาธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัล

บทความที่ 7 เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐดนัย ประเทืองบริบูรณ์, ดร.วัชชัย ขวัญธาร และ นายอุเทน อยู่สะอาด สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในวงการพระเครื่องและวัตถุมงคลในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา การเช่าหาบูชาพระเครื่อง โดยเฉพาะพระสมเด็จได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องใน เช่น ในปี 2553 มีการบันทึกสถิติการเช่าพระสมเด็จวัดระฆังพิมพ์ใหญ่ด้วยราคาสูงถึง 35 ล้านบาท ในแต่ละปีมีเงินหมุนเวียนในวงการพระเครื่องมากกว่า 7 พันล้านบาท ยังไม่นับรวมการปล่อยเช่าในระบบออนไลน์และการเช่าประมูลในต่างประเทศ ซึ่งคาดว่าเงินที่อยู่ในวงการพระเครื่องสูงถึง 1.5 หมื่นล้านบาท นอกจากนี้พระเครื่องและวัตถุมงคลยังเป็นเครื่องมือในการแสดงมูลค่าในฐานะความเป็นทรัพย์สินของผู้ครอบครอง โดยเฉพาะการแสดงบัญชีทรัพย์สินของนักการเมืองที่ยื่นทรัพย์สินต่อ ปปช. ที่ส่วนใหญ่ จะแจ้งเป็นมูลค่าพระเครื่อง ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนมาทุกยุคทุกสมัย เนื่องจากแจ้งแต่ราคาไม่ได้นำพระองค์จริงไปให้ ปปช. ตรวจสอบ จะกำหนดราคาเท่าไรก็ได้ จึงถูกมองว่า ถ้านักการเมืองได้เงินจากส่วนอื่นมาก็จะนำมาลงเป็นราคาพระเครื่องทั้งหมด เนื่องจากมูลค่าอยู่ที่แต่ละคน พระแท้หรือไม่แท้ ปปช. ไม่รู้ไม่ทราบ ปัญหาที่น่าสนใจคือ เมื่อมีการซื้อขายที่มีมูลค่าและมีการซื้อขายหรือเช่าบูชา ผู้ขายย่อมมีหน้าที่ต้องเสียภาษีให้แก่รัฐตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดเรื่องหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไว้ตามมาตรา 50 (9) ให้บุคคลมีหน้าที่เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ จากบทบัญญัติดังกล่าวทำให้ประชาชนชาวไทยทุกคนต่างมีหน้าที่ต้องเสียภาษีอากรให้แก่รัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายเหล่านี้ได้แก่ กฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการจัดเก็บภาษีอากรไม่ว่าจะเป็นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสรรพสามิต ภาษีศุลกากร หรือ ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น แต่ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ความอ่อนด้อยของระบบราชการไทยคือการจัดเก็บภาษีจากผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล ยังมีกฎหมายที่เฉพาะเจาะจง และยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินราคาให้เป็นราคากลางเช่นเดียวกับราคาประเมินที่ดินสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงยังไม่มีหลักฐานการเสียภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่องและวัตถุมงคลอย่างชัดเจน จากข่าวการจำหน่ายในราคาสูงซึ่ง ชาคริต ไวปริชชี และ จิรศักดิ์ รอดจันทร์ ได้เสนอให้เพิ่มธุรกิจการจำหน่ายพระเครื่องและวัตถุมงคล เป็นเงินได้พึงประเมินของมาตรา 40 (8) ในประเภทที่ 44 โดยให้ระบุไว้ว่า “การทำธุรกรรมพระเครื่องและวัตถุมงคล” และกำหนดอัตราหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาไม่เกินร้อยละ 60 ถึงแม้จะมีข้อเสนอดังกล่าว จนถึงปัจจุบัน กรมสรรพากรก็ยังไม่ได้เพิ่มหลักเกณฑ์ให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายแต่อย่างใด การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดหลักเกณฑ์การเสียภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่องและวัตถุมงคล เพื่อนำเสนอเป็นแนวความคิดการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีพระเครื่อง และวัตถุมงคลอย่างเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ ลดปัญหาอาชญากรรม รวมถึงการอาศัยช่องว่างเป็นเครื่องมือในการแสดงรายได้และบัญชีทรัพย์สินที่เกินความเป็นจริง รวมถึงการใช้เป็นเครื่องมือในการฟอกเงินและการทำทุจริตในทางการเงินต่อไป

บทความที่ 8 เรื่อง ทูตทางสังคม: แนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพิทักษ์ เหมบาสัตย์, ดร.อ็อต โนนกระยอม และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โสภณ มุลหา การศึกษาเกี่ยวกับ “กลุ่มชาติพันธุ์” นับเป็นประเด็นสำคัญหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากนักวิชาการหลากหลายสาขา โดยส่วนใหญ่มักจะศึกษา ในเรื่องภาษาและวัฒนธรรม ประเทศไทยซึ่งถือเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ภาษา และวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน อีกทั้งยังมีพื้นที่กว้างขวางและมีอาณาเขตติดต่อกับหลาย ประเทศผู้คนที่ย้ายถิ่นมาอาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้มีทั้งที่เป็นชนพื้นถิ่นที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม และที่อพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่ อาศัยในภายหลังแล้วสืบทอดเชื้อสายมาจนถึงปัจจุบัน อาจเรียกกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน มีความเชื่อ ค่านิยม ที่เหมือนกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม้กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในจังหวัดกาฬสินธุ์จะมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง แต่ในปัจจุบันกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤตซ้อนวิกฤต คือ การกลืนกลายทางวัฒนธรรมที่อิทธิพลของ กระแสโลกาภิวัตน์และค่านิยมสมัยใหม่ ทำให้วัฒนธรรมขนาดเล็กถูกมองข้าม คนรุ่นใหม่เริ่มละทิ้ง อัตลักษณ์พื้นถิ่น ส่งผลให้ทุนทางสังคม ที่เคยเป็นเกราะคุ้มกันชุมชนเริ่มอ่อนแรงลงและเรื่องช่องว่างในการ ถ่ายทอดภูมิปัญญา ผู้สูงอายุซึ่งเป็น คลังภูมิปัญญา ของชาติพันธุ์ไทญ้อ กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทาง สังคมที่ทำให้บทบาทลดน้อยลง หากไม่มีการศึกษาเพื่อดึงศักยภาพเหล่านี้ออกมา จะทำให้ภูมิปัญญา เฉพาะถิ่นอาจหายไปพร้อมกับตัวบุคคลส่งผลให้เกิดความไม่พร้อมในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงใน สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ผันผวน หากผู้สูงอายุขาดรูปแบบการพึ่งพาตนเองที่ชัดเจน และไม่ได้ใช้ทุนทาง สังคมที่มีอยู่มาสร้างความเข้มแข็ง จะนำไปสู่ภาวะพึ่งพิงและสูญเสียความภาคภูมิใจในตนเอง ดังนั้นเพื่อให้ ผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการพัฒนาตนเองได้ จึงจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันที่จะทำ อย่างไรให้ทุนทางสังคมของชาวไทญ้อที่มีอยู่เดิม ไม่เป็นเพียงแค่เรื่องเล่าในอดีต แต่สามารถกลายเป็น เครื่องมือสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้ และสร้างความสุขที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชนในโลกยุคปัจจุบันที่ ไม่ให้เกิดการสูญเสียอัตลักษณ์ ตลอดจนชุมชนขาดภูมิคุ้มกัน และนำมาซึ่งการขาดโอกาสในการสร้างมูลค่า จึงเป็นที่มาที่ต้องทำการศึกษาด้านทุนทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อและการศึกษาถึงรูปแบบการ พึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ เพื่อสร้างให้เกิดความตระหนักและนำไปสู่การหาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาและ การพึ่งตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการ เปลี่ยนแปลงของระบบโลกทั้งทางด้าน เศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อมนำไปสู่ความผาสุกของคนในชุมชนชาติพันธุ์ไทญ้อเพราะทุนทางสังคม เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทาง สายใยผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงาม ส่งผลให้ท้องถิ่นอยู่เย็นเป็นสุขเพราะสมาชิกต่างมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันเกื้อกูลต่อการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ เอื้อประโยชน์ต่อกันได้ในสังคมอย่างมีความสุข

บทความที่ 9 เรื่อง ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง โดย ดร.เทวฤทธิ์ วิญญา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัญธิชา รุ่งแสง งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง และเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของ เทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง จำนวน 8 คน และผู้รับบริการ จำนวน 52 คน รวมทั้งหมด 60 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลลำปางหลวง จำนวน 7 คน และแกนนำกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ จำนวน 8 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Group Interview) นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 เมื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าวพบว่า ระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่มากที่สุด คือด้านสุขอนามัยและด้านนันทนาการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ สามารถดำเนินการได้ในสองมิติ ได้แก่ มิติการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ และมิติการส่งเสริมในกิจกรรมด้านที่สำคัญ ควรมีแนวทางการบริหารจัดการให้มีความพร้อม และสามารถดำเนินการได้ของเทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สนับสนุนทรัพยากรบูรณาการร่วมกับการส่งเสริมในกิจกรรมด้านที่สำคัญให้ครอบคลุมทุกด้าน

และบทความสุดท้ายของฉบับนี้ บทความที่ 10 เรื่อง พฤติกรรมการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี และปัจจัยที่ทำให้นายกานต์ กัลป์ตินันท์ พรรคเพื่อไทย (อุบลราชธานี) ชนะการเลือกตั้ง วันที่ 22 ธันวาคม 2567 โดย ดร.ประเทือง ม่วงอ่อน ในการเลือกตั้ง สส. ในปี 2566 เฉพาะจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า พรรคเพื่อไทย และพรรคก้าวไกล มีคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อสูสีกัน โดยพรรคเพื่อไทยได้รับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 38 อันดับ 2 พรรคก้าวไกล ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 30 อันดับ 3 พรรครวมไทยสร้างชาติ ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 6 อันดับ 4 พรรคไทยสร้างไทย ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 3 อันดับ 5 พรรคภูมิใจไทย ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ น้อยกว่าร้อยละ 3 อันดับ 6 พรรคประชาธิปัตย์ ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 2 และอันดับ 7 พรรคเพื่อไทยรวมพลัง ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 1 ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลคะแนนการเลือกตั้งรวมทุกเขตการเลือกตั้ง เปรียบเทียบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 กับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 จังหวัดอุบลราชธานี มีข้อค้นพบว่า พรรคเพื่อไทยถูกคู่แข่งที่

ข้าวเดียวกัน ได้แก่ พรรคก้าวไกล พรรคไทยสร้างไทย และพรรคเพื่อไทยรวมพลังมาแข่งชิง (แฮร์) ส่วนแบ่งคะแนนจากประชาชนกลุ่มเดียวกัน (การตัดคะแนนกันเอง) และอาจจะเป็นภัยคุกคามทางการเมืองที่รุนแรงกว่าผู้สมัครที่เป็นพรรคข้าวตรงกันข้าม เนื่องจากการแย่งชิงคะแนนกันเองจากกลุ่มประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มเดียวกัน ในขณะที่ ข้าวตรงข้ามทางการเมือง ได้แก่ พรรคภูมิใจไทย พรรคพลังประชารัฐ พรรคประชาธิปัตย์ และพรรครวมไทยสร้างชาติ ลักษณะของฐานเสียงจะเป็นกลุ่มก้อนมากกว่า ไม่แย่งคะแนนกันเองในเขตเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 22 ธันวาคม 2567 และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (ส.อบจ.) วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2568 จึงมีความน่าสนใจอย่างยิ่งว่า นายกานต์ กัลป์ดินันท์ ผู้สมัครที่เคยได้รับการสนับสนุนจากพรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด และได้รับการผลักดันโดย “พรรคเพื่อไทยจังหวัดอุบลราชธานี” มีพฤติกรรมในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี การปรับตัวเพื่อต่อสู้กับภูมิทัศน์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สอดคล้องกับพฤติกรรมในการเลือกตั้งตามแนวคิดการเมืองอีสานหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ทั้งปัจจัยที่ทำให้ชนะหรือแพ้การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญของการเมืองอีสาน

ขอบพระคุณอย่างสูง

รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันทนาธร

บรรณาธิการ

บทที่ 1

สูงวัยในที่เดิม: ความร่วมมือในชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุไทย

Aging in Place: Community Collaboration for the Care of Thai Elderly

ปิยากร หวังมหภาพร (Piyakorn Whangmahaporn)

บทที่ 2

การจัดการความเสี่ยงด้านสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

Risk Management on Disasters at Sansuk District Muang Chonburi

ธนโชติ ตั้งบุญอักษร (TanaChoti TungboonAugsorn)

phanupong มีจิต (Phanupong Meejit)

สรชัย ศรีนิศานต์สกุล (Saurachai Srinisanskun)

โชติสา ขาวสนิท (Shotisa Cousnit)

เอกวิทย์ มณีธร (Ekkawit Maneethorn)

บทที่ 3

การวิเคราะห์ทิศทาง การขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง

An Analysis the Driven Direction of Governorship Election Policy in Thailand

ทรงวุฒิ ประกอบธรรม (Songwut Prakobtham)

โอฬาร ถิ่นบางเตียว (Olarn Thinbangtiao)

บทที่ 4

การวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริม Soft Power เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย

An Analysis of Soft Power Promotion Policy for Driving Thailand's Creative Economy

มาลินี สิงหสูวิช (Malinee Singhasuvich)

ชัยณรงค์ เครือนวน (Chainarong Krunnual)

บทที่ 5

การวิเคราะห์ผลกระทบต่อการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นภายใต้นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

An Analysis of the Impacts on Local Administration under the Decentralization Policy of the Government of General Prayuth Chan-o-cha

ปภาวิน ศรีพล (Phapawin sipol)

โอฬาร ถิ่นบางเตียว (Olam Thinbangtieo)

บทที่ 6

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัลของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร

Analysis of Factors Affecting the Success of Small and Medium Enterprises in the Digital Era among Entrepreneurs in Bangkok Metropolitan Area

ชิตพงษ์ อัยสานนท์ (Chitpong Ayasanond)

ปพิชญา วิศาล โกศล (Papitchaya Wisankosol)

ณัฐภูอิสร ศรีเพชร (Nutphuits Sripetch)

เสาวรัตน์ บรรยงพัฒนะ (Saowarat Banyongpatthana)

บทที่ 7

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่าย
พระเครื่อง และวัตถุมงคล

**Factors Influencing The Implementation of Tax Management Policies for Those Who
Earn Income from The Sale of Amulets and Sacred Objects**

ณัฐดนัย ประเทืองบริบูรณ์ (Nathdanai Pratuangboriboon)

ทวิชชัย ขว้ล้าธาร (Tawatchai Kualamtan)

อุเทน อยู่สะอาด (Uthen Yoosa-ard)

บทที่ 8

ทุนทางสังคม: แนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทย้อ จังหวัด
กาฬสินธุ์

**Social Capital: The Development Guidelines and Elderly Self-Reliance of Tai-Yoh ethnic
Group, Kalasin Province**

พรพิทักษ์ เข็มบาตย์ (Ponpitak Hembasat)

อ้อต โนนกระยอม (Aot Nongrayom)

โสภณ มุลหา (Sopon Mulha)

บทที่ 9

ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง

**Problems in Social Problems in Social Welfare for the Elderly in Lampang Luang
Subdistrict Municipality, Koh Kha District Lampang Province**

เทวฤทธิ์ วิญญา (Tawarit Winya)

อัญธิชา รุ่งแสง (Anthicha Rungsang)

บทที่ 10

พฤติกรรมกาเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี และปัจจัยที่ทำให้นาย
กานต์ กัลป์ดิษฐ์ พรรคเพื่อไทย (อุบลราชธานี) ชนะการเลือกตั้ง วันที่ 22 ธันวาคม 2567

**Voting Behavior in the PAO Elections – The Decisive factors Behind the Victory of Karn
Kaltinan of the Pheu Thai Party (Ubon Ratchathani) on December 22, 2024**

ประเทือง ม่วงอ่อน (Pratueng Moun-on)

สูงวัยในที่เดิม: ความร่วมมือในชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุไทย

Aging in Place: Community Collaboration for the Care of Thai Elderly

ปิยากร หวังมหาพร (Piyakorn Whangmahaporn)
รองศาสตราจารย์ ดร., วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
Assoc. Prof. Dr., Graduate College of Management, Sripatum University
E-mail: piyakorn.wh@spu.ac.th

Received: 27 August 2024

Revised: 22 May 2025

Accepted: 30 May 2025

บทคัดย่อ

ด้วยจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย ประเทศต่าง ๆ จึงออกมาตรการด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ แนวคิดหนึ่งที่ประเทศต่าง ๆ นำมาใช้คือความพยายามให้ผู้สูงอายุอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมให้นานที่สุดหรือเรียกแนวคิดนี้ว่า สูงวัยในที่เดิม แนวคิดนี้มุ่งเน้นการช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ในบ้านหรือสถานที่ที่รู้จักและสนับสนุนการดูแลตนเอง บทความวิชาการเรื่อง สูงวัยในที่เดิม: ความร่วมมือในชุมชนเพื่อการดูแลผู้สูงอายุไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการนำแนวคิดสูงวัยในที่เดิมมาใช้ในประเทศไทย ศึกษาโดยการสำรวจเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยพบว่า ประเทศไทยเริ่มนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในระบบการดูแลผู้สูงอายุระดับชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2545 ในลักษณะการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมในชุมชนเพื่อสนับสนุนผู้สูงอายุให้อยู่อาศัยในบ้านในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ ดังปรากฏในโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐไทยที่ออกแบบโครงการตามแนวคิดสูงวัยในที่เดิม อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนแนวคิดการสูงวัยในที่เดิมจะสำเร็จได้ต้องอาศัยการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม เช่น งบประมาณ บุคลากร โครงสร้างพื้นฐานและการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

คำสำคัญ: สูงวัยในที่เดิม, ความร่วมมือในชุมชน, การดูแลผู้สูงอายุ, ชุมชนไทย, คุณภาพชีวิตที่ดี

Abstract

With the increasing proportion of older persons in many countries across the globe, including Thailand, various governments have implemented social welfare and social work measures aimed at enhancing the quality of life for the elderly. One of the key concepts adopted internationally is the promotion of aging in place, which emphasizes enabling older adults to remain in familiar environments for as long as possible. This approach seeks to support elderly individuals in continuing to reside in their own homes or known surroundings while maintaining their independence and self-care. The academic article titled "Aging in Place: Community Collaboration for the Care of Thai Elderly" aims to explore the application of the aging in place concept within the Thai context. The study employs documentary research through the review of relevant literature, academic texts, and research studies. Findings reveal that Thailand began incorporating this concept into community-based elderly care systems as early as 2002. This was operationalized through collaborative efforts among governmental agencies, the private sector, and civil society organizations within communities to support the elderly in living safely and with quality in their own homes. This collaborative model has been reflected in various public sector programs designed under the aging in place framework. However, the successful implementation of the aging in place approach requires the appropriate allocation of resources—including budgetary support, personnel, and infrastructure—as well as effective integration and cooperation across public agencies, private entities, and community-based civil society networks.

Keywords: Aging in Place, Community Collaboration, Elderly Care, Thai Communities, Well-being

บทนำ

จำนวนผู้สูงอายุของโลกที่กำลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากอายุขัยที่เพิ่มขึ้น การดูแลสุขภาพที่ดีขึ้น และอัตราการตายของเด็กที่ลดลง ทั้งนี้รายงานของสหประชาชาติพบว่า ประชากรผู้สูงอายุ (อายุ 65 ปีขึ้นไป) มีประมาณร้อยละ 9 ของประชากรโลก มีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณร้อยละ 16 ของประชากรโลกใน ค.ศ. 2050 และเพิ่มขึ้นเป็นประมาณร้อยละ 22 ใน ค.ศ. 2100 การเพิ่มขึ้นที่เร็วมากเมื่อเทียบกับโครงสร้างอายุขัยในอดีต ทำให้ความต้องการในการดูแลสุขภาพและบริการสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ในบางสังคมการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวมีผลต่อการดูแลผู้สูงอายุ เช่น การลดขนาดครอบครัว การย้ายออกจากบ้านเดิม การเพิ่มขึ้นของกลุ่มผู้สูงอายุทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องมี

นโยบายที่เหมาะสมสำหรับการดูแลสุขภาพและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และต้องมีการวางแผนและการจัดทำนโยบายพร้อมรับมือกับผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากขึ้น (United Nations, 2024)

สำหรับจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยปี พ.ศ. 2565 ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรของกระทรวงมหาดไทย ประเทศไทยมีผู้สูงอายุจำนวน 66 ล้านคน ในจำนวนนี้มีประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 13 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมด สัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่ยังคงทำงานและมีรายได้จากการทำงานมีแนวโน้มลดลง การทำงานส่วนใหญ่อยู่นอกระบบ ขาดการคุ้มครองแรงงานที่เหมาะสม มีระดับค่าจ้างและค่าตอบแทนค่อนข้างต่ำ แม้ว่าภาครัฐไทยจะมีสวัสดิการระบบบำนาญเพื่อสร้างหลักประกันรายได้ในวัยสูงอายุครอบคลุมวันแรงงานได้ทุกกลุ่ม แต่ก็ยังไม่เพียงพอเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ แนวโน้มค่าใช้จ่ายของภาครัฐในระยะยาวกลับมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตามจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดข้อเสนองานนโยบายในการขับเคลื่อนนโยบายผู้สูงอายุหันมาให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุอยู่ในถิ่นที่อยู่ซึ่งช่วยเสริมสร้างศักยภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566)

ประเทศไทยริเริ่มนำระบบการดูแลผู้สูงอายุมาใช้ในระดับชุมชนตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2545 โดยระบุไว้ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 ระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อ 3.3 “ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัวอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องจนวาระสุดท้ายของชีวิต” ข้อ 4.2 “จัดตั้งและพัฒนาบริการทางสุขภาพและทางสังคมในชุมชนที่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุโดยเน้นบริการถึงบ้านและมีการสอดประสานกันระหว่างบริการทางสุขภาพและทางสังคม” และข้อ 4.3 “ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรทางศาสนา องค์กรเอกชนและองค์กรสาธารณประโยชน์มีส่วนร่วมในการดูแลจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุโดยกระบวนการประชาคม”

การนำระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนของไทยมาใช้เป็นการดำเนินการภายใต้แนวคิดเรื่อง "การสูงวัยในที่เดิม" (Aging in Place) แนวคิดนี้เกิดขึ้นจากการประชุมสมัชชาระดับโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ครั้งที่ 2 (The 2nd World Assembly on Ageing) จัดขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน เมื่อ พ.ศ. 2545 ตามแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing: MIPAA) และได้ประกาศแนวคิดการสูงวัยในที่อยู่อาศัยเดิมขึ้น ทำให้ประเทศภาคีองค์การสหประชาชาติต่างยึดถือเป็นเป้าหมายร่วมกันในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (United Nations, 2002; ฤกษ์นารี แยมเพ็ง, สุปราณี แดงวงษ์ และทิพา ต่อสกุลแก้ว, 2566) โดยแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นที่รู้จักในฐานะแนวทางพื้นฐานในการตอบสนองความต้องการและความชอบเฉพาะตัวของผู้สูงอายุ เน้นการช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ในบ้านหรือสถานที่ที่รู้จักและยังสนับสนุนการดูแลตนเองอย่างมีความเป็นอิสระ ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุมองหาในชีวิตหลังเกษียณอายุ การให้อาศัยให้ผู้สูงอายุอยู่ในสถานที่เดิมนั้นไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุเอง แต่ยังช่วยลดค่าใช้จ่ายทางสุขภาพและรักษาสุขภาพให้ผู้สูงอายุได้ดียิ่งขึ้น

แม้ว่าประเทศไทยจะตระหนักในความสำคัญของการนำแนวคิดสูงวัยในที่เดิมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินนโยบายผู้สูงอายุตั้งแต่ พ.ศ. 2545 หรือหลังจากการประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุครั้งที่สองแต่ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ พ.ศ. 2564 - 2568 ความรู้เรื่องสูงวัยในที่เดิมสำหรับประเทศไทยส่วนใหญ่ปรากฏเฉพาะในสาขาพยาบาลศาสตร์ เน้นการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน (กฤษณาริ แฉ่มเพ็ง, สุปราณี แฉ่งวงษ์ และทิพา ต่อสกุลแก้ว, 2566) หรือเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าวเพียงเบื้องต้น (วัลย์พร วรพรพงษ์, วรพนิต สุกระแพทย์ และวลัยนารี พรหมลา, 2563)

ดังนั้น บททบทวนวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์นี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจนโยบายของภาครัฐไทยตามแนวคิดสูงวัยในที่เดิมภายหลังการเกิดพันธะสัญญากับสหประชาชาติ การนำเสนอเริ่มจากแนวคิดสูงวัยในที่เดิม แนวคิดความร่วมมือในชุมชนเพื่อส่งเสริมการสูงวัยในที่เดิม นโยบายส่งเสริมความร่วมมือในชุมชนเพื่อผู้สูงอายุไทยตามแนวคิดการสูงวัยในที่เดิม สรุปและอภิปรายตามลำดับ บทความเรื่องนี้ได้สะท้อนให้เห็นสถานการณ์ปัจจุบันของการนำแนวคิดสูงวัยในที่เดิมมาใช้ในการกำหนดนโยบายผู้สูงอายุของไทยในมิติกว้าง โดยผู้สนใจสามารถนำไปต่อยอดศึกษาวิเคราะห์เฉพาะด้านในเชิงลึกต่อไป

แนวคิดสูงวัยในที่เดิม

"การสูงวัยในที่เดิม" หรือ "ผู้สูงวัยในที่ถิ่น" เป็นที่รู้จักในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 แสดงให้เห็นเปลี่ยนแปลงแนวทางการดูแลสุขภาพ โดยเน้นย้ำถึงความต้องการของผู้สูงอายุที่จะอยู่ในบ้านและชุมชนของตน เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี รวมถึงบริการสุขภาพทางไกลและระบบอัตโนมัติในบ้าน ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตอย่างอิสระได้เป็นระยะเวลานานขึ้น ทำให้แนวคิดการสูงวัยในที่เดิมมีความเป็นไปได้ แนวคิดนี้จึงเป็นการให้ผู้สูงอายุอยู่ในสถานะที่คุ้มครองและมีคุณภาพชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ความรู้สึกเป็นบ้านได้อย่างยาวนานขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องย้ายออกจากบ้านหรือชุมชน ไม่ต้องย้ายไปอาศัยในโรงพยาบาล หรือบ้านพักคนชรา (วัลย์พร วรพรพงษ์, วรพนิต สุกระแพทย์ และวลัยนารี พรหมลา, 2563) รวมทั้งแนวคิดนี้มุ่งส่งเสริมสุขภาพร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ การติดต่อสื่อสารในชุมชน และการให้บริการสำหรับผู้สูงอายุในสถานที่ที่เคยเรียกบ้าน แนวคิดสูงวัยในที่เดิมจึงมีความสำคัญเนื่องจากสามารถช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและรู้สึกมั่นใจในการตัดสินใจเรื่องสุขภาพและการดูแลตนเอง แนวคิดเรื่องการสูงวัยในที่เดิมได้พัฒนาไปอย่างมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านประชากรศาสตร์ การปฏิบัติด้านการดูแลสุขภาพ และทัศนคติของสังคมต่อการสูงวัย

รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ตระหนักถึงประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของการสูงวัย และได้มีการพัฒนานโยบายและโครงการที่สนับสนุนผู้สูงอายุในการบรรลุเป้าหมายในการอยู่บ้าน ตัวอย่างเช่น การให้ทุนคัดแปลงบ้าน การบริการขนส่งที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ และการจัดตั้งศูนย์ทรัพยากรชุมชน การสูงวัยในที่เดิมนั้นได้ขยายขอบเขตครอบคลุมไปถึงแนวทางการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม โดยตระหนักว่า

ผู้สูงอายุมีความต้องการเฉพาะตัว ซึ่งไม่เพียงแต่ครอบคลุมถึงสุขภาพกายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความเป็นอยู่ที่ดีทางสังคม อารมณ์ และการเงินด้วย (Owusu et al., 2023)

ความสำคัญของแนวคิดสูงวัยในที่เดิม

แนวคิดสูงวัยในที่เดิมมีความสำคัญ เนื่องจากการนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติส่งผลกระทบในวงกว้างต่อทั้งสังคมและระบบการดูแลผู้สูงอายุในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่สามารถใช้ชีวิตในสถานที่ที่พวกเขาคุ้นเคยและปลอดภัย การอยู่อาศัยในบ้านหรือชุมชนที่คุ้นเคยช่วยลดความสับสน ความเครียด และปัญหาที่เกิดจากการปรับตัวในสถานที่ใหม่ ทั้งยังช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกมั่นคงและมีความสุขในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ การอยู่อาศัยในที่เดิมยังช่วยสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน พบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน หรือแม้แต่ช่วยเหลือกันในชีวิตประจำวัน ไม่เพียงแต่เสริมสร้างความสัมพันธ์ในระดับบุคคล แต่ยังช่วยเสริมสร้างชุมชนให้มีความอบอุ่นและเข้มแข็ง (นารีรัตน์ จิตรมนตรี, วิไลวรรณ ทองเจริญ, สาวิตรี ทยานศิลป์, 2552)

ในมุมมองของระบบสาธารณสุข แนวคิดนี้ยังช่วยลดภาระทางการเงินและทรัพยากรที่ต้องใช้ในการดูแลผู้สูงอายุในสถานพยาบาลระยะยาวหรือศูนย์ดูแลเฉพาะทาง การให้การดูแลที่บ้านหรือในชุมชนช่วยลดความจำเป็นในการส่งผู้สูงอายุเข้าสถานดูแลเหล่านั้น ขณะเดียวกันยังเป็นการส่งเสริมการดูแลที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับความต้องการเฉพาะบุคคล แนวคิดสูงวัยในที่เดิมยังมีคุณค่าในเชิงสังคมและวัฒนธรรม การที่ผู้สูงอายุสามารถอยู่อาศัยในสถานที่ที่เหมาะสมและสะดวก ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเอง แต่ยังเป็นตัวอย่างของการดูแลที่เน้นความยั่งยืนและส่งผลดีต่อสังคมโดยรวม ความสะดวกสบาย สุขภาพและความพึงพอใจที่ผู้สูงอายุได้รับย่อมสะท้อนถึงความเอาใจใส่ของสังคมที่ให้ความสำคัญกับทุกช่วงวัย ท้ายที่สุด การสนับสนุนแนวคิดนี้ยังเป็นการสร้างรากฐานของระบบการดูแลผู้สูงอายุที่ยั่งยืน ซึ่งไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ แต่ยังช่วยเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาสังคมในระยะยาวอย่างแท้จริง

องค์ประกอบของการสูงวัยในที่เดิม

การสูงวัยในที่เดิมเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตอย่างอิสระและสะดวกสบายในบ้านหรือชุมชนของตนเองได้ยาวนานที่สุด พร้อมทั้งรักษาคุณภาพชีวิตและความเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคย แนวคิดนี้สะท้อนการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวมที่คำนึงถึงความเป็นอยู่ที่ดีในทุกมิติ องค์ประกอบสำคัญของการสูงวัยในที่เดิมประกอบด้วย (National Council on Aging, 2021)

1. ความเป็นอิสระ การสูงวัยในที่เดิมเน้นการส่งเสริมความเป็นอิสระของผู้สูงอายุ โดยให้ผู้สูงอายุสามารถตัดสินใจในชีวิตประจำวัน จัดการที่อยู่อาศัย และเลือกระดับความช่วยเหลือตามความต้องการของตนเอง

2. การปรับเปลี่ยนบ้าน การปรับปรุงบ้านให้เหมาะสมและปลอดภัยมากขึ้น เช่น การติดตั้งราวจับทางลาด หรือการปรับแสงสว่าง เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่อาศัยได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

3. การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุควรสามารถเข้าถึงการดูแลสุขภาพที่บ้าน บริการสุขภาพทางไกล และการตรวจสุขภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนการติดตามและป้องกันปัญหาสุขภาพ

4. การสนับสนุนชุมชน การสร้างเครือข่ายสนับสนุนในชุมชน เช่น ศูนย์ทรัพยากรสำหรับผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ หรือการมีอาสาสมัครให้บริการ เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม

5. การเชื่อมโยงทางสังคม การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่เหมาะสมกับความสนใจ ช่วยลดความโดดเดี่ยวและสร้างความสุขทางใจ

6. การดูแลส่วนบุคคล การพัฒนาแผนการดูแลเฉพาะบุคคลที่ครอบคลุมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และการเงิน เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่สมบูรณ์และยั่งยืน

สรุป แนวคิดการสูงวัยในที่เดิมมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้อยู่อาศัยในบ้านหรือสถานที่ที่คุ้นเคย โดยมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย พร้อมทั้งการสนับสนุนด้านสุขภาพและการเชื่อมโยงทางสังคม แนวทางนี้ช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งในด้านการดูแลสุขภาพ การสร้างโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน และการเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน รวมถึงการเตรียมความรู้และการฝึกอบรมในการดูแลตนเองเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ความร่วมมือในชุมชนเพื่อส่งเสริมการสูงวัยในที่เดิม

ความร่วมมือในชุมชนถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่ทุกคนสามารถเติบโตและพึ่งพาตนเองได้ในทุกช่วงวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ต้องการใช้ชีวิตในสถานที่ที่คุ้นเคย ความร่วมมือในชุมชนเกิดจากการรวมพลังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลากหลายฝ่าย เช่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร องค์กรเอกชน สถาบันการศึกษา ผู้ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพ และสมาชิกในชุมชน เพื่อมุ่งเน้นแก้ปัญหาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชากรในพื้นที่ ตัวอย่างหนึ่งที่ได้ชี้ชัดคือ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน โดยความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลชุมชน และกลุ่มอาสาสมัคร ศูนย์เหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงสถานที่สำหรับการพบปะสังสรรค์เท่านั้น แต่ยังจัดอบรมทักษะ เช่น การทำอาหารสุขภาพ การดูแลสุขภาพเบื้องต้นหรือการใช้เทคโนโลยี เช่น สมาร์ทโฟน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถติดต่อกับลูกหลานหรือใช้บริการสุขภาพออนไลน์ได้ อีกตัวอย่างหนึ่งคือโครงการ “บ้านปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ” ที่เป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยภาครัฐอาจสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงบ้าน เช่น ติดตั้งราวจับในห้องน้ำและทางเดิน หรือติดตั้งไฟส่องสว่างเพิ่มในพื้นที่เสี่ยงต่อการลื่นล้ม ขณะที่ภาคเอกชนสนับสนุนอุปกรณ์หรือบุคลากรในการดำเนินงาน ลักษณะของความร่วมมือในชุมชนมีหลากหลายรูปแบบ (Peek et al., 2016) ตัวอย่างเช่น 1) ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ

และเอกชน การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะในพื้นที่ชนบทที่สามารถให้บริการผู้สูงอายุได้อย่างสะดวกและปลอดภัย เช่น การจัดรถโดยสารขนาดเล็กที่มีทางลาดสำหรับรถเข็น 2) ความร่วมมือระหว่างองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรและภาครัฐ เช่น โครงการอาหารกลางวันสำหรับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่คนเดียว โดยมีการจัดส่งอาหารถึงบ้านด้วยการสนับสนุนจากเทศบาลและกลุ่มอาสาสมัครในชุมชน 3) ความร่วมมือข้ามภาคส่วน เช่น การจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพประจำเดือน เช่น การตรวจสุขภาพฟรีในชุมชน โดยโรงพยาบาลประจำจังหวัดร่วมมือกับสถานพยาบาลเอกชน องค์กรการกุศล และสถาบันการศึกษา ความร่วมมือในชุมชนเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมสำหรับการสูงวัยในที่เดิม แต่ยังเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรมออกกำลังกาย เช่น โยคะ หรือไทเก็กในสวนสาธารณะ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้พบปะเพื่อนใหม่ ลดความรู้สึกโดดเดี่ยว และส่งเสริมสุขภาพไปพร้อมกัน

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ความร่วมมือเหล่านี้ประสบความสำเร็จคือการมีผู้นำที่เข้มแข็งและการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อวางแผนและประสานงาน โครงการต่าง ๆ รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ความร่วมมือในชุมชนยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบสุขภาพทางไกล (Telehealth) ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรึกษาแพทย์ได้จากที่บ้าน โดยความร่วมมือระหว่างโรงพยาบาลและบริษัทเทคโนโลยี นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภาคเอกชน เช่น การจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมด้านดิจิทัลสำหรับผู้สูงอายุ ยังช่วยให้ผู้สูงอายุมีทักษะที่จำเป็นในการใช้ชีวิตอย่างอิสระในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ท้ายที่สุด ความร่วมมือในชุมชนไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการแก้ปัญหา แต่ยังเป็นพลังที่ช่วยสร้างชุมชนที่เอื้ออาทรและยั่งยืน โดยเฉพาะในสังคมที่กำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว การรวมพลังของทุกฝ่ายจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตในสถานที่ที่พึงประสงค์อย่างมีคุณภาพและศักดิ์ศรี

นโยบายส่งเสริมความร่วมมือในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุไทยตามแนวคิดการสูงวัยในที่เดิม

สำหรับประเทศไทย แนวคิดความร่วมมือในชุมชน (Community Partnerships) นำมาใช้เพื่อการดูแลและสนับสนุนผู้สูงอายุไทยอย่างกว้างขวางเพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่ในที่เดิมให้นานที่สุด ส่วนราชการไทยในระดับชาติและระดับท้องถิ่นมีการดำเนินนโยบายและกิจกรรมต่าง ๆ โดยนำแนวคิดความร่วมมือในชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การนำแนวคิดความร่วมมือในชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่บ้านตามแนวคิดสูงวัยในที่เดิมปรากฏในนโยบาย กฎหมายและโครงการต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. นโยบายและกฎหมาย จากการประชุมสมัชชาระดับโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ครั้งที่ 2 ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2545 ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน ประชุมในครั้งนี้นำไปสู่การสร้างพันธกรณีระหว่างประเทศในเรื่องของ ผู้สูงอายุ หรือที่เรียกว่า “แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องการสูงวัย” (Madrid International Plan of Action on Ageing: MIPAA) (United Nations, 2002) แผนดังกล่าว พยายามสนับสนุน

ให้รัฐบาลทุกประเทศมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยและชุมชนเดิมมากกว่าจะหันไปเลือกพึ่งพิงที่อยู่อาศัยเชิงสถาบัน เช่น สถานสงเคราะห์คนชรา และรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ควรที่จะคำนึงถึงการสร้างสภาพแวดล้อมและบริการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่ในบ้านเดิม

รัฐบาลไทยได้จัดทำนโยบายและกฎหมายเพื่อสนับสนุนแนวคิดผู้สูงอายุในที่เดิม ปรากฏเป็นครั้งแรกใน แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) โดยให้ความสำคัญกับครอบครัวและชุมชนเป็นสถาบันหลักในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ ตลอดจนระบบสวัสดิการและบริการที่สามารถรองรับผู้สูงอายุให้สามารถดำรงอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ ต่อมาเมื่อประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 แนวคิดสูงวัยในที่เดิมปรากฏใน มาตรา 27 วรรคสี่ ระบุเกี่ยวกับมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองความสะดวกให้แก่ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส โดยไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ

นอกจากนั้นแนวคิดสูงวัยในที่เดิมยังถูกระบุในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2580) โดยงานด้านผู้สูงอายุมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ที่ให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง อีกทั้ง พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้ระบุเรื่อง สิทธิผู้สูงอายุที่ต้องได้รับความคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น การบริการทางการแพทย์ การอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย การมีส่วนร่วมในกิจกรรม

แนวคิดสูงวัยในที่เดิมยังถูกระบุในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การกำหนดหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดยระบุหน่วยงานรับผิดชอบในการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุ เช่น การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข ที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วเป็นกรณีพิเศษ กำหนดให้กระทรวงกลาโหม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร รัฐวิสาหกิจรับผิดชอบ การได้รับการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยมอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบ เป็นต้น และมอบหมายให้ให้สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและ

พิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ* กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ส่งเสริมและสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุและเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติงานของหน่วยงานที่ จัดบริการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ฉบับ ปรับปรุง ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2561 ภายใต้แนวคิดการสูงวัยในที่เดิม

2. กฎหมายในระดับท้องถิ่น เช่น การให้บริการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน เป็นความร่วมมือระหว่าง ระบบสาธารณสุขและชุมชน โดยจัดให้มีการให้บริการดูแลผู้สูงอายุในบ้าน เช่น การตราข้อบัญญัติองค์การ บริหารส่วนตำบลโพทรวม เรื่อง กิจการให้บริการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน พ.ศ. 2558 กำหนดหลักเกณฑ์และ เงื่อนไขทั่วไปสำหรับการประกอบกิจการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน เช่น กำหนดคุณสมบัติของผู้ดูแลผู้สูงอายุต้อง มีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุไม่น้อยกว่า 3 ปี และต้องผ่านการอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุ

3. โครงการสวัสดิการสังคม รัฐบาลไทยได้ริเริ่มโครงการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุภายใต้ แนวคิดความร่วมมือในชุมชน เช่น มีการจัดสร้างสถานที่สำหรับผู้สูงอายุเพื่อรับบริการดูแลและกิจกรรมทาง สังคม เช่น การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การเพิ่มเติม ปรับปรุง ซ่อมแซม เปลี่ยนแปลง หรือดัดแปลงที่ อยู่อาศัยบางส่วนหรือทั้งหมดสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน หรือรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ การเพิ่มเติม ปรับปรุง ซ่อมแซม เปลี่ยนแปลงเพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตในที่อยู่อาศัยนั้นได้โดยสะดวก เหมาะสม ปลอดภัย หรือดัดแปลงสถานที่สาธารณะ หรือสถานที่จัดกิจกรรมของผู้สูงอายุทั้งชุมชนในเขต เมืองและชนบทเพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการใช้สถานที่สาธารณะ หรือสถานที่จัด กิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น ระเบียบกรมกิจการผู้สูงอายุว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่ อาศัยสำหรับผู้สูงอายุและการเสริมสร้างชุมชนที่เป็นมิตรสำหรับผู้สูงอายุ พ.ศ. 2562 ดังเช่น เทศบาลตำบล ผักตบ อ.หนองหาน จ.อุดรธานี จัดโครงการปรับสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุให้ เหมาะสมและปลอดภัย ประจำปีงบประมาณ 2564 เพื่อดำเนินปรับปรุงซ่อมแซมบ้านผู้สูงอายุให้มั่นคงและ ปลอดภัย เทศบาลตำบลบ้านเป็ด อ.เมือง จ.ขอนแก่น ปรับสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกของ ผู้สูงอายุให้เหมาะสมและปลอดภัย ปี พ.ศ. 2566 ทำการปรับปรุงห้องน้ำของผู้สูงอายุให้มีความสะดวกและ ปลอดภัยในการใช้ในชีวิตประจำวัน

4. การส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ในชุมชนต่าง ๆ ได้มีการสร้างโครงการและกิจกรรมที่ เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลตลาดเกรียบ สนับสนุน การศึกษาและการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมด้านอาชีพ การเยี่ยมผู้สูงอายุ (ป่วย ดิคนบ้าน) และจิตอาสา การถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุเหล่านี้เพื่อสร้าง ความสามารถในการอยู่ร่วมกับชุมชน

* กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2559 ยกเลิก กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ กรม กิจการผู้สูงอายุ มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ การจัดสวัสดิการ และการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ

5. การใช้เทคโนโลยีสื่อสาร เทคโนโลยีสื่อสารนำมาใช้ในการให้บริการดูแลสุขภาพและเชื่อมต่อกับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุสามารถใช้โทรศัพท์มือถือหรือแอปพลิเคชันเพื่อติดต่อกับแพทย์หรือผู้ดูแลสุขภาพได้ เช่น กรมการแพทย์ได้นำระบบการแพทย์ทางไกล (DMS Telemedicine) มาใช้ในการตรวจรักษาวินิจฉัยให้คำแนะนำการปฏิบัติตัวของผู้ป่วย รวมถึงการส่งยาให้กับผู้ป่วยที่บ้านทางไปรษณีย์ เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับบริการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว แม่นยำ ช่วยลดค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยในการเดินทาง การมีระบบการแพทย์ทางไกล เช่นเทศบาลตำบลหนองแคน อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร โดยบริษัท เบคเคอส์ จำกัด ได้เข้ามาเป็นผู้พัฒนาระบบ ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยได้กลายเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งแรกที่มีการนำระบบการแพทย์ทางไกลมาใช้โดยเชื่อมโยงข้อมูลเข้ากับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

6. การสนับสนุนการฝึกอบรมและการศึกษา จัดให้มีโครงการและกิจกรรมที่เน้นการฝึกอบรมและการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการดูแลตนเองและสุขภาพ เช่น การสนับสนุนให้มีโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งปัจจุบันมีกระจายในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต โรงเรียนผู้สูงอายุสร้างขึ้นเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยความร่วมมือของชุมชน ท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายต่าง ๆ

7. การส่งเสริมการเข้าถึงบริการสาธารณสุข ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมให้เข้ารับบริการสาธารณสุขอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพและการดูแลอย่างเหมาะสม ภายใต้แนวคิดความร่วมมือในชุมชน เช่น ทีมหมอครอบครัวระดับชุมชน โดยเป็นทีมที่มีเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นหัวหน้าทีม มีการแบ่งพื้นที่การดูแล รับผิดชอบประชาชน ทำงานร่วมกับท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จิตอาสาและชุมชน

8. การรับรองความปลอดภัยในการอยู่ในบ้านหรือสถานที่อาศัย รวมถึงระบบตรวจสอบและการสื่อสารเพื่อรับการช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉิน เช่น ศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมระหว่างภาคราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิ ชมรม สมาคม สถาบัน อาสาสมัครและองค์กรภาคเอกชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการประสานความร่วมมือของทุกองค์กร การให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาและดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องในทางคดีสำหรับผู้สูงอายุของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

9. การให้สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการครองชีพและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ได้แก่ ค่าเบี้ยประกันอัคคีภัย ค่าจดจำนอง ค่าใช้จ่ายส่วนกลาง เช่น การให้สินเชื่อที่อยู่อาศัยของธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์

10. การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ สำหรับผู้สูงอายุทุกคนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็นการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายพื้นฐาน เช่น อาหาร ยา และค่าบริการต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ใน

ที่อยู่อาศัยเดิมได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากเกินไป เบี้ยยังชีพช่วยเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ทำให้ครอบครัวสามารถจัดการดูแลผู้สูงอายุได้ดีขึ้น และยังช่วยลดแรงกดดันที่อาจทำให้ครอบครัวต้องแยกย้ายไปหางานทำ ผู้สูงอายุสามารถนำเบี้ยยังชีพมาใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เช่น การประชุม หรือกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน

11. โครงการบริหารจัดการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในชุมชน ใน พ.ศ. 2567 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ได้ดำเนินการ โครงการบริหารจัดการและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีเป้าหมายการดำเนินงาน จำนวน 19 พื้นที่ 12 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ พิษณุโลก สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา นครปฐม ลพบุรี สิงห์บุรี สกลนคร อุบลราชธานี สงขลา และปัตตานี) มีผู้บริบาลคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ จำนวน 35 คน ขณะนี้อยู่ระหว่างฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริบาลคุ้มครองสิทธิ จำนวน 240 ชั่วโมง โดยมุ่งหวังให้ผู้บริบาลคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุกลุ่มนี้ จะเป็นกลไกสำคัญในการปกป้องคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2567)

สรุปได้ว่า ประเทศไทยนำแนวคิดความร่วมมือในชุมชนมาสนับสนุนผู้สูงอายุให้อยู่ในที่เดิมอย่างยั่งยืน โดยรัฐบาลกำหนดนโยบายผ่านแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545–2564) และกฎหมายต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อส่งเสริมสิทธิและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การดูแลทางการแพทย์ การปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และการจัดกิจกรรมชุมชน นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนากฎหมายท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน โดยใช้แนวทางการผสมผสานระหว่างภาครัฐ ชุมชน และองค์กรเอกชน โครงการสำคัญ เช่น การปรับปรุงบ้านผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทและเมือง รวมถึงการสร้างกิจกรรมชุมชน เช่น ศูนย์พัฒนาผู้สูงอายุ และกิจกรรมเสริมอาชีพ ซึ่งทั้งหมดนี้มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุในชุมชนเดิม

สรุปและอภิปรายผล

ความร่วมมือในชุมชนสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่อาศัยในบ้านและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ โดยเน้นการให้บริการดูแลที่บ้าน การเข้าถึงบริการสาธารณสุข การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดูแลสุขภาพ เช่น การดูแลสุขภาพทางไกลที่ช่วยติดตามสุขภาพของผู้สูงอายุได้รวดเร็ว การพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชนและการสนับสนุนการฝึกอบรมสำหรับผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มทักษะและการดูแลตนเอง ทั้งนี้ ชุมชนที่เข้มแข็งและมีทุนทางสังคม เช่น การสนับสนุนจากครอบครัว บทบาทขององค์กร และการมีฐานข้อมูลผู้สูงอายุในชุมชน ช่วยตอบสนองความต้องการและเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน แนวคิดความร่วมมือในชุมชนส่งผลต่อการผู้สูงอายุในหลายมิติ ผู้เขียนขอยกเพียงบางประเด็นมาอภิปราย ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดการสูงวัยในที่เดิมกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย การอยู่อาศัยในสถานที่เดิมช่วยลดปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพร่างกาย เช่น ลดความเครียดจากการย้ายที่อยู่ ผู้สูงอายุที่ต้องย้ายไปสถานดูแลใหม่อาจมีความเครียดที่ส่งผล

ต่อสุขภาพ เช่น ความดันโลหิตสูงหรือลดความอยากอาหาร การปรับตัวทางกายภาพ บ้านเดิมที่ปรับปรุงให้เหมาะสม เช่น การมีราวจับในห้องน้ำหรือพื้นที่ปลอดภัยจากการลื่นล้มจะช่วยลดอุบัติเหตุและเพิ่มความคล่องตัวในการเคลื่อนไหว การเข้าถึงการดูแลสุขภาพ การอยู่ในบ้านเดิมที่ใกล้โรงพยาบาลหรือคลินิกในชุมชนช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้อย่างต่อเนื่อง 2) ด้านจิตใจ ความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย การอยู่ในบ้านที่คุ้นเคยช่วยลดความวิตกกังวลและความรู้สึกไม่มั่นคงที่อาจเกิดจากการย้ายไปยังสถานที่ใหม่ ความทรงจำและความผูกพัน เช่น บ้านเดิมเป็นสถานที่ที่ผู้สูงอายุมีความทรงจำและประสบการณ์ชีวิต การอยู่ในสถานที่เดิมช่วยเสริมความสุขและลดความเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้า การดูแลสุขภาพจิต เช่น การมีความเป็นส่วนตัวและอิสระในการใช้ชีวิตในบ้านของตัวเองช่วยสร้างความพึงพอใจในชีวิตให้กับผู้สูงอายุ 3) ด้านสังคม การเชื่อมโยงกับชุมชน กล่าวคือ การอยู่อาศัยในสถานที่เดิมช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถรักษาความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ชุมชนหรือกลุ่มศาสนา ซึ่งเป็นเครือข่ายสนับสนุนสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ผู้สูงอายุที่อยู่ในบ้านเดิมมีโอกาสร่วมกิจกรรม เช่น การทำบุญ การออกกำลังกายในสวนสาธารณะ หรือการพบปะเพื่อนบ้าน การพึ่งพาเครือข่ายชุมชนโดยชุมชนมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ เช่น การจัดอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ หรือบริการส่งอาหารให้กับผู้สูงอายุ 4) ด้านเศรษฐกิจ การอยู่เดิมของผู้สูงอายุเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการดูแล การดูแลผู้สูงอายุในบ้านเดิมมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการส่งไปอยู่ในสถานดูแลผู้สูงอายุ เช่น ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พักหรือค่าบริการจากสถานพยาบาล การอยู่ในบ้านเดิมช่วยให้ผู้สูงอายุไม่ต้องขายทรัพย์สินเพื่อเป็นค่าที่พักหรือค่าดูแลในสถานพยาบาล ความสัมพันธ์ของแนวคิดสูงวัยในที่เดิมและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับเป้าหมายของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2567) ที่มุ่งหวังให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขที่บ้านของตนเอง (Ageing in Place) ซึ่งครอบคลุมเป็นกลไกสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงชุมชนท้องถิ่น อาทิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัคร ชุมชนผู้สูงอายุ เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ผ่านกระบวนการปฏิบัติงานของผู้บริหารคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในการทำหน้าที่ช่วยเหลือ ดูแล คุ้มครองพิทักษ์สิทธิ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุครอบคลุมในทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

2. บทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ การดูแลผู้สูงอายุให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของหลายภาคส่วน เช่น โครงการ “อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (อผส.)” โดยจัดอบรมอาสาสมัครให้มีความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ช่วยสร้างความมั่นคงด้านสุขภาพและความปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุ การจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การสร้างศูนย์ผู้สูงอายุในชุมชน การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในบ้านให้เหมาะสม เช่น การติดตั้งราวจับและพื้นกันลื่น รวมทั้งภาครัฐควรมีบทบาทสำคัญในการติดตามและประเมินผลโครงการที่จัดให้กับผู้สูงอายุ เช่น การประเมินคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับการดูแลจากการจัดตั้งโครงการ “ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.)” ซึ่งมีบทบาท

สำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาชีวิตและอาชีพของผู้สูงอายุ โดยมีการทำงานร่วมกับหลายส่วนของสังคม เช่น องค์การภาคเอกชน หน่วยงานของรัฐ ภาคศึกษา และภาควิชาการ (ปิยากร หวังมหาพร, 2566) โดยลักษณะความร่วมมือเป็นความร่วมมือข้ามภาคส่วน (Peek et al., 2016)

สำหรับบทบาทของภาคเอกชน ภาคเอกชนสามารถสนับสนุนการดูแลผู้สูงอายุด้วยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ การพัฒนาเทคโนโลยี เช่น แอปพลิเคชันติดตามสุขภาพที่ช่วยให้แพทย์หรือครอบครัวสามารถตรวจสอบสภาพร่างกายของผู้สูงอายุแบบเรียลไทม์ การสนับสนุนทางการเงินและวัสดุ เช่น การจัดหาชุดสุขภาพหรืออุปกรณ์สำหรับการดูแล นอกจากนี้ภาคเอกชนแล้ว ภาคประชาสังคมเป็นภาคส่วนที่สำคัญอย่างมากต่อผู้สูงอายุ ภาคประชาสังคมควรเข้ามามีบทบาทในการสร้างเครือข่ายความช่วยเหลือในชุมชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดตั้งเครือข่ายอาสาสมัคร เช่น การตั้ง “กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน” ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุในกิจกรรมประจำวัน เช่น การซื้อของ การทำอาหารหรือการพาไปพบแพทย์ การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตและสังคม เช่น การจัดเวิร์กช็อปสำหรับผู้สูงอายุหรือการจัดกิจกรรมร่วมกับเยาวชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น การส่งเสริมความเข้าใจในชุมชน เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุเพื่อสร้างความตระหนักและความเห็นอกเห็นใจของชุมชนที่มีต่อผู้สูงอายุ เมื่อเปรียบเทียบกับระบบสนับสนุนในชุมชนและเครือข่ายอาสาสมัครในท้องถิ่นของญี่ปุ่นจะคล้ายคลึงกับไทย ชุมชนในญี่ปุ่นนั้นมีบทบาทสำคัญในการดูแลและสนับสนุนผู้สูงอายุ เช่น การจัดตั้งศูนย์ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ผู้สูงอายุสามารถร่วมกิจกรรมสังคมและการเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ รวมถึงการได้รับคำปรึกษาและการสนับสนุนเพื่อส่งเสริมสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ นอกจากนี้ภาครัฐของญี่ปุ่นยังมีโครงการเพื่อสนับสนุนผู้สูงอายุในการอยู่อาศัยในบ้านเดี่ยวหรือในชุมชน เพื่อให้มีความอิสระในการดำรงชีวิต เครือข่ายอาสาสมัครในท้องถิ่นญี่ปุ่นจึงเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนผู้สูงอายุในชุมชน อาสาสมัครเหล่านี้ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุ เช่น การทำความสะอาดบ้าน การช่วยเหลือในการซื้อของ การช่วยเหลือในการเดินทางไปรับยา และการให้คำแนะนำเรื่องการดูแลสุขภาพ (ปิยากร หวังมหาพร และสัจญญาพรรณ สวัสดิ์โรตง, 2566)

3. เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในปัจจุบันถือเป็นหนึ่งในมาตรการที่รัฐจัดให้เพื่อสนับสนุนผู้สูงอายุให้มีรายได้พื้นฐานในการดำรงชีวิต เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุในปัจจุบันอยู่ในระดับที่ต่ำเมื่อเทียบกับค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้หรือเงินออมเพิ่มเติมจึงเผชิญความยากลำบากในการจัดการค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ผู้สูงอายุในกลุ่มที่มีรายได้น้อยมักพึ่งพาเบี้ยยังชีพเป็นรายได้หลักในการดำรงชีวิต ซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงทางการเงินและคุณภาพชีวิต หากผู้สูงอายุไม่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินอย่างเพียงพอ การอยู่อาศัยในบ้านของตนเองอาจเป็นเรื่องยาก ผู้สูงอายุอาจต้องย้ายออกจากบ้านเดิมไปอยู่ในสถานสงเคราะห์หรือที่พักอื่นที่มีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า เบี้ยยังชีพที่จำกัดอาจทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ การดูแลที่บ้านหรือการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการอยู่อาศัยในชุมชนได้

4. แนวคิดสูงวัยในที่เดิมนำมาใช้อย่างกว้างขวางในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันในชุมชน แต่การดำเนินการตามแนวคิดสูงวัยในที่เดิวยังพบกับปัญหาอุปสรรคอยู่บ้าง เช่น โครงสร้าง

พื้นฐาน บ้านและสิ่งแวดล้อมบางแห่งไม่เหมาะสำหรับผู้สูงอายุ ไม่มีทางลาดสำหรับรถเข็นหรือไม่มีราวจับในห้องน้ำ การขาดแคลนงบประมาณทำให้โครงการในชุมชนบางแห่งต้องยุติลง รวมทั้งปัญหาการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน หน่วยงานบางแห่งมีข้อจำกัดในการประสานงาน เช่น การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคมทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในโครงการ บางโครงการขาดการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้เกิดความซ้ำซ้อน ขาดการแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงานทำให้การติดตามผลหรือวางแผนไม่มีประสิทธิภาพ บางครั้งชุมชนหรือกลุ่มผู้สูงอายุไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนหรือดำเนินโครงการ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้นโยบายและโครงการต่าง ๆ ของรัฐขาดองค์ประกอบสำคัญตามแนวคิดสูงวัยในที่เดิม ที่ระบุไว้เช่นในเรื่องการปรับเปลี่ยนบ้าน การปรับปรุงบ้านให้เหมาะสมและปลอดภัยจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถอยู่อาศัยได้อย่างสะดวกและปลอดภัยมากขึ้นนั้น (National Council on Aging, 2021) ได้รับผลกระทบ

ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐไทยได้ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการดูแลผู้สูงอายุอยู่ในที่เดิมภายใต้แนวคิดความร่วมมือในชุมชน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน กลไกขับเคลื่อนยังกระจัดกระจายไม่สามารถดำเนินงานร่วมกันแบบบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากแนวคิดนี้ยังไม่ได้รับการผลักดันให้เป็น “วาระหลัก” ในระดับนโยบายหรือการปฏิบัติของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดจากการขาดความเข้าใจในประโยชน์ของแนวคิดนี้ รวมถึงการขาดความตระหนักของชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของตน ประชาชนและชุมชนอาจไม่เข้าใจว่าแนวคิดนี้จะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างไร หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เห็นความสำคัญของแนวคิดนี้ ก็จะยากที่จะทำให้เกิดการบูรณาการการทำงาน ภาครัฐควรจัดทำโครงการรณรงค์และให้ความรู้ทั้งในระดับชุมชนและหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ของการสูงวัยในที่เดิม การสร้างความร่วมมือกับภาคประชาสังคมเพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในชุมชนเป็นสิ่งจำเป็น การขับเคลื่อนแนวคิดการสูงวัยในที่เดิมในประเทศไทยยังคงมีเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญทั้งในด้านโครงสร้างนโยบาย งบประมาณ และความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การพัฒนาแนวคิดนี้ให้กลายเป็นแนวทางหลักจำเป็นต้องอาศัยความมุ่งมั่นและการผลักดันจากภาครัฐในเชิงยุทธศาสตร์ รวมถึงการสร้างความร่วมมือที่แท้จริงจากทุกภาคส่วน หากสามารถทำได้จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไทยได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

1. การขับเคลื่อนแนวคิดสูงวัยในที่เดิมจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการกำหนดนโยบายที่เป็นระบบ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม ทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร และโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อบรรลุผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

2. ความสำเร็จของนโยบายขึ้นอยู่กับกระบวนการและความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมและประชากรผ่านการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายสนับสนุน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2559. (2559, 1 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 133 ตอนที่ 94 ก. หน้า 24-28.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ คอร์เปอร์เรชั่นส์.
- กฤษณาริ แยมเพ็ง, สุปราณี แดงวงษ์ และทิพา ต่อสกุลแก้ว. (2566). การบริการวิชาการแก่สังคมเพื่อส่งเสริม การ สูงวัยในที่อยู่อาศัยเดิมของผู้สูงอายุ. *วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 10(1), 69-84.
- นาริรัตน์ จิตรมนตร์, วิไลวรรณ ทองเจริญ และสาวิตรี พยานศิลป์. (2552). *ตัวแบบการดูแลผู้สูงอายุที่ดีของ ครอบครัวและชุมชนเขตเมืองและกรุงเทพมหานคร*. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2566). ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลตลาดเกรียบ: สภาพปัจจุบัน โอกาสและอุปสรรค. *วารสารการบริหารปกครอง (Governance Journal)*, 12(2), 88-101.
- ปิยากร หวังมหาพร และสัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไชสง. (2566). ความกตัญญูทดแทนและการดูแลผู้สูงอายุในญี่ปุ่น และไทย: อิทธิพลทางวัฒนธรรมต่อการกำหนดนโยบายผู้สูงอายุที่เน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลาง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 17(2), 76-93.
- วัลย์พร วรพรพงษ์, วรพนิต สุกระแพทย์ และวลัยนรี พรมลา. (2563). สูงวัยในถิ่น. *วารสารวิชาการสถาบัน เทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 6(2), 540-549.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2567). *โครงการบริหารและคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในชุมชน*. วันที่ ค้นข้อมูล 20 มกราคม 2568, เข้าถึงได้จาก <https://library.parliament.go.th/index.php/th/radioscript/rr2567-jan10>

ภาษาอังกฤษ

- National Council on Aging. (2021). *Healthy Aging: Community Resource Centers*. Retrieved November 12, 2024, from <https://www.ncoa.org/aging-in-place/>
- Owusu, B., Bivins, B, Marseille, B. R., & Baptiste, D. L. (2023). Aging in place: Programs, challenges and opportunities for promoting healthy aging for older adults. *Nurs Open*, 10(9), 5784-5786.

Peek, S. T., Luijkx, K.G., Rijnaard, M. D., Nieboer, M. E., Van Der Voort, C. S., Aarts, S., Van Hoof, J., Vrijhoef, H.J., & Wouters, E. J. (2016). Older Adults' Reasons for Using Technology while Aging in Place. *Gerontology*, 62(2), 226-237.

United Nations. (2002). *Political Declaration and Madrid International Plan of Action on Ageing*.

United Nations. Retrieved January 7, 2025, from

<https://www.un.org/esa/socdev/documents/ageing/MIPAA/political-declaration-en.pdf>

United Nations. (2024). *World Population Ageing 2023*. Retrieved January 7, 2025, from

<https://desapublications.un.org/publications/world-population-ageing-2023-challenges-and-opportunities-population-ageing-least>

การจัดการความเสี่ยงด้านสาธารณสุขเทศบาลเมืองแสนสุข

อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

Risk Management on Disasters at Sansuk District Muang Chonburi

ธนโชติ ตั้งบุญอักษร (TanaChoti TungboonAugsorn)¹ ภาณุพงษ์ มีจิต (Phanupong Meejit)²

สรชัย ศรีนิสกันต์สกุล (Saurachai Srinisanskun)³ โชติสา ขาวสนิท (Shotisa Cousnit)⁴

เอกวิทย์ มณีธร (Ekkawit Maneethorn)⁵

^{1,2} นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Master of Political Science Program Students, Faculty of Political Science and Law

^{3,4} ดร., ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Dr., Lecturer of Department of Political Science, Faculty of Political Science and Law

⁵ รองศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร., ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

Assoc. Prof. Acting Sub Lt. Dr., Department of Public Administration, Faculty of Political Science

and Law, Burapha University

E-mail: saurachai@gmail.com

Received: 22 November 2024

Revised: 18 July 2025

Accepted: 23 July 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี 2. เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี 3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาระบบการป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยในระดับท้องถิ่น

การดำเนินการศึกษานี้ศึกษาแบบผสมระหว่างการศึกษเชิงปริมาณกับการศึกษาเชิง คุณภาพ กลุ่มตัวอย่างการศึกษเชิงปริมาณคือประชาชนที่มีรายชื่ออยู่ในพื้นที่จำนวน 363 คน โดย ใช้วิธีการสุ่มตามสูตร ทาไรยามาเน่ และการศึกษาเชิงคุณภาพมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 3 คน ได้แก่ 1) นายกัตตัญญู อยู่เจริญ หัวหน้าฝ่ายปกครอง รักษาการหัวหน้างานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2) นายเอื้อการย์ ม่วงศิริ

นักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยปฏิบัติการ 3) นายฤทธิญา อ่อนพรรณา นักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยปฏิบัติการ การศึกษาเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการศึกษาเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เชิงลึก การศึกษาเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติเชิงพรรณนา ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการศึกษาเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาผลการศึกษาพบว่า การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมระดับการป้องกันสาธารณภัยการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุขอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏผลดังนี้ 1) ด้านการป้องกันและการลดผลกระทบ 2) ด้านการเตรียมพร้อมก่อนเกิดสาธารณภัย 3) ด้านการเผชิญเหตุการณ์ฉุกเฉิน 4) ด้านการฟื้นฟูการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยทำให้การ เตรียมความพร้อม เพื่อให้สามารถรับมือและแก้ไขปัญหาด้านสาธารณภัยที่อาจเกิดขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการความเสี่ยง, สาธารณภัย, การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเทศบาล

Abstract

A Study on Disaster Risk Management in Saensuk Municipality, Mueang Chonburi District, Chonburi Province. This study aims to achieve the following objectives:

1. To examine disaster risk management in Saensuk Municipality, Mueang Chonburi District, Chonburi Province.
2. To explore preventive and mitigation measures for disasters in Saensuk Municipality.
3. To propose recommendations for the development of local disaster prevention and mitigation systems.

This research employed a mixed-methods approach, combining both quantitative and qualitative methodologies. The quantitative study involved a sample group of 363 residents listed in the local registry, determined using Taro Yamane's sampling formula. The qualitative data were collected from three key informants:

1. Mr. Tanyakorn Yucharoen, Head of Administrative Affairs and Acting Chief of Disaster Prevention and Mitigation Unit,
2. Mr. Uekarn Muangsiri, Operational-Level Disaster Prevention and Mitigation Officer, and
3. Mr. Ritthiya Onphanna, Operational-Level Disaster Prevention and Mitigation Officer.

Quantitative data were collected through questionnaires and analyzed using a statistical software package, employing descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, and standard deviation. Qualitative data were gathered through in-depth interviews and analyzed using **content analysis**.

The findings revealed that disaster risk management in Saensuk Municipality is at a **high level overall**. When categorized by specific dimensions, the results showed effectiveness in the following areas:

1. Prevention and impact reduction,
2. Preparedness before disasters occur,
3. Emergency response, and
4. Recovery efforts.

Effective disaster risk management contributes significantly to readiness and the capacity to respond to and resolve potential disaster-related problems.

Keywords: Risk Management, Disaster, The Preventive and Mitigation Measures for Disasters

บทนำ

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมาได้เกิดสาธารณภัยขึ้นหลายแห่งทั่วโลกและส่งผลกระทบต่อประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาในรูปแบบที่ต่างกัน ในระหว่างปี พ.ศ. 2558 มีสาธารณภัย เกิดขึ้นกว่า 1,060 ครั้ง ในทุกภูมิภาคทั่วโลก และเป็นที่น่าสังเกตว่า กว่า 8,096 ของสาธารณภัย ทั้งหมดที่เกิดขึ้น มีความเกี่ยวข้องกับภัยทางอุตุ - อุทกนิยมนิเวศวิทยา อย่างไรก็ตามแม้ความสูญเสียทาง เศรษฐกิจจะเกิดจากภัยทางอุตุ - อุทกนิยมนิเวศวิทยาเป็นส่วนใหญ่แต่ความสูญเสียต่อชีวิตก็เกิดขึ้นหนึ่งมีสาเหตุจากภัยพิบัติทางธรณีวิทยา โดยเฉพาะแผ่นดินไหวขนาดใหญ่ที่สำคัญ โดยทวีปเอเชียเป็นภูมิภาค ที่มีความสูญเสียทั้งทางทรัพย์สินและชีวิตมากที่สุดในโลก ศูนย์วิจัยระบาดวิทยาด้านภัยพิบัติ (Center of Research on the Epidemiology of Disaster: CRED) และ UNISDR ได้มีการรวบรวมสถิติ เกี่ยวกับ การสูญเสียชีวิตจากเหตุการณ์ภัยพิบัติทั่วโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 - 2558 พบว่าจำนวน ผู้เสียชีวิตโดยเฉลี่ยต่อปีในช่วงปี พ.ศ. 2549 - 2558 สูงขึ้นกว่าอัตราผู้เสียชีวิตเฉลี่ยต่อปี ในช่วง 10 ปีก่อนหน้า และในรอบหลายสิบปีที่ผ่านมาสาธารณภัยเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และหลายเหตุการณ์เกิดขึ้นเป็นประจำตามฤดูกาลในช่วงระยะเวลาหนึ่งจึงทำให้มีความสามารถในการคาดการณ์การเกิดสาธารณภัยได้มากขึ้นแต่ในขณะเดียวกันก็พบว่ามีสาธารณภัยรูปแบบใหม่หรือสาธารณภัยที่มีรูปแบบที่เปลี่ยนไป จากเดิมเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งทำให้การคาดการณ์เป็นไปได้ยากมีความ ไม่แน่นอนสูงและยังคงมีภัยบางประเภท ที่สามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่เลือกช่วงเวลาเช่น ภัยจากแผ่นดินไหวคลื่นสึนามิโรกระบาด ทั้งนี้การเกิดสาธารณภัยในประเทศไทยสามารถสรุปได้ดังปรากฏใน

ปฏิทินสาธารณภัยซึ่งประชาชนทั่วไปควรให้ความสนใจเพราะจะช่วยให้สามารถเตรียมพร้อมรับมือกับภัยต่าง ๆ ล่วงหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันทั่วถึง (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2558)

การจัดการเพื่อลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยในแต่ละประเทศไม่สามารถสำเร็จได้โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหน่วยงานหนึ่งเพียงลำพังเพราะสาธารณภัยเป็นเรื่องของทุกคนจึงจำเป็นต้องมีการสร้างกรอบความร่วมมือเพื่อช่วยให้มีแนวทางในการดำเนินการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย ร่วมกันทุกระดับภายในประเทศทั้งนี้ในระดับสากลและระดับภูมิภาคได้มีการจัดทำกรอบการดำเนินงานเพื่อเป็นแนวทางให้แต่ละประเทศสมาชิกสามารถใช้ในการจัดการและลดความเสี่ยงให้เกิด ประสิทธิภาพ ในส่วนนี้จะกล่าวถึงกรอบสากลซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามกรอบการดำเนินงานเซนได เพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พ.ศ. 2558 - 2573 (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 - 2030) และกรอบระดับภูมิภาคภายใต้ความตกลงอาเซียนว่า ด้วยการจัดการภัยพิบัติและการ ตอบโต้สถานการณ์ฉุกเฉิน พร้อมทั้งแนวทางการดำเนินงานในด้านการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย ในประเทศไทย (ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย, 2556)

ด้วยความตระหนักในผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อชุมชนและสังคมจากเหตุการณ์ สาธารณภัยทำให้ทั่วโลกตื่นตัวในการค้นหาแนวทางเพื่อลดโอกาสในการเกิดผลกระทบจากสาธารณภัยอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น จากการตั้งรับและระดมแก้ไขปัญหามาหรือ เยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสาธารณภัยมา ผู้การเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเพื่อรับมือ ภัยที่อาจเกิดขึ้นและดำเนินการเชิงรุกในการลดปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงจึงเกิด จากแนวคิดในอดีตที่เคยมุ่งเน้น “การจัดการสาธารณภัย (Disaster Management: DM)” เมื่อภัยเกิดขึ้นแล้ว กล่าวคือการจัดการในภาวะฉุกเฉิน การให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัย หรือการฟื้นฟูสภาพ หลังจากภัยผ่านพ้น มาเป็นการให้ความสำคัญมากขึ้นกับการดำเนินการอย่างยั่งยืนโดยให้ความสำคัญกับ “การจัดการความเสี่ยงจาก สาธารณภัย (Disaster Risk Management: DRM)” ประกอบด้วย การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย (Disaster Risk Reduction: DRR) ได้แก่ การป้องกัน (Prevention) การลดผลกระทบ (Mitigation) และการเตรียมความพร้อม (Preparedness) ควบคู่กับการจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management) ได้แก่ การเผชิญเหตุ (Response) และการบรรเทาทุกข์ (Relief) รวมถึงการฟื้นฟู (Relief) ได้แก่การฟื้นฟูสภาพและการซ่อมสร้าง (Rehabilitation and Reconstruction) การสร้างให้ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม (Build Back Better and Safer)

ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างรวดเร็วในปัจจุบันทำให้เห็นชัดว่า แนวโน้ม สถานการณ์ สาธารณภัยจะมีความรุนแรงมากขึ้น และถือเป็นภัยร้ายแรงที่จะคุกคามต่อชีวิตและ ทรัพย์สินของประชาชน และของประเทศได้ และการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์สาธารณภัยยัง ส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคตอีกด้วย และผลพวงที่เกิดขึ้นจากการจัดการสาธารณภัยประเทศหนึ่งยังมีผลกระทบต่อประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศอื่น ๆ ได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้น เมื่อทบทวนผลการปฏิบัติด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระยะที่ผ่านมาได้สะท้อนปัญหาและ ความท้าทายต่อการแก้ไขปัญหามาเชิงโครงสร้าง

กระบวนการ และองค์ความรู้ จึงจำเป็นต้องมีการ พัฒนาระบบการป้องกัน การเตรียมความพร้อม และการสร้างภูมิคุ้มกันในการจัดการสาธารณภัยของ ประเทศให้เข้มแข็งภายใต้หลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” อันประกอบด้วย ความมีเหตุผล และความพอประมาณในการจัดการสาธารณภัย รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการรับรู้ปรับตัวกับ ผลกระทบ และความเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยความรู้และคุณธรรมในการจัดการ สาธารณภัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างยั่งยืน (คู่มือประชาชนในการเตรียมตัวให้รอดปลอดภัยพิบัติ, 2553)

คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558 เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2558 ซึ่งเป็นแนวคิดการพัฒนาระบบการป้องกัน การเตรียมความพร้อม และการสร้างภูมิคุ้มกันในการ จัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของประเทศไทยให้เป็นไปตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และกรอบการดำเนินงานของเซนไดเพื่อลด ความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พ.ศ. 2558 - 2573 (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 - 2030) ซึ่งเป็นการนำแนวคิดเรื่องความเสี่ยงมา เป็นปัจจัยหลักในการจัดการสาธารณภัยจาก เชิงรุกไปสู่ การจัดการอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การลดความ เสี่ยงจากสาธารณภัย (Disaster Risk Management) การจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management) และการฟื้นฟูให้มีสภาพที่ดีกว่าและปลอดภัยกว่าเดิม (Build Back Better and Safer) โดยการเสริมสร้าง ศักยภาพให้ชุมชน ประชาชน สามารถรับรู้และปรับตัวกับผลกระทบจาก สาธารณภัยที่เกิดขึ้นได้อย่าง รวดเร็ว และสามารถฟื้นกลับเพื่อดำรงชีวิตได้อย่างปลอดภัย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน (Resilience) จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการป้องกัน การเตรียมความพร้อม และการสร้างภูมิคุ้มกันในการ จัดการสาธารณภัยของประเทศไทยให้เข้มแข็งภายใต้หลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันประกอบด้วย ความมีเหตุผล และความพอประมาณในการจัดการสาธารณภัย รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกัน ที่ดีต่อการ ปรับตัว กับผลกระทบและความเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยความรู้และคุณธรรมในการจัดการสาธารณภัยที่เกิดขึ้นใน อนาคตได้อย่างยั่งยืน”

แผนยุทธศาสตร์กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2560 - 2564 เป็นกรอบทิศทาง ในการ ปฏิบัติภารกิจด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่สอดคล้องกับสถานการณ์การ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในปัจจุบัน ทั้งด้านนโยบายการบริหารประเทศของรัฐบาลที่เน้นการเพิ่ม ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน แนวทางการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558 - 2564 การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติภายใต้กรอบการ ดำเนินงานเซนได แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2558 ยุทธศาสตร์ การเตรียมพร้อม แห่งชาติ พ.ศ. 2557 - 2561 และแผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2556 - 2561 โดยมุ่งเน้นการ ขับเคลื่อนภารกิจด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยสู่การเป็นองค์กรชั้นนำด้านการจัดการความเสี่ยง จากสาธารณภัยที่มีมาตรฐานในระดับสากลเพื่อสร้างความตระหนัก เชื่อมั่น พร้อมรับมือ และจัดการ ความเสี่ยงจากภัยคุกคามทุกรูปแบบอย่างบูรณาการเกิดความปลอดภัยอย่างยั่งยืนด้านสาธารณภัยของ

ประเทศไทยภายใต้วาระ “ประเทศไทยปลอดภัย” (Safety Thailand) (แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ, 2558)

เนื่องด้วยสถานการณ์สาธารณภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ส่วนใหญ่เกิดภัยจาก เช่น อัคคีภัย อุทกภัย โดยมีปัจจัยเสี่ยงมาจากพื้นที่ราบลุ่มติดภูเขา มีน้ำท่วมขัง

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้ศึกษาสนใจศึกษาเรื่องการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นแนวทางศึกษาในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย โดยมีเป้าหมายสำคัญในการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ ตามแนวทางในการดำเนินงานด้านการป้องกัน บรรเทาการลดผลกระทบจากสาธารณภัย และการเตรียมความพร้อมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาล เมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

มีวิธีการดำเนินศึกษาดังนี้

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีวิทยาการศึกษาแบบผสม (Mixed Method) ประกอบด้วย การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี มีประชากรประมาณ 46,170 คน กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวน 1 ชุมชน มีขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป จำนวน 362 คน มีรายชื่อตามทะเบียนราษฎรในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่คำนึงถึงความหน้าจะเป็นซึ่งใช้ การสุ่มแบบตามสะดวกโดยแจกแบบสอบถามจนครบจำนวน 362 คน ซึ่งแจกแบบสอบถามโดยแจกเป็นรายบ้าน

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ ได้แก่

- 1) ประชากร ได้แก่ พนักงานเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี จำนวน 3 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง เชิงคุณภาพ ในการศึกษาครั้งนี้โดยพิจารณาจากผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย และควบคุมดูแลภารกิจส่วนงาน กลุ่มตัวอย่างคือ

- หัวหน้าฝ่ายปกครอง รักษาการ หัวหน้างานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 1 คน
- สมาชิกเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี คือ แบบสอบถามสำหรับประชาชน แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามลักษณะปลายปิด (Close - Ended Questionnaire) ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้

ตอนที่ 2 ศึกษาการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี มี 4 ด้านประกอบด้วย ด้านการป้องกันและการลดผลกระทบ ด้านการ เตรียมพร้อมก่อนเกิดสาธารณภัย ด้านการเผชิญเหตุการณ์ฉุกเฉิน ด้านการฟื้นฟู

ตอนที่ 3 การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open – Ended Questionnaire) ให้ระบุข้อเสนอแนะ เพื่อให้คิดแนวทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

จากการศึกษาพบว่า การมีระบบแจ้งเตือนภัยเบื้องต้นที่ชัดเจน การมีบทบาทเชิงรุกของเจ้าหน้าที่ และการมีแผนซ้อมร่วมกับประชาชนในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยในพื้นที่ ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบใหม่ เช่น อุทกภัยฉับพลัน วาตภัยในเขตเมือง หรือภัยจากคลื่นความร้อน รวมถึงการสร้างระบบแจ้งเตือนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มการตระหนักรู้และการเตรียมพร้อมของประชาชน ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาลเมืองแสนสุข โดยเฉพาะการกำหนดพื้นที่เสี่ยง ระบบเฝ้าระวัง และระบบแจ้งเตือนภัยให้มีความครอบคลุมและเข้าถึงประชาชน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์สำหรับหัวหน้าฝ่ายปกครอง รักษาการ หัวหน้างานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และพนักงานเทศบาลเมืองแสนสุข แบบการสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างซึ่งเป็นคำถาม ลักษณะปลายเปิด (Open – Ended Questionnaire) โดยใช้การสนทนาแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้ข้อมูล เกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาคำเนินการเก็บข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.1 นัดหมาย วัน เวลา สถานที่ที่จะลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

3.2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามวัน เวลา ที่นัดหมาย

3.3 ผู้ศึกษาทำการแจกแบบสอบถามออกไปยังกลุ่มตัวอย่างโดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามด้วย

ตนเอง

3.4 เก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเองใช้ระยะเวลา 10 วัน

3.5 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล

3.6 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แล้วสรุปผล การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษารั้งนี้ ประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS) ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (X) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. โดยเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีดังนี้

การหาค่าพิสัย

$$\begin{aligned}\text{พิสัย} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.80\end{aligned}$$

เกณฑ์ในการตัดสินค่าเฉลี่ย

4.21 – 5.00	หมายความว่า	ระดับการป้องกันสาธารณภัยมากที่สุด
3.41 – 4.20	หมายความว่า	ระดับการป้องกันสาธารณภัยมาก
2.61 – 3.40	หมายความว่า	ระดับการป้องกันสาธารณภัยปานกลาง
1.81 – 2.60	หมายความว่า	ระดับการป้องกันสาธารณภัยน้อย
1.00 – 1.80	หมายความว่า	ระดับการป้องกันสาธารณภัยน้อยที่สุด

3) วิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะโดยนำมาสรุปเป็นความเรียงตามลำดับมากไปหาน้อยของผู้ที่ให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ จากนั้นผู้ศึกษาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์และถูกต้องมาสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นความเรียง

ทบทวนวรรณกรรม

การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญยิ่งต่อความมั่นคงและความปลอดภัยของชุมชน โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการตอบสนองต่อเหตุการณ์สาธารณภัย (UNDRR, 2015) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การประเมินความเสี่ยง การป้องกัน

การเตรียมพร้อม การรับมือ และการฟื้นฟู (Kapucu, 2008) แนวคิดเหล่านี้สอดคล้องกับกรอบการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Reduction Framework) ที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนดไว้ องค์ประกอบของการจัดการความเสี่ยงสามารถจำแนกได้เป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่

1. การป้องกันและการลดผลกระทบ (Prevention and Mitigation) หมายถึง การดำเนินมาตรการเพื่อลดโอกาสหรือผลกระทบของภัยพิบัติ เช่น การจัดโซนนิ่ง การควบคุมการใช้ที่ดิน และการส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทาน

2. การเตรียมความพร้อม (Preparedness) เป็นการเสริมสร้างความสามารถของชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นให้สามารถตอบสนองต่อภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทำแผนฉุกเฉิน การฝึกซ้อม และการสื่อสารข้อมูลความเสี่ยง

3. การตอบสนองเมื่อเกิดเหตุ (Response) ครอบคลุมการดำเนินการทันทีเมื่อเกิดเหตุการณ์ เช่น การอพยพ การช่วยเหลือผู้ประสบภัย และการบริหารจัดการทรัพยากร

4. การฟื้นฟูหลังเหตุการณ์ (Recovery) เป็นกระบวนการในการฟื้นคืนสภาพของพื้นที่และชุมชนให้กลับคืนสู่ภาวะปกติหรือดีกว่าเดิม ซึ่งอาจรวมถึงการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ

เทศบาลในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของประเทศไทยที่ประสบกับสาธารณภัยหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย วาดภัย หรือไฟไหม้ในเขตเมือง งานวิจัยของ สุชาดา โพธิ์ทอง (2563) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน การบูรณาการหน่วยงานภาครัฐ และการมีแผนรองรับที่ชัดเจนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการความเสี่ยงในระดับท้องถิ่น

ในบริบทของเทศบาลเมืองแสนสุข ซึ่งเป็นพื้นที่เมืองที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องมีการเสริมสร้างระบบบริหารจัดการความเสี่ยงที่ครอบคลุมทั้งในเชิงโครงสร้าง (structural measures) และไม่ใช่เชิงโครงสร้าง (non-structural measures) รวมถึงการส่งเสริมความตระหนักรู้และความร่วมมือจากภาคประชาชนในทุกขั้นตอนของการบริหารจัดการ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อม เพื่อให้สามารถรับมือและแก้ไขปัญหาภัยกับสาธารณภัยที่อาจเกิดขึ้น ในกรณีนี้เป็นการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาเชิงปริมาณ: ผลการศึกษาเรื่อง การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี สรุปผลการศึกษาได้ ดังต่อไปนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 181 คนคิดเป็นร้อยละ 49.9 ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่อายุ 41-50 ปีจำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 28.7 ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรจำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 37.2 ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ส่วนใหญ่รายได้รวมเฉลี่ยเดือนละ 10,001- 20,000 บาทจำนวน 160 คนคิดเป็นร้อยละ 44.1 ผลวิเคราะห์การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ซึ่งมี 1. ด้านการป้องกันและการลดผลกระทบ 2. ด้านการเตรียมพร้อมก่อนเกิดสาธารณภัย 3. ด้านการเผชิญเหตุการณ์ฉุกเฉิน 4. ด้านการฟื้นฟู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (3.84) และเมื่อพิจารณา เป็นรายด้านปรากฏผลดังนี้

1. ด้านการป้องกันและการลดผลกระทบ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ของเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี โดยรวมด้านการป้องกันและการลดผลกระทบ อยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ประชาชนสามารถรับรู้และเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารด้านสาธารณภัยได้ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถ และพร้อมปฏิบัติหน้าที่ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีมาตรฐานในการก่อสร้างอาคาร เพื่อให้สามารถรับมือกับสาธารณภัยได้ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีการจัดสรรการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงจากสาธารณภัย อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีการจัดเตรียมพร้อมเครื่องมือ อุปกรณ์ ยานพาหนะ สำหรับใช้เมื่อเกิดสาธารณภัย อยู่ในระดับมาก

2. ด้านการเตรียมพร้อมก่อนเกิดสาธารณภัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ของเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี โดยรวมด้านการเตรียมพร้อมก่อนเกิดสาธารณภัย อยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการจัดทำแผนอพยพและเตรียมเส้นทางอพยพในกรณีฉุกเฉิน อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีการซักซ้อมแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีการแจ้งเตือนข่าวสารสถานการณ์และประกาศเตือนภัยอย่างรวดเร็ว อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีการอบรมการป้องกันภัยและเตรียมพร้อมรับมือแก่ประชาชนในพื้นที่ที่อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีการประชุมวางแผนรับมือแก่เจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่ อยู่ในระดับมาก

3. ด้านการเตรียมพร้อมก่อนเกิดสาธารณภัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ของ เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี โดยรวมด้านการเตรียมพร้อมก่อนเกิดสาธารณภัย อยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ทีมเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างทันท่วงทีและทั่วถึง อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีการช่วยเหลือ กู้ชีพ กู้ภัย การพยาบาล ในขณะที่เกิดสาธารณภัย อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การอพยพและช่วยเหลือผู้ประสบภัยมีความรวดเร็ว และถูกต้องตามหลักการ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีการประสานงานกับประสานในพื้นที่และหน่วยงาน อื่นๆ ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การดำเนินการมีความเสมอภาค และเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติในการช่วยเหลือ อยู่ในระดับมาก

4. ด้านการฟื้นฟู พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ของเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี โดยรวมด้านการฟื้นฟู อยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการฟื้นฟู ดูแลสภาพแวดล้อมและสุขอนามัยแก่ผู้ประสบภัย อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ มีการวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อบูรณะพื้นที่อย่างยั่งยืนในอนาคต อยู่ในระดับน้อย รองลงมาคือ มีการช่วยเหลือเหยี่ยวผู้ประสบภัย ภายหลังเกิดสาธารณภัย อยู่ในระดับน้อย รองลงมาคือ มีการติดตามผลหลังจากเกิดสาธารณภัย อยู่ในระดับน้อย

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ

1. ด้านการป้องกันและการลดผลกระทบ

มีการประชาสัมพันธ์ ทางผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่ กำนัน มีการประชุมหมู่บ้านทุกเดือนให้ ความรู้แก่ ประชาชนในพื้นที่ให้เข้าใจ ตระหนักและเกิดการตื่นตัว ในการเตรียมความพร้อมเฝ้าระวัง และรับมือต่อ สถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น

ในส่วนของผู้เจ้าหน้าที่เฉพาะในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ตำแหน่งงานด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ขณะนี้ยังไม่มีประสบการณ์มากพอ การจัดเตรียมเลยไม่เป็นไปตามแผนแต่ในอนาคตข้างหน้า จะต้องมีส่วนปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบตรงส่วนนี้ ให้เรียบร้อยทั้งอุปกรณ์ ยานพาหนะต่าง ๆ

2. ด้านการเตรียมพร้อมก่อนเกิดสาธารณภัย

เนื่องจากไม่ค่อยสาธารณภัยเกิดขึ้น จึงไม่ค่อยได้มีการประชุมวางแผนรับมือแก่เจ้าหน้าที่และ ประชาชนในพื้นที่มากเท่าที่ควร แต่มีการประชุมวางแผนรับมือแก่เจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่ควรจะ ให้ความรู้แก่พี่น้องประชาชน ซึ่งมีการประชุมหมู่บ้านอยู่แล้วเป็นประจำทุกเดือน

อย่างไรก็ตามเป็นระเบียบของหน่วยงานที่ต้องดำเนินการเพื่อส่งไปให้ทางอำเภอทราบเพื่อจัดทำ แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยต่อไปเทศบาลเมืองแสนสุข มีพื้นที่เตรียมรับมือเป็นศูนย์อพยพ

3. ด้านการเผชิญเหตุการณ์ฉุกเฉิน

พบว่าเจ้าหน้าที่ให้การช่วยเหลือเป็นเจ้าหน้าที่ของงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยประมาณ 28 นาย สามารถให้การช่วยเหลือได้ตลอดเวลา ทันทีทั้งที่ และมีการให้ความรู้เจ้าหน้าที่ในการใช้เครื่องมือ เบื้องต้น ผ่านการอบรมแล้ว ในการอพยพขนย้ายจะต้องช่วยเหลือประชาชนบางกลุ่มก่อน เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก สตรีมีครรภ์ ผู้ป่วยติดเตียง และสุดท้ายจึงจะเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ อีกทั้งประชาชนสามารถ เข้าถึงหน่วยงานได้ทั้งทางไลน์ เฟสบุ๊ก และหน้าเว็บไซต์ของทางเทศบาลเมืองแสนสุข

4. ด้านการฟื้นฟู

การบริหารจัดการมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีการประสานงานทั้งหน่วยงานมีการทำงานร่วมกัน หลายๆ ฝ่าย การทำงานเลยมีความรวดเร็วและสามารถช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้ อย่างทันทั้งที่และมีการ จัดการดูแลสวัสดิการอาหารการกิน น้ำดื่ม ห้องน้ำ สาธารณสุข แก่ผู้ประสบภัย

อีกทั้งยังมีการติดตามผลหลังจากเกิดสาธารณภัย ทางเทศบาลเมืองแสนสุข ได้ลงไปดูแลชาวบ้านที่เดือนร้อน สำรวจความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อเยียวยา และเพื่อเป็นแนวทางในการ พัฒนาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยต่อไปในอนาคตมีหลายองค์กรเข้ามาช่วยเหลือร่วมกัน

ดังนั้น การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยนั้นควรศึกษาปัญหาตั้งแต่เริ่มต้น การเตรียมพร้อมวางแผนป้องกันและปัจจุบันยังไม่มีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรง จึงต้องอาศัยการประสานงานกัน แทนที่จะมีการจัดการหน่วยงานที่รับผิดชอบและเป็นเจ้าภาพประสานงานโดยตรง

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ ด้านการป้องกันและการลดผลกระทบ Prevention and Mitigation มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 รองลงมาคือ ด้านการเผชิญ เหตุการณ์ฉุกเฉิน Response มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 รองลงมาคือ ด้านการเตรียมพร้อมก่อนเกิด สาธารณภัย Preparedness มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 รองลงมาคือ ด้านการฟื้นฟู Recovery ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.80 สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ไททัศน์ มาลา, สุนทรชัย ขอบยศ และพิศาล พรหมพิทักษ์กุล (2557) ได้สรุปปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการอุทกภัยของเทศบาลนครนนทบุรีเมื่อปี 2554 ดังนี้ 1) การป้องกันและลดผลกระทบ เป็นการบริหารจัดการอุทกภัยล่วงหน้าก่อนที่จะเกิด ภัยเพื่อให้มีความสามารถในการรับมือไว้ล่วงหน้า รวมทั้งเป็นการลดความรุนแรงและลดความสูญเสีย 2) การเตรียมความพร้อม เป็นกระบวนการในขั้นก่อนเกิดภัย โดยการเตรียมแผนเพื่อรับมือกับอุทกภัย ล่วงหน้า และเพื่อสร้างระบบเตรียมความพร้อมและแนวทางปฏิบัติในการรับมือกับภัยที่จะเกิดขึ้น 3) การจัดการในภาวะฉุกเฉินหรือการสูบน้ำท่วม โดยมีการดำเนินการในช่วงขณะเกิดภัยตามแผนที่มีการ เตรียมการไว้ล่วงหน้า 4) การจัดการหลังเกิดภัย โดยในปี 2554 เทศบาลนครนนทบุรีได้ดำเนินการ หลังเกิดอุทกภัย ได้แก่ การเร่งเยียวยาและฟื้นฟูจิตใจ รวมถึงการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล

อภิปรายผลเป็นรายด้าน

การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ ด้านการป้องกันและการลดผลกระทบ Prevention and Mitigation มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 รองลงมาคือ ด้านการเผชิญ เหตุการณ์ฉุกเฉิน Response มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 รองลงมาคือ ด้านการเตรียมพร้อมก่อนเกิด สาธารณภัย Preparedness มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 รองลงมาคือ ด้านการฟื้นฟู Recovery ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.80 จากผลการศึกษาที่ได้สามารถนำมาอภิปรายผลจำแนกตามรายด้านได้ ดังนี้

1. ด้านการป้องกันและการลดผลกระทบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

คือ ประชาชนสามารถรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสาธารณสุขได้อยู่ใน ระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรนนท์ อนันต์ธนกร 2548 ได้ศึกษา เรื่องการบริหารเครือข่ายการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ภาครัฐต้องเป็นหน่วยงานหลักในการบริหาร การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยควรใช้วิธีการสร้างเครือข่ายการทำงานให้เกิดการประสานงาน ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ด้วยกันเอง จากหน่วยงาน ภาคประชาชนและเอกชนมาร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอน ของภารกิจ มีการพัฒนา ปรับปรุงโครงสร้าง การบริหารให้เกิดเอกภาพในการสั่งการ บังคับบัญชา มีการ เชื่อมโยงกิจกรรมของหน่วยงานเหล่านี้ การพัฒนาศักยภาพของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี สำหรับการจัดการภัยพิบัติด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ เนื่องจากเป็นงาน ระดับชาติ จึงมีความต้องการกำลังคนซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษ คือเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์และจิตสำนึกที่ดี แต่ปัจจุบันมีบุคลากรที่เหมาะสมในจำนวนจำกัด การจัดสรรงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ยังไม่เหมาะสม ไม่มีความเพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากอยู่ในหลายหน่วยงาน จึงเกิด ปัญหาทั้งการ สั่งการและการประสานงาน ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องเนื่องจากมีกฎหมายมากมาย ทำให้เกิด ความสับสนใน การสั่งการและการปฏิบัติ รวมทั้งกฎหมายมีความล้าสมัย ไม่ครอบคลุมสาระสำคัญและ ไม่สามารถ บังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของ นายคตัญญู อยู่เจริญ หัวหน้า ฝ่ายปกครอง รักษาการหัวหน้างานป้องกันฯ ที่ให้ประชาชนสามารถรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้าน สาธารณภัยนั้นเพื่อประชาชนในพื้นที่ให้เข้าใจ ตระหนักและเกิดการตื่นตัว ในการเตรียมความพร้อม การเฝ้าระวัง และการรับมือต่อสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น

2. ด้านการเผชิญเหตุการณ์ฉุกเฉิน โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าการจัดการความเล็งจากสาธารณสุขเทศบาลเมืองแสนสุข มีค่าเฉลี่ย มากที่สุด คือมีการจัดทำแผนอพยพและเตรียมเส้นทางอพยพในกรณีฉุกเฉิน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุสรณ์ แก้วกังวาล (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การเพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสาธารณสุขโดยใช้ระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Command System: ICS) พบว่าระบบบัญชาการเหตุการณ์เป็นระบบที่มีการบริหาร จัดการในภาวะฉุกเฉินและ โครงสร้างของ หน่วยปฏิบัติที่ชัดเจน โดยได้ถูกนำมาใช้ในภารกิจการจัดการสาธารณสุขของประเทศไทยตั้งแต่การ ประกาศใช้แผนการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนแห่งชาติ พ.ศ. 2558 แต่หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ยังไม่ เข้าใจและขาดองค์ความรู้ ทำให้เกิดความสับสนใน การปฏิบัติจึงมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำระบบ บัญชาการเหตุการณ์มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพนั้น จะต้องพัฒนาหลักสูตรด้านการบัญชาการเหตุการณ์ให้ เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย และพัฒนานุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับในการฝึกอบรมและการฝึก ปฏิบัติ รวมถึงการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทุกระดับควรกำหนดไว้ในบทว่าด้วยการบริหาร จัดการในภาวะฉุกเฉินเพื่อให้ ทราบถึงการจัดโครงสร้างองค์กรและการดำเนินการตามแผนและการจัดให้มีการ ฝึกซ้อมเป็นประจำ และต่อเนื่อง สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของ นางสาวปิยะ แยมกุลเชาว์ นักทรัพยากร

บุคคลปฏิบัติการ กล่าวว่าเจ้าหน้าที่มีการฝึกฝน อบรมอยู่ตลอดเวลา จึงมีการจัดทำแผนอพยพและเตรียมเส้นทางอพยพในกรณีฉุกเฉินได้อย่างทันทั่วทั้ง

3. ด้านการเตรียมพร้อมก่อนเกิดสาธารณภัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือทีมเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างทันทั่วทั้งที่และทั่วถึง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชวงส์ อุบลี (2553) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภัย พบว่า 1) ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดภัย ความหมายของภัยพิบัติ ประเภท ของภัยพิบัติแต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในระดับบุคคลให้กับตนเอง เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และขาดความรู้ เกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารและจัดการภัยพิบัติ 2) ประชาชนไม่มีการเตรียมความพร้อม ทำให้ขาดศักยภาพที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้น ขณะเดียวกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีการให้ความรู้กับ 60 ประชาชนเพื่อให้เกิดความพร้อมและ สามารถรับมือกับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น 3) ประชาชนมีความ คิดเห็นว่าการฝึกอบรม และการฝึกซ้อม แผนการบริหารจัดการภัยพิบัติจะเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนา ศักยภาพของประชาชนในการมีส่วนร่วม บริหาร จัดการภัยพิบัติที่เกิดขึ้น 4) ประชาชนมีความต้องการ จะสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของ นายฤทธิญา อ่อนพรรณา นักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยปฏิบัติการ กล่าวว่า เจ้าหน้าที่สามารถลงพื้นที่ช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างทันทั่วทั้งที่และทั่วถึง โดยหน่วยงานได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปอบรมเพื่อเตรียมรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อจะได้มาปฏิบัติงานอย่างถูกต้องและทั่วถึง

4. ด้านการฟื้นฟู โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือมีการฟื้นฟูดูแลสภาพแวดล้อมและสุขอนามัยแก่ผู้ประสบภัย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขนิษฐา พุกกะณานนท์ (2551) ได้ศึกษาแนวทางการบริหาร การศึกษาแนวทางการจัดการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการพบว่า งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหาร ส่วนตำบลบางปลา บริหารจัดการโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานในการสอดคล้อง ดูแลและช่วยเหลือ เจ้าหน้าที่ทั้งก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย ซึ่งเป็นภัยที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ประชาชนและ เจ้าหน้าที่สามารถควบคุม เองได้อย่างรวดเร็วทำให้เกิดความเสียหายน้อย และอยู่ในวงจำกัด หากเป็นภัยที่เกินความสามารถของตน ก็สามารถประสานหน่วยงานข้างเคียงเพื่อปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันจนสำเร็จลุล่วงไปได้สำหรับภัยที่ยังไม่เคยเกิดขึ้น เช่น เครื่องบินตก แผ่นดินไหว หรืออุบัติเหตุต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากภาวะโลกร้อนนั้น เป็นสิ่งที่เหนือความคาดหมาย และเป็นสิ่งที่ผู้บริหาร และประชาชน ยังไม่ตระหนักถึงการป้องกัน ที่เป็นรูปธรรมเนื่องจากว่าเป็นสิ่งไกลตัว ซึ่งต้องใช้เวลาในการทำทำความเข้าใจและเตรียมความพร้อม เพื่อรับมือกับปัญหาและเหตุการณ์ไปพร้อมกัน สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของ นางฮาบี๊ะ แย่งกุลเชาว์ นักทรัพยากรบุคคล

ปฏิบัติการ ว่าการฟื้นฟูดูแล สภาพแวดล้อมและสุขอนามัยแก่ผู้ประสบภัย เนื่องจากการบริหารจัดการมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีการประสานงานทั้งหน่วยงานมีการทำงานร่วมกันกับหลาย ๆ ฝ่าย

บทสรุปเชิงวิชาการ

การศึกษาเรื่อง “การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการจัดการความเสี่ยง ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยประชาชนในพื้นที่ 362 คน และเจ้าหน้าที่เทศบาลที่เกี่ยวข้อง 3 ราย

ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมการจัดการความเสี่ยงอยู่ในระดับ “มาก” ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่

1. การป้องกันและการลดผลกระทบ
2. การเตรียมพร้อมก่อนเกิดภัย
3. การเผชิญเหตุฉุกเฉิน
4. การฟื้นฟูหลังภัย

แต่ยังพบข้อจำกัดในด้านทรัพยากรบุคคล การสื่อสารความเสี่ยง และการมีส่วนร่วมของชุมชน

ประโยชน์เชิงนโยบายและภาคปฏิบัติ: ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อ

1. ปรับปรุงแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาลให้มีความยืดหยุ่นและเท่าทันภัยพิบัติรูปแบบใหม่
2. พัฒนาระบบ “พื้นที่เสี่ยงภัย” ให้ครอบคลุมข้อมูลด้านประชากรและโครงสร้างพื้นฐาน
3. เสริมสร้างระบบเตือนภัยชุมชน และการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการเฝ้าระวัง
4. เชื่อมโยงนโยบายระดับท้องถิ่นกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และกรอบเซนได

(Sendai Framework)

ข้อค้นพบใหม่ที่ควรเพิ่มเติมในการวิจัยในอนาคต

1. การเผชิญภัยพิบัติรูปแบบใหม่ เช่น คลื่นความร้อน, ฝุ่น PM2.5, โรคอุบัติใหม่ และภัยพิบัติทางไซเบอร์ ซึ่งยังไม่ถูกบรรจุในแผนจัดการสาธารณภัยท้องถิ่น
2. ประสิทธิภาพของระบบแจ้งเตือนภัย โดยเฉพาะช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงประชาชนจริง และการตอบสนองของประชาชนต่อสัญญาณเตือน
3. การใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่ (GIS) เพื่อจัดทำแผนที่ความเสี่ยงภัยรายชุมชน ส่งเสริมให้การจัดการเป็นระบบมากขึ้น
4. การวัดระดับความสามารถในการฟื้นตัว (Community Resilience) ของประชาชนในพื้นที่หลังประสบภัย
5. กลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนและกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ซึ่งควรได้รับการวางแผนรองรับเฉพาะด้าน

นายธนโชติ ตั้งบุญอักษร และคนอื่นๆ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการวิจัยในอนาคต

1. การศึกษาแนวทางการปรับปรุงแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้ทันสมัย ครอบคลุมภัยพิบัติรูปแบบใหม่ และเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)
2. ส่งเสริมการพัฒนา ระบบแจ้งเตือนภัยอัจฉริยะ ที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายโซเชียลมีเดียและแอปพลิเคชันสื่อสาร
3. สนับสนุนการจัดทำ “แผนที่ภัยพิบัติรายชุมชน” ด้วยข้อมูลจากชาวบ้านและเทคโนโลยี GIS
4. พัฒนา หลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้แก่ทั้งเจ้าหน้าที่และประชาชนในชุมชนเพื่อสร้างทักษะการรับมือกับภัยพิบัติ
5. ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบข้ามพื้นที่ เช่น เทศบาลเมืองชายฝั่งอื่น เพื่อเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการลดความเสี่ยง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หลังจากที่ได้ดำเนินการศึกษา เรื่องการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการดำเนินการสื่อสารหลังจากนี้ คือ

1. ควรมีการทำการศึกษาดูตามผลหลังจากเกิดสาธารณภัย และแนวทางในการพัฒนาการจัดการสาธารณภัยในอนาคตข้างหน้า
2. ควรมีการศึกษาให้ครอบคลุมกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่โดยตรงต่อการจัดการสาธารณภัย ตัวแทนท้องถิ่นเพื่อให้เห็นแนวการจัดการที่รอบด้านมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับการจากวิจัย

จากการศึกษาการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภัยพิบัติในระดับท้องถิ่น ดังนี้

1. การบูรณาการแนวคิด Disaster Risk Managementสู่ระดับปฏิบัติการในชุมชน

พบว่าเทศบาลสามารถดำเนินการในด้านการป้องกัน เตรียมพร้อม เผชิญเหตุ และฟื้นฟูได้ในระดับดีมาก หากได้รับความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านภัยพิบัติของประชาชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความตระหนักรู้และลดความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย เช่น เฟซบุ๊ก เว็บไซต์เทศบาล หรือการประชุมหมู่บ้าน เป็นกลไกที่ช่วยเสริมสร้างระบบเตือนภัยท้องถิ่น

3. การขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทางในการจัดการภัยพิบัติในระดับท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาโครงสร้างองค์กร และหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการดำเนินงานเชิงรุก

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก และผู้พิการ ยังเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการออกแบบเชิงระบบเพื่อให้การวางแผนป้องกันภัยครอบคลุมประชากรทุกกลุ่ม

5. การจัดทำ “แผนที่ความเสี่ยงรายชุมชน” โดยใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่ (GIS) ประกอบกับข้อมูลจากชาวบ้าน ถือเป็นแนวทางใหม่ที่ส่งเสริมให้การบริหารจัดการสาธารณภัยมีความครอบคลุม แม่นยำ และตอบสนองต่อบริบทพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น

6. แนวโน้มภัยพิบัติรูปแบบใหม่ เช่น คลื่นความร้อน มลพิษทางอากาศ โรคอุบัติใหม่ และภัยทางไซเบอร์ ยังไม่ได้รับการบรรจุในแผนจัดการท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงช่องว่างที่ควรมีการวางแผนและวิจัยเพิ่มเติม

7. แนวคิด “ความสามารถในการฟื้นตัวของชุมชน” (Community Resilience) เป็นกรอบแนวคิดใหม่ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินศักยภาพชุมชนหลังเกิดภัย และใช้วางแผนฟื้นฟูได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2558). *แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ*. สำนักนโยบายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2561). *แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 – 2564)*. กระทรวงมหาดไทย. [Department of Disaster Prevention and Mitigation. (2018). National Disaster Prevention and Mitigation Plan (2017 - 2021). Ministry of Interior.]

ขนิษฐา พุกกะณานนท์. (2555). *การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการป้องกันและ บรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ*. กรุงเทพฯ: รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ชูวงศ์ อุบลี. (2553). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภัยพิบัติ กรณีศึกษา อาคารเคหะชุมชนเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร*. ภาคนิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาบริหารรัฐกิจ, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไททัศน์ มาลา, สุนทรชัย ขอบยศ และพิศาล พรหมพิทักษ์กุล. (2557). *แนวทางในการจัดการอุทกภัย กรณีศึกษาเทศบาลนครนนทบุรี*. รายงานการวิจัย เสนอต่อสำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.).

นายชนโชติ ตั้งบุญอักษร และคนอื่นๆ

ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย. (2556). *น้ำท่วมภัยธรรมชาติใกล้ตัว*. ปทุมธานี: คูมายเบส. สุธาดา โพธิ์ทอง. (2563). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสาธารณภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครนายก*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

อนุสรณ์ แก้วกังวาน. (2557). *ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสาธารณภัยโดยใช้ระบบบัญชาการเหตุการณ์ (Incident Command System: ICS)*. เอกสารวิจัยส่วนตัว, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐ เอกชน และการเมือง.

ภาษาอังกฤษ

Kapucu, N. (2008). Collaborative emergency management: Better community organizing, better public preparedness and response. *Disasters*, 32(2), 239-262.

United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). (2015). *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030*. Retrieved February 29, 2024, <https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030>

การวิเคราะห์ทิศทางการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง

An Analysis the Driven Direction of Governorship Election Policy in Thailand

ทรงวุฒิ ประกอบธรรม (Songwut Prakobtham)¹

โอฬาร ถิ่นบางเตียว (Olam Thinbangtiao)²

¹นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

Doctor of Philosophy Program in Strategy and Security, Faculty of Political Science and Law,
Burapha University

²รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Associate Professor, Ph.D., Lecturer of Department of Political Science, Faculty of Political Science
and Law, Burapha University

E-mail: Songwut_pbac@hotmail.com¹, Olam@go.buu.ac.th²

Received: 17 July 2025

Revised: 30 July 2025

Accepted: 8 August 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ทิศทางการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ (1) เพื่อศึกษาทิศทางการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง (2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาในการผลักดันการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง และ (3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางในการผลักดันนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง เช่น เว็บไซต์ของสำนักข่าว อินเทอร์เน็ต หนังสือที่เกี่ยวกับพื้นที่งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ วารสารวิชาการ เป็นต้น และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัด นักวิชาการด้านการกระจายอำนาจ นักการเมืองที่ขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าและกลุ่มที่คัดค้านนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง

ผลการศึกษา ทิศทางและแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงในประเทศไทย พบว่า 1. ทิศทางการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงเริ่มปรากฏตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2530 โดยเป็นข้อเสนอจากนักวิชาการ ภาคประชาสังคม และนักการเมืองฝ่าย

ก้าวหน้า แต่กลับเผชิญแรงต่อต้านจากข้าราชการประจำโดยเฉพาะกลุ่มราชการส่วนภูมิภาคภายใต้กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย แม้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 จะเปิดพื้นที่ให้เกิดการกระจายอำนาจมากขึ้นแต่การผลักดันนโยบายดังกล่าวยังคงเผชิญข้อจำกัดจากระบบราชการอย่างต่อเนื่อง ภายหลังกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2557 กระแสการกระจายอำนาจถูกชะลอภายใต้นโยบายของคณะรัฐประหารที่มุ่งฟื้นฟูอำนาจของรัฐราชการ ส่งผลให้แนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงแทบไม่ถูกกล่าวถึงในระดับนโยบายจนกระทั่งกลับมาเป็นวาระสาธารณะอีกครั้งในช่วงการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2565 และได้รับการผลักดันอย่างเป็นรูปธรรมในฐานะนโยบายของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 2. ปัญหาการผลักดันนโยบายเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงเผชิญอุปสรรคสำคัญในหลายมิติ ได้แก่ โครงสร้างระบบราชการไทยที่ยังรวมศูนย์ โดยผู้ว่าฯ เป็นตัวแทนรัฐส่วนกลางภายใต้กระทรวงมหาดไทย การเลือกตั้งจึงท้าทายอำนาจเดิมและถูกต่อต้านโดยข้าราชการประจำ โดยเฉพาะในระดับภูมิภาค ขณะเดียวกัน หน่วยงานความมั่นคงกังวลว่าจะเกิดการครอบงำจากกลุ่มอิทธิพลหรือกระเทยเอกภาพของรัฐ นอกจากนี้ ยังมีข้อโต้แย้งเรื่องความเหลื่อมล้ำของศักยภาพจังหวัดที่อาจนำไปสู่ความไม่สมดุลในการพัฒนา รวมถึงข้อจำกัดทางกฎหมายและรัฐธรรมนูญที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินการ สะท้อนว่าการผลักดันนโยบายดังกล่าวต้องเผชิญความท้าทายเชิงโครงสร้าง นโยบาย และการเมือง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยฉันทามติจากหลายภาคส่วนร่วมกัน 3. ทิศทางการขับเคลื่อนนโยบายเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงสามารถจำแนกเป็น 5 แนวทางหลัก ได้แก่ (1) การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดพร้อมปรับโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินแบบสองชั้น (2) การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดควบคู่กับการลดอำนาจบริหารราชการส่วนภูมิภาค (3) การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (4) การทดลองเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดที่มีความพร้อม และ (5) การคงรูปแบบการแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยรัฐบาล ข้อเสนอแนะแนวทางการผลักดันนโยบายเน้นการกำหนดนโยบายจากรัฐบาลและพรรคการเมือง การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาศักยภาพจังหวัด การให้ความรู้แก่ประชาชน และการบริหารจัดการบุคลากรที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง โดยการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนและคำนึงถึงความพร้อมของทุกภาคส่วน จะส่งเสริมความสำเร็จในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงภายใต้บริบทของประเทศไทยอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

คำสำคัญ: นโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง, ผู้ว่าราชการจังหวัด

Abstract

This qualitative research analyzes the policy direction, challenges, and recommendations regarding the direct election of provincial governors in Thailand. Data were collected through document review—including news websites, academic books, theses, journal articles—and in-depth interviews with

key informants such as former provincial governors, decentralization scholars, politicians advocating for direct elections, and opponents of the policy.

Findings indicate that the policy discourse on direct election of provincial governors emerged in the late 1980s, initiated by academics, civil society, and progressive politicians. However, it faced strong resistance from permanent officials, particularly regional bureaucrats under the Department of Provincial Administration, Ministry of Interior. Although the 1997 Constitution expanded decentralization opportunities, bureaucratic constraints persisted. Following the 2014 military coup, decentralization efforts were delayed as the junta sought to restore centralized bureaucratic power, sidelining the issue until it resurfaced during the 2022 Bangkok gubernatorial election and was formally adopted by the Move Forward Party in the 2023 general election.

Key challenges to policy advancement include the centralized bureaucratic system with provincial governors acting as central government representatives under the Ministry of Interior, opposition from permanent officials especially at the regional level, security concerns about domination by local power groups, legal and constitutional limitations, and disparities in provincial capacity risking uneven development. These reflect structural, policy, and political obstacles requiring multi-sectoral consensus.

The policy directions can be categorized into five main approaches: (1) direct election of governors with two-tier administrative restructuring, (2) direct election alongside reduction of regional administrative power, (3) election of provincial administrative organization heads, (4) pilot direct elections in prepared provinces, and (5) retention of gubernatorial appointments by the central government. Recommendations emphasize clear government and party policy commitment, legal reforms, provincial capacity building, civic education, and personnel management amid structural changes. A phased implementation considering all stakeholders' readiness is crucial for sustainable and context-appropriate success of direct gubernatorial elections in Thailand.

Keywords: Governorship Election Policy, Provincial Governor

บทนำ

ผู้ว่าราชการจังหวัดนับเป็นกลไกสำคัญของระบบราชการไทยมาอย่างยาวนาน ตำแหน่งนี้เป็นสถาบันที่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์ย้อนกลับไปถึงยุคสุโขทัย และได้รับการสถาปนาให้มีสถานะที่สำคัญยิ่งยุคภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งในระยะเริ่มแรกของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ผู้ว่าราชการจังหวัดยังคงถูกมองว่าเป็น “ตัวแทนขององค์

พระมหากษัตริย์” ที่มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของราษฎรในหัวเมืองต่าง ๆ ทั่วประเทศ ตำแหน่งนี้จึงเป็นกลไกที่สะท้อนถึงการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจ (Centralized Bureaucracy) ซึ่งรัฐไทยได้นำมาใช้ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในช่วงการปฏิรูประบบการปกครองผ่านรูปแบบมณฑลเทศาภิบาล โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อรวมศูนย์อำนาจสู่ส่วนกลางเพื่อการควบคุมและจัดการอาณาเขตของรัฐอย่างเป็นระบบ (สถาบันดำรงราชานุภาพ, ม.ป.ป.)

กระทั่งเข้าสู่ยุคปัจจุบัน แม้ประเทศไทยจะมีพัฒนาการของระบบประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ แต่ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดก็ยังคงอยู่ในโครงสร้างที่เน้นการแต่งตั้งจากส่วนกลางผ่านกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นการสะท้อนถึง “มรดกทางการเมืองแบบรวมศูนย์” ที่ยังฝังรากอยู่ในโครงสร้างรัฐไทย การที่ผู้ว่าราชการจังหวัดไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดข้อถกเถียงถึงความชอบธรรมในการใช้อำนาจและความสามารถในการตอบสนองต่อปัญหาเฉพาะของพื้นที่ได้อย่างตรงจุด (ภาวรรณ ธนาเลิศสมบูรณ์, 2565)

ในบริบทนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารราชการส่วนภูมิภาคกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจึงมีลักษณะทับซ้อนกันในเชิงอำนาจอย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะผู้แทนของรัฐส่วนกลางมีอำนาจกำกับควบคุมหน่วยงานท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง เช่น นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (นายก อบจ.) ซึ่งถือเป็นผู้บริหารสูงสุดในระดับท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ แต่กลับต้องปฏิบัติงานภายใต้ข้อจำกัดด้านนโยบาย งบประมาณ และการสั่งการจากผู้ว่าราชการจังหวัด (The Standard Team, 2568) โครงสร้างอำนาจลักษณะนี้จึงนำไปสู่ข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารงานในระดับจังหวัดและความไม่สอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจในระบบประชาธิปไตย ข้อถกเถียงเกี่ยวกับการได้มาซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดไม่ได้เป็นเพียงข้อเท็จจริงเฉพาะด้านนิติรัฐ แต่ยังสะท้อนถึงปัญหาเชิงวัฒนธรรมราชการที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน กล่าวคือ ในระบบที่ผู้ว่าราชการจังหวัดไม่ได้ยึดโยงกับประชาชน แต่กลับต้องยึดโยงกับลำดับชั้นและผู้มีอำนาจในกระทรวงมหาดไทย จึงเกิดการสร้างวัฒนธรรม “อุปถัมภ์แบบบนลงล่าง” ซึ่งบั่นทอนจิตสำนึกการทำงานเพื่อประชาชน และยังนำไปสู่ความล่าช้าในการตัดสินใจเชิงพื้นที่ เพราะต้องรอกการอนุมัติจากส่วนกลางในหลายกรณี (ณัฐกร วิตตานนท์, 2564)

ข้อเสนอให้มีการ “เลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด” จึงมิได้เป็นเพียงการเปลี่ยนกระบวนการสรรหาบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นการตั้งคำถามเชิงโครงสร้างถึงความจำเป็นในการปฏิรูประบบราชการส่วนภูมิภาคทั้งระบบ โดยเฉพาะในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีมีบทบาทในการบริหารจัดการพื้นที่มากขึ้น และสังคมต้องการความคล่องตัวและประสิทธิภาพในเชิงนโยบายมากกว่าความเคร่งครัดของระบบราชการแบบเดิม

การเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในประเทศไทยเริ่มเด่นชัดขึ้นภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ซึ่งประชาชนไทยเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และเรียกร้องให้เกิดกลไกที่ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐในระดับต่าง ๆ ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนอย่างแท้จริง รัฐบาลในยุคนั้น

โดยเฉพาะภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย จึงมีการขับเคลื่อนนโยบายการกระจายอำนาจไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการจัดให้มีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอย่างเป็นระบบ และได้เกิดข้อเสนอควบคู่กันไปในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด กระนั้นก็ตาม แนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าฯ ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหลายมิติ ทั้งในเชิงกฎหมายงบประมาณ การจัดสรรอำนาจหน้าที่ และการกำกับดูแล โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า หากให้ประชาชนเลือกตั้งผู้ว่าฯ แล้ว จะจัดวางตำแหน่งเดิมที่แต่งตั้งจากส่วนกลางไว้ตรงไหน หน่วยงานของรัฐส่วนกลางในระดับจังหวัดจะยังอยู่หรือไม่ ระบบความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดกับกระทรวง ทบวง กรม จะเปลี่ยนแปลงอย่างไร และประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ มีความพร้อมที่จะกำกับ ตรวจสอบ และมีส่วนร่วมในการเมืองท้องถิ่นในระดับจังหวัดเพียงใด (พินิจ บุญเลิศ, อุทัย เลาหวิเชียร, จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์, และสุวรรณี แสงมหาชัย, 2558)

เมื่อพรรคก้าวไกลประกาศนโยบายสนับสนุนการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดอย่างเป็นระบบ และเสนอให้จัดประชุมคิดเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศ ความสนใจในประเด็นนี้จึงกลับมาอยู่ในความสนใจของสังคมอีกครั้ง โดยพรรคได้เสนอให้เปลี่ยนโครงสร้างการบริหารจังหวัดให้มี “ผู้บริหารจังหวัดเพียงคนเดียว” ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และมีอำนาจเต็มในการจัดสรรงบประมาณ วางยุทธศาสตร์การพัฒนา และรับผิดชอบต่อผลงานอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ (พรรคก้าวไกล, 2566)

ในปัจจุบันประเด็นการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงได้หวนกลับมาอยู่ในความสนใจของสาธารณชนอีกครั้งโดยเฉพาะในช่วงการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2565 สร้างแรงกระเพื่อมกับแนวคิดการผลักดันนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงอีกครั้งโดยกลุ่มนักวิชาการด้านการกระจายอำนาจ ภาคประชาสังคม และ สื่อมวลชน (The Standard, 2565; BBC NEW, 2566) ในระดับชาติที่ตั้งคำถามต่อโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์ที่ดำรงอยู่มาอย่างยาวนานในระบบราชการไทย การหยิบยกประเด็นดังกล่าวขึ้นมาเป็นวาระสาธารณะไม่ได้เกิดจากกระแสสังคมเพียงลำพัง หากยังได้รับการผลักดันในเชิงนโยบายอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมจากพรรคการเมือง โดยเฉพาะพรรคก้าวไกลเสนอการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นนโยบายสำคัญในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ความเคลื่อนไหวดังกล่าวจึงถือเป็นหมุดหมายใหม่การผลักดันนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงและการกระจายอำนาจในสังคมไทยที่มีข้อถกเถียงมาอย่างยาวนาน

สถานการณ์ในปัจจุบันจึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่นำไปสู่ความสนใจของผู้วิจัยในการศึกษาประเด็นดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทิศทางของการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในประเทศไทย การวิเคราะห์ปัญหาเชิงโครงสร้างในการผลักดันนโยบายดังกล่าว เช่น ความต้านทานจากกลุ่มข้าราชการประจำ ความไม่พร้อมด้านกฎหมาย และความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ในการบริหารจัดการท้องถิ่นมากไปกว่านั้น และพัฒนาเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนผ่านจากระบบราชการแบบรวมศูนย์ไปสู่ระบบการบริหารจังหวัดที่ยึดโยงกับประชาชน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาทิศทางการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาในการผลักดันการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางในการผลักดันนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์ทิศทางการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง โดยที่ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาในประเด็นการวิเคราะห์ทิศทางการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง ผ่านการศึกษาจากประเด็นความเปลี่ยนแปลงของการกระจายอำนาจในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis)

เป็นแนวคิดสำคัญในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะโดยมุ่งแสวงหาทางเลือกเชิงนโยบายที่เหมาะสมกับบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในแต่ละช่วงเวลา การวิเคราะห์นโยบายมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจขององค์กรทางการเมือง ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารผ่านกระบวนการเสนอแนวทางเลือกอย่างมีเหตุผล แนวโน้มการผลักดันนโยบาย บางกรณีแม้นโยบายจะเหมาะสมเพียงใดก็อาจไม่ถูกนำไปปฏิบัติได้หากขาดการประนีประนอมทางการเมือง (Hogwood & Gunn, 1984, pp. 263-265) ในทางวิชาการการวิเคราะห์นโยบายไว้อย่างหลากหลายโดยเน้นมิติของกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและมีหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อทำความเข้าใจและจัดการกับปัญหาสาธารณะในบริบททางการเมืองที่แตกต่างกัน William N. Dunn (1994) อธิบายว่าการวิเคราะห์นโยบายเป็นแขนงหนึ่งของสังคมศาสตร์ประยุกต์มีจุดมุ่งหมายในการแสวงหาข้อเท็จจริงและเหตุผลอย่างหลากหลายวิธี เพื่อนำไปสู่การผลิตและการแปลงสารสนเทศเชิงนโยบายให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายภายใต้บริบททางการเมืองที่หลากหลาย ดังนั้นได้เสนอระเบียบวิธีที่เป็นระบบและมีขั้นตอนชัดเจนเพื่อรองรับการวิเคราะห์นโยบายในลักษณะที่เป็นวิทยาศาสตร์ ในขณะที่ Stuart S. Nagel (1984) อธิบายว่าการวิเคราะห์นโยบายเป็นกระบวนการของการกำหนดและการตัดสินใจเลือกนโยบายหรือแนวทางดำเนินการที่เหมาะสมที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีลักษณะสำคัญคือการเปรียบเทียบระหว่างทางเลือกต่าง ๆ กับวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งสะท้อนถึงการพิจารณาอย่างมีตรรกะและ

มีกลยุทธ์ในการเลือกนโยบายที่เหมาะสมที่สุดในบริบทนั้น Edward S. Quade (1982) เสนอการวิเคราะห์นโยบายแง่มุมที่เน้นผลสัมฤทธิ์ของการวิเคราะห์โดยเห็นว่าการวิเคราะห์นโยบายที่ประสบความสำเร็จไม่จำเป็นต้องค้นพบทางเลือกที่ “ดีที่สุด” ในเชิงทฤษฎีเสมอไปแต่ควรเป็นทางเลือกที่ “เพียงพอและสามารถยอมรับได้ในเชิงปฏิบัติ การวิเคราะห์จะมีคุณค่าเมื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติจริง และได้รับการยอมรับจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเชิงสังคมและการเมือง Thomas R. Dye (1984) มองว่าการวิเคราะห์นโยบายคือการวิเคราะห์ปัญหาสาธารณะผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยเน้นย้ำว่าจุดมุ่งหมายหลักไม่ใช่เพียงการเสนอแนะนโยบาย หากแต่เป็นการอธิบายและทำความเข้าใจปรากฏการณ์เชิงนโยบายอย่างจริงจังโดยเน้นการค้นหาสาเหตุและผลกระทบของนโยบายต่าง ๆ ผ่านระเบียบวิธีที่มีความเป็นระบบและอิงกับข้อเท็จจริง Dunn (1981, pp. 30-31) อธิบายว่าการวิเคราะห์นโยบายเป็นส่วนที่ไม่อาจแยกออกจากกระบวนการนโยบายสาธารณะ และต้องดำเนินการภายใต้ข้อจำกัดและพลวัตของระบบการเมืองในแต่ละบริบท จากกรณีศึกษาคำจำกัดความข้างต้นจะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์นโยบายยึดโยงกับหลักการทางวิทยาศาสตร์และเหตุผลเชิงระบบ (systematic reasoning) เพื่อแสวงหาทางเลือกที่สามารถตอบสนองเป้าหมายของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในเชิงทฤษฎีและในทางปฏิบัติ อีกทั้งยังตอกย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจนโยบายในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมการเมืองที่ซับซ้อน ไม่ใช่เพียงชุดของคำสั่งจากรัฐแต่เป็น “กระบวนการที่ต้องอาศัยการตัดสินใจอย่างมีข้อมูล ข้อเท็จจริง และหลักเหตุผล” อย่างรอบด้าน

2. แนวคิดการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง (Direct Election of Local Executives)

แนวคิดการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกระจายอำนาจทางการเมือง (political decentralization) ที่ได้รับความสนใจในวงวิชาการและการปฏิรูปรัฐสมัยใหม่ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิโดยตรงในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีหรือหัวหน้าหน่วยงานบริหารท้องถิ่น ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ว่ากรนคร แทนที่จะให้สภาหรือองค์กรอื่นเป็นผู้คัดเลือกวิธีการนี้มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความรับผิดชอบและการตอบสนองของผู้นำท้องถิ่นต่อเจตจำนงของประชาชนผู้เลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มความรับผิดชอบต่อการเมือง (political accountability) และการตอบสนองต่อปัญหาในระดับพื้นที่ (local responsiveness)

Shah (2006) เสนอว่าการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงช่วยสร้างความเชื่อมโยงโดยตรงระหว่างประชาชนกับผู้นำ ซึ่งทำให้เกิดแรงจูงใจทางการเมืองในการบริหารงานให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบและประเมินผลการทำงานของผู้นำในระบอบประชาธิปไตยท้องถิ่น ในทำนองเดียวกัน Goldsmith และ Page (2010) ได้ชี้ให้เห็นว่าการเลือกตั้งโดยตรงของผู้บริหารท้องถิ่นเป็นหนึ่งในแนวโน้มสำคัญของประชาธิปไตยท้องถิ่นในยุโรป ซึ่งเปลี่ยนจากระบบที่อิงกับการแต่งตั้งหรือการเลือกโดยสภาท้องถิ่น มาเป็นระบบที่ให้ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการกำหนดผู้นำบริหารในพื้นที่ของตนเอง โดยมีผลต่อทั้งความชัดเจนในการกำกับตรวจสอบและการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง นอกจากนี้ Heller (2001) ยังได้นำเสนอผ่านกรณีศึกษาของรัฐ Kerala ประเทศ

อินเดีย และเมือง Porto Alegre ประเทศบราซิล ว่าการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงสามารถเสริมสร้าง “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” (participatory democracy) ผ่านการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีบทบาทจริงในการออกแบบนโยบายและตรวจสอบงบประมาณท้องถิ่น โดยเฉพาะในบริบทที่ประชาชนมีความรู้และตื่นตัวทางการเมือง จากการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนผ่านจากระบบราชการรวมศูนย์ ไปสู่ระบบประชาธิปไตยท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และการปกครองตนเอง ทั้งนี้ ความสำเร็จของระบบดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขประกอบอื่น ๆ เช่น ความเข้มแข็งของสถาบันประชาธิปไตยท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน และโครงสร้างกฎหมายที่สนับสนุนการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยแนวคิดการวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis) และแนวคิดการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง (Direct Election of Local Executives) เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาในลักษณะสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยการประยุกต์การศึกษาผสมผสานวิธีวิทยา (Mixed Methodology) ระหว่างการศึกษาแนวรัฐศาสตร์ (Political Science) กับแนวทางการศึกษาแนวสังคมวิทยาการเมือง (Political Sociology) ตั้งอยู่บนคิดในการแสวงหาความรู้ความจริงของปรากฏการณ์ทางสังคม ภายใต้บริบท (contextual) ในทุกมิติที่ปรากฏการณ์นั้นเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการสอบสวนมองภาพรวมทุกมิติ (holistic perspective) ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของพื้นที่กรณีศึกษา รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างที่มีอิทธิพลกับการผลักดันนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทิศทางการผลักดันการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ (1) อดีตผู้ว่าราชการจังหวัด (2) นักวิชาการด้านการกระจายอำนาจ (3) นักการเมืองที่ขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่า (4) กลุ่มที่คัดค้านนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง (5) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (6) หัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด (7) ข้าราชการองค์กรปกครองท้องถิ่น ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นสัมภาษณ์ยืดหยุ่นได้ตามบริบทระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์และผู้วิจัยใช้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมกลับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสังเกตจากพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มุมมองเกี่ยวกับประเด็นทิศทางการผลักดันการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้หลักการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือการแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน หรือเป็นการตรวจสอบความถูกต้องโดยการ

เปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง/ หลายวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายวิธีที่แตกต่างกัน (Methodological Triangulation) ในการรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน คือใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายแหล่ง การประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตการณ์ รวมทั้งการเก็บข้อมูลจากเอกสารมาประกอบกัน จึงทำให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลที่ศึกษามีความน่าเชื่อถือได้สูง

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการจัดกลุ่มข้อมูลและการหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึกในภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบอุปนัย (Inductive Approach) การวิเคราะห์จะเป็นการตีความปรากฏการณ์ทางสังคมโดยมีรายละเอียด ดังนั้นในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ยึดกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ 1. การตีความเพื่อจัดกลุ่มข้อมูลจะสรุป สิ่งที่ได้สัมภาษณ์โดยจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ 2. การตีความในเชิงเหตุและผลในลักษณะแบบแผนตามโจทย์วิจัยอย่างเคร่งครัด 3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางอำนาจผลักดันการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ทิศทางของการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง ผู้วิจัยสามารถแสดงผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาทิศทางของการขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง

การศึกษาพบว่าแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงถือเป็นข้อเสนอด้านนโยบายที่มีนัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจของระบบราชการไทย โดยเป็นความพยายามในการปรับสมดุลระหว่างรัฐราชการรวมศูนย์ที่มีลักษณะสืบเนื่องจากรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบที่เปิดพื้นที่ให้กับประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น โดยมีรากฐานมาจากแนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจ (decentralization) และประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) ซึ่งในเชิงทฤษฎีชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเอง

อย่างไรก็ตาม ในบริบทของประเทศไทยข้อเสนอเรื่องการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงกลับเผชิญแรงต้านอย่างต่อเนื่องจากระบบราชการแบบรวมศูนย์สะท้อนพลวัตเชิงอำนาจที่ฝังรากลึกภายใต้ระบอบรัฐราชการรวมศูนย์ที่มีลักษณะอนุรักษ์นิยมอำมาตยาธิปไตย (bureaucratic polity) ที่กลุ่มข้าราชการเป็นในต่อต้านการเปลี่ยนแปลงในเชิงสถาบันราชการ (Riggs, 1966)

การศึกษาพบว่าข้อเสนอเกี่ยวกับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงเริ่มปรากฏในเวทีนโยบายสาธารณะไทยตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2530 อันเป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยเริ่มต้นต่อการปฏิรูประบบการเมืองการปกครองภายหลังเหตุการณ์พฤษภา 2535 และการรณรงค์เพื่อรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ.

2540 แม้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 จะได้วางรากฐานด้านการกระจายอำนาจไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะใน มาตรา 78 และ 282 ที่กล่าวถึงสิทธิขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการตนเอง (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540) ทว่ากลับไม่มีการบัญญัติหลักการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดไว้โดยตรง สะท้อนให้เห็นถึงความระมัดระวังและแรงเสียดทานทางการเมืองจากหน่วยราชการส่วนกลาง โดยเฉพาะ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งยังคงดำรงบทบาทหลักในการแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะ "ตัวแทนของรัฐส่วนกลาง" ที่มีอำนาจสั่งการระดับจังหวัด ในมุมมองเชิงโครงสร้างการต่อต้านดังกล่าว สามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดสถาบันนิยม (institutionalism) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันมักถูกต่อต้านจากผู้มีอำนาจที่ได้ประโยชน์จากสถานะเดิม (Pierson, 2004) โดยเฉพาะระบบราชการไทยที่ฝังราก ในโครงสร้างแบบลำดับชั้น มีการผูกขาดอำนาจด้านงบประมาณ บุคลากร และกลไกการตรวจสอบภายใน ระดับจังหวัดอย่างเบ็ดเสร็จ

ต่อมากระแสการกระจายอำนาจได้ชะลอตัวลงอย่างชัดเจนภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ดำเนิน นโยบายฟื้นฟูอำนาจของรัฐราชการ ภายใต้กรอบความมั่นคงแห่งรัฐและวาทกรรม "การสร้างเสถียรภาพ" สิ่งนี้ส่งผลให้ประเด็นการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดถูกกันออกจากพื้นที่นโยบายสาธารณะ และถูกมองว่าเป็นแนวคิดที่ขัดกับความมั่นคงของรัฐ นโยบายของ คสช. ที่จำกัดบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และการชะลอการเลือกตั้งท้องถิ่นทั่วประเทศนานถึง 6 ปี นับเป็นจุดสะท้อนของการหดตัวของ ประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น และตอกย้ำบทบาทของรัฐราชการส่วนกลางในการควบคุมอำนาจทางการเมืองในทุกระดับ (Ilaw, 2565)

การฟื้นตัวของข้อเสนอการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงผ่านพรรคการเมืองและกระแสนโยบายสาธารณะอย่างไรก็ตาม กระแสดังกล่าวกลับเริ่มฟื้นตัวอีกครั้งในช่วงการเลือกตั้งผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2565 ที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิโดยตรงในการเลือกผู้บริหารเมืองหลวง ภายใต้บรรยากาศที่มีการแข่งขันทางนโยบายอย่างเข้มข้นสะท้อนถึงความพร้อมของประชาชนในการกำหนด อนาคตทางการบริหารในระดับพื้นที่ด้วยตนเอง ต่อมาในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2566 พรรคก้าวไกลได้ เสนอนโยบายเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง อย่างเป็นทางการ และแรงสนับสนุนจากนักวิชาการด้าน การกระจายอำนาจ ภาคประชาสังคม และสื่อมวลชน ทำให้ประเด็นข้อเสนอการผลักดันการเลือกตั้งผู้ว่า ราชการจังหวัดโดยตรงกลับมาถูกพูดถึงอีกครั้ง (Thai pbs, 2566)

2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาในการผลักดันการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง

การศึกษาพบว่าแนวคิดว่าการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงจะได้รับการเสนออย่าง ต่อเนื่องจากภาคประชาสังคม นักวิชาการ และพรรคการเมืองบางกลุ่มที่มีแนวคิดสนับสนุนการกระจาย อำนาจ แต่ข้อเสนอเชิงนโยบายดังกล่าวยังคงเผชิญกับอุปสรรคเชิงโครงสร้างและการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการต่อต้านจากข้าราชการประจำในระดับภูมิภาค ซึ่งสังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

เป็นหน่วยงานที่มีความเชื่อมโยงกับอำนาจและผลประโยชน์โดยตรงในกระบวนการแต่งตั้งและการกำหนดบทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัด

การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงถูกมองว่าเป็นความพยายามทำลายโครงสร้างราชการรวมศูนย์ (centralized bureaucracy) เป็นรากฐานสำคัญของระบบการปกครองไทย ผู้ว่าราชการจังหวัดในปัจจุบันปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้แทนรัฐส่วนกลางภายใต้กระทรวงมหาดไทย ไม่ใช่ผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น โครงสร้างแนวดิ่งนี้สะท้อนถึงระบบ “ราชการนิยม” (bureaucratic centralism) ที่ตอกย้ำความเป็นเอกภาพของอำนาจรัฐ (vertical integration) และจำกัดบทบาทของประชาชนในการกำหนดทิศทางการบริหารท้องถิ่นอย่างแท้จริง การเลือกตั้งผู้ว่าฯ จึงเป็นการสั่นคลอนกลไกควบคุมของส่วนกลาง และกระทบต่ออำนาจของกลุ่มข้าราชการระดับสูงที่มีบทบาทเชิงระบบในการรักษาสถานะของรัฐบาล (นักวิชาการด้านการกระจายอำนาจ, 2567, สัมภาษณ์)

ในทางการเมืองพรรคการเมืองที่มีบทบาทเป็นรัฐบาลมักไม่กล้าเดินหน้าผลักดันนโยบายดังกล่าวอย่างจริงจัง เนื่องจากเกรงกลัวแรงต้านจากเครือข่ายข้าราชการถาวร (permanent bureaucracy) และกลุ่มอำนาจในระบบราชการที่สามารถสกัดกั้นนโยบายได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการรัฐสภา ปรากฏการณ์นี้สะท้อนพลวัตของ “รัฐสองหน้า” (dual state) ในบริบทการเมืองไทย กล่าวคือ ความขัดแย้งระหว่างรัฐที่ดำรงอยู่ในรูปแบบประชาธิปไตยที่มาจากการเลือกตั้ง กับรัฐที่มีรากฐานในระบบราชการถาวร ซึ่งมีอำนาจควบคุมกระบวนการบริหารและนโยบายสาธารณะจำนวนมาก (อดีตผู้ว่าราชการจังหวัด, 2567, สัมภาษณ์)

แม้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 จะเคยเปิดพื้นที่ให้เกิดการกระจายอำนาจอย่างมีนัยสำคัญ แต่รัฐธรรมนูญฉบับต่อมา โดยเฉพาะภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557 กลับส่งเสริมการรวมศูนย์อำนาจใหม่อีกครั้ง ผ่านกลไกกฎหมายและนโยบายของรัฐบาลทหารที่มุ่งฟื้นฟูอำนาจของรัฐบาล ความเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้กระบวนการปฏิรูประบบการปกครองท้องถิ่นหยุดชะงัก และแนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดแทบไม่ปรากฏในวาระนโยบายสาธารณะระดับประเทศ (อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด, 2567, สัมภาษณ์)

อุปสรรคเชิงโครงสร้างอื่นยังรวมถึงความกังวลจากหน่วยงานความมั่นคงที่มองว่าการเปิดให้มีการเลือกตั้งในระดับจังหวัดอาจเปิดช่องให้กลุ่มทุนท้องถิ่นหรือกลุ่มอิทธิพลเข้าครอบงำระบบการบริหาร ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและเอกภาพของรัฐ ขณะเดียวกันข้อจำกัดทางกฎหมายก็ยังคงดำรงอยู่ ทั้งในด้านการกระจายอำนาจที่ล่าช้าและความไม่สอดคล้องกันของกฎหมายลำดับรอง (นักวิชาการด้านการกระจายอำนาจ, 2567, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตาม ความเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและการตื่นตัวของประชาชนในระดับรากหญ้า โดยเฉพาะในช่วงการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2565 ได้ส่งผลให้แนวคิดเรื่องการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดกลับเข้าสู่วาระสาธารณะอีกครั้ง และได้รับการผลักดันในระดับนโยบายโดยพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 กระแสดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมทางการเมือง ที่ประชาชนเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในระดับจังหวัด และ

เรียกร้องโครงสร้างอำนาจที่ตอบสนองต่อบริบทของพื้นที่ตนเอง (ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด, 2567, สัมภาษณ์)

ข้อเสนอในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง จึงไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงในเชิงกลไกการบริหาร แต่เป็นการ “เปลี่ยนจุดศูนย์กลางอำนาจ” (reconfiguration of power center) จากรัฐส่วนกลางไปสู่พลเมืองท้องถิ่นหากประสบผลสำเร็จจะเป็นการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองระดับท้องถิ่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และเอื้อต่อการออกแบบนโยบายสาธารณะที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละจังหวัดได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ การเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบที่ประชาชนมีอำนาจเลือกตั้งผู้บริหารจังหวัดโดยตรงจะไม่สามารถดำเนินการอย่างรวดเร็วหรือเป็นแบบเดียวทั่วประเทศได้ จำเป็นต้องใช้กระบวนการ “เปลี่ยนผ่านโดยมีบริบทนำทาง” (context-sensitive transition) โดยอาศัยการประเมินศักยภาพของประชาชนแต่ละพื้นที่ ความพร้อมของโครงสร้างทางปกครอง และการสร้างฉันทามติร่วมระหว่างภาคประชาสังคม การเมืองท้องถิ่น และรัฐส่วนกลาง เพื่อให้เกิดโครงสร้างใหม่ที่มั่นคง ยั่งยืน และเป็นธรรม (นักการเมืองระดับชาติ, 2567, สัมภาษณ์)

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางในการผลักดันนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง

ข้อเสนอเกี่ยวกับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงจะเป็นแนวคิดที่ปรากฏอย่างยาวนานในแวดวงวิชาการและภาคประชาสังคมไทย ทว่าในทางปฏิบัติกลับประสบอุปสรรคอย่างมีนัยสำคัญจากโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์ที่ฝังรากลึกภายใต้ระบอบราชการไทย โดยเฉพาะบทบาทของกระทรวงมหาดไทยและราชการส่วนภูมิภาคที่ยังคงมีอิทธิพลอย่างเหนียวแน่น ทั้งในเชิงอำนาจบริหารงบประมาณ และการควบคุมเชิงนโยบาย สถานการณ์เช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความย้อนแย้งของระบอบการเมืองไทยที่แม้จะมีรูปแบบประชาธิปไตยในระดับชาติแต่กลับยังจำกัดประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นอย่างมาก จากการศึกษาของผู้วิจัยสามารถเสนอแนวทางในการผลักดันนโยบายเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงได้ดังนี้

1. ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจรัฐราชการไทยจากรัฐรวมศูนย์สู่จังหวัดจัดการตนเอง การผลักดันนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าฯ จำเป็นต้องเริ่มจากการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจระหว่างรัฐส่วนกลางกับท้องถิ่นอย่างจริงจัง กล่าวคือต้องเปลี่ยนสถานะของผู้ว่าราชการจังหวัดจาก “ข้าราชการประจำผู้แทนรัฐส่วนกลาง” มาเป็น “ผู้บริหารจังหวัดที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในพื้นที่” การเปลี่ยนผ่านเช่นนี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้หากยังคงใช้กรอบกฎหมายปัจจุบันที่วางบทบาทผู้ว่าฯ ไว้ในฐานะผู้บังคับบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยการปฏิรูปดังกล่าวอาจต้องพิจารณาแก้ไขกฎหมายระดับสูง เช่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 เพื่อกำหนดหลักการให้จังหวัดมีสถานะเป็น “หน่วยการปกครองที่มีอำนาจกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเอง” ที่จะวางรากฐานให้การเลือกตั้งผู้ว่าฯ มีความชอบธรรมทางกฎหมายและการเมือง

2. สร้างฉันทามติและพันธมิตรทางการเมือง นโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าฯ จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากปราศจากแรงสนับสนุนจากทั้งระดับนโยบายและระดับรากหญ้า จึงจำเป็นต้องสร้างฉันทามติในวงกว้างผ่านกลไกการเมือง เช่น การตั้งคณะกรรมการในรัฐสภาเพื่อศึกษารูปแบบและความเป็นไปได้ของการเลือกตั้งผู้ว่าฯ ควบคู่กับการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน นักวิชาการ และภาคประชาสังคมทั่วประเทศ เพื่อแปรเปลี่ยนข้อเสนอเชิงนโยบายให้กลายเป็น “วาระสาธารณะ” ที่มีพลังทางสังคมรองรับในระดับพรรคการเมือง รัฐบาลต้องกล้าตัดสินใจเปิดพื้นที่การเมืองใหม่ให้แก่ท้องถิ่น มิใช่เพียงมองนโยบายนี้ว่าเป็นภัยคุกคามต่ออำนาจส่วนกลางหรือฐานอิทธิพลเดิมของตน ในทางกลับกัน หากสามารถเปลี่ยนให้การเลือกตั้งผู้ว่าฯ กลายเป็น “นโยบายเชิงรุกเพื่อกระจายอำนาจ” ก็อาจเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความชอบธรรมและภาพลักษณ์ของรัฐบาลในฐานะผู้ผลักดันประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

3. เสริมสร้างศักยภาพของท้องถิ่นและประชาชนให้พร้อมรับอำนาจ การเปลี่ยนผ่านจากระบบผู้ว่าฯ แต่งตั้งผู้การเลือกตั้งโดยตรง ไม่ได้เป็นเพียงการเปลี่ยนตัวบุคคล แต่เป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการบริหารราชการแผ่นดิน ดังนั้นจึงต้องมีการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และประชาชนในจังหวัดอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพของบุคลากรท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้เรื่องธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบทางการเมือง ตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาจังหวัด

4. จัดทำกฎหมายรองรับ จังหวัดจัดการตนเอง ข้อเสนอว่าด้วยการจัดทำร่างพระราชบัญญัติ “จังหวัดจัดการตนเอง” ถือเป็นแนวทางสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเลือกตั้งผู้ว่าฯ โดยมีเนื้อหาที่กำหนดกรอบโครงสร้างการบริหารจังหวัด การตรวจสอบถ่วงดุล การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และกลไกเชิงสถาบันรองรับอำนาจที่กระจายสู่ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส โดยอาจกำหนดให้มีจังหวัดนำร่อง เช่น เชียงใหม่ หรือขอนแก่น ก่อนที่จะขยายสู่จังหวัดอื่นในอนาคต ทั้งนี้ เพื่อลดแรงต้านจากส่วนกลางและเป็นการทดลองแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

5. ใช้พลังจากภาคประชาชนและสื่อสาธารณะเป็นแรงผลักดัน ในสถานการณ์ที่ชนชั้นนำทางการเมืองและระบบราชการยังคงลังเลต่อการเปลี่ยนแปลง การขับเคลื่อนโดยภาคประชาชนและเครือข่ายวิชาการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การสร้างเวทีสาธารณะ ธารน้ำเสียงสื่อสาร และการผลิตองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะ สามารถก่อให้เกิดแรงกดดันทางสังคมที่ผลักดันให้ภาครัฐและพรรคการเมืองต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในระดับจังหวัดมากยิ่งขึ้น

6. ออกแบบกลไกถ่วงดุลและการตรวจสอบอย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันการใช้อำนาจของผู้ว่าฯ ที่มาจากการเลือกตั้งอย่างมิชอบ จำเป็นต้องออกแบบระบบถ่วงดุลอำนาจในระดับจังหวัดให้รัดกุม เช่น การจัดตั้งสภาจังหวัดที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน หรือกลไกภาคประชาชนและภาคีเครือข่ายที่สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ว่าฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีระบบรายงานผลการดำเนินงานและกลไกเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อประชาชน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำแนวทางการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดที่เหมาะสมในประเทศไทย ยุคเปลี่ยนผ่านของ มุลนิธิคอนราด อาเดนาวร์ ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่มีบทบาทในการผลักดันการกระจายอำนาจในประเทศไทยมาอย่างต่อเนื่องให้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการในหลายจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อรวบรวมข้อมูล ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากภาคส่วนต่าง ๆ เกี่ยวกับแนวทางการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จะถูกรวบรวมเป็นร่างกฎหมายว่าด้วย “จังหวัดจัดการตนเอง” เสนอต่อรัฐสภาเพื่อให้การบริหารท้องถิ่นมีอำนาจและความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น (รูปแบบและแนวทางการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด มุลนิธิคอนราด อาเดนาวร์, 2565)

แนวทางการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดที่เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย การปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาคผ่านการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงถือเป็นประเด็นนโยบายที่มีนัยสำคัญต่อการกระจายอำนาจและการปรับโครงสร้างอำนาจรัฐในประเทศไทย ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนวทางหลักที่สามารถจัดจำแนกได้เป็น 5 แนวทาง ดังนี้

1. แนวทางที่ 1: การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง พร้อมโครงสร้างการบริหารราชการแบบสองชั้น แนวทางนี้เสนอให้มีการยกเลิกราชการส่วนภูมิภาค และเปลี่ยนให้จังหวัดเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับบน (Upper Tier Local Government) ที่มีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ โดยให้ประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง และจัดตั้งสภาจังหวัดที่มาจากการเลือกตั้งทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติในระดับจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดที่มาจากการเลือกตั้งจะมีวาระดำรงตำแหน่ง 4 ปี และไม่สามารถดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกิน 2 วาระ เพื่อสร้างความต่อเนื่องในนโยบายและความรับผิดชอบต่อประชาชน การปฏิรูปนี้ต้องดำเนินการควบคู่กับการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ บุคลากร และงบประมาณจากราชการส่วนภูมิภาคมายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับจังหวัด รวมถึงการรวบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

2. แนวทางที่ 2: การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง ควบคู่กับการลดบทบาทของราชการส่วนภูมิภาค แนวทางนี้เสนอให้ประชาชนเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง เพื่อเป็นผู้บริหารสูงสุดของจังหวัด ขณะที่ยังคงมีตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดที่แต่งตั้งโดยรัฐบาลกลางไว้ในฐานะตัวแทนของรัฐส่วนกลาง แต่จำกัดบทบาทเพียงในขอบเขตที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์แห่งชาติ เช่น ความมั่นคงและนโยบายสาธารณะระดับชาติในทางปฏิบัติ หน่วยงานส่วนภูมิภาคภายในจังหวัดจะถูกยุบเลิก และโอนภารกิจไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับจังหวัด พร้อมทั้งมีการปรับสถานภาพของข้าราชการประจำจากระบบราชการส่วนภูมิภาคเข้าสู่ระบบราชการท้องถิ่น เพื่อสร้างโครงสร้างการบริหารที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อประชาชนได้มากยิ่งขึ้น

3. แนวทางที่ 3: การใช้ตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) แทนผู้ว่าราชการจังหวัด แนวทางนี้ไม่เสนอการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบผู้ว่าฯ ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรง แต่เสนอให้ปรับบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (นายก อบจ.) ให้มีสถานะใกล้เคียงกับผู้ว่าราชการจังหวัด โดยขยาย

ขอบเขตอำนาจของ อบจ. ให้ครอบคลุมภารกิจหลักในด้านการพัฒนาจังหวัดและการให้บริการสาธารณะ ยกเว้นภารกิจเฉพาะด้านความมั่นคง การต่างประเทศ และกระบวนการยุติธรรม การปฏิรูปนี้จะต้องควรวรรองการปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กที่ไม่มีศักยภาพ เพื่อให้ อบจ. มีความเข้มแข็งและเป็นแกนกลางของการบริหารจังหวัด ส่วนผู้ว่าราชการจังหวัดที่แต่งตั้งจากส่วนกลางยังคงมีบทบาทในการกำกับดูแลองค์กรปกครองท้องถิ่นในนามรัฐ แต่ต้องเคารพต่อหลักการปกครองตนเองของท้องถิ่น

4. แนวทางที่ 4: การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในบางจังหวัดที่มีความพร้อม แนวทางนี้เสนอให้ดำเนินการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงเฉพาะในจังหวัดนำร่องที่มีความพร้อม เช่น จังหวัดที่มีศักยภาพด้านเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ และระบบสาธารณูปโภคที่เข้มแข็ง พร้อมทั้งมีความโปร่งใสในการบริหารงาน โดยถือเป็นแนวทาง "ทดลองกระจายอำนาจ" เพื่อสะสมประสบการณ์ในการพัฒนาโมเดลการบริหารจังหวัดในอนาคต

การดำเนินการตามแนวทางนี้จำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับและจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจที่มีตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อกำกับดูแลการดำเนินการ และประเมินผลกระทบในเชิงนโยบายอย่างรอบด้าน

5. แนวทางที่ 5: กระบวนการแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยกระทรวงมหาดไทย แนวทางนี้ยังคงไว้ซึ่งโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินแบบดั้งเดิมที่แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยผู้ว่าราชการจังหวัดยังคงเป็นข้าราชการที่แต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรีตามข้อเสนอของกระทรวงมหาดไทย

อภิปรายผล

การศึกษาข้อเสนอการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงในบริบทของไทยสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการเปลี่ยนผ่านจากระบบราชการรวมศูนย์ที่มีรากฐานลึกซึ้งในระบบราชการแบบอนุรักษนิยมและลำดับชั้นไปสู่ระบบการปกครองแบบกระจายอำนาจและประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเองของประชาชนผ่านการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยในบริบทสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นที่ Philip J. Ethington (1994) โดยการศึกษาของมีความเกี่ยวข้องกับข้อเสนอการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงในประเทศไทยเนื่องจากเน้นบทบาทของพลเมืองในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการสร้างสรรค์ชีวิตเมืองสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจและประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เป็นพื้นฐานของข้อเสนอดังกล่าว การผลักดันข้อนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงของประเทศไทยตั้งอยู่บนฐานคิดเดียวกับงานของ Muramatsu et al. (2001) ที่วิเคราะห์ระบบการปกครองท้องถิ่นของญี่ปุ่น โดยเฉพาะบทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัด (ผู้ว่าฯ) ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงและผลกระทบต่อกระจายอำนาจ (decentralization) ในประเทศญี่ปุ่น งานนี้ชี้ให้เห็นว่าการเลือกตั้งผู้ว่าฯ ส่งเสริมการบริหารที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนท้องถิ่นมากขึ้น และช่วยลดอำนาจรวมศูนย์

ของรัฐบาลกลางโตเกียว ทำให้การแก้ไขปัญหาเฉพาะพื้นที่ที่มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยยังคงรักษาความมั่นคงและความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานระดับชาติและท้องถิ่น งานนี้สำคัญในเชิงวิชาการเพราะแสดงให้เห็นว่า decentralization ผ่านกลไกการเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับ “governance decentralization” ซึ่งเน้นความยืดหยุ่นและความโปร่งใสในการบริหารท้องถิ่น รวมถึงการเพิ่มความชอบธรรมทางประชาธิปไตยในระบบการเมืองญี่ปุ่น ซึ่งว่าการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการเพิ่มความรับผิดชอบ (accountability) และความสัมพันธ์เชิงตรงระหว่างผู้นำกับประชาชน ส่งผลให้เกิดการตอบสนองที่เหมาะสมต่อปัญหาและความต้องการในระดับท้องถิ่น ซึ่งในกรณีญี่ปุ่น ระบบผู้ว่าราชการจังหวัดที่มาจากการเลือกตั้งช่วยลดการพึ่งพาอำนาจจากศูนย์กลาง และทำให้การบริหารมีความยืดหยุ่นและตรงจุดมากขึ้น (Muramatsu, Iqbal & Kume, 2001)

ในทางกลับกันข้อจำกัดของการเปลี่ยนผ่านในประเทศไทยที่ปรากฏจากการต่อต้านของระบบราชการรวมศูนย์สะท้อนแนวคิดในทฤษฎีสถาบันนิยม (institutionalism) ที่ Pierson (2004) อธิบายว่ากลไกการเปลี่ยนแปลงทางสถาบันมักถูกคัดค้านโดยกลุ่มที่มีผลประโยชน์จากสถานะเดิม ซึ่งในกรณีไทยคือหน่วยราชการส่วนกลางและกลุ่มข้าราชการที่ผูกขาดอำนาจและทรัพยากรในระดับจังหวัดอย่างเข้มข้นเช่นเดียวกับงาน Fred W. Riggs (1966) เคยชี้ให้เห็นถึงลักษณะของระบอบราชการไทยในฐานะ bureaucratic polity ที่มีแนวโน้มอนุรักษ์นิยมสูงและต่อต้านการกระจายอำนาจ ประเด็นการชะลอตัวของการกระจายอำนาจภายหลังรัฐประหารปี 2549 และ 2557 โดย คสช. ก็สะท้อนบทเรียนจากงานวิจัยในประเทศอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นมักถูกจำกัดในช่วงเวลาที่รัฐเผชิญวิกฤตหรือเน้นการควบคุมแบบรวมศูนย์ เช่นเดียวกับกรณีละตินอเมริกาที่ Tulia Falleti (2005) พบว่าการเลือกตั้งผู้ว่าฯ โดยตรงแม้จะเป็นเครื่องมือส่งเสริมประชาธิปไตย แต่หากขาดกลไกการควบคุมถ่วงดุลและการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยในท้องถิ่น อาจนำไปสู่การสร้างฐานอำนาจท้องถิ่นแบบใหม่ที่ยังคงยึดโยงกับกลุ่มอิทธิพลเดิม อย่างไรก็ตามการฟื้นตัวของข้อเสนอการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงในไทยในช่วงหลัง เช่น กรณีการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กรุงเทพมหานครปี 2565 และการผลักดันโดยพรรคการเมืองอย่างพรรคก้าวไกลในปี 2566 แสดงให้เห็นว่าประชาชนไทยเริ่มมีความพร้อมและความต้องการที่จะมีบทบาทมากขึ้นในการบริหารระดับพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับบทเรียนจากเกาหลีใต้ที่ Kim (2009) พบว่าการเปลี่ยนระบบผู้ว่าฯ จากการแต่งตั้งเป็นการเลือกตั้งโดยตรง ช่วยยกระดับประชาธิปไตยและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารในระดับท้องถิ่นอย่างชัดเจน

โดยสรุปงานวิจัยต่างประเทศยืนยันว่าการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงเป็นกลไกสำคัญของการกระจายอำนาจและประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นแต่ความสำเร็จของนโยบายนี้ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองและสถาบัน รวมทั้งต้องมีกลไกถ่วงดุลและพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยควบคู่ไปด้วย การเปรียบเทียบระหว่างกรณีไทยกับต่างประเทศช่วยให้เห็นทั้งโอกาสและอุปสรรคที่ต้องจัดการเพื่อให้ระบบเลือกตั้งผู้ว่าฯ สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

1. โครงสร้างอำนาจเชิงสถาบันราชการ ที่ต่อต้านการกระจายอำนาจในระดับจังหวัดอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะบทบาทของกระทรวงมหาดไทยและกลไกของราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งแม้รัฐไทยจะมีพัฒนาการประชาธิปไตยในระดับชาติ แต่กลับยังจำกัดอำนาจของประชาชนในระดับท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นถึงความย้อนแย้งของระบอบการเมืองไทยที่มีลักษณะ “ประชาธิปไตยกึ่งรวมศูนย์” (semi-centralized democracy) ซึ่งยังไม่เคยถูกนิยามหรือวิเคราะห์ในลักษณะนี้อย่างชัดเจนมาก่อนในวงวิชาการไทย

2. การศึกษานี้นำไปสู่การก่อรูปขององค์ความรู้ใหม่ในด้านการกระจายอำนาจและการเมืองท้องถิ่นไทย โดยชี้ให้เห็นว่าการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงมิใช่เพียงประเด็นเชิงกลไกในกระบวนการเข้าสู่อำนาจของผู้บริหารระดับจังหวัด หากแต่เป็นข้อเสนอเชิงโครงสร้างที่พยายามสั่นคลอนระบบราชการแบบรวมศูนย์อำนาจที่ฝังรากลึกมายาวนานในประวัติศาสตร์การบริหารราชการไทย ทั้งนี้องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษานี้มีมิติที่สำคัญดังต่อไปนี้

ประการแรก แนวคิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงสามารถถูกพิจารณาในฐานะ “เครื่องมือสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นเชิงสถาบัน” ที่มีได้จำกัดอยู่เพียงการเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับจังหวัด แต่ยังสามารถเป็นปฐมบทของการจัดวางระบบการบริหารจังหวัดที่ตอบสนองบริบทเฉพาะพื้นที่ และลดการแทรกแซงของอำนาจส่วนกลางอย่างมีนัยสำคัญ อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐและท้องถิ่นในระยะยาว

ประการที่สอง การผลักดันแนวคิดดังกล่าวจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการปรับโครงสร้างกฎหมายและนิติรัฐที่รองรับการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการปรับบทบาทของกระทรวงมหาดไทย การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน หรือแม้กระทั่งการตรากฎหมายใหม่ว่าด้วยจังหวัดปกครองตนเอง ซึ่งเป็นการวางกรอบกติกาที่เอื้อต่อการถ่ายโอนอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

ประการที่สาม การสร้างฉันทามติทางการเมืองและการผลักดันให้เป็นวาระแห่งชาติคือหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนผ่านทางนโยบาย เนื่องจากโครงสร้างอำนาจในปัจจุบันยังมีแรงต้านจากกลุ่มราชการส่วนภูมิภาคและกลุ่มผลประโยชน์ที่ฝังตัวอยู่ในระบบราชการ การรณรงค์ให้เกิดความตระหนักรู้ทั้งในหมู่พรรคการเมือง ภาคประชาชน และองค์กรอิสระ จึงเป็นแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง

ประการที่สี่ การเตรียมความพร้อมเชิงสถาบันและเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่นถือเป็นเงื่อนไขที่ขาดไม่ได้ในการนำไปสู่ความสำเร็จของนโยบาย ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องได้รับการส่งเสริมให้เข้าใจบทบาทของตัวเขา ที่มาจากการเลือกตั้ง ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีศักยภาพและระบบธรรมาภิบาลเพียงพอในการรองรับการเปลี่ยนผ่านของระบบอำนาจ

ประการที่ห้า การออกแบบระบบถ่วงดุลและตรวจสอบในระดับจังหวัด เช่น สภาจังหวัดที่มาจากการเลือกตั้งหรือกลไกภาคประชาชน เป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นว่า “ประชาธิปไตยแบบจังหวัดจัดการตนเอง” ไม่ได้หมายถึงการปล่อยให้ท้องถิ่นดำเนินการโดยไม่มีกรอบกำกับ แต่เป็นการสร้างระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพควบคู่กับการตรวจสอบที่โปร่งใส

กล่าวโดยสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ปรากฏจากการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของการปฏิรูปการเมืองไทยผ่านการขยายอำนาจประชาชนในระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงจึงไม่เพียงเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายหากแต่เป็นวิถีทางหนึ่งของการสถาปนา “ประชาธิปไตยจากฐานราก” ที่เชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างอำนาจ สำนักพลเมือง และการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างบูรณาการ

3. งานวิจัยได้พัฒนารอบแนวคิดสามชั้นของอุปสรรคต่อการเลือกตั้งผู้ว่าฯ ประกอบด้วย (1) อุปสรรคเชิงโครงสร้างสถาบัน (structural-institutional barriers) เช่น กฎหมาย งบประมาณ และอำนาจรัฐ (2) อุปสรรคเชิงวัฒนธรรมการเมือง (political culture) เช่น ทักษะคติแบบราชการนิยม และ (3) อุปสรรคเชิงพลวัตนโยบาย (policy dynamics) เช่น ความลังเลของชนชั้นนำทางการเมืองและการต่อต้านจากกลุ่มผลประโยชน์เดิม กรอบแนวคิดนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์การกระจายอำนาจในบริบทอื่น ๆ ที่มีลักษณะรัฐรวมศูนย์เช่นเดียวกับประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์ทิศทาง การขับเคลื่อนนโยบายการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนา นโยบายดังกล่าว ดังนี้

ข้อเสนอเชิงนโยบาย (Policy Recommendations)

1. กำหนดยุทธศาสตร์ระดับชาติว่าด้วยการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ภาครัฐควรกำหนด “ยุทธศาสตร์การกระจายอำนาจ” ที่มีสถานะเป็นกรอบนโยบายระดับชาติ โดยระบุเป้าหมายชัดเจนถึงการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบจังหวัดจัดการตนเอง (Autonomous Province) ซึ่งครอบคลุมประเด็นด้านอำนาจการบริหาร งบประมาณ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยยุทธศาสตร์ดังกล่าวควรถูกรับรองโดยคณะรัฐมนตรีและผู้กำหนดหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ

2. ตรากฎหมายจังหวัดจัดการตนเอง (Provincial Self-Governance Act) การผลักดันการเลือกตั้งผู้ว่าฯ โดยตรงไม่อาจดำเนินไปได้อย่างมั่นคง หากปราศจากการวางฐานะทางกฎหมายของ “จังหวัด” ให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับสูง จึงควรมีการตรากฎหมายใหม่เพื่อบัญญัติอำนาจหน้าที่ โครงสร้าง และกลไกการตรวจสอบของจังหวัดที่จัดการตนเอง โดยยึดหลักประชาธิปไตย การกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบต่อประชาชนในพื้นที่

3. ออกแบบโครงสร้างสถาบันทางการเมืองระดับจังหวัดใหม่ ผู้ว่าฯ ที่มาจากการเลือกตั้งจะต้องถูกถ่วงดุลด้วยกลไกทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ โดยข้อเสนอเชิงโครงสร้างที่ควรพิจารณา ได้แก่ การจัดตั้ง “สภาจังหวัด” ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง มีอำนาจในการตรวจสอบ ถ่วงดุล และอนุมัติงบประมาณ การจัดทำ “แผนพัฒนาจังหวัดแบบมีส่วนร่วม” โดยประชาชนต้องมีส่วนในการออกเสียงหรือให้ความเห็นต่อแผนงานสำคัญ การตั้งกลไกภาคประชาสังคมในรูป “คณะกรรมการภาคพลเมือง” เพื่อเป็นผู้สังเกตการณ์นโยบายสาธารณะอย่างเป็นทางการ

4. พัฒนากลไกเปลี่ยนผ่านจากระบบราชการรวมศูนย์สู่ท้องถิ่นนิยม การเปลี่ยนผ่านเชิงนโยบายควรเป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอน โดยเสนอให้ดำเนินการในรูปแบบจังหวัดนำร่อง 3 - 5 จังหวัดที่มีความพร้อมด้านงบประมาณ การเมือง และพลเมืองเข้มแข็ง เช่น เชียงใหม่ ขอนแก่น ภูเก็ต หรือชลบุรี ซึ่งจะเป็ “พื้นที่เรียนรู้” สำหรับการจัดทำต้นแบบกฎหมาย ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติที่สามารถขยายผลในระดับประเทศต่อไป

5. ส่งเสริมความตื่นรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาครัฐควรจัดทำแผนการสื่อสารสาธารณะและโครงการพัฒนาศักยภาพพลเมือง เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ และบทบาทของตนในการกำกับการบริหารจังหวัด โดยสามารถดำเนินการผ่าน: หลักสูตรอบรมพลเมืองท้องถิ่น (Local Civic Education) พื้นที่สื่อสารสาธารณะเพื่อการมีส่วนร่วม (เช่น เวทีอภิปรายระดับจังหวัด รายการชุมชนเสียงคนท้องถิ่น) และการรณรงค์สาธารณะเพื่อสร้างความเข้าใจและแรงสนับสนุนต่อการเลือกตั้งผู้ว่าฯ

6. สร้างฐานข้อมูลกลางและระบบธรรมาภิบาลระดับจังหวัด เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของจังหวัดจัดการตนเอง ควรจัดตั้ง “ศูนย์ข้อมูลจังหวัด” ซึ่งทำหน้าที่เป็นฐานข้อมูลกลางด้านงบประมาณ โครงการพัฒนา และผลสัมฤทธิ์ของนโยบาย โดยประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างโปร่งใส และควบคู่กับการพัฒนา “ระบบธรรมาภิบาลจังหวัด” ที่เชื่อมโยงหน่วยงานท้องถิ่น กลุ่มประชาชน และองค์กรอิสระในการตรวจสอบร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

7. ประเมินผลและปรับปรุงนโยบายเป็นระยะ (Policy Feedback Mechanism) หลังจากมีการนำร่องหรือดำเนินการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายในระดับหนึ่งแล้ว ควรมีการประเมินผลในด้านความโปร่งใสและธรรมาภิบาลของผู้ว่าฯ ที่มาจากการเลือกตั้ง การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ประสิทธิภาพของการจัดบริการสาธารณะ ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างราชการส่วนกลางและท้องถิ่น และผลการประเมินควรถูกใช้เป็ฐานข้อมูลในการปรับปรุงนโยบายหรือเสนอแก้ไขกฎหมายในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนและระดับความพร้อมของจังหวัดต่อการเลือกตั้งผู้ว่าฯ โดยเป็นสำรวจความคิดเห็นของประชาชน ว่ามีความเข้าใจและพร้อมสำหรับการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด

มากนักเพียงใด หรือเป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความพร้อมของแต่ละจังหวัด เช่น โครงสร้างเศรษฐกิจ โครงสร้างสังคม และระบบสาธารณูปโภค เป็นต้น

2. การศึกษาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารจังหวัด โดยอาจเป็นการวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการ ถ่ายโอนบุคลากรจากหน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค หรือการศึกษามาตรการรองรับ เช่น การปรับเปลี่ยนตำแหน่ง การให้โอกาสพัฒนาทักษะใหม่ (Reskilling) หรือการจัดหางานใหม่ เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ณัฐกร วิทิตานนท์. (2564). *ผู้ว่าฯ มีไว้ทำไม: ได้ดีก็จากไป ไกลก็เกลียดก็เวียนมา*. วันที่ค้นข้อมูล 10 ตุลาคม

2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/governor/>

BBC NEW. (2566). *เลือกตั้งผู้ว่าฯ กทม.: คนต่างจังหวัดเคลื่อนไหวอยากมีผู้ว่าฯ มาจากการเลือกตั้ง*. วันที่

ค้นข้อมูล 10 ตุลาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-61561943>

ประเสริฐ พลิตผลการพิมพ์. (2565). *อยู่เองได้ โตเองเป็น เรื่องเลือกตั้งผู้ว่าฯ*. วันที่ค้นข้อมูล 10 ตุลาคม

2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/prasert-ed-58/>

พรรคก้าวไกล. (2566). *เลือกตั้งผู้ว่าฯ ทุกจังหวัด*. วันที่ค้นข้อมูล 10 ตุลาคม 2567, เข้าถึงได้จาก

https://election66.moveforwardparty.org/policy/detail/policy_58

พินิจ บุญเลิศ, อุทัย เลหาวิเชียร, จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์ และสุวรรณี แสงมหาชัย. (2558). บทบาทของผู้ว่า

ราชการจังหวัดไทยในการบริหารการเปลี่ยนแปลง. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*,

Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 8(1), 1287-1309.

ภาวรรณ ธนาเลิศสมบูรณ์. (2565). *ทำไมคนจังหวัดอื่นจะเลือกตั้งผู้ว่าฯ เองไม่ได้? คืบอำนาจสู่ท้องถิ่นไทย*.

The 101.world. วันที่ค้นข้อมูล 10 ตุลาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/olarn-thinbangtiao-interview/>

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. (2540, 11 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 114 ตอน 55 ก.

หน้า 1-99.

รูปแบบและแนวทางการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด มุลนิธิคอนราด อาเดนาวร์. (2565). วันที่ค้นข้อมูล 10

ตุลาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://online.flipbuilder.com/jwxtc/jicn/>

สถาบันดำรงราชานุภาพ. (ม.ป.ป.). *คู่มือจริยธรรมของผู้ว่าราชการจังหวัด*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

ilaw (2565). *สี่ปี คสช. ปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น กระจายอำนาจถอยหลัง ราชการแทรกแซงท้องถิ่น*.

วันที่ค้นข้อมูล 10 ตุลาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.ilaw.or.th/articles/16698>

ภาษาอังกฤษ

- Dunn, W. N. (1994). *An Introduction Public Policy Analysis*. New Jersey: Prentice Hall.
- Dye, T. R. (1984). *Understanding Public Policy*. United states: Prentice Hall.
- Ethington, P. J. (1994). *The Public City: The Political Construction of Urban Life in San Francisco, 1850-1900*. Cambridge University Press.
- Falleti, T. G. (2005). A Sequential Theory of Decentralization: Latin American Cases in Comparative Perspective. *American Political Science Review*, 99(3), 327-346.
- Goldsmith, M., & Page, E. (2010). *Changing Government Relations in Europe: From Localism to Intergovernmentalism*. London: Routledge.
- Heller, P. (2001). Moving the State: The Politics of Democratic Decentralization in Kerala, South Africa, and Porto Alegre. *Politics & Society*, 29(1), 131-163.
- Hogwood, B. W., & Gunn, L. A. (1984). *Policy Analysis for the Real World*. Oxford: Oxford University Press.
- Kim, Yeon-Mi. (2009). The Impact of Local Elections on Democratic Governance in South Korea. *Journal of Asian Public Policy*, 2(1), 57-73.
- Muramatsu, M., Iqbal, M., & Kume, I. (2001). *Decentralization and Local Governance in Japan*. University of Tokyo Press.
- Nagel, S. S. (1984). *Public Policy: Goals, Means and Methods*. New York: SEMatin's Press, Inc.
- Pierson, P. (2004). *Politics in Time: History, Institutions, and Social Analysis*. Princeton University Press.
- Quade, E. S. (1982). *Analysis for Public Decisions* (2nd ed). New York: Elsevier Science.
- Riggs, F. W. (1966). *Thailand: The Modernization of a Bureaucratic Polity*. Honolulu: East-West Center Press. 470 pages.
- Shah, A. (2006). *Local Governance in Developing Countries*. Washington, DC: World Bank.
- Thaipbs (2566). *อำนาจเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด*. วันที่ค้นข้อมูล 10 ตุลาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/328794>
- The Standard Team. (2568). *สรุปอำนาจหน้าที่ผู้ว่าราชการจังหวัดของประเทศไทย*. วันที่ค้นข้อมูล 10 ตุลาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://thestandard.co/roles-of-thai-provincial-governors/>
- The Standard. (2565). *เลือกตั้งผู้ว่าฯ ทั่วประเทศ เป็นจริงได้แค่ไหน มองปรากฏการณ์ ชัชชาติฟีเวอร์ กับ อนาคตการเมืองท้องถิ่น*. วันที่ค้นข้อมูล 10 ตุลาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://thestandard.co/national-elections-for-governors/>

สัมภาษณ์

ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด. (2567, 10 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.

ทรงวุฒิ ประกอบธรรม และคนอื่นๆ

อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด. (2567, 12 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.

อดีตผู้ว่าราชการจังหวัด. (2567, 17 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.

นักวิชาการด้านการกระจายอำนาจ. (2567, 18 พฤษภาคม) สัมภาษณ์.

นักการเมืองระดับชาติ. (2567, 20 พฤษภาคม) สัมภาษณ์.

นักวิชาการด้านกระจายอำนาจ. (2567, 22 พฤษภาคม) สัมภาษณ์.

การวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริม Soft Power เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของ ประเทศไทย

An Analysis of Soft Power Promotion Policy for Driving Thailand's Creative Economy

มาลินี สิงหสูวิช (Malinee Singhasuvich)¹

ชัยณรงค์ เครือنوان (Chainarong Krunnual)²

¹นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

Doctor of Philosophy Program in Strategy and Security, Faculty of Political Science and Law,
Burapha University

²รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Associate Professor, Ph.D., Lecturer of Department of Political Science, Faculty of Political Science
and Law, Burapha University

E-mail: singhasuvich1972@gmail.com¹, chainarong@go.buu.ac.th²

Received: 21 July 2025

Revised: 25 August 2025

Accepted: 9 September 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ ได้แก่ วิเคราะห์กระบวนการก่อรูปและการขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power ของประเทศไทย วิเคราะห์ปัญหาข้อจำกัดนโยบาย และเสนอแนวทางการปรับปรุงเชิงนโยบาย ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารราชการและงานวิชาการ และสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายจำนวน 15 คน คัดเลือกโดยวิธีเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยกระบวนการเนื้อหา content analysis และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่เป็นรูปธรรม นำเสนอโดยเปรียบเทียบกับแนวคิดการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติไปสู่การระบุทางเลือกในการขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power ของประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า นโยบาย Soft Power ของไทยมีการก่อรูปมาจากปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาได้สถานะเศรษฐกิจตกต่ำ ปัจจัยทางการเมือง การค้าเสรี และแข่งขันเพื่อแข่งขันความได้เปรียบทางการค้า ปัจจัย

ทางนโยบาย ได้แก่ นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ของพรรคเพื่อไทย และปัจจัยทางเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดความสะดวกทางด้านการตลาด การบริหารธุรกิจและธุรกรรมทางการเงิน การขับเคลื่อนนโยบายผ่านหน่วยงาน Thailand Creative Content Agency หรือ THACCA เป็นหน่วยงาน ที่สนับสนุนและส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทย เป้าหมาย ได้แก่ Food, Festival, Flight, Film และ Fashion ปัญหาข้อจำกัด ได้แก่ นโยบายที่ยังขาดความชัดเจนในแนวปฏิบัติ ความไม่เข้าใจของส่วนราชการในระดับปฏิบัติ กลไกการประเมินผลที่ยังไม่เป็นระบบ และนโยบายขาดการให้ความสำคัญกับชุมชนและท้องถิ่น ข้อเสนอแนะสร้างความชัดเจนในเป้าหมายและวิธีปฏิบัติของนโยบาย พัฒนาความรู้ให้กับข้าราชการ สร้างระบบการประเมินผลที่ดี และให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น

คำสำคัญ: Soft Power, เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ,การวิเคราะห์นโยบาย

Abstract

This study Thailand's Soft Power policy with three objectives: to analyze its formulation and implementation, to identify key challenges, and to propose improvement strategies. Employing a qualitative design, data were gathered from official documents, academic literature, and in-depth interviews with 15 purposively selected informants. Content analysis and analytic induction were applied to derive findings, interpreted through policy formulation and implementation frameworks.

The results reveal that the policy emerged from four interconnected drivers: (1) problem-related factors—economic downturn and technological shifts in production; (2) political factors—free trade competition and the pursuit of competitive trade advantages; (3) policy factors—global competition in Soft Power industries generating substantial revenue, and the Pheu Thai Party's “creative economy” platform; and (4) technological factors—digital advancements facilitating marketing, business operations, and financial transactions. Implementation is spearheaded by the Thailand Creative Content Agency (THACCA), targeting five domains: Food, Festival, Flight, Film, and Fashion.

Key constraints include unclear operational guidelines, limited capacity of frontline government agencies, lack of a systematic evaluation framework, and insufficient community engagement. The study recommends clarifying policy goals and procedures, strengthening institutional capacity, establishing robust evaluation mechanisms, and enhancing local participation to ensure more inclusive and sustainable Soft Power development.

Keywords: Soft Power, Creative Economy, Policy Analysis

บทนำ

แนวคิด Soft Power หรือ พลังอำนาจอ่อน เป็นการกล่าวอ้างถึงพลังอำนาจที่มีบทบาท ในช่วงปลาย ศตวรรษที่ 20 หลังสงครามเย็น ที่โลกเริ่มเปลี่ยนผ่านการแข่งขันด้านอาวุธและอำนาจทางทหาร (Hard Power) สู่อำนาจอิทธิพลทางวัฒนธรรม แนวคิด และคำนิยาม เพื่อชักจูงให้ประเทศอื่นคล้อยตามโดยไม่ต้อง ใช้กำลัง เมื่อโลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทมากขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับ Soft Power ได้เริ่มพัฒนาไปสู่มิติด้านเศรษฐกิจ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในประเทศที่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรม เป็นทุนทาง Soft Power จึงไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือเพื่อรักษาความมั่นคงหรือส่งเสริมภาพลักษณ์ของรัฐ แต่ยังกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้าง รายได้ สร้างงาน และเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจ อย่างเป็นระบบ (อนูรัตน์ อนันตนาธร, 2566)

พลังอำนาจของ Soft Power อยู่ที่ความสามารถในการมีอิทธิพลและกำหนดรูปแบบการรับรู้ คำนิยาม และพฤติกรรมของผู้อื่น ผ่านการดึงดูดและการโน้มน้าวใจมากกว่าการบังคับ Soft Power ช่วยให้ ประเทศต่าง ๆ สามารถเผยคุณค่าทางวัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจในลักษณะที่สร้างความไว้วางใจ ส่งเสริมความร่วมมือ และเพิ่มจุดยืนในระดับโลก สามารถใช้เพื่อส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ และบรรลุดัตุประสงค์เชิงกลยุทธ์โดยการชนะใจและความคิดของผู้คนทั่วโลก Soft Power ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการสร้างชาติได้อีกด้วย (อนูรัตน์ อนันตนาธร, 2566)

ประเทศไทย นโยบาย Soft Power ถือว่าเป็นนโยบายเรือธงของพรรคเพื่อไทยที่ใช้ในการรณรงค์หาเสียง และได้ประกาศให้เป็นนโยบายหลักของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีผลและต่อเนื่องถึงรัฐบาลนางสาวแพทองธาร ชินวัตร โดยมีเป้าหมายเพื่อการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ และการส่งเสริมอุตสาหกรรม สร้างสรรค์ในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ อย่างไรก็ตามการดำเนินนโยบายยังไม่ปรากฏผลอย่างเด่นชัด เป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่า นโยบาย Soft Power ในประเทศไทยมีปัจจัยหรือขั้นตอนอย่างไร การขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power มีกลไกหรือวิธีการอย่างไร และปัญหาข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายมีอะไรบ้าง เพื่อให้ผู้ที่มีความสนใจสามารถนำผลการศึกษาที่ได้มาเป็นแนวทางในการให้ความรู้ ส่งเสริมปรับปรุง และวางแผนการจัดการพัฒนาศักยภาพ Soft Power ของประเทศไทยสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์กระบวนการก่อรูปและการขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power ของประเทศไทย
2. วิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดการดำเนินนโยบาย Soft Power ของประเทศไทย
3. นำเสนอทางเลือกในการขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power ของประเทศไทย

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาเรื่องการวิเคราะห์นโยบายการพัฒนา Soft Power เพื่อเสริมสร้างโครงสร้างของประเทศไทยครั้งนี้ มีขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตในด้านช่วงเวลาของการศึกษา

การศึกษาการวิเคราะห์นโยบายการพัฒนานโยบาย Soft Power เพื่อเสริมสร้างโครงสร้างของประเทศไทยครั้งนี้ จะเริ่มศึกษาตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2566 ซึ่งอยู่ภายใต้รัฐบาลของเศรษฐา ทวีสิน จนถึงปัจจุบัน

2. ขอบเขตในด้านเนื้อหาที่จะศึกษา

ได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยใช้กรอบกระบวนการนโยบาย ได้แก่ การก่อรูปนโยบาย การกำหนดนโยบาย การขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power ของประเทศไทย วิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดนโยบายหาและเสนอทางเลือกในการปรับปรุงนโยบาย

3. ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ประกอบไปด้วย ผู้บริหารที่กำกับนโยบายจากส่วนกลาง ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติในนโยบายระดับจังหวัด อำเภอ และท้องถิ่น ผู้ประกอบการกิจการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เป้าหมายซอฟต์แวร์ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสมัยใหม่

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิด Soft Power

แนวคิด Soft Power ถูกนำเสนอครั้งแรกโดย Joseph Nye (2004) เพื่ออธิบายถึงความสามารถของรัฐในการสร้างอิทธิพลผ่านการดึงดูดและโน้มน้าวใจโดยไม่ใช้กำลังหรือนโยบายบังคับ แต่ผ่านการนำเสนอวัฒนธรรม ค่านิยม และนโยบายที่น่าเชื่อถือ Nye แบ่ง Soft Power ออกเป็นสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ วัฒนธรรม (Culture) ค่านิยมทางการเมือง (Political Values) และนโยบายต่างประเทศ (Foreign Policy) ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้สามารถสร้างแรงจูงใจและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้อย่างยั่งยืน

Soft Power ได้รับการศึกษาและพัฒนาต่ออย่างคึกคักในหลายมิติ รวมถึง Soft Power ในยุคดิจิทัล (Digital Soft Power) ที่มุ่งเน้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแพร่ภาพลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ Cull (2019) ซึ่งเพิ่มศักยภาพในการสื่อสารอย่างรวดเร็วและเข้าถึงประชาชนทั่วโลกได้อย่างกว้างขวาง

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือ Creative Economy เป็นแนวคิดที่ได้รับการส่งเสริมอย่างกว้างขวางในรายงานของ UNCTAD (2010) และ Howkins (2001) ซึ่งนิยามว่าเป็นระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเป็นฐานในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ผ่านสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ

วัฒนธรรม เทคโนโลยี และสื่อ ประเทศต่าง ๆ เช่น เกาหลีใต้ ได้ใช้ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ควบคู่กับ Soft Power เพื่อผลักดันอุตสาหกรรมบันเทิง วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ให้กลายเป็นเครื่องมือสร้างอิทธิพล และรายได้ (Jung, 2011; Shin, 2013) ซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่มีประโยชน์สำหรับการวางนโยบายในประเทศไทย

แนวคิดการวิเคราะห์นโยบาย

บทความนี้ใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะของ เดวิส อิสตัน (1953) ที่มองนโยบายเป็นระบบการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของสังคมผ่านกลไกของรัฐ โดยประกอบด้วยอินพุต (Input) กระบวนการนโยบาย (Throughput) และผลลัพธ์ (Output) ซึ่งช่วยให้เข้าใจการไหลของข้อมูลและอำนาจในระบบนโยบาย นอกจากนี้ ยังใช้ Multiple Streams Framework ของ Kingdon (1995) เพื่อวิเคราะห์โอกาสของการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย โดยพิจารณาการบรรจบกันของ 3 กระแส คือ กระแสปัญหา กระแสทางนโยบาย และกระแสทางการเมือง ซึ่งช่วยอธิบายว่าทำไมนโยบาย Soft Power ถึงได้รับความสนใจในช่วงเวลาหนึ่ง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและความเข้าใจที่ครบถ้วนเกี่ยวกับนโยบาย Soft Power ของไทยในบริบทปัจจุบัน การวิจัยเชิงคุณภาพเหมาะสมกับการศึกษาปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนและมีหลายมิติ โดยเฉพาะการวิเคราะห์กระบวนการนโยบาย ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการตีความข้อมูลเชิงบริบท (Creswell, 2013)

ข้อมูลหลักได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ที่ออกแบบคำถามให้ครอบคลุมประเด็นหลัก ได้แก่ ที่มาของนโยบาย กระบวนการขับเคลื่อน ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงแนวทางการพัฒนางานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้ รองผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี วัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี ผู้อำนวยการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชลบุรี ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวตำบลตะเคียนเตี้ย ผู้อำนวยการส่งเสริมกิจการชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี พัฒนาการจังหวัดชลบุรี ปลัดเทศบาลตำบลบางเสร่ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เยาวชนนักออกแบบสื่อทันสมัยจากมหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้นำชุมชนในพื้นที่เมืองพัทยา และเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) เช่น นโยบายราชการ รายงานผลการดำเนินงาน แผนยุทธศาสตร์ และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบใช้หลักการสามเส้า (Triangulation) โดยใช้วิธีการดังนี้ (เอี่ยมพร หลินเจริญ, 2558, หน้า 4-5) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) สามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล (Method triangulation) และการตรวจสอบสามเส้าโดยการทบทวนข้อมูล (Reviews Triangulation) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ Content Analysis โดยนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย มาจัดกระทำให้เป็นระบบ และหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยอาศัยการตีความเพื่อทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ตามกรอบการวิจัย

ผลการศึกษา

1. กระบวนการก่อรูปนโยบายการพัฒนา Soft Power ของประเทศไทย

จากการศึกษากระบวนการก่อรูปนโยบายการพัฒนา Soft Power ของประเทศไทย พบว่า นโยบายดังกล่าวมีพัฒนาการอย่างชัดเจนในช่วงหลังการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2566 โดยเฉพาะภายใต้รัฐบาลพรรคเพื่อไทยที่ได้ดำเนินนโยบาย Soft Power เข้ามาเป็นยุทธศาสตร์หลักของประเทศผ่านการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะ Thailand Creative Content Agency (THACCA) และการดำเนินโครงการหนึ่งครอบครัว หนึ่งซอฟต์แวร์ (One Family One Soft Power – OFOS) อันสะท้อนถึงความพยายามในการวางรากฐาน Soft Power อย่างเป็นระบบและบูรณาการในระดับนโยบาย การก่อรูปนโยบายดังกล่าวไม่ได้เป็นผลจากปัจจัยด้านการเมืองเพียงประการเดียว หากแต่มีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขโครงสร้างในหลายมิติที่ส่งผลต่อวาระของรัฐและแนวทางการดำเนินนโยบาย ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกการศึกษาออกเป็น 4 เงื่อนไขสำคัญ ได้แก่

(1) เงื่อนไขทางการเมือง เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการก่อรูปนโยบายการพัฒนา Soft Power ของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในช่วงก่อนและหลังการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2566 ซึ่งประเด็น Soft Power ได้ถูกหยิบยกขึ้นเป็นวาระทางการเมืองที่มีนัยสำคัญ พรรคการเมืองหลัก โดยเฉพาะพรรคเพื่อไทยและพรรคก้าวไกลที่ต่างแข่งขันกันนำเสนอแนวทางการใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสร้างรายได้ในระดับครัวเรือน โดยมีจุดเน้นที่แตกต่างกันแต่มีแก่นร่วมคือการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม พรรคเพื่อไทยเสนอหนึ่งครอบครัว หนึ่งซอฟต์แวร์ (One Family One Soft Power – OFOS) เป็นกลไกฝึกทักษะและสร้างรายได้ในครัวเรือนผ่านอุตสาหกรรม Soft Power ซึ่งสามารถสื่อสารได้ง่ายและตรงกับกลุ่มเป้าหมายในวงกว้าง ส่งผลให้นโยบาย Soft Power ถูกจดจำและได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในช่วงหาเสียงอย่างชัดเจน

เมื่อพรรคเพื่อไทยสามารถจัดตั้งรัฐบาล นโยบาย Soft Power จึงได้รับการยกระดับจากแนวคิดสู่การกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะระดับชาติ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ซอฟต์แวร์แห่งชาติ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และหน่วยงานกลางคือ Thailand Creative Content Agency (THACCA) ทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการกำหนดยุทธศาสตร์ วางระบบสนับสนุนงบประมาณ และประสานแผนงานด้าน Soft Power ที่เดิมกระจัดกระจายอยู่ในหลายกระทรวงให้เกิดความบูรณาการ

นอกจากนี้ การผลักดันนโยบาย Soft Power ยังมีลักษณะกึ่ง Top-down ผสานกับ Bottom-up อย่างเด่นชัด กล่าวคือ แม้นโยบายถูกริเริ่มและกำหนดทิศทางจากฝ่ายบริหารระดับสูง แต่กระบวนการขับเคลื่อนในระดับปฏิบัติได้เปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนและผู้ประกอบการทางวัฒนธรรมมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ทั้งในรูปแบบการร่วมออกแบบนโยบาย การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น และการส่งเสริมให้ศิลปินรุ่นใหม่มีบทบาทเป็นแรงขับเคลื่อนในพื้นที่ของตนเอง ลักษณะของการก่อรูปนโยบายดังกล่าวสะท้อนถึงพลังของการแข่งขันทางการเมืองเชิงนโยบาย ที่ไม่เพียงแสดงถึงความเปลี่ยนแปลงในวาทกรรมของพรรคการเมือง หากยังนำไปสู่การจัดตั้งกลไกระดับชาติที่มีความยืดหยุ่นและมีลักษณะกึ่งอิสระ ทั้งยัง

แสดงให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลไทยในการประสานระหว่างอำนาจทางการเมืองกับทุนทางวัฒนธรรมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม

กล่าวโดยสรุป เงื่อนไขทางการเมืองมีบทบาทเป็นทั้งจุดเริ่มต้น ตัวเร่ง และกลไกสนับสนุนสำคัญในการก่อรูปนโยบายการพัฒนา Soft Power ของประเทศไทย โดยเปลี่ยนผ่านจากวาทกรรมทางการเมืองไปสู่การจัดตั้งสถาบันระดับชาติอย่างเป็นระบบ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของการเมืองเชิงยุทธศาสตร์ในการกำหนดอนาคตของนโยบายวัฒนธรรมในบริบทโลกยุคใหม่

(2) เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การก่อรูปนโยบาย Soft Power ของประเทศไทยไม่ได้เกิดจากแรงผลักดันทางการเมืองเพียงอย่างเดียว หากแต่มีรากฐานจากเงื่อนไขเชิงเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยเฉพาะในช่วงหลังวิกฤตโควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมส่งออก และการจ้างงาน ทำให้รัฐบาลไทยจำเป็นต้องมองหาแนวทางใหม่ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ และส่งเสริมอุตสาหกรรมที่อาศัยความสามารถทางความคิดสร้างสรรค์เป็นทุน การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งมีต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรหลักในการผลิตมูลค่า การส่งเสริม Soft Power จึงถูกออกแบบให้เป็นกลไกกระตุ้นการเติบโตแบบใหม่ที่เน้นการสร้างงานและรายได้จากอุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ เช่น อาหาร ภาพยนตร์ แฟชั่น ศิลปะการแสดง มวยไทย ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป เงื่อนไขทางเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดการก่อรูปนโยบาย Soft Power ของประเทศไทย ทั้งในฐานะกลไกฟื้นฟูหลังวิกฤต ตลอดจนเป็นทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างโครงสร้างเศรษฐกิจใหม่ที่มีศักยภาพยั่งยืนและแข่งขันได้ในเวทีโลก

(3) เงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรม ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง ทั้งในเชิงชาติพันธุ์ ภาษา ภูมิภาค และวิถีชีวิต ซึ่งก่อให้เกิดทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาต่อยอดเป็น Soft Power ได้อย่างมีศักยภาพ ความหลากหลายนี้ไม่เพียงเป็นพื้นฐานของความมั่งคั่งทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นเงื่อนไขทางสังคมที่สำคัญในการออกแบบนโยบาย Soft Power ให้มีลักษณะสอดคล้องกับบริบทภายในประเทศ นอกจากนี้ ลักษณะเฉพาะของคนไทย เช่น ความเป็นมิตร การบริการที่จริงใจ ทักษะด้านงานฝีมือ และความสามารถในการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมร่วมสมัย ล้วนเป็นคุณลักษณะที่เอื้อต่อการนำไปสู่การผลิตเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่เข้าถึงผู้บริโภคในระดับนานาชาติ ในปัจจุบันกลุ่มประชากรรุ่นใหม่จำนวนมากได้กลายเป็นผู้ผลิตเนื้อหาทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของดนตรี เกม แอนิเมชัน หรือศิลปะร่วมสมัย ผ่านช่องทางดิจิทัล เช่น TikTok YouTube และแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ กลุ่มคนเหล่านี้คือ Soft Power actors โดยธรรมชาติ ซึ่งนโยบายภาครัฐต้องออกแบบเพื่อสนับสนุน ไม่ใช่ควบคุม

ในภาพรวม เงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดลักษณะของนโยบาย Soft Power ให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น และสามารถตอบสนองต่อทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้วในประเทศ โดยเน้นการพัฒนาแบบจากล่างขึ้นบน (Bottom-up) ผสมผสานกับการสนับสนุนจากภาครัฐ

(4) เงื่อนไขทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนา Soft Power ของประเทศไทยยังต้องพิจารณาจากเงื่อนไขด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในเชิงพื้นที่และการออกแบบนโยบายเชิงนิเวศวัฒนธรรม ในประเทศไทยมีภูมิประเทศที่หลากหลาย ทั้งภูเขา ทะเล ป่าไม้ และชุมชนวัฒนธรรมที่กระจายอยู่ในทุกภูมิภาค ซึ่งล้วนมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ Soft Power ผ่านการออกแบบเมืองสร้างสรรค์ การจัดเทศกาลวัฒนธรรมในท้องถิ่น และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ เช่น การเรียนทำอาหารไทย การฝึกมวยไทย การแต่งชุดไทย

เงื่อนไขทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมีบทบาทเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางนิเวศที่ช่วยให้การขับเคลื่อน Soft Power ของไทยสามารถลงหลักปักฐานในพื้นที่จริง เชื่อมโยงกับชีวิตผู้คน และขยายไปสู่ระดับนานาชาติได้อย่างยั่งยืน

2. วิเคราะห์การขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power ของประเทศไทย

การขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power ของประเทศไทย ขับเคลื่อนผ่านทั้งแผนยุทธศาสตร์ กลไกระดับคณะกรรมการ และโครงสร้างกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน โดยมีรายละเอียดตาม 5 กรอบการวิเคราะห์ดังนี้

(1) การผนวกนโยบาย Soft Power เข้ากับแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ การขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power ของประเทศไทยในระยะหลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 ไม่ได้ดำเนินการในฐานะนโยบายเฉพาะกิจ แต่ได้รับการยกระดับสู่การเป็นนโยบายหลักของรัฐ โดยมีการบูรณาการเข้ากับแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติที่สำคัญหลายฉบับ ทั้งในมิติเชิงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการพัฒนาทุนมนุษย์ สะท้อนถึงความพยายามในการวาง Soft Power ให้มีบทบาทในโครงสร้างการพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เชื่อมโยงอย่างเป็นทางการกับ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) โดยเฉพาะในประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมีการระบุถึงการใช้วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ในการยกระดับอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงการส่งเสริมอัตลักษณ์ไทยในเวทีโลกอย่างมีทิศทาง และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ได้เน้นย้ำบทบาทของ Soft Power ในการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการใช้ทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและทุนมนุษย์ของคนรุ่นใหม่ในการผลิตมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างหลากหลาย ทั้งในมิติเชิงเศรษฐกิจดิจิทัล การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ และอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเฉพาะด้าน

นอกจากนี้ นโยบาย Soft Power ยังได้รับการเชื่อมโยงเข้ากับ โมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) โดยเฉพาะในมิติ C หรือ Creative Economy ซึ่งให้ความสำคัญกับการใช้ทุนวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความคิดสร้างสรรค์เป็นรากฐานในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในเวทีโลก

รัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี เศรษฐา ทวีสิน ได้แถลงนโยบาย Soft Power ต่อรัฐสภาอย่างชัดเจน โดยกำหนดเป้าหมายในด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างอาชีพ Soft Power ในระดับครอบครัว (One Family One Soft Power – OFOS) การจัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อบริหารจัดการ Soft Power อย่างเป็นระบบ การยกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลาง Soft Power ในภูมิภาค และการใช้วัฒนธรรมไทยเป็นเครื่องมือเชิงรุกในเวทีระหว่างประเทศ การผนวกนโยบาย Soft Power เข้ากับแผนยุทธศาสตร์ระดับชาตินับเป็นการวางฐานนโยบายให้มีความต่อเนื่อง ชัดเจน และสามารถบูรณาการกับแผนพัฒนาด้านอื่น ๆ ได้อย่างยั่งยืนทั้งในระดับยุทธศาสตร์และเชิงปฏิบัติ นโยบาย Soft Power จึงมิได้ดำรงอยู่ในลักษณะ “นโยบายลอยตัว” หากแต่เป็นนโยบายที่สอดคล้องประสานกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศโดยรวม ซึ่งสามารถดึงดูดทรัพยากรงบประมาณ และความร่วมมือจากหลายภาคส่วนเข้ามาสนับสนุนได้อย่างเป็นระบบ

(2) การจัดตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการระดับชาติ รัฐบาลได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ซอฟต์แวร์แห่งชาติ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานคณะกรรมการ และมีองค์ประกอบจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยมีบทบาทหน้าที่หลักในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนา Soft Power ของประเทศในระดับมหภาค และจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาซอฟต์แวร์แห่งชาติ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนระดับสูงจากกระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานสภาพัฒน์ สำนักงาน ก.พ.ร. สำนักงานงบประมาณ ฯลฯ โดยคณะกรรมการชุดนี้มีบทบาทในการวางยุทธศาสตร์สนับสนุน การพัฒนากลไกเชิงระบบ การวางมาตรการจูงใจ เช่น กลไกภาษีหรือเงินทุนหมุนเวียน และการเชื่อมโยงนโยบาย Soft Power เข้ากับนโยบายภาคส่วนต่าง ๆ ของรัฐ เพื่อให้การดำเนินการสามารถเจาะลึกในรายละเอียดเชิงนโยบายเฉพาะด้าน จึงได้มีการจัดตั้ง คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power เฉพาะด้าน อย่างเป็นทางการ

การจัดตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการระดับชาติ นับเป็นกลไกสำคัญในการวางโครงสร้างการบริหารจัดการ Soft Power ให้สามารถดำเนินงานในระดับมหภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงนโยบายเข้ากับงบประมาณ กฎหมาย และแผนปฏิบัติการ ตลอดจนเปิดพื้นที่ให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีบทบาทร่วมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของชาติในลักษณะองค์รวม

(3) การจัดทำแผนขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power กระบวนการจัดทำแผนขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power ของประเทศไทยในระยะเปลี่ยนผ่านจากแนวนโยบายสู่การดำเนินการจริง ได้รับการออกแบบอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน โดยวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ไว้ในลักษณะ 3 ระยะสำคัญ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการ โครงสร้างหน่วยงาน และกิจกรรมขับเคลื่อนในเชิงพื้นที่

ระยะแรก การจัดวางโครงสร้างการบริหารจัดการเบื้องต้น เป็นช่วงเวลาเร่งรัดภายหลังจากรัฐบาลเข้ารับตำแหน่ง โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ฯ พร้อมคณะอนุกรรมการ 6 ด้าน และจัดตั้งสำนักงาน ป.ย.ป. (สำนักงานบริหารนโยบายของนายกรัฐมนตรี) ให้ทำหน้าที่เป็น THACCA Interim Office เพื่อรับผิดชอบงานเชิงบริหารและประสานภารกิจระยะเร่งด่วน โดยมีการดำเนินการที่สำคัญ เช่น

การรวบรวมข้อมูลและจัดตั้งระบบฐานข้อมูล Soft Power การสื่อสารสร้างการรับรู้ระดับประเทศ การออกแบบแผนงาน Quick Win เพื่อแสดงผลลัพธ์เชิงรูปธรรมในระยะสั้น การประชุมร่วมกับผู้แทนอุตสาหกรรม สภาวัฒนธรรม และเครือข่ายภาคประชาชน

ระยะที่สอง การขับเคลื่อนนโยบายผ่านกลไกอนุกรรมการเฉพาะด้าน ในช่วงนี้รัฐบาลได้ขยายขอบเขตการดำเนินงาน โดยคณะอนุกรรมการทั้ง 6 ด้านได้ทำหน้าที่เฉพาะทาง เช่น การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในภาพรวมและรายอุตสาหกรรม การออกแบบระบบสนับสนุนผู้ประกอบการ การวางมาตรการด้านกฎหมายและข้อเสนอการปรับปรุงระเบียบ การออกแบบกลไกการสื่อสารทางวัฒนธรรมในเวทีนานาชาติ การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการคัดเลือก OFOS คริวเรื่อนต้นแบบ

ระยะที่สาม การถ่ายโอนภารกิจสู่หน่วยงานถาวร (THACCA) เพื่อความต่อเนื่องและยั่งยืน รัฐบาลได้เตรียมการจัดตั้ง Thailand Creative Content Agency (THACCA) ในฐานะองค์การมหาชน โดยร่างพระราชบัญญัติได้อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณา ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางที่เชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ในการส่งเสริมอุตสาหกรรม Soft Power ของประเทศอย่างครอบคลุมในระยะยาว

การจัดทำแผนขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power ของไทยมีลักษณะเป็นการออกแบบระบบเชิงยุทธศาสตร์ที่มีความยืดหยุ่น (adaptive policy structure) สามารถตอบสนองต่อบริบทที่เปลี่ยนแปลงได้ โดยมีการวางแผนระยะสั้นเพื่อผลลัพธ์เชิงสัญลักษณ์ (symbolic result) ควบคู่กับการจัดวางระบบระยะยาวเพื่อรองรับกลไกถาวร โดยทั้งหมดนี้มีเป้าหมายร่วมกันคือ การทำให้ Soft Power กลายเป็น “ระบบนิเวศนโยบาย” ที่ขับเคลื่อนได้อย่างเป็นรูปธรรม ครอบคลุม และยั่งยืน

(4) การจัดทำแผนขับเคลื่อนนโยบายรายอุตสาหกรรม ในระดับการดำเนินการเฉพาะด้าน รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อน Soft Power รายอุตสาหกรรม ทั้งหมด 13 ด้าน ซึ่งครอบคลุมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมที่มีศักยภาพและมีบทบาทในเวทีนานาชาติ ได้แก่ ดนตรี ภาพยนตร์ แฟชั่น อาหาร กีฬา ละคร/ซีรีส์ เกม แอนิเมชัน หนังสือ ศิลปะการแสดง สถาปัตยกรรม การออกแบบ และการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ โดยคณะอนุกรรมการแต่ละชุดประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และตัวแทนภาคเอกชน คณะอนุกรรมการเหล่านี้มีภารกิจหลักในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์รายอุตสาหกรรมที่เป็นเป้าหมาย

นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้ริเริ่มการขับเคลื่อนระดับพื้นที่ โดยแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อน Soft Power ระดับจังหวัด ตัวอย่างเช่น จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้พัฒนาแผนเชิงพื้นที่ใน 6 มิติ ได้แก่ อาหาร ดนตรี ศิลปะ กีฬา แฟชั่น และภาพยนตร์ โดยมีการจัดทำฐานข้อมูลศิลปิน ประเมินความพร้อมของสถานที่ฝึกอบรม และออกแบบกิจกรรมระดับชุมชนที่ตอบโจทย์อัตลักษณ์ท้องถิ่น

3. ปัญหาและข้อจำกัดนโยบาย

1. ปัญหาด้านการออกแบบนโยบาย: ความไม่ชัดเจนเชิงยุทธศาสตร์

แนวทางการออกแบบนโยบาย Soft Power ในปัจจุบัน ยังเป็นแบบบนลงล่าง (top-down) ซึ่งรัฐเป็นผู้กำหนดกรอบและทิศทาง โดยไม่เปิดโอกาส ให้ภาควัฒนธรรม ใน ระดับ ฐานราก ได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง “การออกแบบ นโยบายจึงไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการ และการพัฒนาจากฐานราก อีกทั้งยังขาดการ ขอมรับจากผู้ปฏิบัติงาน ในพื้นที่จริงสอดคล้องกับข้อเสนอของ นนริฏ พิศลยบุตร (2565) นักวิชาการ TDRI เขียนบทความเรื่อง Soft Power ไทย ทำไมไม่เวิร์ค เผยแพร่ใน เว็บไซต์ <https://tdri.or.th/2022/04/soft-power-thai/> ระบุว่า

“การตอบสนองอย่างตื่นตัวของภาครัฐต่อกระแส Soft Power ยังนำมาซึ่งคำถามสำคัญว่า ภาครัฐ เข้าใจแนวคิด Soft Power อย่างลึกซึ้งเพียงใด เนื่องจากนโยบายหรือมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ Soft Power ซึ่งออกโดยหน่วยงานรัฐ ตลอดจนความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในหลากหลายภาคส่วน ได้สะท้อนถึงข้อจำกัดในความเข้าใจต่อคำนิยามและกลไกของพลังอ่อนดังกล่าวอย่างชัดเจน”

“ตัวอย่างที่ปรากฏในสังคมไทย ได้แก่ การที่กระทรวงวัฒนธรรมสั่งห้ามไม่ให้ใช้ท่ารำไทยใน เกมผี ด้วยเหตุผลว่าทำให้เกิดความกลัวต่อการรำไทย กรณี “ทศกัณฐ์เที่ยวไทย” ซึ่งถูกวิจารณ์ว่าเป็นการ บิดเบือนหรือทำให้วัฒนธรรมไทยเสื่อมเสีย หรือกรณี “อ้าวพระเครื่อง” ที่ถูกมองว่าไม่เหมาะสม เนื่องจาก เป็นการผลิตขมในรูปทรงของวัตถุทางศาสนา”

ปรากฏการณ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มการแทรกแซงจากภาครัฐ ซึ่งแทนที่จะส่งเสริมการ สร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม กลับกลายเป็นข้อจำกัดที่ขัดขวางโอกาสในการต่อยอดมูลค่าทางเศรษฐกิจ อีกทั้ง ยังสะท้อนความไม่เข้าใจต่อแนวคิด Soft Power ที่แท้จริง ซึ่งมุ่งเน้นการดึงดูดใจและความสนใจจากผู้คน มากกว่าการควบคุมหรือกำหนดให้ผู้คนต้องยอมรับ”

2. ปัญหาด้านการสร้างความเข้าใจต่อเจ้าหน้าที่และประชาชน

ปัญหาสำคัญซึ่งส่งผลกระทบต่อการขับเคลื่อนนโยบาย Soft Power คือ การขาดความเข้าใจที่ ลึกซึ้งและตรงกันของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนในวงกว้าง “ข้าราชการ จำนวนมาก ยังคงเข้าใจ Soft Power ในเชิงผิวเผิน เช่น การจัดนิทรรศการ หรืองานแสดงอาหารไทยเท่านั้น ทั้งที่จริงแล้ว Soft Power ต้องมี แก่นสารที่ลึกซึ้งกว่านั้น เช่น การสร้างแบรนด์ชาติ การเจรจาทางวัฒนธรรม และการวางกลยุทธ์ เชิงเศรษฐกิจ” ดังนั้นในการดำเนินนโยบายในระดับพื้นที่จึงไม่ต่อประสบความสำเร็จเพราะไม่ได้สร้างความ เข้าใจที่ถูกต้องผู้ปฏิบัติ ดังเช่น คำสัมภาษณ์ของผู้ปฏิบัติในพื้นที่

“สำนักงานได้รับนโยบายมาให้ส่งเสริมและสนับสนุน Soft Power และหาผลิตภัณฑ์ ที่จะผลักดัน ให้เป็น Soft Power ประจำถิ่น คำถามที่มักจะเจอคือ Soft Power คืออะไร ต่างจาก OTOP อย่างไรบางที่เจ้า หนายังไม่เข้าใจทั้งความหมายและวิธีการ” สัมภาษณ์ผู้อำนวยการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2568

“ทุกวันนี้ตำบลตะเคียนเตี้ยก็ทำเรื่องการท่องเที่ยววัฒนธรรมอยู่แล้ว เรามีชื่อเสียงมีนักท่องเที่ยว และหน่วยงานมาดูงานจำนวนมาก แต่เราไม่รู้ว่อันนี้คือ Soft Power ไหม เพราะที่ผ่านมามีเรียกว่าท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมถ้าไม่ใช่ต้องทำอะไร เราก็ยัง 모르 ถามเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ก็ไม่แน่ใจคำตอบ “สัมภาษณ์วันดี ประกอบธรรม ประธานวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลตะเคียนเตี้ย

3. ปัญหาด้านการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

การนำนโยบาย Soft Power ไปปฏิบัติในพื้นที่ มีปัญหาเรื่องความชัดเจนของนโยบาย เมื่อมีการสั่งการจากส่วนกลางมาในระดับพื้นที่ ไม่มีความชัดเจนว่าต้องทำอะไร มีวิธีการอย่างไร จุดมุ่งหมายคืออะไร ในการดำเนินการ ทำงานแบบงานประจำลักษณะรายปี ทำเสร็จแล้วก็จบ ไม่มีการวางแผนระยะยาว นอกจากนี้ ยังพบมีหลายหน่วยงานที่ทำนโยบาย แต่ขาดการบูรณาการ แต่ละหน่วยงานมักดำเนินการแยกส่วนและแข่งขันกันเอง เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย และ กระทรวงการอุดมศึกษา ซึ่งขาดความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

“ยังไม่เห็นคู่มือหรือแนวปฏิบัติเรื่องการส่งเสริม Soft Power แต่มีนโยบายสั่งการลงมาให้ทำ แต่รู้ว่า Soft Power มาเป้าหมายหลายตัว เช่น อาหาร เทศกาล กีฬา การท่องเที่ยวหรือแฟชั่น ในระดับพื้นที่ เป้าหมายแต่ละตัวมีส่วนราชการรับผิดชอบกันอยู่แล้ว ถ้าจะทำการส่งเสริมต้องมาบูรณาการกัน แต่ยังไม่รู้จะบูรณาการอย่างไร ทุกวันนี้ต่างคนเลยต่างทำ เพราะไม่เข้าใจและไม่รู้ว่าต้องทำอะไร” สัมภาษณ์รองผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2568

4. ปัญหาด้านการวัดผลและประเมินผล

การวัดและประเมินผลนโยบาย Soft Power ถือเป็นความท้าทายที่สำคัญ และขาดประสิทธิภาพอย่างเด่นชัด การประเมินผลในไทยส่วนใหญ่เน้นเพียงตัวเลขปริมาณ เช่น จำนวนผู้เข้าร่วม กิจกรรม หรือ ปริมาณงบประมาณที่ใช้ โดยขาดการวัดผลกระทบในเชิงภาพลักษณ์ และอิทธิพลทางวัฒนธรรมในเวทีโลก”

5. การสนับสนุนและการเปิดพื้นที่ให้ผู้สร้างสรรค์ในท้องถิ่น

การขับเคลื่อนนโยบายเป็นแบบบนลงล่าง ทำให้ขาดความรอบคอบในการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประชาชนในระดับพื้นที่ รวมถึงเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ ที่อยู่ต่างจังหวัด ขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม และมีส่วนร่วมในนโยบายค่อนข้างยาก ทำให้การออกแบบนโยบายไม่สอดคล้องกับความต้องการจริงของประชาชน นโยบายจึงไม่ได้รับการตอบรับ และการขับเคลื่อนทำได้ช้า สัมภาษณ์ อนุรักษ์รัตน์ อนันตนาทร นักออกแบบสื่อสร้างสรรค์สมัยใหม่ จากมหาวิทยาลัยศิลปากร

“เห็นมีนโยบายส่งเสริม Soft Power หรือเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ต้องใช้ใช้ความคิดสร้างสรรค์มาขับเคลื่อนกิจกรรม แต่เห็นแต่ทำงานกันเฉพาะหน่วยงานรัฐ จัดแต่งงานอีเวนต์ ยังไม่เห็นการส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์อะไร โดยเฉพาะสำหรับคนรุ่นใหม่ ไม่มีเวทีในการแสดงผลงาน ไม่มีพื้นที่ให้เด็กรุ่นใหม่ได้แสดงออก และที่สำคัญไม่มีแหล่งทุนที่จะให้เด็กรุ่นใหม่เข้าถึงและนำมาพัฒนาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ (อนุรักษ์รัตน์ อนันตนาทร, 2568, สัมภาษณ์)

อภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลนำข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ ไปเปรียบเทียบกับกรอบความคิดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่า นโยบาย Soft Power ของไทยสะท้อนการประยุกต์ใช้หลักการทางทฤษฎีนโยบายสาธารณะในหลายมิติ โดยเฉพาะในด้านวงจรนโยบาย (Policy Cycle) กล่าวคือ

ในส่วนการก่อรูปนโยบาย ข้อค้นพบยืนยันแนวคิดที่ว่านโยบายสาธารณะเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและตัวกระทำ (Structure and Agency) โดยสะท้อนทฤษฎีตัวแบบผสมผสานระหว่างตัวแบบชนชั้นนำ (Elite Model) ซึ่งพรรคการเมืองและผู้นำประเทศมีบทบาทสำคัญผลักดันนโยบาย Soft Power เข้าสู่วาระแห่งชาติในช่วงการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2566 และตัวแบบเชิงระบบ (Systemic Model) ที่แรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร โดยเฉพาะกลุ่มคน Generation Y และ Z และการเปลี่ยนแปลงภูมิรัฐศาสตร์โลกโดยเฉพาะการแข่งขันเชิงอิทธิพลระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา ล้วนเป็นปัจจัยกดดันให้นโยบายนี้ถูกพัฒนาขึ้น

ในมิติการกำหนดนโยบาย การที่รัฐบาลไทยเลือกใช้กรอบนโยบาย “5F” (Food, Film, Fashion, Fighting, Festival) สะท้อนแนวคิดการกำหนดขอบเขตนโยบาย (Policy Scoping) ที่พยายามระบุขอบเขตปัญหาและทางออกให้ชัดเจนเพื่อประสิทธิภาพในการจัดการ ซึ่งแม้จะช่วยให้เกิดความชัดเจนและวัดผลได้ แต่ก็มีความเสี่ยงที่จะละเลยวัฒนธรรมย่อยและนวัตกรรมวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ที่อาจไม่สอดคล้องกับกรอบนโยบายที่กำหนดไว้ การค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดข้อจำกัดของการกำหนดนโยบายแบบเหตุผลที่มักไม่สามารถครอบคลุมทุกมิติของปัญหาได้อย่างสมบูรณ์

ส่วนมิติการนำนโยบายไปปฏิบัติ โครงสร้างการบริหารแบบหลายระดับชั้นที่เชื่อมโยงกัน สะท้อนแนวคิดการบริหารจัดการแบบเครือข่ายที่พยายามบูรณาการการทำงานของหลากหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนนโยบาย นับตั้งแต่คณะกรรมการยุทธศาสตร์ซอฟต์พาวเวอร์แห่งชาติที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ไปจนถึงคณะอนุกรรมการเฉพาะด้านกว่า 14 คณะ ในขณะเดียวกัน การจัดตั้งคณะกรรมการและหน่วยงานเฉพาะ การร่าง พ.ร.บ. และการจัดตั้งกองทุน ยังสะท้อนทฤษฎีโครงสร้างเชิงสถาบัน (Institutional Structure) ที่เน้นการสร้างกลไกสถาบันเพื่อรองรับการดำเนินนโยบายในระยะยาว

อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบจากการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าการขับเคลื่อนนโยบายยังมีลักษณะ “บนลงล่าง” สะท้อนแนวคิดการจัดการนโยบายแบบดั้งเดิมที่รัฐบาลกลางมีบทบาทนำในการขับเคลื่อน ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและชุมชนท้องถิ่น ขณะที่การจัดตั้งหน่วยงาน THACCA ในฐานะองค์กรเฉพาะทางสะท้อนแนวคิดการแบ่งแยกหน่วยงานเชิงนโยบาย (Policy Fragmentation) ที่แม้จะช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการขับเคลื่อนนโยบาย แต่ก็มีความเสี่ยงที่จะทำให้การทำงานแยกส่วนและขาดการบูรณาการกับหน่วยงานที่มีอยู่เดิม ขณะเดียวกันการพัฒนา นโยบายนี้ขึ้นมา ก็สะท้อนกระบวนทัศน์ที่มีต่อวัฒนธรรมของรัฐไทยในยุคสมัยใหม่จากมุมมองวัฒนธรรมต้อง “สิ่งที่ต้องอนุรักษ์และปกป้อง” ไปสู่การทำให้วัฒนธรรม กลายเป็น “ทรัพยากรที่สามารถพัฒนาและต่อยอดเชิงเศรษฐกิจและการเมือง” นับเช่นนี้สะท้อนการเปลี่ยนวิธีคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ การเปลี่ยนแปลงนี้จึงมีความสำคัญ เพราะเป็น

รากฐานทางความคิดที่จะเอื้อต่อการกำหนดนโยบายวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ที่บูรณาการมิติเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเข้าด้วยกัน

กล่าวโดยสรุป การศึกษานโยบาย Soft Power ของไทยครั้งนี้ ได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญในเชิงแนวคิดการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ กล่าวคือ ในมิติการกำหนดนโยบาย การศึกษาพบปรากฏการณ์การหลอมรวมตัวแบบนโยบายที่ผสมผสานระหว่างตัวแบบชนชั้นนำ กับตัวแบบเชิงระบบ ซึ่งสะท้อนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการขับเคลื่อนจากพรรคการเมืองและผู้นำประเทศกับแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้การค้นพบกระบวนการทำให้วัฒนธรรมเป็นประเด็นเศรษฐกิจการเมือง กระทั่งเกิดการเปลี่ยนสถานะของวัฒนธรรมจากสิ่งที่ต้องอนุรักษ์ไปสู่ทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์

ในเชิงแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ ข้อค้นพบการวิจัยได้แสดงให้เห็นรูปแบบเฉพาะของการบริหารจัดการนโยบายวัฒนธรรมแบบไทย ในลักษณะระบบนิเวศเชิงนโยบายแบบบูรณาการซึ่งมีการออกแบบโครงสร้างเชิงซ้อน สะท้อนให้เห็นจากการมีกลไกขับเคลื่อนนโยบายหลายระดับตั้งแต่คณะกรรมการระดับชาติจนถึงการปฏิบัติในระดับครัวเรือน

จากการศึกษานโยบาย Soft Power ของประเทศไทยในทุกมิติ ทั้งในแง่กระบวนการก่อรูป การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย และข้อเสนอทางเลือกในการพัฒนา พบว่า ผลการวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ ทั้งในระดับแนวคิด หลักการ และข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยเฉพาะในด้านความจำเป็นของการจัดตั้งโครงสร้างนโยบายที่ชัดเจน การบูรณาการแผนงานระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน และการวางรากฐานเชิงระบบที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ยังมีงานวิจัยบางชิ้นที่มีจุดเน้นและระดับการวิเคราะห์แตกต่างจากผลการวิจัยฉบับนี้ ซึ่งสามารถอธิบายได้จากบริบท วิธีวิจัย และกรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษา

ผลการวิจัยมีจุดร่วมอย่างชัดเจนกับงานของ รุยาภรณ์ สุคนธ์ทรัพย์ (2561) และ บัณฑิต รัตนไทร และคณะ (2565) ซึ่งต่างชี้ถึงความจำเป็นในการมีองค์กรกลาง กลไกระดับนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์ที่สามารถบริหารจัดการ Soft Power ได้อย่างเป็นระบบ โดยข้อเสนอในงานวิจัยนี้ เช่น การจัดตั้ง THACCA และการผลักดันให้มีพระราชบัญญัติ Soft Power แห่งชาติ สะท้อนแนวคิดเดียวกันว่าหากปราศจากกลไกถาวรและโครงสร้างทางกฎหมาย Soft Power ไทยจะขาดความต่อเนื่องและไม่สามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ในระยะยาว

ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานของ ดวงฤทธิ เบ็ญจาทิกุล ชัยรุ่งเรือง (2566) มานพ แสงจันทร์ (2566) และธัญญลักษณ์ รุ่งแสงจันทร์ (2566) ซึ่งเน้นบทบาทของอัตลักษณ์ท้องถิ่นและความร่วมมือของชุมชนในการขับเคลื่อน Soft Power อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในด้านการออกแบบนโยบายที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมและสามารถต่อยอดทุนวัฒนธรรมไปสู่มูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมได้จริง ข้อนี้

สอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนา Soft Power แบบองค์รวมทั้งสามระดับในงานวิจัยนี้ ซึ่งเน้นความสำคัญของชุมชนและประชาชนอย่างชัดเจน

ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถสะท้อนและต่อยอดจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการออกแบบนโยบาย Soft Power ให้มีความชัดเจนในระดับเชิงโครงสร้าง นโยบาย และกลไก ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพในบริบทของประเทศไทย

โดยผลการวิจัยชี้ว่า การวางระบบ Soft Power ต้องอาศัยความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ มีหน่วยงานเฉพาะที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรง และการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในทุกระดับ ทั้งในเชิงแนวคิด การจัดตั้งองค์กรกลาง การจัดสรรงบประมาณ ไปจนถึงการกำหนดเป้าหมายเชิงนโยบายในระยะยาว ในขณะเดียวกัน

ผลการวิจัยยังช่วยขยายขอบเขตความเข้าใจจากระดับการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีและวาทกรรมที่งานวิจัยบางฉบับได้เน้นไว้ ไปสู่การออกแบบ Soft Power ในฐานนโยบายสาธารณะที่มีโครงสร้างรองรับในระดับมหภาค ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในบริบทของประเทศไทยได้จริง ไม่ว่าจะเป็นการบูรณาการ Soft Power เข้ากับนโยบายด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การศึกษา การท่องเที่ยว หรือการส่งออกทุนวัฒนธรรม

การวิจัยครั้งนี้ จึงไม่เพียงตอบโจทย์เชิงวิชาการ แต่ยังให้แนวทางในเชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปต่อยอดในการกำหนดนโยบาย Soft Power แห่งชาติได้อย่างครอบคลุม เป็นระบบและยั่งยืน โดยเฉพาะในด้านการวางระบบนโยบาย Soft Power ให้มีโครงสร้างที่มั่นคง มีการบูรณาการกับยุทธศาสตร์ชาติ และขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบจากทุกภาคส่วน ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของงานวิจัยบางชิ้นที่ยังมุ่งเน้นเฉพาะด้านการสื่อสาร วาทกรรม หรือภาพลักษณ์ระหว่างประเทศ โดยยังไม่ได้เชื่อมโยงกับบริบทโครงสร้างภายในประเทศ ซึ่งทำให้ผลการวิจัยฉบับนี้สามารถยกระดับการอภิปรายเรื่อง Soft Power ไปสู่มิติของนโยบายสาธารณะที่ชัดเจน ครอบคลุม และใช้ได้จริงในบริบทของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

งานวิจัยฉบับนี้ได้เสนอข้อค้นพบที่สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะทั้งในเชิงนโยบายและเชิงวิชาการอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนานโยบาย Soft Power ของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและความยั่งยืนในระยะยาว ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลควรยกระดับ Soft Power ให้เป็นนโยบายสาธารณะแห่งชาติอย่างเป็นทางการ ด้วยการตรากฎหมายรองรับและผนวกเข้ากับยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อให้มีทิศทางที่ชัดเจนและต่อเนื่องในระยะยาว

1.2 รัฐควรผลักดันให้ THACCA มีสถานะเป็นองค์กรมหาชนที่มีอิสระทางบริหาร งบประมาณ และบุคลากร เพื่อให้สามารถบูรณาการงานจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และลดข้อจำกัดจากระบบราชการแบบดั้งเดิม

1.3 ควรพัฒนากลไกสนับสนุนให้จังหวัดและท้องถิ่นสามารถพัฒนาแผน Soft Power เชิงพื้นที่ได้โดยยึดโยงกับทุนทางวัฒนธรรมของตนเอง พร้อมทั้งได้รับงบประมาณและการสนับสนุนอย่างเหมาะสมจากส่วนกลาง

1.4 ควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ช่างฝีมือ ศิลปิน และชุมชนท้องถิ่นให้เป็นเจ้าของ Soft Power ด้วยตนเอง ผ่านการอบรม ทุนสนับสนุน การสร้างเครือข่าย และเวทีแสดงออก

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 ควรศึกษาความเชื่อมโยงระหว่าง Soft Power กับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในเชิงพื้นที่แนะนำให้มีการศึกษาเฉพาะพื้นที่ เช่น จังหวัดสร้างสรรค์ หรือกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อทำความเข้าใจว่าทุนวัฒนธรรมสามารถกลายเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้จริงในแต่ละบริบทหรือไม่

2.2 ควรศึกษาประสิทธิภาพของ THACCA และกลไกที่เกี่ยวข้องเมื่อจัดตั้งเป็นองค์กรกลาง หากมีการตรากฎหมายและจัดตั้ง THACCA อย่างเป็นทางการในอนาคต ควรมีการประเมินผลในด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การกระจายงบประมาณ และการสร้างผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และอัตลักษณ์

2.3 ควรศึกษาความเข้าใจของประชาชนต่อ Soft Power และผลกระทบในระดับจุลภาคนงานวิจัยในอนาคตควรศึกษาความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ต่อ Soft Power โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ผู้ประกอบการ หรือช่างฝีมือ ซึ่งเป็นผู้ผลิต Soft Power โดยตรง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ดวงฤทธิ์ เบ็ญจาริกุล ชัยรุ่งเรือง. (2566). การขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5, 1922-1935. วันที่ค้นข้อมูล 20 สิงหาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/269605>

ธัญญลักษณ์ รุ่งแสงจันทร์. (2566). อำนาจอ่อนกับการพัฒนาสังคมไทย. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 37(1), 89-117. วันที่ค้นข้อมูล 20 สิงหาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/swjournal/article/view/261046>

บัณฑิต รัตนไตร และคณะ. (2565). บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการส่งเสริม Soft Power ของประเทศไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์และการพัฒนา*, 20(1), 78-92.

พนธกร วรภมร และณณริฎ พิศลยบุตร. (2565, เมษายน). *Soft power ไทย เหตุใดจึงยังไม่เวิร์ค*. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). วันที่ค้นข้อมูล 20 สิงหาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://tdri.or.th/2022/04/soft-power-thai/>

- รุกราน สุคนธ์ทรัพย์. (2561). การส่งเสริม Soft Power ผ่านการท่องเที่ยวของประเทศไทย. *วารสารการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม*, 15(2), 45-60.
- มานพ แสงจำนงค์. (2566). ซอฟต์เพาเวอร์ไทยพวน: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยพวนในประเทศไทย. *วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์*, 6(1), 6-95. วันที่ค้นข้อมูล 20 สิงหาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/tmfjournal/article/view/264318>
- อนูรัตน์ อนันทนาธร. (2566). ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น. ตำราการสอน, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2558). การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation). ใน รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (หน้า 4-5). มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภาษาอังกฤษ

- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Cull, N. J. (2019). The tightrope to tomorrow: Reputational security, collective vision and the future of public diplomacy. *The Hague Journal of Diplomacy*, 14(1), 1-15.
- Easton, D. (1953). *The political system: An inquiry into the state of political science*. New York: Alfred A. Knopf.
- Howkins, J. (2001). *The creative economy: How people make money from ideas*. London: Allen Lane.
- Jung, S. (2011). [Title not specified]. [Publication details not specified].
- Kingdon, J. W. (1995). *Agendas, alternatives, and public policies* (2nd ed.). New York: HarperCollins College Publishers.
- Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: PublicAffairs.
- Shin, S. (2013). *China's rewarding power strategy: Case study of China and South Korea relations*. University of London.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2010). *Creative economy report 2010: Creative economy – a feasible development option*. UNCTAD/UNDP.

สัมภาษณ์

- ณัฐรัตน์ อนันทนาธร. (2568, 20 มกราคม). นักออกแบบสื่อสร้างสรรค์สมัยใหม่. สัมภาษณ์.
- วันดี ประกอบธรรม. (2568, 20 กุมภาพันธ์). ประธานวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลตะเคียนเตี้ย. สัมภาษณ์.

มาลินี สิงห์สุวิข และ ชัยณรงค์ เครือนวน

อำไพ ศักดานุกุลจิตต์ สไลวินสกี. (2568, 15 มกราคม). ผู้อำนวยการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชลบุรี.
สัมภาษณ์.

อำนาจ เจริญศรี. (2568, 15 มกราคม). รองผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี. สัมภาษณ์.

การวิเคราะห์ผลกระทบต่อการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นภายใต้นโยบาย
การกระจายอำนาจของรัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา
**An Analysis of the Impacts on Local Administration under the Decentralization
Policy of the Government of General Prayuth Chan-o-cha**

ปภาวิน ศรีพล (Phapawin sipol)¹

โอฬาร ถิ่นบางเตียว (Olam Thinbangtiao)²

¹นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

Doctor of Philosophy Program in Strategy and Security, Faculty of Political Science and Law Burapha
University

²รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Associate Professor, Ph.D., Lecturer of Department of Political Science, Faculty of Political Science
and Law, Burapha University

E-mail: pwinku65@gmail.com¹, Olarn@go.buu.ac.th²

Received: 17 July 2025

Revised: 12 September 2025

Accepted: 19 September 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ผลกระทบต่อการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นภายใต้
นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย
(1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (2) เพื่อศึกษา
ผลกระทบต่อการบริหารงานกระจายอำนาจของรัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และ (3) เพื่อศึกษา
นำเสนอแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับนโยบายการกระจายอำนาจไปสู่ความสำเร็จและยั่งยืน เป็นการวิจัย
เชิงคุณภาพ จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า นโยบายการกระจายอำนาจของ
รัฐบาลยุคดังกล่าวไม่ได้สอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง แต่สะท้อนแนวทางรวมศูนย์
อำนาจรัฐราชการนำการปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะการควบคุมการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น
การแต่งตั้งผู้บริหารโดยส่วนกลาง และการกำกับค่าใช้จ่ายงบประมาณ ทำให้ อปท. สูญเสียความเป็นอิสระ

ในการบริหารงานและบทบาทเชิงนโยบาย ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนลดลงและกลไกตรวจสอบถ่วงดุลอ่อนแรง

ผลกระทบต่อการบริหารงานของ อปท. ประกอบด้วยการงดเว้นการเลือกตั้งและการแต่งตั้งผู้บริหารโดยส่วนกลาง ลดความเป็นอิสระและความสามารถในการสะท้อนความต้องการประชาชน การกำกับงบประมาณและโครงการบริการสาธารณะโดยส่วนกลาง จำกัดความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพในการบริหารงานการบริหารบุคลากรถูกจำกัด ส่งผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพการให้บริการ การแทรกแซงกิจการเฉพาะด้าน เช่น ขนส่งมวลชน ทำให้ อปท. สูญเสียความสามารถในการตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ ความเป็นนิติบุคคลของท้องถิ่นถูกจำกัด ลดความสามารถในการวางแผนและดำเนินโครงการตามบริบทเฉพาะพื้นที่เพื่อให้การกระจายอำนาจประสบความสำเร็จและยั่งยืน ควรออกแบบนโยบายโดยเน้นการถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจอย่างแท้จริงการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างเพียงพอ การพัฒนาบุคลากรที่มีความสามารถ การสร้างกลไกตรวจสอบและมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างสมดุลระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น

คำสำคัญ: นโยบายการกระจายอำนาจ, การปกครองท้องถิ่น, รัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

Abstract

This research article, An Analysis of the Impacts on Local Administration under the Decentralization Policy of the Government of General Prayuth Chan-o-cha, has three objectives: (1) to study and analyze the decentralization policy during the administration of General Prayuth Chan-o-cha, (2) to examine its impacts on the operations of local administrative organizations (LAOs), and (3) to propose appropriate approaches for achieving successful and sustainable decentralization. This study employed a qualitative research design based on document analysis and in-depth interviews.

The findings reveal that the decentralization policy of this period did not genuinely reflect the principles of decentralization but rather demonstrated a centralized approach dominated by the state bureaucracy. This was particularly evident in the control over local elections, the appointment of executives by the central government, and the supervision of budgetary spending. As a result, LAOs lost their autonomy in administration and policymaking, which led to a decline in citizen participation and weakened mechanisms of checks and balances.

The impacts on LAOs included the suspension of elections and the appointment of executives by the central government, thereby reducing autonomy and responsiveness to public needs. Centralized control over budgets and public service projects restricted flexibility and efficiency, while limitations on personnel

management affected the quality and effectiveness of service delivery. Moreover, central interventions in specific sectors, such as public transportation, constrained the strategic decision-making capacity of LAOs. The restricted legal personality of local authorities further diminished their ability to plan and implement projects tailored to local contexts.

For decentralization to succeed and become sustainable, policies should focus on the genuine transfer of decision-making authority, sufficient allocation of budgets and resources, the development of capable personnel, the establishment of mechanisms for accountability and citizen participation, and the creation of a balanced relationship between central and local governments.

Keywords: Decentralization Policy, Local Administration, Prayuth Chan-o-cha Government

บทนำ

ภายหลังการเข้ามาบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยเฉพาะในห้วงเวลาที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) กุมอำนาจรัฐกลไกการบริหารประเทศได้ปรากฏแนวโน้มของการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจและการกำกับดูแลมากกว่าการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น อันเป็นหลักการสำคัญที่เคยได้รับการรับรองและผลักดันอย่างเด่นชัดในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 ซึ่งมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของการปกครองท้องถิ่น (การปกครองท้องถิ่น (การปกครองท้องถิ่น (อปท.)) และยกระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ (Prachatai, 2567)

มาตรการสำคัญที่สะท้อนลักษณะการเบี่ยงเบนจากเจตนารมณ์การกระจายอำนาจดังกล่าว ได้แก่ การใช้อำนาจตามมาตรา 44 ของหัวหน้า คสช. เพื่อแทรกแซงการบริหารงานและการกำหนดตำแหน่งบุคลากรในการปกครองท้องถิ่นแทนที่กลไกการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน อันเป็นหัวใจของการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นจำนวนมากมาจากการแต่งตั้งโดยฝ่ายบริหารส่วนกลางมากกว่าการคัดเลือกโดยประชาชน ส่งผลให้ท้องถิ่นสูญเสียความเป็นอิสระทั้งในนิติการเมือง การบริหาร และการตัดสินใจเชิงนโยบาย อีกทั้งยังลดทอนศักยภาพของกลไกการตรวจสอบจากภาคประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเมืองแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับพื้นที่ (The 101 World, 2566)

นอกจากมาตรการทางกฎหมายแล้ว รัฐบาล คสช. และรัฐบาลที่สืบทอดอำนาจในช่วงปี 2557 - 2566 ยังดำเนินนโยบายเชิงโครงสร้างที่เน้นการควบคุมจากส่วนกลางในลักษณะ “รัฐราชการนำการปกครองท้องถิ่น” ผ่านโครงการสำคัญ อาทิ โครงการประชารัฐ และศูนย์ดำรงธรรม ที่ออกแบบและบริหารจัดการโดยรัฐส่วนกลางโดยตรง โดยจำกัดบทบาทของท้องถิ่นในการกำหนดทิศทางและการแก้ไขปัญหาที่

สอดคล้องกับ บริบทเฉพาะพื้นที่ นโยบายลักษณะนี้สะท้อนการคงอยู่ของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอุปถัมภ์และแนวคิดการบริหารแบบบนลงล่าง (top-down approach) ที่เน้นประสิทธิภาพในการสั่งการมากกว่าการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งเชิงสถาบันให้แก่การปกครองท้องถิ่น

ในเชิงวิเคราะห์ปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงการชะลอตัวของกระบวนการปฏิรูปการกระจายอำนาจที่เริ่มตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2540 หากแต่เป็นการถอยหลังของโครงสร้างการเมืองการปกครองสู่ลักษณะรัฐรวมศูนย์ที่เข้มข้นยิ่งขึ้น เช่น การระงับการเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นเวลานาน การแต่งตั้งข้าราชการให้เข้ามามีบทบาทในสภาท้องถิ่น และการกำหนดนโยบายสาธารณะจากส่วนกลางอย่างเบ็ดเสร็จ เป็นปัจจัยที่บั่นทอนกระบวนการสร้างความเป็นอิสระและความรับผิดชอบของท้องถิ่นต่อประชาชนโดยตรง อันส่งผลให้การพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) และความพยายามเสริมสร้างธรรมาภิบาลในระดับพื้นที่ไม่อาจก้าวหน้าได้อย่างแท้จริง

จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดข้อวิพากษ์อย่างกว้างขวางต่อแนวนโยบายของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ถูกมองว่าเป็น “ยุคถอยหลังของการกระจายอำนาจ” การแช่แข็งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วง คสช. และการสืบทอดนโยบายในรัฐบาลภายหลัง ทำให้การปกครองท้องถิ่นขาดพลังขาดความเป็นอิสระ และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ขณะเดียวกัน แม้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์จะประกาศว่าการกระจายอำนาจเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะผ่านยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนการปฏิรูปประเทศ เป็นความพยายามในการธำรงความมั่นคงทางการเมืองบนพื้นฐานของความไม่ไว้วางใจต่อกลไกประชาธิปไตย ได้สะท้อนอย่างเด่นชัดภายใต้การใช้อำนาจพิเศษของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งดำเนินการออกคำสั่งและตรากฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายมิติ โดยเฉพาะการลดทอนความเป็นอิสระของท้องถิ่นในการบริหารงานบุคคลและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน มาตรการสำคัญที่สะท้อนแนวโน้มดังกล่าว ได้แก่ การแทรกแซงกระบวนการได้มาซึ่งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นผ่านการควบคุมหรือระงับการเลือกตั้งโดยตรง การปรับแก้รัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อเปิดช่องทางให้ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถเข้าสู่ตำแหน่งโดยวิธีการแต่งตั้งหรือกลไกอื่นที่ไม่ได้ยึดโยงกับเสียงของประชาชน ตลอดจนการกำหนดนโยบายและโครงการจากส่วนกลางที่ซ้ำซ้อนหรือทับซ้อนกับอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือการจำกัดขอบเขตการตัดสินใจของการปกครองท้องถิ่นและการลดบทบาทของประชาชนในฐานะผู้มีสิทธิกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง (iLAW, 2558)

การดำเนินนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ภายหลังการรัฐประหารสะท้อนความพยายามรวมศูนย์อำนาจการปกครองท้องถิ่นให้อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลกลางอย่างมีนัยสำคัญ มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางว่าการดำเนินนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีผลกระทบต่อการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น เนื่องจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ตั้งอยู่

บนฐานทัศนคติที่ขาดความไว้วางใจต่อศักยภาพและความเป็นอิสระในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น (การปกครองท้องถิ่น (การปกครองท้องถิ่น(อปท.)) การดำเนินการดังกล่าวไม่ได้จำกัดเพียงการกำกับดูแลในเชิงนโยบายเท่านั้นแต่ขยายขอบเขตไปสู่การควบคุมและบังคับบัญชาในลักษณะที่ลดทอนความเป็นอิสระของท้องถิ่น ลดทอนกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนและทำให้ท้องถิ่นกลายเป็นส่วนขยายของฝ่ายบริหารส่วนกลางในลักษณะเดียวกับระบบราชการส่วนภูมิภาค

อาทิ คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ฉบับที่ 85/2557 เรื่องการได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราว และประกาศ คสช. ฉบับที่ 86/2557 เรื่องการกำกับดูแลการใช้ย่ำงบประมาณของการปกครองท้องถิ่นโดยมีสาระสำคัญในการเร่งรัดการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นทั้งในส่วนภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร กำหนดให้การได้มาซึ่งตำแหน่งดังกล่าวใช้วิธีการสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น ด้านการบริหารงานท้องถิ่น ด้านการคลัง ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข กฎหมาย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือโยธาธิการและโครงสร้างพื้นฐาน โดยกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมให้สมาชิกสภาท้องถิ่นอย่างน้อยสองในสามต้องเป็นข้าราชการหรืออดีตข้าราชการตั้งแต่ระดับชำนาญการพิเศษ (ระดับ 8) หรือเทียบเท่าขึ้นไป

คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ 8/2560 แสดงให้เห็นถึงแนวทางการรวมศูนย์อำนาจด้านการบริหารบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปยังระดับส่วนกลาง โดยกำหนดให้งานบริหารบุคคลบางด้านอยู่ในความรับผิดชอบของ คณะกรรมการกลางข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น (ก.กลาง) แทนที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือ คณะกรรมการข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น จังหวัด (ก.จังหวัด) โดยขอบเขตของคำสั่งนี้ไม่ได้ครอบคลุมกรุงเทพมหานคร

คำสั่งดังกล่าวครอบคลุมกระบวนการสำคัญหลายด้าน ได้แก่ การจัดสอบแข่งขันเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น การดำเนินกระบวนการคัดเลือกและสอบคัดเลือกในตำแหน่งประเภทอำนวยการท้องถิ่น ตำแหน่งประเภทบริหารท้องถิ่น รวมถึงสายงานบริหารสถานศึกษา ตลอดจนการโอนย้ายบุคลากรไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในกรณีที่มีความจำเป็น

แนวทางนี้สะท้อนถึงแนวคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มุ่งควบคุมและกำกับกลไกการบริหารงานบุคคลของการปกครองท้องถิ่น ทำให้ท้องถิ่นสูญเสียความเป็นอิสระในการจัดการกำลังคนของตนเอง และจำกัดบทบาทในการกำหนดนโยบายหรือกลยุทธ์ด้านบุคลากร ทั้งยังสอดคล้องกับแนวทางการควบคุมและกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรัฐบาลกลางในช่วงรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งมุ่งรักษาอำนาจส่วนกลางเหนือกลไกการบริหารงานของท้องถิ่น

คำสั่งดังกล่าวมีนัยสำคัญ คือ ความพยายามควบคุมและจำกัดความเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นเนื่องจากในช่วงเวลานั้นมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 255 แห่งที่ครบวาระหากมีการจัดการเลือกตั้ง อาจเปิดโอกาสให้นักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นฐานเสียงของนักการเมืองระดับชาติเคลื่อนไหวและกลับเข้าสู่อำนาจได้ซึ่งจะกระทบต่อการจัดระเบียบอำนาจของ คสช. และความพยายาม

ควบคุมกลไกการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น โดยเปิดช่องทางให้ข้าราชการมีบทบาทกำกับการดำเนินงานมากขึ้น แทนที่ผู้แทนท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน

ต่อมา คสช. ปรับเปลี่ยนนโยบายผ่านคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 1/2557 โดยอนุญาตให้ผู้บริหารท้องถิ่นที่ครบวาระในปี พ.ศ. 2558 สามารถดำรงตำแหน่งต่อไปได้ รวมถึงผู้ที่ครบวาระก่อนวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2558 สามารถกลับเข้าดำรงตำแหน่งเดิมได้อีก ซึ่งสะท้อนความยืดหยุ่นของการใช้อำนาจพิเศษที่ไม่ได้ยึดโยงกับหลักการบริหารงานท้องถิ่นอย่างแท้จริง แต่ผูกพันกับการคำนวณผลประโยชน์ทางการเมืองในแต่ละช่วงเวลา

กรณีศึกษาที่ชัดเจน ได้แก่ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา ซึ่งสะท้อนการแทรกแซงการบริหารงานบุคคลอย่างเป็นรูปธรรม ในกรุงเทพมหานคร คำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 50/2559 สั่งระงับการปฏิบัติราชการของหม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โดยยังไม่ปลดออกจากตำแหน่ง ขณะที่เมืองพัทยามีการเปลี่ยนนายกเมืองพัทยาหลายครั้ง สะท้อนถึงความสัมพันธ์และการต่อรองทางการเมืองในระดับส่วนกลางมากกว่าการพิจารณาประสิทธิภาพในการบริหารงานท้องถิ่น การดำเนินการดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการลดบทบาทของประชาชนในการกำหนดผู้นำท้องถิ่นและการใช้ดุลยพินิจทางการเมืองของฝ่ายบริหารส่วนกลางเหนือหลักธรรมาภิบาลและประโยชน์สาธารณะของท้องถิ่น

ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงก่อให้เกิดมูลเหตุและแรงจูงใจในการศึกษาของผู้วิจัยเนื่องจากมีความสนใจที่จะทำความเข้าใจและวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายการกระจายอำนาจต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยภายใต้รัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่การตรวจสอบว่าการดำเนินนโยบายดังกล่าวส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างไร รวมทั้งความท้าทายและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการปรับโครงสร้างอำนาจไปสู่ระดับท้องถิ่น

นอกจากนี้การศึกษายังมีวัตถุประสงค์ในการสังเคราะห์แนวทางและข้อเสนอเชิงนโยบายที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการกระจายอำนาจอย่างยั่งยืนและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระยะยาว ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารงานท้องถิ่นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสมดุลระหว่างอำนาจส่วนกลางและอำนาจท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

คำถามวิจัย

การก่อรูปของนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ อย่างไร และแนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้บริบทประเทศไทยควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลภายใต้การนำของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายการกระจายอำนาจต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. เพื่อเสนอแนวทางเชิงนโยบายที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขอบเขตการศึกษา

1. **ขอบเขตเนื้อหา (Content Scope)** นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา วิเคราะห์เอกสารทางนโยบาย เช่น คำสั่ง คสช. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผลกระทบต่อการปกครองท้องถิ่น (การปกครองท้องถิ่น (การปกครองท้องถิ่น(อปท.)) ศึกษาผลกระทบด้านความเป็นอิสระ การบริหารงานบุคลากร การกำหนดนโยบายสาธารณะและการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวทางการพัฒนา นโยบายให้ยั่งยืนเสนอแนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาธิปไตยท้องถิ่น
2. **ขอบเขตพื้นที่ (Geographical Scope)** ศึกษาในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา วิเคราะห์เอกสารทางนโยบาย
3. **ขอบเขตเวลา (Temporal Scope)** การศึกษาในช่วง ปี พ.ศ. 2557 – 2566 ครอบคลุมนับตั้งแต่การรัฐประหารของ คสช. การดำเนินนโยบายของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลนโยบาย

การประเมินผลนโยบายเป็นกระบวนการทบทวน ตรวจสอบ และวิเคราะห์ถึงประสิทธิภาพ ประสิทธิผล หรือสัมฤทธิ์ผลของนโยบายที่เกิดขึ้นว่าจะเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ตลอดจนติดตามความก้าวหน้า และปัญหาอุปสรรคของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายนั้น ๆ การประเมินนโยบายควรเริ่มตั้งแต่มีการปฏิบัติตามนโยบาย เพื่อตรวจสอบและประเมินว่า นโยบายสาธารณะ ซึ่งอาจประกอบด้วยแผนงาน โครงการ และมาตรการต่าง ๆ ได้มีการปฏิบัติอย่างถูกต้องหรือไม่ มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการดำเนินงานสูงต่ำเพียงไร ในการนำนโยบายไปปฏิบัติมีปัญหาอุปสรรคหรืออุปสรรคเกิดขึ้นหรือไม่ มากน้อยเพียงใด การดำเนินการ

ตามนโยบายมีการเบี่ยงเบนไปจากนโยบายที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นหรือไม่ เนื่องจากนโยบายเมื่อถูกนำไปปฏิบัติ อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ต่าง ๆ ขึ้นได้ นโยบายสาธารณะอาจต้องมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การประเมินนโยบายสาธารณะจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพราะมีผลกระทบต่อประชาชนทั้งประเทศ และผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ (สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์ และอนุรัตน์ อนันธนาธร, 2555; อนุรัตน์ อนันธนาธร, 2563)

แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจเป็นการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างรัฐกับภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม ในทิศทางที่ส่งเสริมให้ภาคส่วนอื่น ๆ มีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างเหมาะสมกับบริบทของสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นพลวัต ไม่หยุดนิ่ง มีการผันแปรไปตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของโลกและบ้านเมืองในขณะนั้น ทั้งนี้การกระจายอำนาจยังแยกออกได้หลายมิติ แต่ที่สำคัญคือ การกระจายอำนาจทางการเมืองหรือการถ่ายโอนอำนาจอันเป็นการกระทำที่ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ปกครองตนเองอย่างอิสระ ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดการกระจายอำนาจหลายประการเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการปกครองตนเองได้ เช่น การถ่ายโอนอำนาจทางด้านภาษีการมีสัดส่วนรายได้ที่รัฐจัดสรร ให้ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น การมีกฎหมายเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ การมีอิสระในการบริหารงาน มีการถ่ายโอนภารกิจจากหน่วยงานรัฐส่วนกลางไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาสังคม เพื่อให้รู้ว่า มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากน้อยเพียงใดด้วย (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2554; เสกสรรค์ ดันตวินิช, 2559)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในลักษณะการศึกษาเชิงพรรณนา - วิเคราะห์ (Descriptive-Analytical Research) ที่มุ่งทำความเข้าใจเชิงลึกถึงลักษณะของนโยบายการกระจายอำนาจภายใต้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ตลอดจนผลกระทบที่สะท้อนต่อการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นโดยมีการเก็บข้อมูลทั้งจากข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิเพื่อให้เกิดความรอบด้านในการวิเคราะห์ ในส่วนของข้อมูลปฐมภูมิการวิจัยอาศัยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการกำหนดนโยบายการกระจายอำนาจ อันได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และการปกครองท้องถิ่น ตลอดจนภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคมที่มีบทบาทในการติดตามและตรวจสอบนโยบายดังกล่าว

นอกจากนี้ข้อมูลทุติยภูมิยังถูกนำมาใช้เพื่อประกอบการวิเคราะห์ เช่น เอกสารทางราชการ คำสั่งของคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ (คสช.) กฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

แผนปฏิรูปประเทศ รวมถึงงานวิชาการ บทความ บทสัมภาษณ์ และบทวิเคราะห์เชิงสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจและการบริหารท้องถิ่น

สำหรับการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมุ่งเน้นไปยังผู้ที่มีบทบาทและความรู้ความเข้าใจต่อประเด็นที่ศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกและหลากหลาย โดยประมาณจำนวนผู้ให้ข้อมูลอยู่ระหว่าง 15 - 25 คน ซึ่งถือว่าเพียงพอต่อการสะท้อนมุมมองที่แตกต่างและสามารถสังเคราะห์ข้อค้นพบได้อย่างเป็นระบบ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยคำถามปลายเปิดที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความเข้าใจและประสบการณ์ต่อการดำเนินนโยบายการกระจายอำนาจในยุค คสช. และรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ ผลกระทบที่มีต่อความเป็นอิสระของการปกครองท้องถิ่น ผลกระทบต่อการบริหารงานด้านบุคลากร งบประมาณ และนโยบายสาธารณะ รวมถึงมุมมองต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และข้อเสนอเชิงนโยบายในอนาคต ทั้งนี้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้ถูกนำมาสนับสนุนด้วยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) เพื่อเปรียบเทียบตรวจสอบและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยเริ่มจากการถอดเทปและจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Transcription and Coding) จากนั้นสกัดประเด็นหลัก (Thematic Analysis) อันได้แก่ การก่อรูปนโยบายการกระจายอำนาจ ผลกระทบเชิงโครงสร้างและการบริหาร ผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และข้อเสนอเชิงนโยบายก่อนที่จะดำเนินการตีความและสังเคราะห์เชิงวิเคราะห์ (Interpretation & Synthesis) เชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูล งานวิจัยนี้ได้อาศัยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลากหลายกลุ่มกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังใช้วิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Member Checking) โดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตรวจสอบการถอดความรวมถึงการให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการทำการทบทวน (Peer Review) เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือและความสอดคล้องของผลการวิเคราะห์

ท้ายที่สุดงานวิจัยได้ให้ความสำคัญกับหลักจริยธรรมทางการวิจัยโดยผู้วิจัยได้ขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล (Informed Consent) ก่อนการสัมภาษณ์รักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคลและไม่เปิดเผยชื่อของผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้ข้อมูลทั้งหมดถูกนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ผลกระทบต่อการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นภายใต้ นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา” สามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจของ รัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

การศึกษาพบว่าการก่อรูปของนโยบายการกระจายอำนาจในรัฐบาลยุค พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ไม่ได้วางอยู่บนฐานของแนวคิดการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง หากแต่ตั้งอยู่บนฐานความคิดที่เน้นการรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) ที่มีความพยายามในการแทรกแซงกระบวนการกระจายอำนาจอย่างเป็นระบบในลักษณะของ “รัฐราชการนำการปกครองท้องถิ่น” โดยรัฐบาล คสช. อาศัยคำสั่งจากรัฐบาลกลางและหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคมีบทบาทหลักในการกำหนดนโยบายแทรกแซงและควบคุมการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น (การปกครองท้องถิ่น (การปกครองท้องถิ่น(อปท.)) แทนที่จะเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีอิสระในการตัดสินใจหรือจัดการตนเองอย่างเต็มรูปแบบ

แนวทางดังกล่าวสะท้อนถึงความไม่ไว้วางใจต่อความสามารถของท้องถิ่นและความเชื่อว่าการรวมศูนย์อำนาจจะสามารถสร้างความมั่นคงทางการเมืองและควบคุมความเคลื่อนไหวของนักการเมืองท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มาตรการที่ประกอบขึ้น ได้แก่ การจำกัดหรือเลื่อนการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น การแต่งตั้งข้าราชการหรือผู้มีประสบการณ์เข้ามาดำรงตำแหน่งแทนผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้ง การกำกับดูแลการใช้จ่ายงบประมาณของท้องถิ่น ตลอดจนการควบคุมกระบวนการจัดบริการสาธารณะ

ผลลัพธ์เชิงนโยบายที่เกิดขึ้นคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสูญเสียความเป็นอิสระในการบริหารจัดการบทบาทของท้องถิ่นเปลี่ยนจากผู้กำหนดนโยบาย (policy - maker) เป็นเพียงผู้ปฏิบัติของรัฐบาลกลาง (implementer) การมีส่วนร่วมของประชาชนลดลงอย่างชัดเจน และกลไกตรวจสอบถ่วงดุลทางสังคมอ่อนแอลง สร้างระบบรัฐราชการรวมศูนย์อำนาจอย่างมากในระบบในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่งผลกระทบต่อพัฒนาประชาธิปไตยเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนในระยะยาว

ผู้วิจัยพบว่านโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลยุค พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา ถูกกำหนดขึ้นเพื่อสนับสนุนการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของรัฐบาล คสช. และเป็นกลไกในการสร้างความมั่นคงทางการเมืองบนพื้นฐานของความไม่ไว้วางใจฝ่ายตรงข้ามที่มีฐานอำนาจอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การศึกษาพบว่า หลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ใช้อำนาจพิเศษผ่านคำสั่งและประกาศหลายฉบับส่งผลกระทบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง การดำเนินการเหล่านี้มุ่งลดทอน ความอิสระของท้องถิ่น ทั้งในด้านการบริหารบุคลากร การจัดทำบริการสาธารณะ ตลอดจนการควบคุมกระบวนการเลือกตั้งและโครงสร้างการบริหารภายในองค์กรสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของรัฐบาล คสช. ที่ขาดความไว้วางใจต่อความสามารถของท้องถิ่นในการบริหาร

การดำเนินนโยบายผ่านคำสั่ง คสช. เป็นการรวมศูนย์อำนาจและการแทรกแซงทางกระบวนการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นหนึ่งในมาตรการสำคัญของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ภายใต้การนำของ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา คือ ประกาศ คสช. ฉบับที่ 85/2557 กำหนดกรอบการได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นอย่างเข้มงวด โดยระบุว่าในกรณีที่สมาชิกสภาหรือผู้บริหารท้องถิ่นครบวาระหรือพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุอื่นใด นอกเหนือจากการครบวาระตามกฎหมายจะงดเว้นการจัดให้มีการ

เลือกตั้งตามปกติและเปิดทางให้ใช้วิธีการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถตามดุลยพินิจของ คณะกรรมการสรรหาโดยกำหนดเงื่อนไขให้น้อยสองในสามของสมาชิกที่สรรหาต้องเป็นข้าราชการ ปัจจุบันหรือผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งระดับสูง เช่น ระดับชำนาญการพิเศษหรือเทียบเท่า (คณะรักษาความสงบ แห่งชาติ, 2557)

นโยบายดังกล่าวสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของคสช. ในการควบคุมการเมืองท้องถิ่นผ่านการจำกัด กลไกการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน พร้อมทั้งเพิ่มบทบาทของข้าราชการในกระบวนการบริหารท้องถิ่น ซึ่งเป็นการลดทอนอิสระของท้องถิ่นและสะท้อนถึงความไม่ไว้วางใจต่อความสามารถของผู้นำที่มาจากการ เลือกตั้ง ในการบริหารจัดการท้องถิ่น ทั้งนี้แนวทางดังกล่าวยังสามารถถูกมองว่าเป็นกลไกหนึ่งของการ รวมศูนย์อำนาจและการแทรกแซงเชิงโครงสร้างทางการเมืองซึ่งเปลี่ยนบทบาทของท้องถิ่นจากผู้กำหนด นโยบาย (policy-maker) ไปสู่บทบาทของผู้ปฏิบัติ (implementation) ภายใต้การกำกับของรัฐบาลกลาง

ผู้วิจัยได้พบว่านัยยะเชิงการวิเคราะห์นโยบายคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ภายใต้การนำ ของ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา มีสาระสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

ประการแรกเป็นกลไกควบคุมความเคลื่อนไหวทางการเมืองท้องถิ่นเพราะในช่วงเวลานั้นมี องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 255 แห่ง หากมีการเลือกตั้งเกิดขึ้นนักการเมืองท้องถิ่นซึ่งเป็นฐานเสียงของ นักการเมืองระดับชาติอาจกลับเข้าสู่ตำแหน่งและมีอิทธิพลต่อโครงสร้างอำนาจของ คสช. สะท้อนถึง ความพยายามสร้างเสถียรภาพทางการเมืองบนพื้นฐานของการควบคุมและจำกัดความเป็นอิสระของท้องถิ่น

ประการที่สองเป็นความพยายามควบคุมการบริหารงานท้องถิ่นโดยตรงผ่านการเปิดช่องให้ ข้าราชการเข้ามาดำรงตำแหน่งแทนผู้นำที่มาจากการเลือกตั้ง ส่งผลให้บทบาทเชิงอิสระของท้องถิ่นลดลง การมีส่วนร่วมของประชาชนถูกจำกัด และกลไกตรวจสอบเชิงสังคมอ่อนแอลงการดำเนินการดังกล่าว สะท้อนถึงความสัมพันธ์อำนาจเชิงลำดับชั้น (hierarchical power relations) ระหว่างรัฐส่วนกลางและองค์กร ปกครองท้องถิ่นซึ่งมีผลต่อประชาธิปไตยเชิงพื้นที่โดยตรง

2. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อศึกษาผลกระทบต่อการบริหารงานกระจายอำนาจ ของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

การศึกษาพบว่าภายใต้การบริหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มีนโยบายการ ปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นแต่ในข้อเท็จจริงพบว่าไม่ได้ดำเนินไปในทิศทางของการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของการปกครองท้องถิ่นหากแต่กลับสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของการกระจายอำนาจที่ถดถอยโดยมี ลักษณะสำคัญคือการเพิ่มบทบาทการกำกับควบคุมของระบบราชการส่วนกลางและการแทรกแซงกิจการ ของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น ทั้งในมิติของความเป็นอิสระในการตัดสินใจ การบริหารงบประมาณ และการตอบสนองต่อความต้องการ ของประชาชนในพื้นที่ อันเป็นประเด็นสำคัญที่สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของนโยบายการ กระจายอำนาจในรัฐบาลยุค พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลกระทบที่ปรากฏจากนโยบาย ดังกล่าวต่อการบริหารงานการกระจายอำนาจของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ดังต่อไปนี้

1) การงดเว้นการเลือกตั้งท้องถิ่นและผลกระทบต่อการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น หลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ใช้อำนาจพิเศษในการงดเว้นการจัดการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ถือเป็นครั้งแรกที่การเลือกตั้งท้องถิ่นถูกระงับโดยประกาศ คสช. ที่ 85/2558 เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2557 งดการจัดการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น ขณะที่ประกาศ คสช. ที่ 86/2557 งดการจัดการเลือกตั้งในกรุงเทพมหานคร สำหรับสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขต

สาเหตุสำคัญมาจากช่วงระหว่างวันที่ 28 พฤษภาคม – 31 ธันวาคม 2557 ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครบวาระรวม 255 แห่ง ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกขณะนั้นหารือร่วมกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) และเห็นควรยกเลิกการเลือกตั้ง เนื่องจากเกรงว่าการจัดเลือกตั้งจะก่อให้เกิดการได้มาซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นที่อาจเป็นฐานทางการเมืองของพรรคการเมืองระดับชาติ

ผลจากประกาศดังกล่าวทำให้ตำแหน่งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นที่ครบวาระสิ้นสุดลง และเปลี่ยนมาใช้ระบบสรรหาสมาชิกสภาท้องถิ่นทดแทนผ่านคณะกรรมการสรรหาในระดับจังหวัด ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด (ประธาน), อัยการจังหวัด, ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด, ผู้อำนวยการสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินจังหวัด, ผู้อำนวยการ ป.ป.ช. จังหวัด, รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัด (ฝ่ายทหาร), และประธานสภาหอการค้าจังหวัด/สภาอุตสาหกรรม หรือสภามหาวิทยาลัย (เลือก 1 คน) โดยกำหนดให้สมาชิกสภาท้องถิ่นอย่างน้อยสองในสามเป็นข้าราชการหรืออดีตข้าราชการระดับชำนาญการพิเศษขึ้นไป ส่วนผู้บริหารท้องถิ่นให้ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรักษาการแทน สำหรับกรุงเทพมหานคร

การสรรหาสมาชิกสภาต้องเป็นผู้ที่เคยหรือยังคงรับราชการระดับสูง โดยมีคณะกรรมการสรรหาประกอบด้วยปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน พร้อมผู้แทนจากสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการการเลือกตั้ง ป.ป.ช. กฤษฎีกา อัยการสูงสุด และผู้แทนภาคเอกชน ข้อยกเว้นสำคัญคือข้าราชการที่ได้รับแต่งตั้งสามารถดำรงตำแหน่งราชการเดิมต่อไปโดยไม่ต้องลาออก และไม่ถือเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม

การงดเว้นการเลือกตั้งและการเปลี่ยนมาใช้ระบบสรรหา ส่งผลโดยตรงต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเนื่องจากทำให้ความเป็นอิสระของผู้บริหารและสภาท้องถิ่นลดลง การตัดสินใจเชิงนโยบายและการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ภายใต้การควบคุมของส่วนกลางและเจ้าหน้าที่รัฐ ทำให้ขีดความสามารถของ องค์กรปกครองท้องถิ่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ลดลง นอกจากนี้การสรรหาผู้บริหารและสมาชิกสภาที่ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการหรืออดีตข้าราชการ ทำให้เกิดความแน่นหนักไปที่การรักษาสถาบันประโยชน์ของรัฐบาลมากกว่าการสะท้อนเสียงของประชาชนในพื้นที่สะท้อนแนวโน้มการถดถอยของกระบวนการกระจายอำนาจท้องถิ่นอย่างชัดเจน

2) การใช้มาตรา 44 และการรักษาการของผู้บริหารท้องถิ่น ภายหลังการรัฐประหารคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 1/2557 (25 ธันวาคม 2557) กำหนดให้ผู้บริหารและสมาชิกการปกครองท้องถิ่น (อปท.) ที่ครบวาระยังคงปฏิบัติหน้าที่รักษาการต่อไปโดยไม่จำเป็นต้องสรรหาบุคคลภายนอกรวมถึงกรณีที่อปท. พ้นจากตำแหน่งก่อนวันที่ 1 มกราคม 2558 ผู้บริหารและสมาชิกเดิมสามารถกลับเข้าดำรงตำแหน่งได้ภายใต้เงื่อนไขการรายงานตัวต่อผู้ว่าราชการจังหวัด การกำหนดดังกล่าวสะท้อนถึงการรักษาสถานะผู้บริหารท้องถิ่นไว้ภายใต้การกำกับดูแลของส่วนราชการส่วนภูมิภาคและฝ่ายทหาร โดยลดบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการเลือกตั้งโดยตรงที่เป็นกลไกสำคัญของประชาธิปไตยท้องถิ่น

ในกรณีของกรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา คสช. ใช้มาตรา 44 ในการแต่งตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง เช่น คำสั่งที่ 64/2559 ปลด ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร และแต่งตั้ง พล.ต.อ. อัศวิน ขวัญเมือง เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ขณะที่เมืองพัทยา คำสั่งที่ 6/2560 แต่งตั้งนายกเมืองพัทยาแทนผู้ครบวาระ การใช้อำนาจดังกล่าวสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจการบริหารท้องถิ่น จากการเลือกตั้งโดยประชาชนมาเป็นการแต่งตั้งโดยตรงจากส่วนกลาง ส่งผลให้ผู้บริหารท้องถิ่นอยู่ภายใต้การกำกับของรัฐมากขึ้น

ผลกระทบสำคัญต่อการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย

ลดความเป็นอิสระของผู้บริหารท้องถิ่นการแต่งตั้งโดยตรงและการให้รักษาการแทน ส่งผลให้ผู้บริหารต้องพึ่งพาและตอบสนองต่อส่วนกลางมากกว่าประชาชนในพื้นที่ ทำให้การกำหนดนโยบายท้องถิ่นและการจัดสรรงบประมาณมีแนวโน้มสอดคล้องกับนโยบายของรัฐมากกว่าความต้องการเฉพาะของชุมชน

กระทบต่อกระบวนการตรวจสอบและถ่วงดุล การข้ามขั้นตอนการเลือกตั้งโดยตรงทำให้บทบาทของสภาท้องถิ่นลดลง และระบบตรวจสอบโดยประชาชนอ่อนแรง ส่งผลต่อความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของประชาชน และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ จำกัดการวางแผนระยะยาวและนโยบายท้องถิ่นเฉพาะพื้นที่ผู้บริหารรักษาการหรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากส่วนกลางมีแนวโน้มเน้นการปฏิบัติตามนโยบายส่วนกลางเป็นหลัก ทำให้ความยืดหยุ่นในการพัฒนานโยบายที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะของชุมชนลดลง การใช้อำนาจมาตรา 44 เพื่อแต่งตั้งและให้ผู้บริหารท้องถิ่นรักษาการ แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการย้อนกลับของกระจายอำนาจท้องถิ่น และจำกัดอิสระในการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นทั้งในด้านนโยบาย การบริหารงบประมาณ และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งสะท้อนถึงความตึงเครียดระหว่างอำนาจส่วนกลางกับอำนาจท้องถิ่นอย่างชัดเจน

3) การกำกับดูแลและควบคุมงบประมาณของการปกครองท้องถิ่น ภายหลังการรัฐประหาร คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ดำเนินมาตรการเพื่อเพิ่มบทบาทของราชการส่วนภูมิภาคและฝ่ายทหารในการควบคุมงบประมาณและการจัดบริการสาธารณะของการปกครองท้องถิ่น (อปท.) ประกาศ คสช. 104/2557 ได้กำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอทำหน้าที่ติดตาม ตรวจสอบ และกำกับการ

ใช้งบประมาณของ อบท. ทั้งในมิติการปฏิบัติและนโยบาย ส่งผลให้กระบวนการบริหารงบประมาณของท้องถิ่นถูกควบคุมอย่างเข้มงวดและอยู่ภายใต้สายตาของส่วนกลางอย่างชัดเจน

ต่อมา คำสั่ง คสช. 88/2557 ได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาความเหมาะสมในการจัดสรรเงินอุดหนุนของ อบท. โดยมีสัดส่วนสมาชิกเป็นข้าราชการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารถึง 5 ใน 8 คน และไม่รวมตัวแทนจาก อบท. ทำให้กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับงบประมาณถูกครอบงำโดยมุมมองและความต้องการของส่วนราชการและฝ่ายทหารเป็นหลัก ขาดการสะท้อนความจำเป็นหรือความต้องการเฉพาะของชุมชนอย่างแท้จริง ผลกระทบสำคัญจากการกำกับงบประมาณ ลดความยืดหยุ่นในการบริหารงบประมาณของท้องถิ่น อบท. ต้องปฏิบัติตามเป้าหมายและนโยบายที่กำหนดโดยส่วนกลางเป็นหลัก ทำให้ไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรเพื่อรองรับความต้องการเฉพาะของประชาชนในพื้นที่ได้เต็มที่ ส่งผลให้การบริการสาธารณะไม่สามารถตอบสนองบริบทท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม จำกัดอิสระในการวางแผนและพัฒนา นโยบายท้องถิ่นเฉพาะพื้นที่การกำกับดูแลโดยคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารสร้างข้อจำกัดต่อการริเริ่มโครงการหรือการวางแผนระยะยาวของท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นมีแนวโน้มต้องสอดคล้องกับนโยบายส่วนกลางมากกว่าการพิจารณาความต้องการเฉพาะของชุมชน

ส่งผลต่อความเป็นธรรมและความโปร่งใสในการจัดสรรงบประมาณการขาดตัวแทนจาก อบท. ในกระบวนการพิจารณางบประมาณลดโอกาสในการตรวจสอบของหน่วยงานท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป ทำให้การตรวจสอบการใช้จ่ายและการจัดสรรงบประมาณขาดความโปร่งใส และประชาชนมีส่วนร่วมจำกัด

แนวโน้มการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองการคลังนโยบายและคำสั่งของ คสช. แสดงให้เห็นถึงความพยายามควบคุมงบประมาณท้องถิ่นในลักษณะรวมศูนย์ การตัดสินใจเกี่ยวกับทรัพยากรและการจัดบริการสาธารณะถูกควบคุมโดยส่วนกลาง ส่งผลให้อำนาจและศักยภาพของท้องถิ่นในการบริหารงานลดลง

การกำกับดูแลงบประมาณของ อบท. ภายใต้ยุค คสช. ไม่เพียงแต่ลดความยืดหยุ่นและอิสระของท้องถิ่นในการบริหารงบประมาณเท่านั้น แต่ยังจำกัดขีดความสามารถของ อบท. ในการตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง ผลลัพธ์คือการกระจายอำนาจท้องถิ่นถดถอย และสะท้อนความตึงเครียดระหว่างอำนาจส่วนกลางกับอำนาจท้องถิ่นอย่างชัดเจน เป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างอำนาจและมาตรการกำกับดูแลสามารถจำกัดความเป็นอิสระขององค์กรท้องถิ่นในเชิงนิติบุคคลและการบริหารราชการได้อย่างเป็นรูปธรรม

4) การบริหารงานบุคลากรของการปกครองท้องถิ่น ภายใต้ยุคของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) การบริหารงานบุคลากรของการปกครองท้องถิ่น (อบท.) ถูกแทรกแซงอย่างต่อเนื่องผ่านคำสั่งหัวหน้าคสช. หลายฉบับ เช่น 1/2559, 43/2559, 44/2559, 50/2559, 52/2559, 59/2559, 35/2560 และ 39/2560 ซึ่งมีผลโดยตรงต่ออำนาจและความคล่องตัวของท้องถิ่นในการบริหารงานบุคคล

ก่อนการรัฐประหารรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 เปิดโอกาสให้อปท.มีอิสระในการบริหารงานบุคคลโดยสามารถดำเนินการโอนย้ายสับเปลี่ยนและหมุนเวียนบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และความจำเป็นด้านบริการสาธารณะ ทำให้ท้องถิ่นสามารถปรับใช้ทรัพยากรบุคคลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างยืดหยุ่น

หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราวและรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 การบริหารงานบุคลากรของท้องถิ่นถูกจำกัดโดยกรอบกฎหมายอย่างเข้มงวด โดยมาตรา 251 ระบุให้การบริหารงานบุคลากรของท้องถิ่นต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติส่งผลให้อำนาจในการคัดเลือกแต่งตั้ง โยกย้ายและประเมินผลบุคลากรลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

ผลกระทบเชิงปฏิบัติการจากการจำกัดอำนาจด้านบุคลากรนี้ทำให้ท้องถิ่นสูญเสียความคล่องตัวในการบริหารงาน ส่งผลต่อความสามารถในการจัดบริการสาธารณะให้มีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างทันทั่วถึง นอกจากนี้การแทรกแซงดังกล่าวยังสะท้อนแนวโน้มการรวมศูนย์อำนาจของส่วนกลางและการลดบทบาทของท้องถิ่นในฐานะผู้มีอำนาจตัดสินใจด้านการบริหารบุคลากรอย่างแท้จริง

การแทรกแซงการบริหารงานบุคลากรของ อปท. ภายใต้อายุค คสช. ไม่เพียงจำกัดอิสระในการบริหารบุคลากรเท่านั้น แต่ยังลดประสิทธิภาพและคุณภาพการบริการสาธารณะของท้องถิ่น และสะท้อนความตึงตัวเชิงโครงสร้างระหว่างอำนาจส่วนกลางกับอำนาจท้องถิ่นอย่างเด่นชัด

5) การแทรกแซงกิจการเฉพาะด้านของการปกครองท้องถิ่น ภายใต้อายุคของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) การแทรกแซงกิจการเฉพาะด้านของการปกครองท้องถิ่น (อปท.) ไม่จำกัดเพียงด้านการบริหารบุคลากรหรือการควบคุมงบประมาณเท่านั้น แต่ยังขยายไปสู่การจัดบริการสาธารณะและโครงการพัฒนาพื้นที่เฉพาะ เช่น โครงการระบบขนส่งมวลชนประเภทรถไฟฟ้าในกรุงเทพมหานคร ซึ่งถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

คสช. ใช้อำนาจตามมาตรา 44 ออกคำสั่งหลายฉบับเพื่ออำนวยความสะดวกแก้ไขปัญหาและประสานงานเจรจาระหว่างคู่สัญญาในการดำเนินโครงการเหล่านี้ แม้รายละเอียดเชิงเทคนิคของคำสั่งแต่ละฉบับจะแตกต่างกันไปตามบริบท แต่สาระสำคัญคือการแทรกแซงและกำกับดูแลอำนาจหน้าที่เฉพาะของท้องถิ่นทำให้ท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามแนวทางและนโยบายที่กำหนดโดยส่วนกลางเป็นหลักส่งผลกระทบต่อการบริหารของการปกครองท้องถิ่นลดความเป็นอิสระในการบริหารกิจการเฉพาะด้านของท้องถิ่น อปท. สูญเสียความสามารถในการตัดสินใจเชิงนโยบายและเทคนิคภายในพื้นที่ของตนเองเนื่องจากต้องดำเนินงานตามข้อกำหนดและคำสั่งจากส่วนกลางจำกัดความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อความต้องการชุมชน โครงการและบริการสาธารณะที่ดำเนินการภายใต้การแทรกแซงของส่วนกลางอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของประชาชนในพื้นที่ ทำให้ท้องถิ่นไม่สามารถปรับแนวทางหรือบริหารจัดการทรัพยากรตามบริบทของชุมชนได้เต็มที่ เสริมอำนาจและบทบาทของส่วนกลางเหนือท้องถิ่น การใช้อำนาจ

มาตรา 44 ในการกำกับกิจการเฉพาะด้านสะท้อนถึงแนวโน้มการรวมศูนย์อำนาจและการลดบทบาทการตัดสินใจของท้องถิ่นในกิจการที่เป็นภารกิจเฉพาะของตน

ผลกระทบต่อความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อประชาชนการแทรกแซงโดยตรงจากส่วนกลางและการข้ามขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้กระบวนการตรวจสอบและการรับผิดชอบของผู้บริหารท้องถิ่นอ่อนแรงลง การแทรกแซงกิจการเฉพาะด้านของ อปท. ภายใต้อัยการ คสช. ไม่เพียงจำกัดความเป็นอิสระในการบริหารโครงการและบริการสาธารณะของท้องถิ่น แต่ยังสะท้อนแนวโน้มการรวมศูนย์อำนาจและลดบทบาทของท้องถิ่นในการพัฒนาและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

6) การควบคุมความเป็นนิติบุคคลของการปกครองท้องถิ่น ตามหลักการของการปกครองท้องถิ่น (อปท.) องค์กรเหล่านี้มีสถานะเป็นนิติบุคคลที่สามารถดำเนินกิจกรรม จัดบริการสาธารณะ และบริหารการคลังอย่างมีอิสระ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม มาตรการและคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ส่งผลให้ความเป็นอิสระดังกล่าวถูกจำกัดลงอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลต่อการบริหารงานของ อปท. ในหลายมิติ

การแทรกแซงกิจการเฉพาะด้านของท้องถิ่น คสช. เข้ามากำกับและสั่งการ โครงการหรือบริการที่เดิมเป็นอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่น เช่น โครงการพัฒนาสาหรณูปโภค ระบบขนส่งมวลชน และบริการสาธารณะสำคัญอื่น ๆ ส่งผลให้ อปท. ไม่สามารถตัดสินใจดำเนินโครงการหรือบริหารจัดการบริการตามความจำเป็นและบริบทเฉพาะของพื้นที่ได้เต็มที่ การแทรกแซงนี้ทำให้ท้องถิ่นสูญเสียบทบาทการเป็นผู้กำหนดนโยบายเชิงพื้นที่และต้องปฏิบัติตามกรอบแนวทางของส่วนกลางเป็นหลัก

การจำกัดช่องทางการตัดสินใจและบทบาทสภาท้องถิ่นการแต่งตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงหรือการให้รักษาการแทน ส่งผลให้บทบาทของสภาท้องถิ่นและกระบวนการตรวจสอบภายในลดลง ระบบตรวจสอบและถ่วงดุลโดยประชาชนจึงอ่อนแรง ทำให้ อปท. ขาดความสามารถในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ได้อย่างเต็มที่การวางแผนโครงการระยะยาวหรือการริเริ่มนโยบายที่ตอบสนองต่อปัญหาหรือความต้องการเฉพาะของชุมชนจึงถูกจำกัด

การควบคุมอำนาจบริหารบุคลากรและงบประมาณ คสช. เข้ามากำกับทั้งการบริหารงานบุคลากรและการจัดสรรงบประมาณของท้องถิ่น ส่งผลให้ อปท. สูญเสียความคล่องตัวในการคัดเลือกแต่งตั้งโยกย้าย หรือประเมินผลบุคลากร และไม่สามารถจัดสรรงบประมาณอย่างยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เต็มที่ การจำกัดอำนาจดังกล่าวทำให้คุณภาพการให้บริการสาธารณะลดลงและลดขีดความสามารถของท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม

ผลกระทบโดยรวมต่อการบริหารของ อปท. ลดความเป็นอิสระในการบริหารงานและกำหนดนโยบาย อปท. ต้องดำเนินงานตามแนวนโยบายและเป้าหมายของส่วนกลางมากกว่าความต้องการเฉพาะพื้นที่ จำกัดขีดความสามารถในการพัฒนาบริการสาธารณะ การควบคุมกิจการเฉพาะด้านและงบประมาณ

ทำให้ท้องถิ่นไม่สามารถตอบสนองความต้องการประชาชนได้เต็มที่ บัณฑิตวิทยาลัยท้องถิ่นและประชาชน การลดอำนาจในการตัดสินใจและตรวจสอบ ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนและความโปร่งใสลดลง สะท้อนแนวโน้มรวมศูนย์อำนาจและความตึงเครียดระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น นโยบายของ คสช. แสดงให้เห็นถึงความพยายามควบคุมอำนาจท้องถิ่นอย่างเข้มงวด และทำให้การกระจายอำนาจถดถอยอย่างชัดเจน

3. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับนโยบายการกระจายอำนาจไปสู่ความสำเร็จและยั่งยืน

การศึกษานโยบายการกระจายอำนาจในประเทศไทยโดยเฉพาะในบริบทของการปกครองท้องถิ่น ภายหลังจากรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ซึ่งให้เห็นถึงผลกระทบของการแทรกแซงเชิงโครงสร้างทางการเมืองมีผลต่อความเป็นอิสระและความสามารถในการบริหารขององค์กรปกครองท้องถิ่น ดังนั้นการออกแบบแนวทางนโยบายที่เหมาะสมจำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการกระจายอำนาจที่แท้จริงและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการบริหารท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน

1. การกำหนดแนวทางการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงและประสิทธิภาพของการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นแนวทางดังกล่าวไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายโอนภารกิจจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมการโอนอำนาจในการตัดสินใจ ทรัพยากร งบประมาณ และเครื่องมือในการบริหารจัดการ เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินนโยบายและบริหารจัดการบริการสาธารณะได้อย่างอิสระ มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

องค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการวางรากฐานการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงสามารถจำแนกได้ดังนี้

1.1 งบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอและเหมาะสม งบประมาณที่เหมาะสมและเพียงพอเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้ท้องถิ่นสามารถวางแผนและดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ การลงทุนด้านสาธารณูปโภค และการจัดบริการสาธารณะได้ตรงตามความต้องการของประชาชน การจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสมยังทำให้การบริหารงานของท้องถิ่นมีความคล่องตัวและสามารถตอบสนองต่อความท้าทายเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 บุคลากรที่มีความสามารถและเชี่ยวชาญเฉพาะด้านบุคลากรถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารงานท้องถิ่น การพัฒนาทักษะด้านการวางแผน การบริหารงบประมาณ การจัดการข้อมูล และการบริหารงานเชิงนโยบาย ทำให้ท้องถิ่นสามารถตัดสินใจอย่างเป็นระบบ มีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ และสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความชอบธรรมและความยั่งยืนของการบริหารงานท้องถิ่น

1.3 แผนพัฒนาท้องถิ่นที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ช่วยให้ท้องถิ่นสามารถกำหนด

ลำดับความสำคัญของนโยบาย และดำเนินการตามเป้าหมายที่เหมาะสมกับทรัพยากรและความต้องการของประชากรในพื้นที่ แผนพัฒนาที่ดีจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพของการบริหารงานท้องถิ่นในระยะยาว

1.4 อำนาจในการกำหนดนโยบายในพื้นที่การที่ท้องถิ่นมีอำนาจในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายในพื้นที่ทำให้ไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงการปฏิบัติตามคำสั่งจากส่วนกลาง แต่สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเองได้อย่างอิสระ ซึ่งส่งเสริมความรับผิดชอบต่อประชาชน และสร้างความชอบธรรมของการบริหารงานท้องถิ่น อำนาจนี้ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมประชาธิปไตยเชิงพื้นที่และความยั่งยืนของการพัฒนาท้องถิ่น

1.5 กรอบนโยบายและกฎหมายที่ชัดเจนการมีกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนครอบคลุมบทบาท หน้าที่ และอำนาจของท้องถิ่น ช่วยลดความซ้ำซ้อนและความคลุมเครือในการปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้ควรครอบคลุมการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น การจัดสรรทรัพยากร การบริหารบุคลากร และการให้บริการสาธารณะ กรอบกฎหมายที่มั่นคงช่วยให้ท้องถิ่นสามารถตัดสินใจและดำเนินงานภายในบริบทของตนเองได้อย่างอิสระและมีความรับผิดชอบ

1.6 การเสริมสร้างขีดความสามารถและความเชี่ยวชาญของบุคลากรท้องถิ่นการลงทุนด้านการฝึกอบรม การให้คำปรึกษา และการสร้างกลไกแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างหน่วยงาน ช่วยให้บุคลากรสามารถบริหารจัดการภารกิจและดำเนินนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และสร้างความยั่งยืนให้กับการบริหารงานท้องถิ่น

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอีกแนวทางสำคัญในการสร้างระบบการกระจายอำนาจที่มีประสิทธิภาพคือการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากการกระจายอำนาจจะไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างแท้จริง หากประชาชนไม่ได้มีบทบาทในการกำหนดทิศทางและนโยบายของท้องถิ่น ดังนั้น การสร้างกลไกที่สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการกำหนดนโยบายท้องถิ่นจึงถือเป็นสิ่งจำเป็น

กลไกเหล่านี้สามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การจัดทำธรรมนูญประชาชนเพื่อกำหนดกรอบการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนและกำหนดนโยบายท้องถิ่น การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายและโครงการต่าง ๆ การสร้าง พื้นที่กลางสำหรับชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น และการปรับใช้แนวทาง SDG Localization เพื่อให้การพัฒนาสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของแต่ละพื้นที่

การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้าง ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ ของหน่วยงานท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง ความชอบธรรมของนโยบายและการตัดสินใจ เนื่องจากประชาชนมีโอกาสรับรู้และมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร อีกทั้งการ

มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องยังช่วยให้หน่วยงานท้องถิ่นสามารถรับรู้ปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างใกล้ชิด ส่งผลให้การวางแผนและดำเนิน โครงการพัฒนาสอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นทั้งกลยุทธ์และกลไกสำคัญที่ช่วยให้การกระจายอำนาจมีความสมบูรณ์ การตัดสินใจเชิงนโยบายของท้องถิ่นมีความชอบธรรม มีความโปร่งใส และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของการบริหารงานท้องถิ่นและการพัฒนาประชาธิปไตยเชิงพื้นที่

3. การกำหนดกรอบกฎหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องอีกหนึ่งประเด็นสำคัญในการสร้างระบบการกระจายอำนาจที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนคือการ กำหนดกรอบกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจนและสอดคล้อง กฎหมายดังกล่าวต้องครอบคลุมทุกขั้นตอนของการกระจายอำนาจ ตั้งแต่การวางแผน การจัดสรรทรัพยากร การบริหารบุคลากร จนถึงการดำเนิน โครงการและการให้บริการสาธารณะซึ่งจะช่วยสร้างความมั่นคงในกระบวนการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่น

ตัวอย่างที่เด่นชัดคือ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นรากฐานทางกฎหมายที่กำหนดบทบาท หน้าที่ และอำนาจของท้องถิ่นอย่างชัดเจน ช่วยลดความซ้ำซ้อนและความคลุมเครือในการปฏิบัติการกิจของหน่วยงานท้องถิ่น นอกจากนี้ยังช่วยสร้าง ความต่อเนื่องของการบริหารงานท้องถิ่น เนื่องจากมาตรการและขั้นตอนต่าง ๆ ถูกกำหนดไว้อย่างเป็นระบบ ทำให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินงานได้อย่างมั่นคง แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือการบริหารในระดับส่วนกลาง

กรอบกฎหมายที่ชัดเจนยังมีบทบาทสำคัญในการสร้าง ความชอบธรรมและความโปร่งใส ของการบริหารท้องถิ่น เพราะเป็นเกณฑ์ที่ทุกฝ่ายต้องปฏิบัติตาม ทำให้เกิดความเสมอภาคและลดความเสี่ยงจากการแทรกแซงทางการเมืองหรือการใช้อำนาจโดยไม่เป็นระบบ นอกจากนี้ กฎหมายที่สอดคล้องและครอบคลุมยังช่วยส่งเสริมการ วางแผนระยะยาวและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เนื่องจากท้องถิ่นสามารถใช้กรอบทางกฎหมายเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การจัดสรรทรัพยากร และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ด้วยเหตุนี้ การมีกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจน ครอบคลุม และสอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจจึงถือเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้การกระจายอำนาจเกิดผลเป็นรูปธรรม สามารถบังคับใช้ได้จริง และสร้างความมั่นคงทั้งในเชิงโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. การประเมินและติดตามผลอย่างต่อเนื่องแนวทางสุดท้ายแต่ไม่แพ้ความสำคัญในการสร้างระบบการกระจายอำนาจที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนคือ การประเมินและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง การติดตามและประเมินผลเป็นเครื่องมือสำคัญในการตรวจสอบความก้าวหน้า การดำเนินงานและปัญหาที่เกิดขึ้นภายในการปกครองท้องถิ่นทั้งในด้านการบริหารงบประมาณ การจัดการทรัพยากรบุคคล การดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ระบบการประเมินควรครอบคลุมทั้งตัวชี้วัดเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้สามารถวัดผลการดำเนินงานได้อย่างรอบด้าน ตัวอย่างเช่น

เชิงปริมาณให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพในการจัดสรรและใช้จ่ายงบประมาณ จำนวนโครงการที่ดำเนินการสำเร็จ การเข้าถึงบริการสาธารณะของประชาชน หรือระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ เชิงคุณภาพเน้นความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการและโครงการของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมเชิงนโยบายของชุมชน ความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการบริหารงาน รวมถึงผลลัพธ์เชิงนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของพื้นที่การประเมินและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ไม่เพียงแต่ทำให้ทราบถึงปัญหาและความสำเร็จเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการ เรียนรู้ ปรับปรุง และพัฒนากระบวนการบริหารงานท้องถิ่น ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป การสะสมข้อมูลและบทเรียนจากการประเมินอย่างต่อเนื่องช่วยให้ท้องถิ่นสามารถวางแผนโครงการและนโยบายในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้การประเมินผลยังช่วยเสริมสร้าง ความยั่งยืนของการกระจายอำนาจ เพราะทำให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นบนพื้นฐานของหลักฐานและข้อมูลจริง เป็นการสร้างความรับผิดชอบและความโปร่งใสในการบริหารงานท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างประชาธิปไตยเชิงพื้นที่และความชอบธรรมของนโยบายการกระจายอำนาจในระยะยาว

อภิปรายผล

ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นอย่างเป็นระบบว่ากระบวนการกระจายอำนาจภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557 มีลักษณะถอยกลับสู่รัฐรวมศูนย์ผ่านการใช้อำนาจพิเศษ คำสั่ง และกลไกกำกับจากส่วนกลางที่ครอบคลุมทั้งโครงสร้างการเมืองท้องถิ่น งบประมาณ บุคลากร และบริการสาธารณะ การตีความเชิงทฤษฎีสอดคล้องกับกรอบ structural intervention ที่ชี้ว่าการแทรกแซงเชิงโครงสร้างหลังการยึดอำนาจทำให้ท้องถิ่นสูญเสียอิสระทางสถาบันและความสามารถเชิงนโยบาย (Cambridge Core, n.d.) พร้อมกันนั้น รูปแบบที่ปรากฏยังเข้ากับพาราไดม์ recentralization ที่อธิบายแนวโน้มที่รัฐส่วนกลางหรือและผูกอำนาจกลับคืนเพื่อสร้างเสถียรภาพการเมืองและลดอิทธิพลฝ่ายท้องถิ่น (KPI Library, n.d.) โครงสร้างนโยบายอย่างการคัดเลือกตั้งเปลี่ยนเป็นระบบสรรหา การแต่งตั้งผู้บริหารโดยอาศัยมาตรา 44 และการให้องคาพยพราชการส่วนภูมิภาคร่วมควบคุมการตัดสินใจท้องถิ่น ล้วนเป็นสัญลักษณ์ของการเมืองแห่งการควบคุม (politics of control) ตามข้อถกเถียงเปรียบเทียบว่ารัฐอำนาจนิยมมักทำให้การเมืองท้องถิ่นเป็นเพียงกลไกสนับสนุนความมั่นคงของส่วนกลาง (50 Shades of Federalism, n.d.) เมื่อนำมาพิจารณากับกรอบแนวคิดในประเทศ ผลการศึกษานี้ ชัดแย้งกับเกณฑ์การกระจายอำนาจแท้จริง ที่ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ เสนอว่าวัดจากสัดส่วนรายได้ท้องถิ่น อำนาจภาษี และอิสระในการบริหาร (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2554) เพราะพบการกดทับอำนาจงบประมาณ บุคลากร และยุทธศาสตร์พื้นที่อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การระงับ/เลื่อนการเลือกตั้งและการลดบทบาทของสภาประชาชน ยังทำให้ประชาธิปไตยท้องถิ่น ตามหลัก “การเลือกตั้งการมีส่วนร่วม” อ่อนแรงลง ตามข้อเสนอมาตรฐานของ เสกสรรค์ ศันตวัณิช (2559) กล่าวโดย

สรุปผลการศึกษายืนยันข้อถกเถียงสำคัญ 3 ประการ (1) การแทรกแซงเชิงโครงสร้างทำให้โครงสร้างท้องถิ่นไร้อิสระ (Cambridge Core, n.d.) (2) กระบวนการรวมศูนย์ซ้ำคือแนวโน้มหลักของยุคหลังรัฐประหาร (KPI Library, n.d.) และ (3) การเมืองแบบควบคุมทำให้ท้องถิ่นถูกลดบทบาทเหลือเพียงผู้ปฏิบัติ (50 Shades of Federalism, n.d.) พร้อมทั้งสะท้อนว่าเงื่อนไขเชิงสถาบันของไทยยังไม่บรรลุเกณฑ์การกระจายอำนาจเชิงคุณภาพ (นรินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2554; เสกสรรค์ ต้นดิวนิช, 2559)

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ผลกระทบต่อการบริหารงานของการปกครองท้องถิ่นภายใต้นโยบายการกระจายอำนาจของรัฐบาลยุคพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโยบายนดังกล่าว ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การคืนอำนาจประชาธิปไตยท้องถิ่น รัฐบาลควรเร่งรัดการคืนสิทธิการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นให้แก่ประชาชนในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง แทนระบบแต่งตั้งจากส่วนกลาง เนื่องจากการเลือกตั้งถือเป็นกลไกหลักของประชาธิปไตยท้องถิ่นที่สะท้อนเจตจำนงของประชาชน การคืนสิทธินี้ไม่เพียงเสริมสร้างความชอบธรรมทางการเมือง แต่ยังทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีความรับผิดชอบโดยตรงต่อประชาชนในพื้นที่ อันจะช่วยยกระดับมาตรฐานการปกครองตนเองและลดการพึ่งพาอำนาจจากส่วนกลาง

1.2 การกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน รัฐบาลควรปรับปรุงกรอบกฎหมายและนโยบายเพื่อกำหนดบทบาท อำนาจ และความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างชัดเจน ลดความซ้ำซ้อนกับหน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การมีขอบเขตที่ชัดเจนจะช่วยให้องค์กรท้องถิ่นสามารถดำเนินงานเชิงนโยบายและจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นอิสระ ลดความเสี่ยงจากการแทรกแซงทางการเมืองและการบริหารจากส่วนกลาง

1.3 การเสริมสร้างขีดความสามารถทางการคลังของท้องถิ่น รัฐบาลควรปรับปรุงระบบการจัดสรรงบประมาณให้มีความยืดหยุ่นและเพียงพอ ตลอดจนเพิ่มอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถหารายได้ด้วยตนเองมากขึ้น เช่น การปรับปรุงระบบภาษีท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้จัดเก็บรายได้จากทรัพยากรท้องถิ่น และการสร้างกลไกการจัดการการเงินที่โปร่งใส สิ่งเหล่านี้จะทำให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และลดการพึ่งพิงงบประมาณจากส่วนกลางที่มักมาพร้อมเงื่อนไขการควบคุม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 การพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่น ควรมีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมเชิงลึกสำหรับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านการวางแผนยุทธศาสตร์ การบริหารงบประมาณ การจัดการบุคลากร และการประเมินนโยบาย การพัฒนาศักยภาพบุคลากรจะช่วยให้ท้องถิ่นสามารถตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีเหตุผลและตอบสนองปัญหาเชิงพื้นที่ได้อย่างยืดหยุ่น

2.2 การสร้างกลไกตรวจสอบและการมีส่วนร่วมของประชาชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดให้มีกลไกการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ การจัดทำ ธรรมนูญประชาชนท้องถิ่น และการเปิดเผยข้อมูลการใช้งบประมาณอย่างโปร่งใส กลไกเหล่านี้ไม่เพียงเพิ่ม ความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสของการบริหาร แต่ยังเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ กำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น

2.3 การประเมินและติดตามผลอย่างต่อเนื่องควรมีการจัดตั้งระบบติดตามและประเมินผล โครงการท้องถิ่นที่มีมาตรฐาน โดยพิจารณาทั้งตัวชี้วัดเชิงปริมาณ (เช่น การเข้าถึงบริการของประชาชน อัตราการใช้จ่ายงบประมาณ) และเชิงคุณภาพ (เช่น ความพึงพอใจของประชาชน ระดับการมีส่วนร่วม) การประเมินผลดังกล่าวจะช่วยสะท้อนองค์ความรู้ สร้างบทเรียน และเป็นฐานข้อมูลสำหรับการปรับปรุงการ ดำเนินงานให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การศึกษาความร่วมมือพหุภาคี (Multi-sectoral Collaboration) ควรมีการศึกษาเชิงลึก เกี่ยวกับการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการขับเคลื่อนโครงการ พัฒนาท้องถิ่น เช่น การร่วมลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาบริการสาธารณะ หรือการใช้ทรัพยากร ท้องถิ่นร่วมกัน แนวทางดังกล่าวจะช่วยลดภาระของรัฐ และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการนโยบาย สาธารณะ

3.2 การวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนควรศึกษาเชิงลึกถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชน เช่น บทบาทของสื่อท้องถิ่น เครือข่ายชุมชน และภาคประชาสังคม เพื่อออกแบบกลไกที่สามารถ เพิ่มแรงจูงใจและโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวิจัยเชิงนี้จะช่วยขับเคลื่อน ประชาธิปไตยฐานรากและสร้างการปกครองที่ยึดโยงกับประชาชนอย่างแท้จริง

3.3 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบนานาชาติ (Comparative Studies) ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบ นโยบายการกระจายอำนาจของประเทศที่มีบริบททางการเมืองและสังคมใกล้เคียงกับประเทศไทย เช่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย หรือเกาหลีใต้ เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practices) มาปรับใช้ในบริบทไทย การศึกษาเชิงเปรียบเทียบจะช่วยให้ได้บทเรียนที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงและสร้างการกระจายอำนาจที่มี ประสิทธิภาพและยั่งยืน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กองบรรณาธิการ. (2567). *ย้อนมองประเทศไทยในรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เมื่อเราก้าวไปข้างหน้าน้อยกว่าที่ควร*. วันที่ค้นข้อมูล 20 มีนาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/thailand-after-the-2014-coup-with-banyong-pongpanich/>
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2562). *รายงาน/ฐานข้อมูลรายได้เงินอุดหนุนของการปกครองท้องถิ่น* (รายงาน/เอกสารประกอบ).
- คำสั่งคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ ที่ 88/2557 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาความเหมาะสมการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนให้การปกครองท้องถิ่นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558. (2557, 21 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 131 ตอนพิเศษ 175 ง. หน้า 3.
- The 101 World. (2566, 4 สิงหาคม). “บทบันทึกมรดก คสช. ที่ยังคงค้างในการปกครองท้องถิ่น.” วันที่ค้นข้อมูล 20 มีนาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://the101.world>
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2554). *การกระจายอำนาจ*. วันที่ค้นข้อมูล 20 มีนาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การกระจายอำนาจ>
- ประกาศคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 85/2557 เรื่องการได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราว. (2557ก, 10 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*.
- Prachatai. (2567, 15 กันยายน). “ข้อเสนอกระจายอำนาจจัดรัฐรวมศูนย์ ประเทศไทย เอาใจต่อ?”. วันที่ค้นข้อมูล 20 มีนาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2024/09/110701>
- สันต์ชัย รัตนะขวัญ. (2559). “ประชาธิปไตยท้องถิ่น”. วันที่ค้นข้อมูล 20 มีนาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ประชาธิปไตยท้องถิ่น>
- สัมฤทธิ์ ชสสมศักดิ์ และอนูรัตน์ อนันนธนาธร. (2555). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เวิลด์เทรค ประเทศไทย.
- เสกสรร ดันตวินิช. (2559). แนวคิดกระบวนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแนวโน้มการปกครองท้องถิ่นในอนาคต. *Journal of Administrative and Management*, 7(1), 80-85.
- อนูรัตน์ อนันนธนาธร. (2563). *การวิเคราะห์นโยบายการบริหารจัดการจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ*. ชลบุรี: คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- iLAW. (2558). “สี่ปี คสช. ปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น กระจายอำนาจถอยหลัง ราชการแทรกแซงท้องถิ่น.” วันที่ค้นข้อมูล 20 มีนาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.ilaw.or.th/articles/16698>

ปภาวิน ศรีพล และ โอปาร ถิ่นบางเตียว

ภาษาอังกฤษ

Cambridge Core. (n.d.). *Structural Intervention in Thailand's Decentralization after the Coup*. Cambridge University Press.

KPI Library. (n.d.). *Recentralization and Local Governance in Thailand*. Retrieved August 20, 2024, from <https://kpi.ac.th> 50 Shades of Federalism. n.d. Control of Local Politics: The Case of Thailand.

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในยุคดิจิทัลของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร

Analysis of Factors Affecting the Success of Small and Medium Enterprises in the Digital Era among Entrepreneurs in Bangkok Metropolitan Area

จิตพงษ์ อัยสานนท์ (Chitpong Ayasanond)¹

ปพิชญา วิศาล โกศล (Papitchaya Wisankosol)²

ณัฐภูอิสร ศรีเพชร (Nutphuits Sripetch)³

เสาวรัตน์ บรรยงพัฒนะ (Saowarat Banyongpatthana)⁴

^{1,2,3,4} คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Faculty of Business Administration Bangkokthonburi University Corresponding Author

E-mail: chitpong.aya@bkkthon.ac.th

Received: 8 July 2025

Revised: 6 November 2025

Accepted: 11 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัล (2) ศึกษาบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการดำเนินธุรกิจ (3) สำรวจแนวทางการปรับตัวและกลยุทธ์ทางธุรกิจ และ (4) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านดิจิทัลในบริบทของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร การวิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้ประกอบการจำนวน 400 ราย และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 20 ราย ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จประกอบด้วย 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ (1) ปัจจัยภายใน ซึ่งมีอิทธิพลสูงสุด ($\beta = 0.472, p < 0.001$) ประกอบด้วยทักษะและความรู้ด้านดิจิทัล การลงทุนด้านเทคโนโลยี และวัฒนธรรมองค์กรที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง (2) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ ($\beta = 0.398, p < 0.001$) ได้แก่ การตลาดดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล และระบบธุรกิจอัจฉริยะ และ (3) ปัจจัยภายนอก ($\beta = 0.285, p < 0.01$) คือ นโยบายภาครัฐ การเปลี่ยนแปลงตลาด และโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล นอกจากนี้ยังพบว่าขนาดของธุรกิจ ประเภทของธุรกิจ และระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจมีอิทธิพลกำกับต่อความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย

ต่าง ๆ กับการความสำเร็จ การวิจัยได้เสนอแนวทาง การพัฒนาแบบลำดับขั้นตอน และการลงทุนแบบค่อยเป็นค่อยไป เป็นกลยุทธ์สำคัญสำหรับธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในการปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล, ความสำเร็จทางธุรกิจ

Abstract

This research aims to (1) analyze factors affecting the success of Small and Medium Enterprises in the digital era, (2) examine the role of digital technology in business operations, (3) explore adaptation approaches and business strategies, and (4) propose guidelines for developing digital capabilities among entrepreneurs in the Bangkok Metropolitan Area. The study employed a mixed-method approach, collecting quantitative data from 400 entrepreneurs and qualitative data through in-depth interviews with 20 participants. The findings reveal that success factors comprise three main groups: (1) Internal factors showing the highest influence ($\beta = 0.472$, $p < 0.001$), including digital skills and knowledge, technology investment, and organizational culture ready for change; (2) Digital technology adoption ($\beta = 0.398$, $p < 0.001$), encompassing digital marketing, data analytics, and intelligent business systems; and (3) External factors ($\beta = 0.285$, $p < 0.01$), consisting of government policy, market changes, and digital infrastructure. Furthermore, business size, business type, and operational duration were found to moderate the relationship between various factors and success. The research proposes a Step-by-Step Development Approach and Gradual Investment Strategy as key strategies for Small and Medium Enterprises to adapt to the digital era.

Keywords: Small and Medium Enterprises, Digital Transformation, Business Success

บทนำ

ยุคดิจิทัล หรือยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของชีวิตและธุรกิจ ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ต่อเศรษฐกิจโลก องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development; OECD, 2023) รายงานว่าธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทั่วโลกซึ่งคิดเป็นร้อยละ 95 ของธุรกิจทั้งหมดและสร้างการจ้างงานถึงร้อยละ 60 - 70 กำลังเผชิญความท้าทายในการปรับตัวสู่ดิจิทัล โดยมีเพียงร้อยละ 25 เท่านั้นที่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลอย่างสมบูรณ์

ในระดับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank; ADB, 2023) ชี้ให้เห็นว่าธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภูมิภาคนี้มีอัตราการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยโลก โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างดิจิทัลที่ชัดเจน ปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ ขาดทักษะดิจิทัล (ร้อยละ 65) ขาดเงินทุน (ร้อยละ 58) ขาดความเข้าใจในประโยชน์ของเทคโนโลยี (ร้อยละ 43) และขาดโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม (ร้อยละ 38)

สำหรับประเทศไทย ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นกระดูกสันหลังของเศรษฐกิจ โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 3.18 ล้านราย คิดเป็นร้อยละ 99.54 ของวิสาหกิจทั้งหมด สร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศร้อยละ 35.2 และจ้างงาน 14.1 ล้านคน หรือร้อยละ 72.8 ของการจ้างงานทั้งหมด (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2566)

กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสูงที่สุด จำนวน 589,234 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.5 ของทั้งประเทศ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2566) พื้นที่นี้มีข้อได้เปรียบด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่พัฒนาแล้ว อัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงร้อยละ 92.3 และมีระบบนิเวศดิจิทัล (Digital Ecosystem) ที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศ

อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (2565) พบว่าธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในกรุงเทพมหานครที่นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้อย่างเต็มรูปแบบมีเพียงร้อยละ 31 สูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ร้อยละ 23 เพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 52) ยังใช้เทคโนโลยีในระดับพื้นฐาน เช่น การสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย การรับชำระเงินออนไลน์ แต่ยังคงขาดการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับกระบวนการทางธุรกิจอย่างลึกซึ้ง

การศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2566) ระบุปัญหาหลักของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไทยในการปรับตัวสู่ดิจิทัล ได้แก่

1. ด้านทักษะและความรู้ ผู้ประกอบการร้อยละ 68 ขาดทักษะดิจิทัลที่จำเป็น พนักงานร้อยละ 72 ต้องการการอบรมเพิ่มเติม
2. ด้านการลงทุน ร้อยละ 54 ระบุว่าต้นทุนเทคโนโลยีสูงเกินไป ร้อยละ 41 ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน
3. ด้านวัฒนธรรมองค์กร ร้อยละ 46 มีความต้านทานการเปลี่ยนแปลงจากพนักงาน ร้อยละ 38 ขาดวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล
4. ด้านตลาด ร้อยละ 62 ไม่เข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ ร้อยละ 49 ไม่สามารถแข่งขันกับคู่แข่งที่มีความพร้อมด้านดิจิทัลมากกว่า

แม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอยู่บ้าง แต่ยังคงขาดการศึกษาที่ครอบคลุมและเจาะลึกในบริบทเฉพาะของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะการวิเคราะห์แบบองค์รวมที่พิจารณาทั้งปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และการนำเทคโนโลยีมาใช้พร้อมกัน

รวมถึงการศึกษาอิทธิพลของตัวแปรกำกับ เช่น ขนาดธุรกิจ ประเภทธุรกิจ และอายุธุรกิจ ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความสำเร็จ

การวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวด้วยการพัฒนารอบแนวคิดบูรณาการที่ผสมผสานทฤษฎีและแนวคิดหลายมิติ เพื่อให้เข้าใจปัจจัยความสำเร็จอย่างลึกซึ้งและนำเสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมสำหรับการพัฒนาธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัลของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาบทบาทและความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในปัจจุบัน
3. เพื่อสำรวจแนวทางการปรับตัวและกลยุทธ์ทางธุรกิจของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครเพื่อความสำเร็จในยุคดิจิทัล
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

ทฤษฎี การทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีพื้นฐาน

1. ทฤษฎีมุมมองบนพื้นฐานทรัพยากร (Resource-Based View Theory)

ทฤษฎีนี้พัฒนาโดย Barney (2021) อธิบายว่าความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนเกิดจากทรัพยากรและความสามารถภายในองค์กรที่มีคุณค่า หายาก ยากต่อการเลียนแบบ และไม่สามารถทดแทนได้ในบริบทดิจิทัล ทรัพยากรสำคัญ ได้แก่

ทรัพยากรมนุษย์ ทักษะดิจิทัล ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการเรียนรู้

ทรัพยากรองค์กร วัฒนธรรมนวัตกรรม กระบวนการที่คล่องตัว โครงสร้างที่ยืดหยุ่น

ทรัพยากรเทคโนโลยี ระบบสารสนเทศ แพลตฟอร์มดิจิทัล ฐานข้อมูล

การวิจัยของ Jewapatarakul และ Ueasangkomsate (2024) ในบริบทไทยพบว่าวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล และความพร้อมขององค์กร เป็นทรัพยากรสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล

2. แนวคิดการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Digital Transformation)

Rogers (2016) นิยามการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลว่าเป็นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างหรือปรับเปลี่ยนกระบวนการทางธุรกิจ วัฒนธรรม และประสบการณ์ของลูกค้า เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป มิติสำคัญ 5 ประการ (1) ลูกค้า สร้างเครือข่ายลูกค้า ไม่ใช่แค่ตลาดมวลชน (2)

การแข่งขัน ร่วมมือกับคู่แข่ง สร้างแพลตฟอร์มร่วม (3) ข้อมูล ใช้ข้อมูลเป็นสินทรัพย์หลัก (4) นวัตกรรม ทดลองอย่างรวดเร็ว เรียนรู้จากความล้มเหลว (5) คุณค่า สร้างคุณค่าใหม่จากโมเดลธุรกิจเดิม

Sukrat และ Leeraphong (2024) พัฒนาโมเดลวุฒิภาวะการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลสำหรับธุรกิจขนาด เล็กในไทย แบ่งเป็น 5 ระดับ Initial, Developing, Defined, Managed และ Optimized ซึ่งช่วยให้ธุรกิจ ประเมินและวางแผนการพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ

3. แนวคิดการตลาด 4.0 (Marketing 4.0)

Kotler และ Keller (2022) เสนอว่าการตลาดในยุคดิจิทัลต้องผสมผสานระหว่างการตลาด ออนไลน์และออฟไลน์ โดยเน้นการสร้างประสบการณ์ลูกค้าแบบไร้รอยต่อ องค์ประกอบหลัก (1) Co-creation ให้ลูกค้ามีส่วนร่วมในการสร้างคุณค่า (2) Currency ใช้ข้อมูลเป็นสกุลเงินใหม่ (3) Communal activation สร้างชุมชนแบรนด์ (4) Conversation สนทนาสองทางกับลูกค้า

งานวิจัยในบริบทไทย

Thoopkerd และ Apisakkul (2022) ศึกษาผลกระทบของความสามารถด้านเทคโนโลยี ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง และความยืดหยุ่นดิจิทัลต่อธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไทยในช่วง COVID-19 พบว่า ความสามารถด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลทางตรงต่อการอยู่รอด ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแปร กำกับสำคัญ ความยืดหยุ่นดิจิทัลช่วยลดผลกระทบจากวิกฤต

Potjanajarawit (2023) วิเคราะห์ความสามารถด้านนวัตกรรมและการตลาดของธุรกิจวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อมไทย ผลการวิจัยชี้ว่า การสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จ จิตความสามารถด้านการตลาดดิจิทัลเป็นตัวแปรส่งผ่าน การเรียนรู้องค์กรเป็นปัจจัยเงื่อนไขสำคัญ

Tanapaisankit และคณะ (2024) ศึกษาการเข้าถึงตลาดทุนใหม่ (Live Exchange; LiVEx) ของ ธุรกิจขนาดกลางผ่านการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล พบว่า ระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสัมพันธ์กับการเข้าถึง แหล่งทุน การมีระบบบัญชีดิจิทัลเพิ่มความน่าเชื่อถือ การเปิดเผยข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลสร้างความ โปร่งใส

Malison และ Chaivirutnukul (2024) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลในย่าน เยาวราช กรุงเทพฯ พบปัจจัยสำคัญ การสนับสนุนจากผู้นำชุมชน การถ่ายทอดความรู้ระหว่างรุ่น การรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นควบคู่กับการใช้เทคโนโลยี

งานวิจัยในบริบทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

Amornkitvikai และคณะ (2022) วิเคราะห์อุปสรรคของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ไทยในการพัฒนาอีคอมเมิร์ซอย่างยั่งยืน ระบุอุปสรรคหลัก ขาดทักษะดิจิทัล (ร้อยละ 67) ต้นทุนโลจิสติกส์ สูง (ร้อยละ 54) ความไม่ไว้วางใจในการชำระเงินออนไลน์ (ร้อยละ 48) กฎระเบียบที่ไม่ชัดเจน (ร้อยละ 41)

Tongdaeng และ Mahakanjana (2022) ศึกษาการตอบสนองของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อมไทยในเศรษฐกิจดิจิทัล ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ พบกลยุทธ์การปรับตัว 4 แบบ (1) Defensive

จิตพงษ์ อัยสานนท์ และคนอื่น ๆ

ใช้เทคโนโลยีเท่าที่จำเป็น (2) Offensive ลงทุนเทคโนโลยีเชิงรุก (3) Analytical วิเคราะห์ก่อนตัดสินใจ (4) Innovative สร้างนวัตกรรมใหม่

กรอบแนวคิดการทำวิจัย

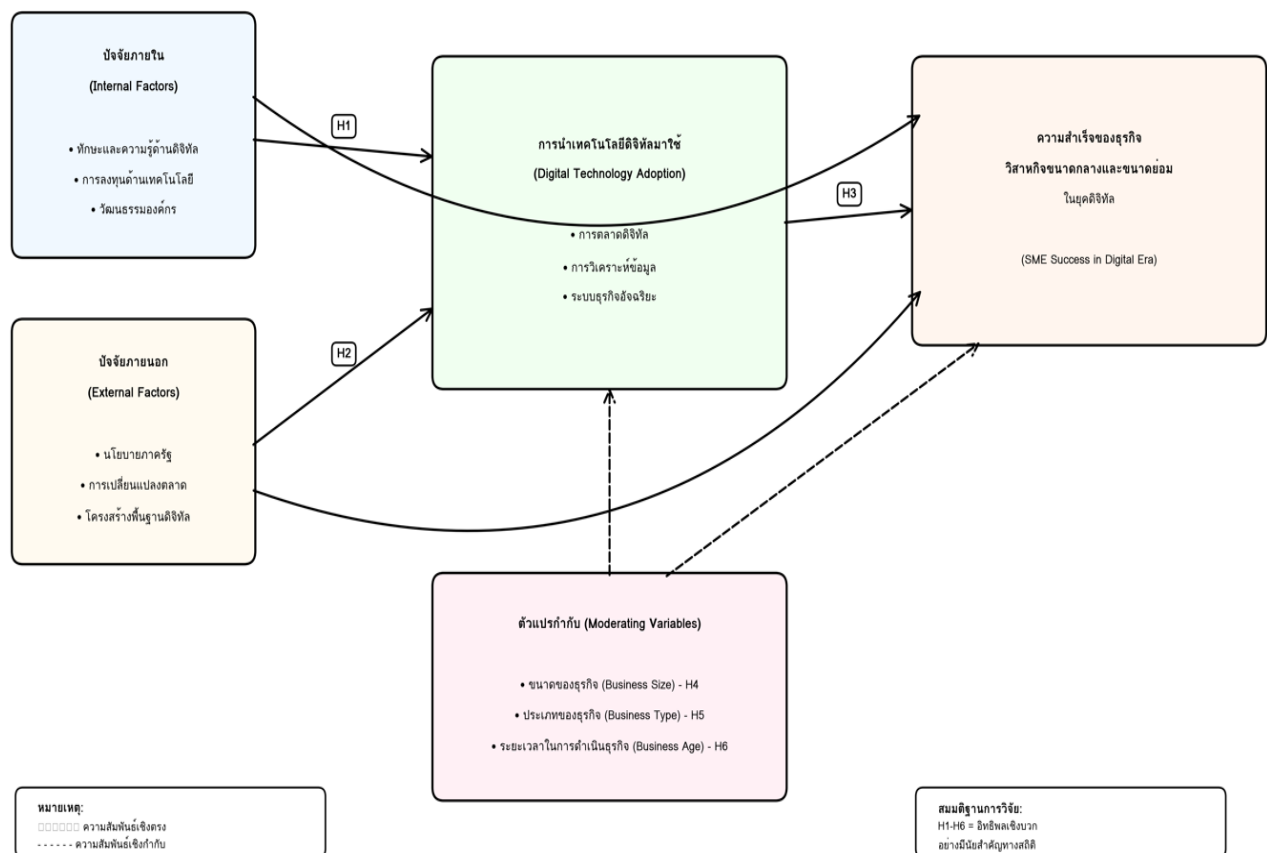
กรอบแนวคิดการวิจัยนี้พัฒนาขึ้นจากการบูรณาการทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยเบื้องต้น (Exploratory Factor Analysis) พบว่าข้อมูลมีความเหมาะสม (KMO = 0.892, Bartlett's Test: $\chi^2 = 15,234.56$, $p < 0.001$)

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม (1) ปัจจัยภายใน ทักษะและความรู้ด้านดิจิทัล การลงทุนด้านเทคโนโลยี วัฒนธรรมองค์กร (2) ปัจจัยภายนอก นโยบายภาครัฐ การเปลี่ยนแปลงตลาด โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล (3) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ การตลาดดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล ระบบธุรกิจอัจฉริยะ

ตัวแปรตาม ความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัล

ตัวแปรกำกับขนาดของธุรกิจ ประเภทของธุรกิจ ระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการทำวิจัย

โดยมี สมมติฐานการวิจัย ดังนี้

H1 ปัจจัยภายในมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัล

H2 ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัล

H3 การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัล

H4 ขนาดของธุรกิจมีอิทธิพลกำกับต่อความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

H5 ประเภทของธุรกิจมีอิทธิพลกำกับต่อความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

H6 ระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจมีอิทธิพลกำกับต่อความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานแบบ Concurrent Triangulation Design โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพร้อมกัน แล้วนำมาบูรณาการในขั้นตอนการวิเคราะห์และสรุปผล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ผู้ประกอบการธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 589,234 ราย (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2566)

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ 400 ราย คำนวณจากสูตร Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามขนาดธุรกิจ (Stratified Random Sampling) ธุรกิจขนาดย่อม (S) 280 ราย ธุรกิจขนาดกลาง (M) 120 ราย

กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ 20 ราย คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม พัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมและผ่านการตรวจสอบคุณภาพ ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่า IOC = 0.80 – 1.00 ความเที่ยง (Reliability) ทดสอบกับกลุ่มทดลอง 30 ราย ได้ค่า Cronbach's Alpha = 0.912 ลักษณะคำถาม มาตรฐานค่า 5 ระดับ (Likert Scale) องค์กรประกอบ 4 ส่วน (ข้อมูลทั่วไป ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก การนำเทคโนโลยีมาใช้)

2. แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วยคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) 5 หมวด ประสิทธิภาพการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล ปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรค กลยุทธ์และแนวทางการปรับตัว ผลลัพธ์และการวัดความสำเร็จ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม 2567 ผ่าน 3 ช่องทาง แบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms) 245 ราย การส่งทางไปรษณีย์ 85 ราย การเก็บข้อมูลภาคสนาม 70 ราย

ข้อมูลเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึกระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน 2567 สัมภาษณ์แบบพบหน้า 12 ราย สัมภาษณ์ผ่านวิดีโอคอล 8 ราย ระยะเวลาสัมภาษณ์ 45 - 90 นาทีต่อราย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสถิติทางคอมพิวเตอร์ (1) สถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ (2) การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (EFA) สกัดปัจจัยด้วยวิธี Principal Component Analysis (3) การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (CFA) ตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (4) การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (5) การวิเคราะห์อิทธิพลกำกับ ใช้ Multi-group Analysis

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (1) การถอดความและจัดระเบียบข้อมูล (2) การลงรหัส แบบอุปนัยและนิรนัย (3) การจัดหมวดหมู่และหาแบบแผน (4) การตีความและสร้างข้อสรุป (5) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วย Member Checking

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัลของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการจำนวน 400 ราย และสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 20 ราย ประกอบด้วยผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ 15 ราย และผู้เชี่ยวชาญด้านดิจิทัล 5 รายการนำเสนอผลการวิจัยแบ่งตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ข้อมูลลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 ราย มีลักษณะดังนี้ เพศหญิงมากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 55.2 ต่อ 44.8) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี (ร้อยละ 42.8) รองลงมาคือ 41 - 50 ปี (ร้อยละ 27.2) และ 20 -30 ปี (ร้อยละ 21.8) ตามลำดับ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบปริญญาตรี (ร้อยละ 58.5) รองลงมาคือ สูงกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 27.5)

ด้านประเภทธุรกิจ พบว่าการค้าปลีกมีสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 32.5) รองลงมาคือ ธุรกิจบริการ (ร้อยละ 25.7) การค้าส่ง (ร้อยละ 22.3) และการผลิต (ร้อยละ 19.5) ตามลำดับ

ขนาดธุรกิจวัดจากจำนวนพนักงาน พบว่าส่วนใหญ่มีพนักงาน 6 - 30 คน (ร้อยละ 45.8) รองลงมาคือ 1 - 5 คน (ร้อยละ 35.5) และ 31 - 200 คน (ร้อยละ 18.7) ระยะเวลาดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6 – 10 ปี (ร้อยละ 38.2) รองลงมาคือ 1 - 5 ปี (ร้อยละ 24.5) และ 11 - 15 ปี (ร้อยละ 24.3)

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัลของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 ระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานคร

เทคโนโลยีดิจิทัล	Mean	S.D.	ระดับการใช้
การตลาดดิจิทัล			
- โซเชียลมีเดียมาร์เก็ตติ้ง	3.87	0.82	สูง
- การโฆษณาออนไลน์	3.65	0.91	สูง
- เว็บไซต์และอีคอมเมิร์ซ	3.49	0.95	ปานกลาง
รวมการตลาดดิจิทัล	3.67	0.73	สูง
การวิเคราะห์ข้อมูล			
- ระบบ CRM	3.42	0.88	ปานกลาง
- การวิเคราะห์พฤติกรรมลูกค้า	3.31	0.92	ปานกลาง
- ระบบรายงานดิจิทัล	3.32	0.87	ปานกลาง
รวมการวิเคราะห์ข้อมูล	3.35	0.78	ปานกลาง
ระบบธุรกิจอัจฉริยะ			
- ระบบ ERP	3.18	0.95	ปานกลาง
- ระบบการจัดการสินค้าคงคลัง	3.34	0.89	ปานกลาง
- ระบบการเงินดิจิทัล	3.21	0.91	ปานกลาง
รวมระบบธุรกิจอัจฉริยะ	3.24	0.81	ปานกลาง
รวมทั้งหมด	3.42	0.78	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลโดยรวมในระดับปานกลาง โดยให้ความสำคัญมากที่สุดกับการตลาดดิจิทัล เช่น การใช้โซเชียลมีเดีย การโฆษณาออนไลน์ และการสร้างเว็บไซต์ เพื่อเพิ่มการเข้าถึงลูกค้า ซึ่งสะท้อนถึงความนิยมในการใช้เครื่องมือที่มีต้นทุนต่ำ ใช้งานง่าย และสามารถวัดผลได้รวดเร็ว การใช้เทคโนโลยีในมิติของการตลาดดิจิทัล

ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการมีแนวโน้มเน้นการสร้างยอดขายและการขยายฐานลูกค้ามากกว่าการใช้ระบบที่ซับซ้อน เช่น ERP หรือ CRM ซึ่งต้องใช้เงินลงทุนและทักษะสูงกว่า

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Principal Component Analysis: PCA) ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

ปัจจัย	Eigenvalue	ร้อยละของความแปรปรวน	สะสม (ร้อยละ)	Factor Loading
ปัจจัยที่ 1 ปัจจัยภายใน	4.521	28.26	28.26	
- ทักษะและความรู้ด้านดิจิทัล				0.823
- การลงทุนด้านเทคโนโลยี				0.789
- วัฒนธรรมองค์กร				0.745
ปัจจัยที่ 2 ปัจจัยภายนอก	3.287	20.54	48.80	
- นโยบายภาครัฐ				0.798
- การเปลี่ยนแปลงตลาด				0.767
- โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล				0.721
ปัจจัยที่ 3 การนำเทคโนโลยีมาใช้	2.934	18.34	67.14	
- การตลาดดิจิทัล				0.856
- การวิเคราะห์ข้อมูล				0.812
- ระบบธุรกิจอัจฉริยะ				0.734

จากตารางที่ 2 พบว่า การสกัดองค์ประกอบได้ 3 ปัจจัยหลักที่มีค่า Eigenvalue มากกว่า 1 และอธิบายความแปรปรวนรวมได้ถึงร้อยละ 67.14 ซึ่งเป็นระดับที่เหมาะสมในการอธิบายปรากฏการณ์ทางพฤติกรรม โดยปัจจัยภายใน มีอิทธิพลสูงสุด (ร้อยละ 28.26) โดยเฉพาะทักษะและความรู้ด้านดิจิทัล (Factor Loading = 0.823) ปัจจัยภายนอก มีอิทธิพลรองลงมา (ร้อยละ 20.54) และการนำเทคโนโลยีมาใช้ อยู่ในลำดับที่สาม (ร้อยละ 18.34)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาบทบาทและความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลในการดำเนินธุรกิจ
วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในปัจจุบัน

ตารางที่ 3 ระดับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตามมิติต่าง ๆ

มิติความสำเร็จ	Mean	S.D.	ระดับ
ผลประโยชน์ทางการเงิน	3.57	0.78	สูง
การเติบโตของธุรกิจ	3.61	0.79	สูง
ความพึงพอใจของลูกค้า	3.75	0.73	สูง
ความสามารถในการแข่งขัน	3.53	0.82	สูง
รวมทั้งหมด	3.62	0.72	สูง

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสำเร็จโดยรวมของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะ ความพึงพอใจของลูกค้า ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (3.75) สะท้อนให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพที่ดีแก่ลูกค้า สร้างความภักดี และการบอกต่อ ซึ่งส่งผลต่อยอดขายและการเติบโตของธุรกิจโดยรวม

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อสำรวจแนวทางการปรับตัวและกลยุทธ์ทางธุรกิจของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครเพื่อความสำเร็จในยุคดิจิทัล

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แนวทางหลัก 4 ประการ (1) การลงทุนแบบค่อยเป็นค่อยไป เริ่มจากเทคโนโลยีพื้นฐาน เช่น Facebook, Line Official, เว็บไซต์ ก่อนขยายสู่ระบบซับซ้อน เช่น ERP และ AI Analytics (2) การพัฒนาทักษะดิจิทัลต่อเนื่อง ผ่านการฝึกอบรมในและนอกองค์กร (3) การปรับวัฒนธรรมองค์กร สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ทดลองเทคโนโลยีใหม่ (4) การสร้างเครือข่ายธุรกิจ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และร่วมพัฒนาโครงการใหม่

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

สมมติฐาน	ตัวแปรอิสระ	B	SE	Beta (β)	t	Sig.	ผลการทดสอบ
H1	ปัจจัยภายใน	0.485	0.058	0.472	8.325	0.000***	รับ H1
H2	ปัจจัยภายนอก	0.298	0.064	0.285	4.672	0.000**	รับ H2
H3	การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้	0.412	0.060	0.398	6.891	0.000***	รับ H3

$R^2 = 0.623$, Adjusted $R^2 = 0.618$, $F = 218.43$ *** *** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

จากตารางที่ 4 พบว่าโมเดลการถดถอยมีความเหมาะสมดี ($F = 218.43$, $p < 0.001$) โดยตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวสามารถอธิบายความแปรปรวนของความสำเร็จได้ร้อยละ 62.3 ($R^2 = 0.623$) ผลการทดสอบแต่ละสมมติฐาน มีดังนี้

H1 ปัจจัยภายในมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัล

ผลการทดสอบ รับสมมติฐาน ($\beta = 0.472$, $t = 8.325$, $p < 0.001$)

ปัจจัยภายในมีอิทธิพลสูงสุดต่อความสำเร็จ แสดงว่าการพัฒนาทักษะดิจิทัล การลงทุนในเทคโนโลยี และวัฒนธรรมองค์กรเป็นรากฐานสำคัญของความสำเร็จ

H2 ปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในยุคดิจิทัล

ผลการทดสอบ รับสมมติฐาน ($\beta = 0.285$, $t = 4.672$, $p < 0.01$)

ปัจจัยภายนอกมีอิทธิพลปานกลาง แสดงว่าการสนับสนุนจากภาครัฐ การเปลี่ยนแปลงตลาด และโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จ

H3 การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัล

ผลการทดสอบ รับสมมติฐาน ($\beta = 0.398$, $t = 6.891$, $p < 0.001$)

การนำเทคโนโลยีมาใช้อิทธิพลรองจากปัจจัยภายใน แสดงว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมส่งผลต่อความสำเร็จอย่างมีนัยสำคัญ

สมมติฐานตัวแปรกำกับ (H4 - H6)

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบอิทธิพลของตัวแปรกำกับต่อความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับความสำเร็จ

สมมติฐาน	ตัวแปรกำกับ	F	df	Sig.	Effect Size (η^2)	ผลการทดสอบ
H4	ขนาดของธุรกิจ	12.43	2,397	0.000***	0.059	รับ H4
H5	ประเภทของธุรกิจ	8.67	3,396	0.000***	0.062	รับ H5
H6	ระยะเวลาดำเนินธุรกิจ	6.29	3,396	0.000**	0.045	รับ H6

จากตารางที่ 5 ผลการทดสอบแสดงให้เห็นว่า

H4 ขนาดของธุรกิจมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ผลการทดสอบ รับสมมติฐาน ($F = 12.43, p < 0.001, \eta^2 = 0.059$)

ธุรกิจขนาดกลาง (31 - 200 คน) แสดงความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งกว่าธุรกิจขนาดเล็ก เนื่องจากมีทรัพยากรและความพร้อมในการลงทุนมากกว่า

H5 ประเภทของธุรกิจมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ผลการทดสอบ รับสมมติฐาน ($F = 8.67, p < 0.001, \eta^2 = 0.062$)

ธุรกิจบริการและการค้าปลีกแสดงความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งกว่าธุรกิจการผลิต เนื่องจากสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้ง่ายกว่า

H6 ระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ผลการทดสอบ รับสมมติฐาน ($F = 6.29, p < 0.01, \eta^2 = 0.045$)

ธุรกิจที่ดำเนินการมา 6 - 15 ปี มีความสัมพันธ์แข็งแกร่งกว่าธุรกิจใหม่หรือเก่าเกินไป เนื่องจากมีความมั่นคงและประสบการณ์เพียงพอ แต่ยังคงความยืดหยุ่นในการปรับตัว

สรุป สมมติฐานการวิจัยทั้ง 6 ข้อได้รับการยอมรับทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าโมเดลการวิจัยที่เสนอมีความถูกต้องและสามารถอธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของ ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในยุคดิจิทัลได้อย่างครอบคลุม โดยปัจจัยภายในมีอิทธิพลสูงสุด รองลงมาคือการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ และปัจจัยภายนอก ตามลำดับ ในขณะที่ขนาดธุรกิจ ประเภทธุรกิจ และระยะเวลาดำเนินธุรกิจ ล้วนมีผลกำกับต่อความสัมพันธ์ดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัลของผู้ประกอบการในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยเชิงปริมาณจากการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (ตารางที่ 4) พบว่า ปัจจัยภายในมีอิทธิพลสูงสุดต่อความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รองลงมาคือ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ และ ปัจจัยภายนอกตามลำดับ ซึ่งโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความสำเร็จทางธุรกิจได้ถึงร้อยละ 62.3 แสดงถึงความเหมาะสมของสมมติฐานที่ตั้งไว้ (H1 - H3 ได้รับการยอมรับทั้งหมด) ผลนี้ชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัลขึ้นอยู่กับศักยภาพภายในองค์กรเป็นสำคัญ โดยเฉพาะ ทักษะดิจิทัลของบุคลากร การลงทุนในเทคโนโลยีที่เหมาะสม และวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่องค์กรสามารถควบคุมได้โดยตรง แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับ ทฤษฎีมุมมองบนพื้นฐานทรัพยากร (Resource-Based View: RBV) ของ Barney (2021) ที่อธิบายว่าทรัพยากรภายในที่มีคุณค่า หาได้ยาก เลียนแบบยาก และจัดการได้ดี (VRIO Framework) เป็นแหล่งกำเนิดของความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว ในเชิงบริบทของประเทศไทย การมี Digital Talent หรือบุคลากรที่เข้าใจเทคโนโลยีดิจิทัลถือเป็นปัจจัยชี้ขาดของความสำเร็จ เนื่องจาก ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ส่วนใหญ่มีทรัพยากรจำกัด การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า จึงต้องอาศัยทั้งความรู้ทางเทคนิค และวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร การค้นพบนี้สอดคล้องกับ Jewapatarakul และ Ueasangkomsate (2024) ที่ระบุว่า Digital Organizational Readiness มีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล และสนับสนุนงานของ Thoopkerd และ Apisakkul (2022) ซึ่งพบว่าความสามารถด้านเทคโนโลยีและภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นแรงให้ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ไทยอยู่รอดในยุควิกฤต โดยสรุป ปัจจัยภายในจึงเป็นรากฐานเชิงยุทธศาสตร์ที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เทคโนโลยีสามารถสร้างผลลัพธ์ทางธุรกิจได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาบทบาทและความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในปัจจุบัน

ผลจากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครมีระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับปานกลาง โดยใช้มากที่สุดในด้านการตลาดดิจิทัล รองลงมาคือ การวิเคราะห์ข้อมูล และระบบธุรกิจอัจฉริยะ ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสนับสนุนผลนี้ โดยพบว่าร้อยละ 80 ของผู้ประกอบการใช้ โซเชียลมีเดียมาร์เก็ตติ้ง (เช่น Facebook, Instagram, LINE) เป็นเครื่องมือหลักในการเข้าถึงลูกค้าใหม่ ขณะที่ร้อยละ 60 ระบุว่าการใช้ระบบการจัดการสินค้าคงคลังและการเงินดิจิทัลช่วยลดต้นทุนลงได้ร้อยละ 15 - 25 ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ Potjanajaruwit (2023) ที่พบว่า การตลาดดิจิทัล เป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของ ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และยังสอดคล้องกับแนวคิด Marketing 4.0 ของ Kotler และ

Keller (2022) ที่ชี้ว่าธุรกิจยุคใหม่ต้องผสมผสานเครื่องมือการตลาดแบบดั้งเดิมกับดิจิทัลอย่างสมดุล อย่างไรก็ตาม การที่ระบบธุรกิจอัจฉริยะ (ERP, CRM) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สะท้อนถึงข้อจำกัดของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในด้านเงินทุน ความรู้ทางเทคนิค และการจัดการข้อมูล ดังนั้น ภาครัฐและภาคเอกชนควรสนับสนุนให้ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเข้าถึงเครื่องมือเหล่านี้ผ่านการอบรมและโครงการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อสำรวจแนวทางการปรับตัวและกลยุทธ์ทางธุรกิจของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตกรุงเทพมหานครเพื่อความสำเร็จในยุคดิจิทัล

ผลจากการทำวิจัยที่ 3 พบว่า ระดับความสำเร็จโดยรวมของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอยู่ในระดับสูง โดยความพึงพอใจของลูกค้ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการเติบโตของธุรกิจ และผลประกอบการทางการเงิน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของ ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในยุคดิจิทัลมีรากฐานจากการสร้างคุณค่าให้กับลูกค้าเป็นหลัก ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบแนวทางการปรับตัว 4 ประการหลัก ได้แก่ (1) การลงทุนแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยเริ่มจากเทคโนโลยีพื้นฐาน เช่น เว็บไซต์ หรือเพจออนไลน์ แล้วขยายไปสู่ระบบที่ซับซ้อน (2) การพัฒนาทักษะดิจิทัลของพนักงาน ผ่านการอบรมภายในและภายนอกองค์กร (3) การปรับวัฒนธรรมองค์กรให้ยืดหยุ่น รองรับการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม (4) การสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากร แนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับโมเดล Digital Transformation Maturity ของ Sukrat และ Leeraphong (2024) ซึ่งเสนอให้ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พัฒนาแบบ Step-by-Step Development Approach โดยเริ่มจากการเสริมทักษะดิจิทัลพื้นฐานก่อน ขยายสู่ระบบเทคโนโลยีที่ซับซ้อน และสุดท้ายคือการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรเพื่อความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกและเชิงปริมาณ พบแนวทางการพัฒนา ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างเป็นระบบใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาทักษะดิจิทัลแบบต่อเนื่อง ให้ผู้บริหารและพนักงานทุกระดับมีความเข้าใจและใช้งานเทคโนโลยีได้จริง (2) การลงทุนในเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับขนาดและประเภทของธุรกิจ โดยประเมินผลตอบแทนก่อนการลงทุน (3) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และนวัตกรรม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายใน (4) การใช้ประโยชน์จากการสนับสนุนของภาครัฐ เช่น โครงการ Thailand 4.0 หรือกองทุนดิจิทัล (5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งแนวตั้ง (กับซัพพลายเออร์) และแนวนอน (กับผู้ประกอบการอื่น) เพื่อแบ่งปันความรู้และทรัพยากร แนวทางเหล่านี้สอดคล้องผลการทดสอบสมมติฐาน H4 – H6 ที่พบว่า ขนาดธุรกิจ ประเภทธุรกิจ และระยะเวลาดำเนินธุรกิจ ล้วนเป็นตัวแปรกำกับที่มีผลต่อระดับความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ Amornkitvikai และคณะ (2022) ที่ชี้ว่าธุรกิจที่มีความพร้อมด้านทุนและประสบการณ์ย่อมมีศักยภาพในการนำเทคโนโลยีมาใช้มากกว่า โดยสรุป การพัฒนาธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้ประสบความสำเร็จในยุคดิจิทัล

ต้องดำเนินบนแนวทางการบูรณาการระหว่างศักยภาพภายในกับสภาพแวดล้อมภายนอก พร้อมทั้งปรับตัวตามบริบทธุรกิจอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้ประกอบการ ภาครัฐ โดยเฉพาะกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ควรจัดหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการ สำหรับผู้ประกอบการ ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทุกระดับ เพื่อเพิ่มความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยี เช่น การตลาดออนไลน์ การวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า และการบริหารระบบ ERP/CRM หลักสูตรควรออกแบบให้สอดคล้องกับระดับความพร้อมของผู้ประกอบการแต่ละกลุ่ม เช่น ระดับพื้นฐาน การใช้สื่อสังคมออนไลน์และระบบอีคอมเมิร์ซ ระดับกลาง การวิเคราะห์ข้อมูลและการใช้เครื่องมือทางการตลาดดิจิทัล ระดับสูง การบริหารจัดการด้วยระบบอัจฉริยะ (AI, IoT, Cloud Computing)

1.2 การลงทุนใน โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ภาครัฐควรขยายความครอบคลุมของอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในเขตเมืองและชนเมือง พร้อมสนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีพื้นฐานในราคาที่เหมาะสม เช่น Cloud Service, Data Center และ IoT Platform เพื่อให้ ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สามารถใช้เทคโนโลยีได้โดยไม่ต้องลงทุนสูงเกินไป นอกจากนี้ ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐ – เอกชน - สถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนา Digital Ecosystem ที่เอื้อต่อการเติบโตของผู้ประกอบการรายย่อย

1.3 การกำหนดนโยบายสนับสนุนเฉพาะกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าธุรกิจแต่ละประเภท (ค้าปลีก บริการ ผลิตภัณฑ์) มีลักษณะการใช้เทคโนโลยีแตกต่างกัน ดังนั้น ภาครัฐควรออกแบบนโยบายสนับสนุนที่เฉพาะเจาะจง เช่น สนับสนุน ธุรกิจบริการ ด้วยโครงการ CRM และระบบจองออนไลน์ สนับสนุน ธุรกิจค้าปลีก ด้วยระบบ Point of Sale (POS) และระบบโลจิสติกส์อัจฉริยะ สนับสนุน ธุรกิจการผลิต ด้วยระบบ ERP และระบบควบคุมการผลิตแบบอัตโนมัติ

1.4 การสร้างแรงจูงใจทางภาษีและการเงิน ภาครัฐควรออกมาตรการภาษีเพื่อส่งเสริมการลงทุนด้านเทคโนโลยีของ ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เช่น การหักลดหย่อนภาษีจากค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมดิจิทัล หรือการลงทุนในระบบซอฟต์แวร์ รวมทั้งสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำเพื่อการปรับเปลี่ยนสู่ดิจิทัล

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 เริ่มต้นด้วยการประเมินความพร้อมด้านดิจิทัล ผู้ประกอบการควรประเมินสถานะขององค์กรตนเองก่อนนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อกำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน และเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่สุด โดยใช้แนวทาง Step-by-Step Digital Transformation

2.2 การลงทุนแบบค่อยเป็นค่อยไป ควรเริ่มจากเทคโนโลยีที่เข้าใจง่ายและต้นทุนต่ำ เช่น ระบบโซเชียลมีเดีย การขายผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ หรือระบบจัดเก็บข้อมูลบน Cloud ก่อนจะขยายไปยังระบบ ERP และ CRM เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในระยะต่อไป

2.3 การพัฒนาทักษะของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรสร้างแผนพัฒนา Digital Talent Pipeline ภายในองค์กร ผ่านการอบรมภายใน การหมุนเวียนงาน และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้พนักงานมีความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีจริง ไม่เพียงแต่ในเชิงเทคนิค แต่รวมถึงการคิดเชิงวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์

2.4 การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่รองรับนวัตกรรม องค์กรควรปลูกฝังวัฒนธรรมที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง สนับสนุนการทดลองและเรียนรู้จากความผิดพลาด พร้อมสร้างแรงจูงใจให้พนักงานร่วมคิด - ร่วมสร้างนวัตกรรม

2.5 การมุ่งเน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ควรใช้ข้อมูลลูกค้าเพื่อออกแบบสินค้าและบริการให้ตรงความต้องการ สร้างประสบการณ์ที่ดี และสร้างความภักดีระยะยาว ผ่านระบบ CRM และ Social Listening

2.6 การสร้างเครือข่ายพันธมิตร ควรสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น เช่น ผู้ให้บริการเทคโนโลยี มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานรัฐ เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และพัฒนาเทคโนโลยีร่วมกันในลักษณะ Open Innovation

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

3.1 การศึกษาระยะยาว ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงของ ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในช่วงเวลาหลายปี เพื่อทำความเข้าใจผลลัพธ์ของการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลในระยะยาว ทั้งในด้านประสิทธิภาพ การเติบโต และความยั่งยืน

3.2 การเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาค งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนั้น ควรขยายพื้นที่ศึกษาไปยังภาคเหนือ อีสาน ใต้ และตะวันออก เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในการใช้เทคโนโลยีของ ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

3.3 การเพิ่มตัวแปรใหม่ในโมเดลการวิจัย เช่น ภาวะผู้นำดิจิทัล ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อระดับความพร้อมและความสำเร็จขององค์กร การบริหารจัดการข้อมูล เพื่อศึกษาผลของการใช้ข้อมูลต่อการตัดสินใจ การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการลงทุนเทคโนโลยี

3.4 การศึกษารูปแบบการผสมผสานเทคโนโลยี เพื่อวิเคราะห์ว่าวิธีการผสมผสานเทคโนโลยีระหว่างออนไลน์ - ออฟไลน์ (Omnichannel) แบบใดที่เหมาะสมกับลักษณะธุรกิจต่าง ๆ ของ ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไทย

3.5 การศึกษาเชิงคุณภาพเชิงลึก เพื่อเข้าใจปัจจัยที่ไม่สามารถวัดเชิงปริมาณได้ เช่น แรงจูงใจของผู้ประกอบการ กระบวนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2566). สถิติจำนวนนิติบุคคลคงอยู่ในประเทศไทยปี 2566. กระทรวงพาณิชย์.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2566). รายงานการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไทยในการปรับตัวสู่เศรษฐกิจดิจิทัล. มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565). รายงานสถานภาพการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศไทย ปี 2565. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2566). รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ปี 2566. สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.

ภาษาอังกฤษ

- Amornkitvikai, Y., Tham-anya, D., Preuksa, N., Chontanawat, J., & Wongchai, A. (2022). Barriers and factors affecting e-commerce sustainability of Thai M ธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. *Sustainability*, 14(14), Article 8476.
- Asian Development Bank. (2023). *Asia small and medium-sized enterprise monitor 2023*. Asian Development Bank.
- Barney, J. B. (2021). *Gaining and sustaining competitive advantage* (5th ed.). Pearson.
- Jewapatarakul, D., & Ueasangkomsate, P. (2024). Digital organizational culture, organizational readiness, and knowledge acquisition: Insights from Thailand's digital transformation. *SAGE Open*, 14(1), Article 21582440241230847.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2022). *Marketing management* (16th ed.). Pearson.
- Malison, K., & Chaivirutnukul, K. (2024). Success factors influencing digital transformation: Yaowarat case. *TCI Research Journal*, 19(2), 45-62.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *SME and entrepreneurship outlook 2023*. OECD Publishing.
- Potjanajaruwit, P. (2023). Innovation and marketing capabilities of SMEs in Thailand. *Journal of Small Business Strategy*, 33(1), 89-112.
- Rogers, D. L. (2016). *The digital transformation playbook: Rethink your business for the digital age*. Columbia University Press.

- Sukrat, S., & Leeraphong, A. (2024). Digital business transformation maturity model for micro enterprises in Thailand. *Systems Research and Behavioral Science*, 4 1 (3) , 4 1 2 - 4 2 8 .
<https://doi.org/10.1002/sres.2978>
- Tanapaisankit, R., Sattayaraksa, T., & Boonyanuwat, N. (2024). How digital transformation helps medium-sized enterprises access Thailand's new capital market (LiVEx). *Sustainability*, 1 6 (8) , Article 3234.
- Thoopkerd, U., & Apisakkul, A. (2022). The study of technology competence transforms leadership, and digital resiliency impact on Thailand SME business during COVID-19. *International Journal of Social Sciences and Humanities*, 6(2), 123-145.
- Tongdaeng, W., & Mahakanjana, C. (2022). Thai SMEs' response in the digital economy: A qualitative study. *Asian Journal of Business Research*, 12(3), 78-95.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่าย พระเครื่อง และวัตถุมงคล

Factors Influencing The Implementation of Tax Management Policies for Those Who Earn Income from The Sale of Amulets and Sacred Objects

ณัฏฐ์ดนัย ประเทืองบริบูรณ์ (Nathdanai Pratuangboriboon)¹

ธวัชชัย ขวัญสาร (Tawatchai Kualamtan)²,

อุเทน อยู่สะอาด (Uthen Yoosa-ard)³

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Lampang Rajabhat University

²มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ศูนย์การศึกษาอุดรธานี

Suan Sunandha Rajabhat University, Udon Thani Educational Center

³นักวิจัยอิสระ

Independent Researcher

E-mail: nathdanaipg@gmail.com

Received: 15 October 2025

Revised: 14 November 2025

Accepted: 21 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นด้านการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษี 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษี และ 3) เสนอแนะแนวทางการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการประมาณค่าด้วยภาวะสับสนสูงสุด ซึ่งเป็นวิธีมาตรฐานในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างด้วยการค้นหาชุดพารามิเตอร์ของโมเดลได้แก่ ค่าอิทธิพล และค่าความแปรปรวน ที่มีโอกาสมากที่สุด ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินนโยบายส่งผลกระทบต่อเชิงบวกต่อการจัดเก็บภาษี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $\beta = 0.60, (p = .001)**$ หมายความว่า การจะจัดการภาษีให้เกิดขึ้นได้จริงต้องมีการผลักดันนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อ "การดำเนินนโยบาย" มี 2 ปัจจัยหลัก คือ "ความศรัทธา" $\beta = 0.49, (p = .001)**$ และ "การทำธุรกิจ" $\beta = 0.12, (p = .014)*$ ดังนั้น กรมสรรพากร ควรจัดทำนโยบายและออกกฎหมายที่ระบุถึงการจัดเก็บภาษี

จากรายได้ในการจำหน่ายพระเครื่องและวัตถุมงคลให้เป็นรูปธรรม และสร้างมาตรฐานกลางในการประเมินมูลค่า เนื่องจาก “การประเมินมูลค่า” เป็นปัจจัยที่ผู้เกี่ยวข้องให้ความสำคัญสูงสุด

คำสำคัญ: การดำเนินนโยบาย, การจัดเก็บภาษี, การจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล

Abstract

This research aimed to 1) study the level of opinions on tax management policy implementation, 2) analyze the causal relationship influencing the implementation of tax management policy, and 3) propose guidelines for tax management policy implementation for those earning income from the sale of amulets and sacred objects. The research used quantitative research, collecting data from a total of 400 samples, analyzing confirmatory factor data, and analyzing the influence path. The results of the research found that 1) the implementation of the policy has a statistically significant positive impact on tax collection, $\beta = 0.60$, ($p = .001$)**, meaning that for tax management to actually happen, there must be a clear and concrete policy push. And 2) Factors affecting "Policy implementation" has 2 main factors: "Faith" $\beta = 0.49$, ($p = .001$)** and "Doing business" $\beta = 0.12$, ($p = .014$)*. Therefore, the Revenue Department should create policies and enact laws that specify the collection of taxes from income from the sale of amulets and sacred objects in a concrete manner and create a central standard for valuation, because "valuation" is a factor that those involved give the highest importance to.

Keywords: Policy Implementation; Tax Management; The Sale of Amulets and Sacred Objects

บทนำ

การที่คนไทยส่วนใหญ่มีศาสนาพุทธเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นเครื่องนำทางชีวิต จึงเกิดการกำหนดสัญลักษณ์ที่มีรูปแบบเชิงศิลปะเพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ถาวร จึงได้สร้างพระพิมพ์ขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งที่เป็นเนื้อผงและโลหะชนิดต่าง ๆ โดยสามารถนำติดตัวไปได้ เพื่อเป็นการระลึกถึงพระพุทธคุณเป็นที่พึ่ง ทำให้เกิดขวัญกำลังใจ ค้ำครองให้พ้นจากภัยอันตราย ซึ่งพระพิมพ์ที่สร้างขึ้น ถือเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ ที่ส่วนใหญ่จะสร้างจากสิ่งที่เป็นมงคล ทั้งที่เรียกว่า พระเครื่องและวัตถุมงคล (อภิรักษ์ จันตะนี, 2559) ซึ่งประเทศไทยมีวัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยม ศิลปกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนาจำนวนมากในฐานะที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญและวิถีปฏิบัติที่เป็นอันหนึ่งเดียวกัน (บุญเลิศ อินุทปญโญ, 2561) พระเครื่องและวัตถุมงคลจึงมีความสำคัญ

อย่างยิ่งต่อสังคมไทย ทั้งในเชิงวัฒนธรรม ศาสนา และจิตวิญญาณ โดยพระเครื่องสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมในวิถีพุทธของชาวไทย (ชายะ มัณฑนาจารย์, 2562) ซึ่ง พระสุวรรณสุเมธปุลโย (2566) ชี้ให้เห็นว่าพระเครื่องได้รับความนิยมอย่างสูงในวงการสะสม ขณะที่มุมมองการค้าของพระเครื่องและวัตถุมงคลแสดงให้เห็นถึงการเสริมสร้างเศรษฐกิจในท้องถิ่น และส่งเสริมการบริจาคจำนวนมากให้กับวัด

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในวงการพระเครื่องและวัตถุมงคลในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา การเช่าหาบูชาพระเครื่อง โดยเฉพาะพระสมเด็จได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องใน เช่น ในปี 2553 มีการบันทึกสถิติการเช่าพระสมเด็จวัดระฆังพิมพ์ใหญ่ด้วยราคาสูงถึง 35 ล้านบาท ในแต่ละปีมีเงินหมุนเวียนในวงการพระเครื่องมากกว่า 7 พันล้านบาท ยังไม่นับรวมการปล่อยเช่าในระบบออนไลน์และการเช่าประมูลในต่างประเทศ ซึ่งคาดว่าจะมีเงินที่อยู่ในวงการพระเครื่องสูงถึง 1.5 หมื่นล้านบาท โดยพระเครื่องรุ่นที่ได้รับความนิยม เช่น เหรียญรุ่นเจริญพรหลวงปู่ทิม วัดละหารไร่ พ.ศ. 2517 (เนื้อทองคำ ราคาเช่าประมาณ 20 ล้านบาท) เหรียญรุ่นเลื่อนสมณศักดิ์หลวงพ่อดาว วัดช้างให้ พ.ศ. 2508 (เนื้อทองแดง ราคาเช่าประมาณ 1 ล้านบาท) เป็นต้น (เดอะ สแตนดาร์ด เวลท์, 2564) ขณะที่ มีหลายกรณีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดและการฉ้อโกงที่เกี่ยวข้องกับพระเครื่องเหล่านี้และมีข่าวออกมาเป็นระยะ เช่น ตำรวจ ตม. และ ชุด PCT 1 บุกรวบ “เบนซ์นิว” โดยพบความผิดปกติในการโพสต์ขายพระเครื่องและวัตถุมงคลที่แอบอ้างว่าเป็นของวัดบวรนิเวศวิหาร พบเพจ Facebook ชื่อ “วัดบวรนิเวศวิหาร กทม.” มีการลูกค้าที่หลงเชื่อนับพันราย มูลค่าความเสียหายรวม 5 - 6 ล้านบาท... (ไทยรัฐออนไลน์, 2566) หรือกรณี พ.ต.ท.พลเพชร อายุ 87 ปี แข็งความดำเนินคดีกับเขียนพระรายหนึ่งทีโพสต์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ประกาศรับเช่าซื้อ พระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ใหญ่ ในราคา 8 หลัก (10,000,000 บาท).... (ไทม์นิวส์ออนไลน์, 2567) เป็นต้น

นอกจากนี้ พระเครื่องและวัตถุมงคลยังเป็นเครื่องมือในการแสดงมูลค่าในฐานะความเป็นทรัพย์สินของผู้ครอบครอง โดยเฉพาะการแสดงบัญชีทรัพย์สินของนักการเมืองที่ยื่นทรัพย์สินต่อ ปปช. ที่ส่วนใหญ่ จะแจ้งเป็นมูลค่าพระเครื่อง ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนมาทุกยุคทุกสมัย เนื่องจากแจ้งแต่ราคาไม่ได้นำพระองค์จริงไปให้ ปปช. ตรวจสอบ จะกำหนดราคาเท่าไรก็ได้ จึงถูกมองว่า ถ้านักการเมืองได้เงินจากส่วนอื่นมากก็นำมาลงเป็นราคาพระเครื่องทั้งหมด เนื่องจากมูลค่าอยู่ที่แต่ละคน พระแท้หรือไม่แท้ ปปช. ไม่รู้ไม่ทราบ เช่น นายมงคลกิตติ์ แจ้งว่ามีทรัพย์สินรวม 192,902,325.29 บาท โดยเป็นทรัพย์สินในกลุ่มพระเครื่องมีมูลค่ารวม 147,740,000 บาท หรือ นายคทาเทพ มีทรัพย์สินรวมทรัพย์สินรวม 1,112,531,135 บาท ในจำนวนนี้ แจ้งว่าเป็นทรัพย์สิน “โคตรเหล็กไหล” มูลค่า 700 ล้านบาท เป็นต้น (โพสต์ทูเดย์, 2562) ขณะที่ สำนักข่าวอิสรา (2562) ได้นำเสนอประเด็นที่หลายคนกล่าวกันมากก็คือ กรณีการเอา “พระเครื่อง” มาใช้เป็นเครื่องมือในการฟอกเงินคดีรายผิดปกติ มีหรือไม่และมีรูปแบบอย่างไร โดยได้เปิดเผยว่า ในอดีตมีคดีที่ศาลมีคำพิพากษาแล้วอย่างน้อย 2 คดี คือ นายช่างโยธาระดับ 9 กรมโยธาธิการ รายผิดปกติ และคดีคือคืออธิบดีกรมธนารักษ์ รายผิดปกติ จากการที่นายช่างโยธาระดับ 9 ซึ่งแจ้งต่อ ปปช. ว่านอกจากมีรายได้จากเงินเดือน

และเป็นที่ปรึกษาให้บริษัทรับเหมา แล้วยังมีรายได้จากกำไรการซื้อขายพระเครื่อง 3 องค์ คือ 1) ขายสมเด็จพระบางขุนพรหมพิมพ์เกษบัวตูมให้ อดีต ส.ส. พิจิตร 2) ขายสมเด็จพระบางขุนพรหมพิมพ์เส้นด้ายใหญ่ให้นายทรงศักดิ์ และ 3) ขายสมเด็จพระพิมพ์ฐานแซมให้นายสมชาติ รวมรายได้ทั้งหมดกว่า 13.7 ล้านบาท หรือแม้แต่คดีอธิบดีกรมธนารักษ์ถูกดำเนินคดีอาญาและวินัยร้ายแรง และถูก ชี้มูลร่ำรวยผิดปกติ 49 ล้านบาท จากค่าเหรียญรัชกาลที่ 5 หลายเหรียญ รวมทั้งเหรียญทองคำจำนวนหนึ่ง จำนวน 30 ล้านบาท รวมถึงคดีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พิพากษาเมื่อวันที่ 18 ส.ค. 2551 จำคุกนายวัฒนาเป็นเวลา 10 ปี จำเลยคดีทุจริตออกโฉนดที่ดิน 1,900 ไร่ ทับที่ดินสาธารณประโยชน์เพื่อนำไปขายให้กรมควบคุมมลพิษก่อสร้างโครงการบ่อบำบัดน้ำเสีย โดยนายวัฒนาได้มอบพระเครื่องผงสุพรรณให้เจ้าหน้าที่ 3 คนเป็นสินน้ำใจเพื่อแลกกับการออกโฉนดที่ดิน เป็นต้น

ปัญหาที่น่าสนใจคือ เมื่อมีการซื้อขายที่มีมูลค่าและมีการซื้อขายหรือเช่าบูชา ผู้ขายย่อมมีหน้าที่ต้องเสียภาษีให้ภาครัฐ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดเรื่องหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไว้ตามมาตรา 50 (9) ให้บุคคลมีหน้าที่เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ จากบทบัญญัติดังกล่าว ทำให้ประชาชนชาวไทยทุกคนต่างมีหน้าที่ต้องเสียภาษีอากรให้ภาครัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายเหล่านี้ ได้แก่ กฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการจัดเก็บภาษีอากรไม่ว่าจะเป็นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสรรพสามิต ภาษีศุลกากร หรือภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น (ชลิดา พันธุ์กระวี, 2565) แต่ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ความอ่อนด้อยของระบบราชการไทยคือการจัดเก็บภาษีจากผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล ยังมีกฎหมายที่เฉพาะเจาะจง และยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินราคาให้เป็นราคากลางเช่นเดียวกับราคาประเมินที่ดินสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงยังไม่มีหลักฐานการเสียภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่องและวัตถุมงคลอย่างชัดเจน จากข่าวการจำหน่ายในราคาสูง ซึ่ง ชาคริต ไวปริชี และ จิรศักดิ์ รอดจันทร์ (2559) ได้เสนอให้เพิ่มธุรกิจการจำหน่ายพระเครื่องและวัตถุมงคล เป็นเงินได้พึงประเมินของมาตรา 40 (8) ในประเภทที่ 44 โดยให้ระบุว่า “การทำธุรกรรมพระเครื่องและวัตถุมงคล” และกำหนดอัตราหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาไม่เกินร้อยละ 60 ถึงแม้จะมีข้อเสนอดังกล่าว จนถึงปัจจุบัน กรมสรรพากรก็ยังไม่ได้เพิ่มหลักเกณฑ์ให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายแต่อย่างใด

การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดหลักเกณฑ์การเสียภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่องและวัตถุมงคล เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีพระเครื่องและวัตถุมงคลอย่างเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ ลดปัญหาอาชญากรรม รวมถึงการอาศัยช่องว่างเป็นเครื่องมือในการแสดงรายได้และบัญชีทรัพย์สินที่เกินความเป็นจริง รวมถึงการใช้เป็นเครื่องมือในการฟอกเงินและการทำทุจริตในทางการเงินต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นด้านการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล

การทบทวนวรรณกรรม

ความศรัทธาในพระเครื่องและวัตถุมงคล สะท้อนถึงประเพณีที่หลากหลาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาบรรจบกันเพื่อสร้างความเข้าใจที่เป็นเอกลักษณ์เกี่ยวกับจิตวิญญาณได้ (Srichampa, 2014) ขณะที่ Littlewood (2016) ระบุว่า คนไทยที่นับถือศาสนาพุทธและลัทธิผีสางก็มีเครื่องรางของขลังมากมายซึ่งยังคงได้รับความนิยมและใช้กันอย่างแพร่หลาย พระเครื่องและวัตถุมงคลที่รู้จักกันทั่วไป ได้แก่ แผ่นจารึกทางพุทธศาสนา เช่น พระสมเด็จ และเหรียญพระครู เป็นต้น พระเครื่องและวัตถุมงคลของไทยยังคงได้รับความนิยมอย่างมากทั้งในหมู่คนไทยและชาวต่างชาติ กลายเป็นสิ่งที่รู้จักกันทั่วไปทั่วโลก ที่หลายคนมีความเชื่อฝังรากลึกว่าสามารถปกป้อง เป็นแรงบันดาลใจ และนำพลังงานบวกหลังไหลเข้ามาในชีวิตได้ (Tantayotai, 2022) ยิ่งไปกว่านั้น ความชอบธรรมของศิลปะเครื่องรางยังได้รับการสะท้อนถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรม ซึ่งยังคงถ่ายทอดถึงผู้คนในปัจจุบัน (Junpitakchai, 2023) และเมื่อเจาะลึกเข้าไปในวงการของพระเครื่องและวัตถุมงคล จะเห็นว่ามีหลายเหตุผลที่นำไปสู่ความต้องการของผู้คนจนเกิดเป็น**ธุรกิจพระเครื่องและวัตถุมงคล**ต่าง ๆ ที่มีความเติบโตในปัจจุบัน โดยแต่ละอย่างได้รับการคัดเลือกคุณสมบัติและความสำคัญเฉพาะตัว ประเภทของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความหมายนั้นมีความหลากหลายเช่นเดียวกับวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นมา (Eduardo, 2009) พระเครื่องและวัตถุมงคลสามารถสร้างได้ตามความต้องการหรือความปรารถนาเฉพาะของแต่ละบุคคล เช่น เชื่อกันว่าบางชิ้นจะนำความเจริญรุ่งเรือง สุขภาพ หรือความรักมาให้ อย่างไรก็ตาม ธุรกิจพระเครื่องและวัตถุมงคลเฟื่องฟูในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยเปลี่ยนจิตวิญญาณให้กลายเป็นตลาดที่ทำกำไรได้ (Julsawad, 2025) ส่งผลให้มีการสร้างพระเครื่องและวัตถุมงคลต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งมักทำการตลาดโดยอ้างว่าเป็นสิ่งที่สร้างความร่ำรวย นอกจากนี้ นิติสารเฉพาะทางเกี่ยวกับพระเครื่องและวัตถุมงคลยังเน้นไปที่นักสะสมและผู้ชื่นชอบ จึงเป็นการช่วยเสริมสร้างความเชื่อในพลังของวัตถุเหล่านี้ (Sanpinit and Tansrisook, 2020) ทั้งนี้ จุดหักเหระหว่างจิตวิญญาณและการค้าขายทำให้เกิดคำถามที่น่าสนใจเกี่ยวกับความจริงและการทำให้ศรัทธากลายเป็นสินค้าเนื่องจากความศักดิ์สิทธิ์เชื่อมโยงกับการแสวงหากำไร ขณะที่ การประเมินมูลค่าพระเครื่องและวัตถุมงคล

เกี่ยวข้องกับเกณฑ์และวิธีการผสมผสานที่ใช้ในการประเมินคุณลักษณะทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และ วัฒนธรรม (Mayusoh et al., 2025) การประเมินมูลค่าเป็นความท้าทายที่สำคัญ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือ กรอบกฎหมายที่เข้มงวด และความตระหนักรู้ที่เพิ่มขึ้นในการกำหนดมูลค่าอย่างเป็นธรรม

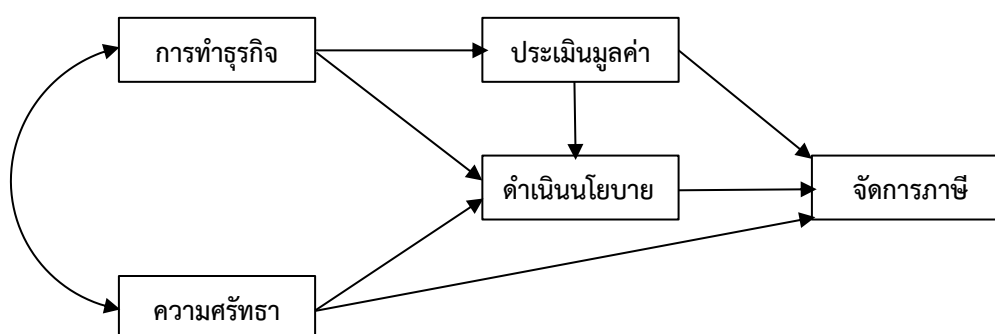
เมื่อมีรายได้เกิดขึ้น ผู้มีรายได้มีหน้าที่ตามกฎหมายต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หากมีเงินได้ ที่เข้าเกณฑ์ต้องเสียภาษีตามพระราชบัญญัติรัษฎากร พ.ศ. 2481 โดยรายได้ที่ต้องนำมาคำนวณรวมถึง เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน ค่าลิขสิทธิ์ และรายได้จากการขายหรือให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ นอกจากนี้ ผู้มีรายได้สามารถหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อลดภาระภาษี การไม่ปฏิบัติตามมี ผลทางกฎหมาย เช่น ถูกปรับหรือเรียกเก็บย้อนหลัง การเสียภาษีจึงเป็นหน้าที่พื้นฐานของพลเมืองในการ สนับสนุนการพัฒนาประเทศ (กรมสรรพากร, 2566) ผู้มีรายได้จากพระเครื่องและวัตถุมงคลก็เช่นกัน การจัดเก็บภาษีพระเครื่องและวัตถุมงคลเป็นประเด็นที่มีหลายองค์ประกอบที่ต้องพิจารณา เนื่องจาก ครอบคลุมถึงมิติทางประวัติศาสตร์ กฎหมาย และเศรษฐกิจ ทั้งนี้ กรอบกฎหมายที่ควบคุมภาษีเงินได้จาก พระเครื่องและวัตถุมงคลจะต้องมีองค์ประกอบที่กำหนดว่าสิ่งของเหล่านี้จะได้รับการปฏิบัติอย่างไรภายใต้ กฎหมายภาษี องค์ประกอบหลัก ได้แก่ คำจำกัดความของผู้เสียภาษี เหตุการณ์ที่ต้องเสียภาษี และวัตถุที่ต้อง เสียภาษี ตลอดจนฐานภาษีและอัตราภาษีที่ใช้ได้ องค์ประกอบเหล่านี้สร้างแนวทางที่มีโครงสร้างในการ กำหนดภาระผูกพันในการเสียภาษี เพื่อให้ทุกคนที่มีรายได้เข้าใจและยอมรับภาระผูกพันของตน อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจที่ละเอียดอ่อนนี้มีความสำคัญสำหรับทั้งหน่วยงานจัดเก็บภาษีและสถาบันทาง ศาสนา ยิ่งไปกว่านั้น ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่มีการผสมผสานความเชื่อโบราณกับผู้ประกอบการ สมัยใหม่ เน้นย้ำถึงแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไปของการเก็บภาษีพระเครื่องและวัตถุมงคล เช่น ในจังหวัด เชียงราย กิจกรรมขายพระเครื่องและวัตถุมงคลได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ซึ่งนำมาซึ่งทั้งโอกาสและความ ท้าทายสำหรับการจัดเก็บภาษี (Ajanapanya, 2024) ดังนั้น ความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่าง ความสำคัญของพระเครื่องและวัตถุมงคล กับความต้องการในความรับผิดชอบทางการเงิน จึงมีอิทธิพลต่อ การกำหนดนโยบายและการแนวทางในการปฏิบัติในอนาคตภายใต้ขอบเขตของการจัดเก็บภาษีและ ความศรัทธา

การที่จะจัดการภาษีรายได้พระเครื่องและวัตถุมงคลได้ จำเป็นต้องขับเคลื่อนโดยการดำเนิน นโยบาย ซึ่งถือเป็นประเด็นพื้นฐานในการตัดสินใจด้านนโยบายให้กลายเป็นแผนงานและแนวทางปฏิบัติที่ ดำเนินการได้ ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมที่สำคัญระหว่างกรอบทฤษฎีที่สร้างขึ้นในช่วงการกำหนดนโยบาย และผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม โมเดลนโยบายส่วนใหญ่ระบุขั้นตอนสำคัญ ๆ ได้แก่ การระบุปัญหาที่ต้องแก้ไข การนำปัญหาเข้าสู่วาระการประชุม การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการ ประเมินผลกระทบของนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขั้นตอนเริ่มต้นเกี่ยวข้องกับการยอมรับปัญหาที่ จำเป็นต้องมีการแทรกแซงของรัฐบาล (Burke, 2019)

จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถสรุปเพื่อนำไปกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ว่า ปรากฏการณ์การจัดเก็บภาษีพระเครื่องและวัตถุมงคลมีรากฐานมาจาก “ความศรัทธา” ซึ่งเป็นความเชื่อที่ฝัง

รากลึกในสังคมไทยอันเกิดจากการผสมผสานระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และจิตวิญญาณ และเมื่อความศรัทธากลายเป็นความต้องการที่แพร่หลาย จึงเกิดเป็น “การทำธุรกิจ” โดยมีการใช้เรื่องราวและประวัติศาสตร์มาทำการตลาดเพื่อดึงดูดผู้บริโภค การขยายตัวของการทำธุรกิจนี้ได้สร้างความท้าทายที่สำคัญในทางปฏิบัติ นั่นคือ “การประเมินมูลค่า” เนื่องจากมูลค่าของพระเครื่องไม่ได้ขึ้นอยู่กับอุปสงค์อุปทานเชิงพาณิชย์เท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และความสำคัญทางวัฒนธรรม ทำให้การกำหนดมูลค่าที่เป็นธรรมและเป็นมาตรฐานนั้นทำได้ยาก จึงจำเป็นในการแทรกแซงโดยภาครัฐผ่าน “การดำเนินนโยบาย” ซึ่งทำหน้าที่เป็น “สะพานเชื่อม” ที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในขั้นตอนนี้ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของเป้าหมายนโยบาย โดยท้ายที่สุด เป้าหมายสูงสุดของการดำเนินนโยบายในบริบทนี้ คือการนำไปสู่ “การจัดเก็บภาษี” ที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเมื่อ “การทำธุรกิจ” ก่อให้เกิดรายได้ย่อมเกิดหน้าที่ตามกฎหมายที่ต้องเสียภาษี ความท้าทายเชิงนโยบายจึงอยู่ที่การสร้างสมดุลระหว่าง “ความศรัทธา” ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรม กับ “ความรับผิดชอบทางการเงิน” (การเสียภาษี) ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ดังภาพกรอบแนวคิดการวิจัยต่อไปนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

H1: “การทำธุรกิจ” มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อ “การประเมินมูลค่า”, H2: “การทำธุรกิจ” มีอิทธิพลทางตรงต่อ “การดำเนินนโยบาย”, H3: “ความศรัทธา” มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อ “การดำเนินนโยบาย”, H4: “ความศรัทธา” มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อ “การจัดเก็บภาษี”, H5: “การประเมินมูลค่า” มีอิทธิพลทางตรงต่อ “การดำเนินนโยบาย” H6: “การประเมินมูลค่า” มีอิทธิพลทางตรงต่อ “การจัดเก็บภาษี”, H7: “การดำเนินนโยบาย” มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อ “การจัดเก็บภาษี”, H8: “การดำเนินนโยบาย” ทำหน้าที่เป็นตัวแปรคั่นกลางที่สำคัญ ในความสัมพันธ์ระหว่าง “ความศรัทธา” และ “การจัดเก็บภาษี”, H9:

“การดำเนินนโยบาย” ทำหน้าที่เป็นตัวแปรต้นกลางในความสัมพันธ์ระหว่าง “การทำธุรกิจ” และ “การจัดเก็บภาษี”, H10: “การประเมินมูลค่า” ทำหน้าที่เป็นตัวแปรต้นกลางในความสัมพันธ์ระหว่าง “การทำธุรกิจ” และ “การดำเนินนโยบาย”

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ที่ใช้การวิจัยแบบสำรวจ การคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (ชานินทร์ ศิลปะจารุ, 2557) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้เท่ากับ 384.16 ตัวอย่าง และเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยจึงทำการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามซึ่งได้มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยนักวิชาการที่เป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านด้วยการตรวจสอบหาค่าความสอดคล้องภายใน ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.91 และตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือกับจำนวน 30 คน ด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 และทำการแจกแบบสอบถามในกิจกรรมการประกวดพระเครื่องใน 4 ภูมิภาค การเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนใช้เวลา 4 เดือนระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2567 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน วิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล โดยใช้โปรแกรม AMOS 24 โดยเลือกใช้วิธีการประมาณค่าด้วยภาวะสืบเนื่องสูงสุด (Maximum Likelihood Estimation: ML) ซึ่งเป็นวิธีมาตรฐานในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง หลักการสำคัญของ ML คือการค้นหาชุดพารามิเตอร์ของโมเดล ได้แก่ ค่าอิทธิพล β และค่าความแปรปรวน ที่มี “โอกาส” มากที่สุดที่จะสร้างชุดข้อมูลให้มีลักษณะใกล้เคียงกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมาได้ โดยการเลือกวิธีนี้ตั้งอยู่บนข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญที่สุดว่าข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์มีการแจกแจงแบบปกติ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 400 คน เป็นชาย จำนวน 364 คน คิดเป็นร้อยละ 91.0 และ เป็นหญิง จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.0 ส่วนใหญ่ อายุ 41 – 60 ปี จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 44.8 รองลงมา อายุ 61 ปี ขึ้นไป จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 43.8 และอายุ 21 – 40 ปี จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 11.5 ส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรส จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 66.5 รองลงมา มีสถานภาพม่าย/หย่า/แยกกันอยู่ จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 ส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับ มัธยมศึกษา จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 66.5 รองลงมา มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 ส่วนใหญ่ มีอาชีพอิสระ จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 56.5 รองลงมา อาชีพผู้ประกอบการ จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0 และ ส่วนใหญ่ มีรายได้ส่วนตัวเฉลี่ยต่อเดือน 15,001 - 20,000 บาท จำนวน 232 คน

คิดเป็นร้อยละ 58.0 รองลงมา มีรายได้ส่วนตัวเฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0 ส่วนใหญ่ศึกษาพระเครื่องและวัตถุมงคลระยะเวลา 1 - 5 ปี จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 56.5 รองลงมา 4 - 6 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.8

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นด้านการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นด้านการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล

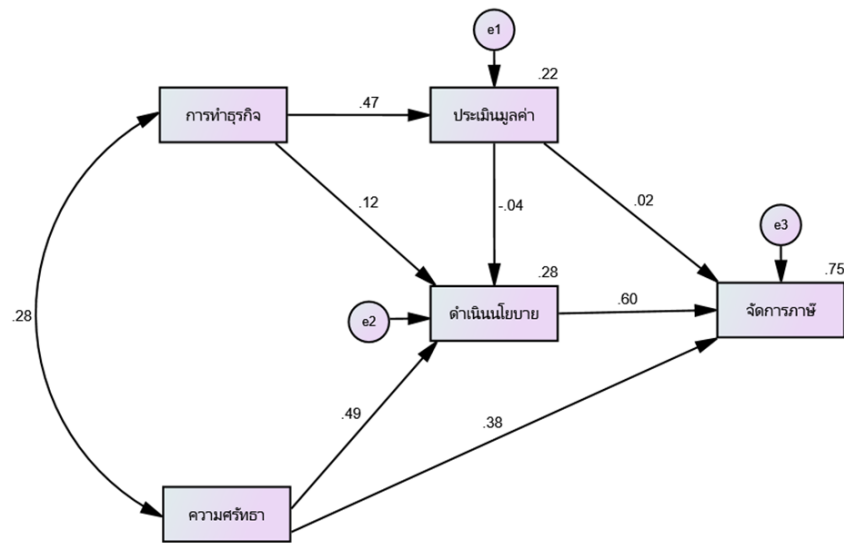
ข้อ	รายละเอียด	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1	ความศรัทธาต่อพระเครื่อง และวัตถุมงคล	3.83	0.32	มาก
2	การทำธุรกิจพระเครื่อง และวัตถุมงคล	3.85	0.33	มาก
3	การประเมินมูลค่าพระเครื่อง และวัตถุมงคล	3.99	0.70	มาก
4	การดำเนินนโยบายเกี่ยวกับพระเครื่อง และวัตถุมงคล	3.77	0.34	มาก
5	การจัดเก็บภาษีพระเครื่อง และวัตถุมงคล	3.77	0.48	มาก
เฉลี่ย		3.86	0.29	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นด้านการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ระดับ 3.86 และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ด้านการประเมินมูลค่าพระเครื่อง และวัตถุมงคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 รองลงมา คือ ด้านการทำธุรกิจพระเครื่อง และวัตถุมงคล มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 ขณะที่ ด้านการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับพระเครื่อง และวัตถุมงคล และการจัดเก็บภาษีพระเครื่อง และวัตถุมงคล มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ระดับ 3.77

3. ผลการวิเคราะห์เส้นทางปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล

จากการวิเคราะห์เส้นทางปัจจัย (Path analysis) ผู้วิจัยได้ทำการปรับรูปแบบโดยพิจารณาจากดัชนีปรับรูปแบบและจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผลจากการปรับรูปแบบทำให้รูปแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของรูปแบบ ได้แก่ ค่า Chi-square = 6.866, df = 2, Chi-square/df = 3.433, P-value = 0.032, GFI = 0.993, CFI = 0.994, RMR = 0.007, RMSEA = 0.078, ค่า Chi-square /df มีค่าน้อยกว่า 2 ค่าดัชนี CFI และ GFI ที่มีค่าเข้าใกล้ 1 ค่าดัชนี RMSEA มีค่า 0.078 อยู่ในช่วงเกณฑ์ยอมรับได้ และ RMR มีค่าต่ำกว่า 0.05 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ในการวิเคราะห์ด้วย

โปรแกรม Amos 24.0 ถือว่ารูปแบบนั้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังแสดงใน ภาพที่ 2

Chi-square = 6.866 , Chi-square/df = 3.433, df= 2 , P = .032,

GFI = .993 , CFI = .994 , RMR = .007 , RMSEA = .078

ภาพที่ 2 โมเดลเส้นทางปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดเก็บภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล

จากภาพที่ 2 การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดเก็บภาษี พบความสัมพันธ์ที่น่าสนใจดังนี้ 1) การดำเนินนโยบายส่งผลกระทบเชิงบวก ต่อ 'การจัดเก็บภาษี' อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $\beta = 0.60$, ($p = .001$)** หมายความว่า การจะจัดการภาษีให้เกิดขึ้นได้จริงต้องมีการผลักดันนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อ "การดำเนินนโยบาย" มี 2 ปัจจัยหลัก คือ "ความศรัทธา" $\beta = 0.49$, ($p = .001$)** และ "การทำธุรกิจ" $\beta = 0.12$, ($p = .014$)* ผลลัพธ์นี้ชี้ว่าแรงผลักดันให้เกิดนโยบายมาจากทั้งกลุ่มผู้มีความศรัทธาที่ต้องการความโปร่งใสและกลุ่มที่ทำเป็นธุรกิจซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรง

อย่างไรก็ตาม การที่ "ความศรัทธา" เป็นปัจจัยสาเหตุหลักที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการจัดเก็บภาษี สะท้อนให้เห็นว่า ระบบเศรษฐกิจพุทธพาณิชย์ (Buddhist Economy) ขับเคลื่อนด้วยความเชื่อเป็นรากฐาน ไม่ใช่แค่ตรรกะทางธุรกิจเพียงอย่างเดียว โดยอิทธิพลทางตรง $\beta = 0.38$, ($p = .001$)** แสดงถึง ผู้ที่มีรายได้กลุ่มนี้มีความรู้สึว่าการเข้ามาสู่วงการพระเครื่องเกิดจากความเคารพศรัทธา เมื่อมีความศรัทธาสูง จึงมีแนวโน้มที่จะ "เคารพกติกาของสังคม" ด้วยการเสียภาษี โดยมองว่าเป็นหน้าที่หรือเป็นการสร้างความถูกต้องชอบธรรมให้กับสิ่งที่ตนนับถือ ซึ่งการจัดเก็บภาษีไม่สามารถใช้เพียงมาตรการบังคับทางกฎหมายอย่างเดียวได้แต่ต้องคำนึงถึงมิติด้านจิตใจและความเชื่อของผู้เสียภาษีด้วย

ขณะที่ “การดำเนินนโยบาย” คือตัวแปรคั่นกลางที่ทรงพลัง (The Powerful Mediator) ถือเป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจที่สุดของงานวิจัยชิ้นนี้ เนื่องจากการที่ “ความศรัทธา” ส่งผลต่อ “การดำเนินนโยบาย” $\beta = 0.49, (p = .001)**$ และ “การดำเนินนโยบาย” ส่งผลต่อ “การจัดเก็บภาษี” สูงที่สุด $\beta = 0.60, (p = .001)**$ อธิบายปรากฏการณ์ได้ว่า ความศรัทธาต้องมีระบบรองรับ เนื่องจากแค่ “ความศรัทธา” อย่างเดียว อาจยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการจัดเก็บภาษีที่เป็นระบบได้ (จะเห็นว่าอิทธิพลทางตรงมีค่าน้อยกว่าทางอ้อมผ่านตัวแปรนโยบาย ดังนั้นนโยบายเป็น “สะพาน” เชื่อมกลไกการจัดเก็บภาษี โดยภาครัฐจำเป็นต้องมีนโยบายที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และปฏิบัติได้จริง เพื่อเปลี่ยน “ความศรัทธาของผู้คน” ให้กลายเป็น “การปฏิบัติตามกฎหมาย การจัดเก็บภาษี” ซึ่ง ค่าอิทธิพลที่สูงถึง $\beta = 0.60, (p = .001)**$ ชี้ชัดว่า “ความชัดเจนและการบังคับใช้นโยบาย” เป็นปัจจัยชี้ขาด (Critical Factor) หากรัฐกำหนดนโยบายได้ดี กลุ่มคนที่ศรัทธาก็พร้อมจะเข้าสู่ระบบภาษี แต่ถ้านโยบายคลุมเครือ ต่อให้ศรัทธาแค่ไหน การจัดเก็บภาษีก็จะไม่เกิดขึ้น

และการที่ปัจจัยด้าน “การทำธุรกิจ” และ “การประเมินมูลค่า” มีอิทธิพลต่ำ สะท้อนบริบทเฉพาะของวงการพระเครื่องว่า ความไม่แน่นอนของราคาหรือมูลค่าของพระเครื่องขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ (Subjective Value) ไม่ใช่ราคากลางที่ตายตัวแบบสินค้าทั่วไป ทำให้ตัวแปร “การประเมินมูลค่า” ไม่สามารถทำนายพฤติกรรมการจัดเก็บภาษีได้แม่นยำนัก $\beta = 0.02, (p = .514)$ รวมถึง ผู้มีรายได้ในกลุ่มนี้อาจไม่ได้นิยามตนเองว่าเป็น “นักธุรกิจ” (Businessman) ที่มุ่งเน้นกำไรสูงสุดตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ แต่เป็น “ผู้ศรัทธา/นักสะสม” ทำให้แรงจูงใจในการจัดเก็บภาษีไม่ได้ผันแปรตรงตามขนาดของธุรกิจหรือมูลค่าสินค้าเสมอไป

4. แนวคิดการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีของผู้มีรายได้จากการจำหน่ายพระเครื่อง และวัตถุมงคล จากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่า “การดำเนินนโยบาย (Policy Implementation)” เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด $\beta = 0.60, (p = .001)**$ และ “ความศรัทธา” เป็นรากฐานสำคัญ แนวคิดการดำเนินนโยบายการจัดเก็บภาษีควรดำเนินการในเชิงรุก 3 ดังนี้

4.1 ด้านความชัดเจนของกฎหมายและนิยาม (Policy Clarity & Definition) ด้วยการกำหนดนิยาม “ผู้ค้า” และ “ผู้สะสม” ให้ชัดเจน โดยปัจจุบัน เส้นแบ่งระหว่างการค้าเพื่อสะสม (Faith/Collection) กับการค้ากำไร (Business) ยังไม่ชัดเจน นโยบายควรระบุเกณฑ์ให้ชัด เช่น จำนวนธุรกรรมต่อปี หรือมูลค่าหมุนเวียน หากต่ำกว่าเกณฑ์ถือเป็น “สินทรัพย์ส่วนบุคคล” (ไม่ต้องเสียภาษี) หากเกินเกณฑ์ถือเป็น “ผู้ประกอบการ” (ต้องเข้าระบบ) เพื่อลดความกังวลของผู้ศรัทธาทั่วไป รวมถึงการกำหนดระบบภาษีเหมาจ่าย (Presumptive Tax) สำหรับรายย่อย เนื่องจากผลวิจัยพบว่า “การประเมินมูลค่า” มีผลน้อย และทำได้ยากในทางปฏิบัติเนื่องจากราคาพระไม่แน่นอน รัฐไม่ควรเน้นเก็บภาษีจากส่วนต่างราคา

(Capital Gain) รายขึ้น แต่ควรใช้ “ระบบประเมินเหมาจ่าย” ตามขนาดของแผงพระ หรือตามยอดขายรวมต่อปีแทน เพื่อลดความยุ่งยากในการทำบัญชี

4.2 เนื่องจาก “ความศรัทธา” เป็นปัจจัยต้นน้ำ การบังคับใช้กฎหมายอย่างเดียวย่อมเกิดแรงต้าน นโยบายต้องเปลี่ยนมุมมองการเสียภาษีให้เป็นเรื่องของ “การทำนุบำรุงศาสนา” รัฐต้องระบุดูวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่าภาษีที่จัดเก็บได้จากธุรกรรมพระเครื่องส่วนหนึ่งจะถูกนำไปทำอะไร เช่น สนับสนุนกองทุนศาสนา หรือช่วยเหลือพระสงฆ์อาพาธ อีกทั้งการให้มีใบรับรองผู้เสียภาษีจะเป็นเครื่องการันตีความน่าเชื่อถือและสร้างค่านิยมใหม่ว่า ร้านพระเครื่องที่เสียภาษีถูกต้อง คือร้านที่มี “ธรรมาภิบาล” และ “น่าเชื่อถือ”

4.3 ใช้กลไกที่มีอยู่แล้วในวงการพระเครื่องมาช่วยขับเคลื่อนนโยบาย เช่น การเชิญ “สมาคม/ชมรมพระเครื่อง” เป็นคนกลาง ให้สมาคมฯ ทำหน้าที่เป็นหน่วยช่วยคัดกรอง เนื่องจากคนในวงการจะเกรงใจและให้ความร่วมมือกับสมาคมฯ มากกว่าเจ้าหน้าที่สรรพากร รวมถึงการจัดเก็บภาษีบนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ในปัจจุบันการเช่าบูชาผ่าน Facebook Live หรือกลุ่มประมุขมีสูงมาก นโยบายควรผลักดันให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) สำหรับบัญชีที่มีธุรกรรมถี่ผิดปกติ แต่เน้นการให้ความรู้ก่อนการตรวจสอบจับกุม

อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่ค้นพบว่า “ความศรัทธา” เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกสูงสุดต่อการยอมรับให้มีการ “การดำเนินนโยบาย” ถือเป็นการช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับ “เจตคติและแรงจูงใจในการเสียภาษี” สอดคล้องกับ อาริรัตน์ สิริเสถียร (2564) ที่ทำการศึกษาปัจจัยเชิงจิตวิทยาและสังคมต่อความตั้งใจในการเสียภาษีของประชาชนไทย และพบว่าความเชื่อมั่นในความโปร่งใสและความยุติธรรมของภาครัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการปฏิบัติตามหน้าที่ทางภาษี ในกรณีของวงการพระเครื่อง “ความศรัทธา” อาจทำหน้าที่เป็นตัวแทนของความต้องการ “ความโปร่งใส” ของวงการ การผลักดันให้มีนโยบายภาษีจึงอาจถูกมองว่าเป็นเครื่องมือที่จะช่วยคัดกรองและลดปัญหาการฉ้อโกงหรือการใช้พระเครื่องเป็นเครื่องมือฟอกเงิน

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงการพระเครื่องและวัตถุมงคลส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดทำนโยบายการจัดเก็บภาษีสะท้อนภาพที่ใหญ่กว่าของความพยายามในการจัดการเศรษฐกิจนอกระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ (2565) ที่ศึกษาความท้าทายในการนำผู้ประกอบการรายย่อยและผู้ค้าออนไลน์เข้าสู่ระบบภาษี โดยชี้ว่าอุปสรรคสำคัญคือความซับซ้อนของกฎระเบียบและการขาดแรงจูงใจเชิงบวก กรณีของตลาดพระเครื่องซึ่งมีมูลค่ามหาศาลแต่ยังขาดการกำกับดูแลด้านภาษีอย่างเป็นทางการ จึงเป็นอีกหนึ่งกรณีศึกษาที่ตอกย้ำข้อสรุป ซึ่งการออกแบบนโยบายต้องอาศัยความละเอียดอ่อนมากกว่าแค่การบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว

ขณะที่ ความยั่งยืนของปัจจัย “การประเมินมูลค่า” ที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดแต่กลับไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการผลักดันนโยบายสามารถนำไปอภิปรายร่วมกับงานวิจัยของ พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย (2566) ซึ่งวิเคราะห์ปัญหาในการประเมินราคาทรัพย์สินเพื่อการจัดเก็บภาษีที่ดิน

และสิ่งปลูกสร้าง โดยชี้ว่าการขาดฐานข้อมูลกลางและมาตรฐานการประเมินที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันคืออุปสรรคสำคัญที่สร้างความเหลื่อมล้ำในการเสียภาษี กรณีของพระเครื่องมีความซับซ้อนยิ่งกว่าเนื่องจากมูลค่าไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางกายภาพที่วัดได้ง่าย แต่ขึ้นอยู่กับเรื่องราว ประวัติศาสตร์ ความหายาก และความพึงพอใจส่วนบุคคล การที่ปัจจัยนี้ไม่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายอาจสะท้อนถึงการยอมรับโดยนัยของผู้คนในวงการว่า “การสร้างมาตรฐานการประเมินมูลค่าที่เป็นหนึ่งเดียวแทบเป็นไปไม่ได้” ดังนั้นการออกแบบนโยบายที่มุ่งเน้นการหักค่าใช้จ่ายแบบเหมาตามที่เคยมีผู้เสนอ (ชาคริต ไวปริชี และ จิรศักดิ์ รอดจันทร์, 2559) จึงอาจเป็นทางออกที่เป็นจริงได้มากกว่า

กรณีที่มีการกล่าวถึงการใช้พระเครื่องเป็นช่องทางฟอกเงินและปกปิดทรัพย์สิน เป็นประเด็นที่เชื่อมโยงโดยตรงกับองค์ความรู้ด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับพงศธร วราสรัย และคณะ (2563) ที่สำรวจช่องโหว่ทางกฎหมายในการใช้สินทรัพย์มูลค่าสูง เพื่อการฟอกเงินในประเทศไทย งานวิจัยดังกล่าวได้เสนอให้มีการกำกับดูแลกลุ่มผู้ค้าของมีค่า เช่น ทองคำ อัญมณี หรือของเก่า ให้เข้มงวดมากขึ้นในฐานะผู้มีหน้าที่รายงานธุรกรรมที่น่าสงสัย ผลการวิจัยเรื่องนโยบายภาษีพระเครื่องจึงไม่เพียงแต่มีความสำคัญในมิติการคลังเท่านั้น แต่ยังเป็นการเสนอแนวทางที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใสและปิดช่องว่างของการกระทำผิดกฎหมายได้อีกทางหนึ่ง การมีฐานข้อมูลกลางจะช่วยให้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบเส้นทางการเงินที่ผิดปกติได้ง่ายขึ้น

ในท้ายที่สุด “การจัดเก็บภาษี” ขึ้นอยู่กับ “การดำเนินนโยบาย” ที่มีประสิทธิภาพและการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งการจะผลักดันนโยบายภาษีพระเครื่องให้สำเร็จจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการรับฟังความเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงการอย่างจริงจัง ทั้งจากกลุ่มเซียนพระ ผู้ประกอบการ และสมาคมต่าง ๆ เพื่อร่วมกันหาแนวทางที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับ ลดแรงต้าน และสร้างความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและประเด็นปัญหาที่กล่าวถึงในบทความ สามารถนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้เกิดการจัดเก็บภาษีพระเครื่องและวัตถุมงคลอย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพได้ดังนี้

1. ภาครัฐ โดยเฉพาะกรมสรรพากร ควรจัดทำนโยบายและออกกฎหมายที่ระบุถึงการจัดเก็บภาษีจากรายได้ในการจำหน่ายพระเครื่องและวัตถุมงคลให้เป็นรูปธรรม ดังที่มิจานวิจัยเคยเสนอให้ เพิ่มธุรกิจนี้เป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(8) และกำหนดอัตราการหักค่าใช้จ่ายแบบเหมา เพื่อให้ผู้มีรายได้สามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องและลดความสับสน

2. สร้างมาตรฐานกลางในการประเมินมูลค่า เนื่องจาก “การประเมินมูลค่า” เป็นปัจจัยที่ผู้เกี่ยวข้องให้ความสำคัญสูงสุด และยังเป็นช่องโหว่ในการสำแดงทรัพย์สินและการฟอกเงิน ภาครัฐจึงควรส่งเสริมให้มีองค์กรหรือคณะบุคคลกลางที่ได้รับการยอมรับ เพื่อทำหน้าที่ประเมินมูลค่าพระเครื่องสำหรับธุรกรรม

ที่มีมูลค่าสูง การมีมาตรฐานกลางจะช่วยสร้างความเป็นธรรมในการเสียภาษีและเพิ่มความโปร่งใสให้กับวงการ

3. สร้างการมีส่วนร่วมและสื่อสารโดยเน้นมิติ “ความศรัทธา” เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการยอมรับนโยบาย ดังนั้น การสื่อสารนโยบายไม่ควรมุ่งเน้นแค่การจัดเก็บภาษี แต่ควรชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ในมิติอื่น ๆ เช่น การยกระดับวงการพระเครื่องให้โปร่งใส, ลดปัญหาการฉ้อโกง และป้องกันไม่ให้วัตถุมงคลถูกใช้เป็นเครื่องมือในการทุจริตหรือฟอกเงิน ซึ่งจะช่วยรักษาคุณค่าและความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่องไว้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมสรรพากร. (2566). *คู่มือการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา*. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2568, เข้าถึงได้จาก

<https://www.rd.go.th>

ชลิดา พันธุ์กระวี. (2565). *หลักนิติธรรมกับพันธะทางศีลธรรมในการเสียภาษีของประชาชน*. วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ชาคริต ไวปริชี และจิรศักดิ์ รอดจันทร์. (2559). ปัญหาการจัดเก็บภาษีการทำธุรกรรมพระเครื่องและวัตถุมงคล: ศึกษากรณี การแจ้งเงินได้พึงประเมินและการหักค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดรายได้ *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*, 27, 305-316.

ชายะ มัณฑนาจารย์. (2562). พระเครื่อง: พระธรรม. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 4(2), 51-60.

เดอะ สแตนดาร์ด เวลท์. (2564). *พระเครื่อง กับมูลค่าพลังศรัทธาที่น่าตะลึง*. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2568, เข้าถึงได้จาก https://thestandard.co/thai-buddhist-amulets-of-high-value/?utm_source=chatgpt.com

ไทยนิวส์ออนไลน์. (2567). พ.ต.ท. อดีตตำรวจเก่าแจ้งความกองปราบ โคนเขียนพระชื่อดัง หลอกลงทุนพระเครื่องสมเด็จวัดระฆัง สูญเงินนับ 10 ล้านบาท. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2568, เข้าถึงได้จาก <https://www.tnews.co.th/social/social-news/611798>

ไทยรัฐออนไลน์. (2566). *จับเขียนพระดัง ปลอมเพชวัดบวรฯ หลอกขายสมเด็จเก๊* ชื่อมาจากย่านท่าพระจันทร์. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2568, เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/crime/2706138>

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ซี.

พงศธร วราศรัย, นิติภูมิ นวรัตน์ และศักดิ์ ศรีนัย. (2563). ช่องว่างทางกฎหมายในการใช้สินทรัพย์มูลค่าสูงเพื่อการฟอกเงินและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 13(2), 88-105.

พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ. (2561). *พุทธรัฐศาสตร์: การบูรณาการเพื่อการบรรลุความสมบูรณ์แห่งรัฐ*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุวรรณ สุขเมธปญโญ. (2566). การศึกษาความนิยมของพระเครื่องในปัจจุบัน. *วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*, 1(2), 40-48.

พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย. (2566). ปัญหาและอุปสรรคในการประเมินราคาทรัพย์สินเพื่อการจัดเก็บภาษีที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างในประเทศไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์การคลัง*, 5(1), 45-62.

โพสต์ทูเดย์. (2562). *เขียนพระขึ้นถักการเมืองยื่นบัญชีทรัพย์สินเป็นพระเครื่องตีราคากันเองหัวนเป็นช่องทางฟอกเงิน*. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2568, เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/politics/601319>

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, วิโรจน์ ณ ระนอง และ ศุภณัฏฐ์ ศศิวิวัฒน์. (2565). ความท้าทายและยุทธศาสตร์การนำเศรษฐกิจนอกระบบเข้าสู่ฐานภาษีของประเทศไทย. *วารสารสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย*, 28(3), 1-24.

สิรินทรทิพย์ ชีรามัน. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนไปปฏิบัติ: ศึกษาเปรียบเทียบ 4 จังหวัด. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*, 8(1), 112-130.

สำนักข่าวอิสรา. (2562). *เปิด 3 กรณีศึกษา ‘พระเครื่อง’ ฟอกเงินคดีรวยผิดปกติ – คัดสินบน*. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2568, เข้าถึงได้จาก <https://www.isranews.org/content-page/item/80793-report01-80793.html>

อภิรักษ์ จันตะนี. (2559). เศรษฐกิจพระเครื่องเมืองไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 10(1), 95-105.

อารีรัตน์ สิริเสถียร. (2564). เจตคติ ความเชื่อมั่น และบรรทัดฐานทางสังคม: ปัจจัยเชิงจิตวิทยาที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา. *วารสารจิตวิทยาสังคม*, 15(2), 201-218.

ภาษาอังกฤษ

Ajanapanya, N. (2024). Faith, fortune, and fate: Thailand's booming 'Mutelu' economy. Retrieved March 12, 2025, from <https://www.nationthailand.com/news/policy/40041073>

Burke, A. S. (2019). *The Stages of Policy Development*. Retrieved March 12, 2025, from <https://openoregon.pressbooks.pub/ccj230/chapter/3-3-the-stages-of-policy-development/>

Eduardo, C. J. (2009). *"Amulets and Talismans"*. Encyclopedia of Islam. Encyclopedia of World Religions: Facts on File Library of Religion and Mythology. Infobase Publishing. pp. 40.

Julsawad, T. (2025). The Mutelu Wave: How Gen Z is Reshaping Thailand's Spiritual Marketplace. Retrieved March 12, 2025, from <https://www.thailandnow.in.th/arts-culture/the-mutelu-wave-how-gen-z-is-reshaping-thailands-spiritual-marketplace/>

- Junpitakchai, J. (2023). Substance of amulets and cultural duty. *PEOPLE International Journal of Social Sciences*, 9(3), 36-52.
- Mayusoh, C., Suwannatat, P., Inkuer, A., & Supawadee Juysukha. (2025). Developing Jewelry Design from the Arts of Phetchaburi Craftsman: A Contemporary Accessory Exploration. *Herança*, 8(1), 156-163.
- Littlewood, S. (2016). *The Book of Thai Lanna Sorcery*. Buddha Magic Multimedia & Publications, TH.
- Sanpinit, P., & Tansrisook, S. (2020). Beliefs and businesses: existence and value of current religious magazines. *Humanities, Arts and Social Sciences Studies*, 20(3), 676-697.
- Srichampa, S. (2014). Thai Amulets: Symbol of the Practice of Multi-faiths and Cultures. In *book: Contemporary Socio-Cultural and Political Perspectives in Thailand*. pp.49-64.
- Tantayotai, N. (2022). *Millennial consumers' behavior on purchasing amulet jewelry*. Theses and Dissertations (Chula ETD), Chulalongkorn University.

ทุนทางสังคม: แนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์

Social Capital: The Development Guidelines and Elderly Self-Reliance of Tai-Yoh ethnic Group, Kalasin Province.

พรพิทักษ์ เหมบาสัตย์ (Ponpitak Hembasat)¹

อ้อต โนนกระยอม (Aot Nongrayom)²

โสภณ มุลหา (Sopon Mulha)³

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Assistant Professor of Program in Innovation for Local Development, Faculty of Bachelor of Arts Kalasin
University

อาจารย์ประจำสาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Lecturer of Bachelor of Innovation for Local Development Faculty of Bachelor of Arts
Kalasin University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Assistant Professor of Program in Laws Faculty of Bachelor of Arts Kalasin University

E-mail: hembasat_5605@hotmail.com¹, chokphochai@hotmail.com², Sopon2727@hotmail.com³

Received: 6 June 2025

Revised: 22 December 2025

Accepted: 22 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 3) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ประเด็นการสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ทูทางสังคมของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทย้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า (1) ทูมนุษย์: ผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทย้อส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง (2) ทูสถาบัน: ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมตามบริบทชุมชนเพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ตนมีคุณค่าและมีความสุข (3) ทูภูมิปัญญาและวัฒนธรรม: มีภาษาและวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน (4) ทูทรัพยากรธรรมชาติ: มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนที่อุดมสมบูรณ์

2. รูปแบบการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทย้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้ความสำคัญกับกิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน ความเชื่อ ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่สร้างมูลค่าทางจิตใจให้กับผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าของภูมิปัญญาดั้งเดิมยังคงอยู่

3. แนวทางการพัฒนาและการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทย้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า 1) การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดยควรมีสวนร่วมที่เป็นสถานที่หลักในการเผยแพร่อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย้อในชุมชน 2) การส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ร่วมทำกิจกรรมที่เป็นเหมือนเทศกาลชาติพันธุ์ไทย้อกาฬสินธุ์ และ 3) ส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเป็นช่องทางสร้างรายได้ในชุมชนทั้งในรูปแบบออนไลน์และรูปแบบต่าง ๆ

คำสำคัญ: ทูทางสังคม , การพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ, กลุ่มชาติพันธุ์ไทย้อ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the social capital of the elderly of the Tai-Yoh ethnic group. 2) To study the Self-reliance patterns of the elderly, ethnic groups in Kalasin Province 3) To find ways to develop and self-sufficiency of the elderly. The key data contributors were the elderly who were the Tai-Yoh ethnic group, Kalasin Province and a total of 25 people involved. Semi-structured interviews on group discussion issues using content analysis and Presented in descriptive lectures.

The results showed that:

1. Social capital of the elderly of Tai-Yoh ethnic group, Kalasin Province, found that (1) human capital: Most of the elderly in the Taiyo ethnic group live a simple and self-sufficient life, (2) institutional capital: the elderly value participating in social activities according to the community context because they believe that it is what makes them valuable and happy, (3) wisdom and cultural capital: have a language and culture with a clear identity, and (4) natural resource capital: have abundant natural resources in the community

2. The self-reliance model of the elderly of the Tai-Yoh ethnic group, Kalasin Province focuses on activities, the culture, traditions, community ways, and beliefs of ethnic groups were what create

psychological value for the elderly, and what makes the elderly feel that the value of traditional wisdom remains.

3. Guidelines for the development and self-reliance of the elderly of Tai-Yoh ethnic group, Kalasin province found that: 1) Maintaining cultural identity by having a center that is the main place to disseminate the identity of the Tai-Yoh ethnic group in the community. 2) Promoting community learning so that the elderly can participate in activities like the Tai-Yoh Kalasin Ethnic Festival and 3) promoting the creation of the intellectual identity of ethnic groups as a channel to generate income in the community both online and in various forms.

Keywords: Social Capital, Elderly Self-Reliance, Tai-Yoh Ethnic Group

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรืองที่ผ่านมาของมนุษย์และสามารถบ่งบอกถึงความคิด ความเชื่อ และสภาพการดำรงชีวิตของชนชาตินั้น ๆ ได้แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมในอดีตกำลังจะหายไปด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไปโดยเฉพาะวัฒนธรรมขนาดเล็กที่กระจายตามพื้นที่ต่าง ๆ ถูกมองข้ามความสำคัญในเรื่องค่านิยมที่เป็นวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชาติพันธุ์ของตนเอง ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่ประเทศไทยจำนวนมาก และแต่ละกลุ่มก็มีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ และวัฒนธรรม แต่ประชาชนของแต่ละกลุ่มก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก็มีลักษณะเด่นที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของตน ขณะเดียวกันในแต่ละวัฒนธรรมจะมีทุนทางสังคมได้มีการนำไปเชื่อมโยงกับการจัดการความรู้เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ในการที่จะพัฒนาชุมชนองค์กรและประเทศโดยในบริบทไทยพบว่า ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างคนกับธรรมชาติ คนกับคนในชุมชนและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติผ่านกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอด ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541) เป็นหลักประกันในการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน

จังหวัดกาฬสินธุ์ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ที่ภูเขาและที่เป็นพื้นที่ราบหุบเขา โดยพื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบลุ่มมีลักษณะเป็นลูกคลื่น และมีพื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งน้ำ มีแม่น้ำสำคัญคือแม่น้ำลำปาว วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก และจังหวัดกาฬสินธุ์มีความโดดเด่นในความหลากหลายของชาติพันธุ์ ที่ประกอบไปด้วย ชาวไท อีสาน ชาวลาวผู้ไท ไส้จ้อ เป็นต้น (อรุณรัตน์ จันทะลือ, 2549) ในแต่ละชาติพันธุ์ที่อยู่ในจังหวัดกาฬสินธุ์มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของตนเอง ดังเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ ‘ชาวญ้อ’ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งของชนชาติไท ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในแถบภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงในพื้นที่ประเทศไทย และ สปป. ลาวในปัจจุบัน

ชาวญ้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษา ธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีวิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ร่วมกันมาอย่างยาวนาน (อิทธิราชย์ นันขันตี, 2561)

การศึกษาเกี่ยวกับ “กลุ่มชาติพันธุ์” นับเป็นประเด็นสำคัญหนึ่งที่ได้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการ หลากหลายสาขา โดยส่วนใหญ่จะศึกษา ในเรื่องภาษาและวัฒนธรรม ประเทศไทยซึ่งถือเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ภาษา และวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีประวัติศาสตร์ความเป็นมา อันยาวนาน อีกทั้งยังมีพื้นที่กว้างขวางและมีอาณาเขตติดต่อกับหลายประเทศผู้ที่อาศัยอยู่ในดินแดน แห่งนี้มีทั้งที่เป็นชนพื้นถิ่นที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม และที่อพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในภายหลังแล้วสืบทอดเชื้อสายมาจนถึงปัจจุบัน อาจเรียกกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่มี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน มีความเชื่อ ค่านิยม ที่เหมือนกัน (สำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564, หน้า 7) ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม้กลุ่มชาติพันธุ์ ไทยญ้อในจังหวัดกาฬสินธุ์จะมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง แต่ในปัจจุบันกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤต ช้อนวิกฤต คือ การกลืนกลายทางวัฒนธรรมที่อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์และค่านิยมสมัยใหม่ ทำให้ วัฒนธรรมขนาดเล็กถูกมองข้าม คนรุ่นใหม่เริ่มละทิ้งอัตลักษณ์พื้นถิ่น ส่งผลให้ทุนทางสังคม ที่เคยเป็น เกราะคุ้มกันชุมชนเริ่มอ่อนแอและเรื่องช่องว่างในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ผู้สูงอายุซึ่งเป็น คลังภูมิปัญญา ของชาติพันธุ์ไทยญ้อ กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ทำให้บทบาทลดน้อยลง หากไม่มี การศึกษาเพื่อดึงศักยภาพเหล่านี้ออกมา จะทำให้ภูมิปัญญาเฉพาะถิ่นอาจหายไปพร้อมกับตัวบุคคลส่งผลให้ เกิดความไม่พร้อมในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ผันผวน หากผู้สูงอายุ ขาดรูปแบบการพึ่งพาตนเองที่ชัดเจน และไม่ได้ใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่มาสร้างความเข้มแข็ง จะนำไปสู่ภาวะ พึ่งพิงและสูญเสียความภาคภูมิใจในตนเอง

ดังนั้นเพื่อให้ผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการพัฒนาตนเองได้ จึงจำเป็นต้อง สร้างภูมิคุ้มกันที่จะทำอย่างไรให้ทุนทางสังคมของชาวไทยญ้อที่มีอยู่เดิม ไม่เป็นเพียงแค่เรื่องเล่าในอดีต แต่สามารถกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้ และสร้างสุขที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชน ในโลกยุคปัจจุบันที่ไม่ให้เกิดการสูญเสียอัตลักษณ์ ตลอดจนชุมชนขาดภูมิคุ้มกัน และนำมาซึ่งการ ขาดโอกาสในการสร้างมูลค่า จึงเป็นที่มาที่ต้องทำการศึกษาถึงทุนทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ ไทยญ้อและการศึกษาถึงรูปแบบการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ เพื่อสร้างให้เกิดความตระหนักและนำไปสู่การ หาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทยญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อเตรียม ความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของระบบโลกทั้งทางด้าน เศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อมนำไปสู่ ความผาสุกของคนในชุมชนชาติพันธุ์ไทยญ้อเพราะทุนทางสังคม เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทาง สายใย ผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามส่งผลให้ท้องถิ่นอยู่เย็นเป็นสุขเพราะสมาชิกต่างมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกื้อกูลต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เอื้อประโยชน์ต่อกันได้ในสังคมอย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษารูปแบบการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องทุนทางสังคมแนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีที่ข้องกับ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช: สาขาวิชาวิทยาการจัดการ, 2554 หน่วยที่ 8 - 15, หน้า 37-40) และ (ชลดา บุญอยู่, 2556, หน้า 8-9) ได้รวบรวมความหมายของทุนทางสังคมมาพอสังเขป ดังนี้ Putnum (1993, อ้างถึงใน สุวรรณิ และคณะ, 2551, หน้า 2-3) กล่าวว่า ทุนทางสังคมเป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norms) และเครือข่าย (Networks) ซึ่งสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคม โดยการส่งเสริม เกื้อหนุนการร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังชี้ให้เห็นถึงกระบวนการเกิดของทุนทางสังคมนั้น เริ่มจากประชาชนในสังคมมีระบบคิดและค่านิยมที่ตรงกัน ดังนั้นทุนทางสังคมในรูปแบบเครือข่ายส่งผลให้ เพิ่มศักยภาพในการทำงาน

จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นได้ว่าการศึกษาเรื่องทุนทางสังคมและแนวทางการพัฒนา และการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

งานวิจัยของ ชวดี โกศล (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ในการรวมตัวของประชาชนในท้องถิ่น ทำให้เกิดพลังของกิจกรรมทางด้านการเมืองในการต่อรอง ใช้พลังของการรวมตัวของชาติพันธุ์ ขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐร่วมกับคนในท้องถิ่นในเชิงสร้างสรรค์ ในทางเศรษฐกิจ ได้ต่อยอดที่มาจากทุนทางสังคม ได้กำหนดขอบเขต นำพื้นที่ทางวัฒนธรรมมารวมกลุ่ม โดยมีเป้าหมาย นำวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางพัฒนาเป็นพื้นฐานต่อยอด ในเรื่องของสังคม คือการสร้างความเข้มแข็ง ความอบอุ่นสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยใช้วัฒนธรรมหล่อหลอม เป็นการสร้างรายได้และสามารถยึดเป็นอาชีพหลักและเสริม

ขณะทำงานวิจัยของ นวรัตน์ ปัญจนทรัพย์ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาตนเองในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาตนเองในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่าโดยภาพ

รวมอยู่ในระดับมากที่สุด 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านสังคม ด้านสุขภาพ อนามัย ด้านรายได้ และด้านความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาตนเองในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ เป็นการรับรู้การประเมินตนเองและแสดงออกในการยอมรับหรือไม่ยอมรับตนเอง อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อ ความสามารถ และความสำเร็จของแต่ละบุคคล (Coopersmith, 1981) ทั้งนี้หากผู้สูงอายุมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงจะสามารถจัดการกับปัญหาที่เข้ามาในชีวิตและสามารถยอมรับตนเองได้ ส่งผลให้เกิดความสุขในการใช้ชีวิต แต่หากมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำจะทำให้รู้สึกขาดความมั่นใจหรือวิตกกังวลเกี่ยวกับภาวะสุขภาพจนส่งผลให้เกิดภาวะซึมเศร้าตามมาได้ (Chen, Zheng, Xia, Wang, Liao, & Zheng, 2018) ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลงจึงเป็นปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับสุขภาพจิตในผู้สูงอายุทำให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงกับการดำเนินชีวิต สาเหตุเกิดจากความเสื่อมของการทำงานของร่างกาย ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้จึงต้องเข้าสู่ภาวะพึ่งพาผู้อื่น

งานวิจัยของฉัตรเกษม ดาศรี และคณะ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง วิถีวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ บ้านอรัญ อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า ด้านภาษา ชาวญ้อมีภาษาที่ใช้ในการสื่อสารคือ ภาษาญ้อ การพูดภาษาญ้อจะมีลักษณะคล้ายกับภาษาลาวทั่วไป แต่จะมีน้ำเสียงแหลมแต่อ่อนหวาน ด้านความเชื่อ ชาวญ้อบ้านอรัญมีความเชื่อการนับถือผี และการบนบานศาลกล่าว แนวทางการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ บ้านอรัญ พบว่าควรมีแนวทางส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

บุญกร วัฒนบุตร (2567) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาตนเองสำหรับการสร้างอาชีพของผู้สูงอายุในชุมชนวัดยม จังหวัดพระนครศรีอยุธยาผลการศึกษาพบว่าความต้องการในการพัฒนาตนเองสำหรับการสร้างอาชีพในตำบลของผู้สูงอายุเป็นการพัฒนาอาชีพในชุมชนมาจากการกำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลที่กระจายมายังท้องถิ่นจัดให้ ไม่ได้เกิดมาจากการต้องการของชุมชน ในขณะที่ผู้สูงอายุมีความต้องการทางสังคมเป็นการจัดทำโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อเป็นเหตุนำเอาผู้สูงอายุออกมานอกบ้าน รวมไปถึงการสร้างกิจกรรมนันทนาการเพื่อการรวมกลุ่มสร้างสรรค์ อาทิเช่น การพัฒนาอาชีพ การเรียนรู้การทำของใช้ในบ้านเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน การทำกิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจลดต้นทุน การออกกำลังกาย

ฉะนั้นแล้วจากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยสามารถสรุปได้ว่า ทิศทางสังคมแนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญของวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่เปรียบเสมือนแกนหลักในการขับเคลื่อนชุมชนของกลุ่ม ที่นำทุนทางสังคมที่มีนำมาพัฒนาต่อยอดให้ชุมชนเห็นคุณค่า ในการคงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนในรูปการสร้างวัฒนธรรมให้เป็นรากฐานทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และนำมาซึ่งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขยั่งยืนต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้คือผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 3 แห่ง แห่งละ 5 คนคือ 1. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อ บ้านแซงบาดาล ตำบลแซงบาดาล อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดกาฬสินธุ์ 2. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อ บ้านโคกสี ตำบลคลองขาม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ 3. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อ โขกก่อ ตำบลโนนศิลา อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ให้ข้อมูลระดับประชาชน (ชุมชน) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลระดับประชาชน ที่สามารถให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ชาวบ้านในชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน ชุมชนละ 2 คนรวมเป็น 6 คน และผู้ให้ข้อมูลระดับหน่วยงาน (ภาครัฐและเอกชน) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลในระดับหน่วยงานซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนส่งเสริมอัตลักษณ์ชาติพันธุ์จังหวัดกาฬสินธุ์และการสร้างโอกาสของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เช่น วัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ การท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ พาณิชย์จังหวัดกาฬสินธุ์ หน่วยงานภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรม ผู้ประกอบการของที่ระลึก ผู้ประกอบการร้านอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น รวมจำนวน 4 คน จึงนำมาซึ่งการกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้นจำนวน 25 คน ประกอบด้วย

1. ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่เป็นผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) จำนวน 3 แห่ง แห่งละ 3 คน รวมจำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อ บ้านแซงบาดาล ตำบลแซงบาดาล อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดกาฬสินธุ์ 2. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อ บ้านโคกสี ตำบลคลองขาม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ 3. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อ โขกก่อ ตำบลโนนศิลา อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

2. ผู้ให้ข้อมูลระดับประชาชน (ชุมชน) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลระดับประชาชน ที่สามารถให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ชาวบ้านในชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 3 แห่ง แห่งละ 2 คน รวมเป็นจำนวน 6 คน

3. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เช่น เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรม ผู้ประกอบการของที่ระลึก ผู้ประกอบการร้านอาหารและเครื่องดื่ม ในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 แห่ง แห่งละ 1 คน รวมเป็น 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (interview) มีเนื้อหาเกี่ยวกับทุนทางสังคมที่มี รูปแบบการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ ของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 2) ประเด็นสนทนากลุ่ม มีเนื้อหาเกี่ยวกับความต้องการ แนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดประเด็นข้อคำถามการสัมภาษณ์
2. กำหนดโจทย์หรือคำถามการวิจัย (Research Question) เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
3. ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์และเพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องสมบูรณ์ทั้งคำถามสำหรับการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)
4. ตรวจสอบข้อมูล โดยใช้วิธีแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ข้อมูลวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสมบูรณ์เพียงพอ
5. ปรับแก้เครื่องมือและนำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เอกสารการประชุม รายงานวิเคราะห์ บทความ วิทยานิพนธ์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ได้แก่ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้สัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลแล้ว นำมาจัดระบบข้อมูลแยกประเภทข้อมูลตามวัตถุประสงค์ และนำข้อมูลที่ได้นำเตรียมและจัดระบบข้อมูลการจัดหมวดหมู่ มารวมกลุ่มกันเป็น “ประเด็นย่อย” ภาษาและการแต่งกาย จะถูกจัดอยู่ในกลุ่ม ทุนทางวัฒนธรรมการสร้างประเด็นหลัก ยกระดับประเด็นย่อยขึ้นเป็น “ประเด็นหลัก” ตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อจากนั้นจึงประมวลข้อมูลทุกประเภทเข้าด้วยกันเป็นหมวดหมู่ และตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีแบบสามเส้า เพื่อความเที่ยงตรงของข้อมูล โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลต่างกลุ่มกัน จากนั้นสรุปผลการวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณาประกอบการอ้างอิงคำพูดของผู้ให้ข้อมูล (Direct Quotation) โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีเป็นกรอบในการอธิบาย

สรุปผลการวิจัย

1. ทูทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อมีทูทางสังคมที่เป็นความคิด ความเชื่อ และมีวัฒนธรรมประเพณีพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทญ้อ แบ่งได้เป็น 4 ทู ประกอบด้วย

1.1 ทูมนุษย: จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง มีความเป็นชนเผ่าดั้งเดิม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อาศัยซึ่งกันและกัน ให้ความสำคัญกับผู้อาวุโส ตามลำดับ และมีการอนุรักษ์สืบสานการจัดกิจกรรมการดำรงอยู่ และได้รับการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อจากชนพันธุ์ไทญ้อที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น

1.2 ทูสถาบัน: จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมตามบริบทชุมชนเพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ตนมีคุณค่าและมีความสุข โดยทูสถาบันที่สำคัญในชุมชนที่หล่อหลอมคนในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

1.3 ทูภูมิปัญญาและวัฒนธรรม: จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อมีทูทางสังคมทางด้านวัฒนธรรมที่เด่นชัดเกี่ยวกับวงจรชีวิต ที่ประกอบด้วย ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ประเพณีการแต่งงานและประเพณีเกี่ยวกับการตาย ภาษาและวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน การศึกษาอีกอย่างหนึ่งก็คือภาษาไทญ้อ มีการพูดคุยกาญ้อเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ

1.4 ทูทรัพยากรธรรมชาติ: จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อมีแหล่งทูทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ประกอบด้วย ดิน และภูเขา ป่า ซึ่งชุมชนมีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้บนฐานการพึ่งพาอาศัยกัน ชุมชนจะหาอยู่หากินตามภูเขาที่อยู่ใกล้บ้านและอยู่ใกล้ที่ทำกรเกษตรของตนเองนอกจากนั้นบริเวณแหล่งน้ำก็จะใช้เพื่อการเกษตร ปลูกผัก

2. รูปแบบการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อมีรูปแบบการพึ่งพาตนเองด้วยการให้ความสำคัญกับกิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน ความเชื่อ ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีวัฒนธรรม ความเชื่อ ภาษา ศิลปะการแต่งกาย และประเพณีแบบดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

3. แนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ จากผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อมีรูปแบบแนวทางในการพัฒนาและการพึ่งตนเอง 3 แนวทางประกอบด้วย

3.1 การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดยควรมีสุนัยร่วมที่เป็นสถานที่หลักในการเผยแพร่ อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรมตั้งแต่ เกิด จนตาย ซึ่งนับว่ามีแนวทางในการปฏิบัติที่มีความเฉพาะ ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ ซึ่งหากมีสถานที่เป็นศูนย์รวมความเป็นวัฒนธรรมไทญ้อ

ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นรวมทุนทางสังคมทุกอย่างของชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ อาทิ ทุนมนุษย์ ทุนสถาบัน ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในอดีตและปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง หรือมีการดำรงอยู่ ซึ่งจะเป็นศูนย์รวมความเป็นหนึ่งของชุมชนและหล่อหลอมวัฒนธรรมที่งดงามของชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์

3.2 การส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ร่วมทำกิจกรรมที่เป็นเหมือนเทศกาลชาติพันธุ์ไทญ้อกาฬสินธุ์ จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อกาฬสินธุ์มีความเป็นคงไว้ของวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์แต่ยังขาดการเผยแพร่การสื่อสารให้กับสังคมได้รับทราบ อาทิ วัฒนธรรมในด้าน ภาษา ที่มีสำเนียง วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีความยึดติดกับความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรมด้านการแต่งกายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่สวงามมีกลิ่นอายของไทญ้อ วัฒนธรรมด้านอาหารที่มีความแตกต่างของกลุ่มเฉพาะชาติพันธุ์ซึ่งหากมีการส่งเสริมและสืบทอดในเรื่องอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่เป็นเหมือนเทศกาลชาติพันธุ์ไทญ้อกาฬสินธุ์ เป็นตลาดไทญ้อ จะเป็นการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้รับรู้และเข้าถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ และยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนนำมาซึ่งการสร้างรายได้ในชุมชนตามมา

3.3 ส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเป็นช่องทางสร้างรายได้ในชุมชนทั้งในรูปแบบออนไลน์และรูปแบบต่าง ๆ จากผลการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อเป็นสิ่งที่มีความค่าที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษแต่ยังขาดการสานต่อและการส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าให้เหมาะสมกับยุคสังคมปัจจุบัน โดยควรการส่งเสริมและสืบทอดในเรื่องอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนการสร้างรายได้ให้กับชุมชนในช่องทางต่าง ๆ โดยควรการมีเพจในการประชาสัมพันธ์การส่งสินค้าในชุมชนการสั่งซื้อสินค้าผ่านเพจ ซึ่งเป็นช่องทางในการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนรวมถึงการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนให้สื่อถึงวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ที่เป็นการต่อยอดพัฒนาจากผลิตภัณฑ์ดั้งเดิม ไปสู่ผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัย โดดเด่น สวงาม ผสมผสานความเป็นอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ของชุมชนกับความเทคโนโลยีที่ทันสมัยก่อให้เกิดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาทุนทางสังคม: แนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ศึกษาอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ทุนทางสังคมของผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อมีทุนทางสังคมที่เป็นความคิด ความเชื่อ และมีวัฒนธรรมประเพณีพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทญ้อ แบ่งได้เป็น 4 ทุน ประกอบด้วย

1.1 ทูมนุชย์: คือ ศักยภาพ องค์ความรู้ ความสามารถที่มีในชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุก่อร่างสร้างชาติพันธุ์ไทญ้อส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและพอเพียง ความเป็นชนเผ่าดั้งเดิม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อาศัยซึ่งกันและกัน จากการประชุมกลุ่มย่อยจะเห็นได้จากคำพูดของกลุ่มผู้สูงอายุที่กล่าวตรงกันว่า “คนไทญ้อเป็นคนขยันส่วนมากจะทำการเกษตรอยู่กันแบบพอเพียงแบบพื้นเมือง ยังไม่มีความทันสมัยตามยุคสังคมปัจจุบันมากมาย คือ กลุ่มผู้สูงอายุก็ยังเกาะกลุ่มกันไปมาเหมือนเดิม เช่น เวลากลุ่มมีกิจกรรมอะไรก็จะไปด้วยกัน ขอติดรถเขาเข้าไปในเมือง นั่งหลังกระบะเข้าไปยังเน้นความเป็นชนเผ่า การแต่งกาย ของกิน ของใช้ ในชีวิตประจำวันอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามตามสมัยแต่ก็ยังยึดติดกับขนบธรรมเนียมประเพณีเดิม” โดยนับเป็นสังคมที่ความสัมพันธ์เป็นแบบอยู่ด้วยกันแบบช่วยเหลือพึ่งพาอาศัย อยู่แบบพื้นเมือง มีความสามัคคีช่วยเหลือกันในชุมชน แบ่งปันกันกิน ให้ความสำคัญเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ โสภณ มุลหา (2565, หน้า 117) ที่กล่าวว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ ความเป็นอยู่เรียบง่าย ส่วนในทางด้านวัฒนธรรมนั้น ยึดถือปฏิบัติตามฮีต 12 คอง 14 ในวิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงในด้านอาหาร ภาษา การแต่งกาย วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต บทบาทเพศ และการสร้างบ้าน ได้รับการถ่ายทอด ความคิด ความเชื่อจากชนพันธุ์ไทญ้อที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และสามารถแยกองค์ความรู้เรื่องเป็นด้าน เช่น เรื่องความเชื่อประเพณีและพิธีกรรม ที่เป็นตัวกำหนดแบบแผนการดำรงชีวิตหรือแนวทางการปฏิบัติเพื่อความสุขของคนในชุมชน เรียกว่าการประพฤติปฏิบัติตามฮีตตามคอง จากการประชุมกลุ่มย่อยจะเห็นได้จากคำพูดของกลุ่มผู้สูงอายุที่กล่าวตรงกันว่า “สังคมไทญ้อจะเคร่งในเรื่องความเชื่อของประเพณีพิธีกรรมเป็นอย่างมาก เช่นประเพณีเลี้ยงผี ข้อห้ามข้อกล่าวต่าง ๆ กฎของหมู่บ้าน ไม่เผาศพวันพระ ห้ามเขยกับสะใภ้ เข้าไปในห้องเบิง (ห้องพระ) ซึ่งจะเป็นธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ” ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ สม จะเปา (2560, หน้า 69-77) ที่ทำการวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บ้านใหม่ สามัคคี ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ชาว กะเหรี่ยงมีด้านความเชื่อ ศาสนาแบบดั้งเดิม วัฒนธรรม และประเพณีที่ได้เชื่อถือกันมา ยุคต่อยุคจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมและประเพณีของชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมที่เปิดกว้าง สามารถแสดงออกได้อย่างเปิดเผย เช่น ด้าน วัฒนธรรมประเพณีการแต่งกาย ภาษา และประเพณีการเดินรำ

1.2 ทูมสถาบัน: คือ การรวมกลุ่มและสถาบันทางสังคมที่มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ความเป็นกลุ่มก้อนทำให้มีศักยภาพและพลังที่จะช่วยเหลือกันเองหรือร่วมกันทำประโยชน์เพื่อชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมตามบริบทชุมชนเพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ตนมีคุณค่าและมีความสุข จากการประชุมกลุ่มย่อยจะเห็นได้จากคำพูดของกลุ่มผู้สูงอายุที่กล่าวตรงกันว่า “ไทญ้อจะมีความเหนียวแน่นในเรื่องการให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว มีที่เอกลัทธิเฉพาะที่ยึดถือกันมาตั้งแต่สมัยตายาย และเคร่งครัดในเรื่องธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติซึ่งเราเคยทำยัง ใจตั้งแต่ในอดีตก็จะทำแบบนั้นจะไม่เปลี่ยนเพราะประเพณีเป็นสิ่งที่สำคัญ

แต่ลูกหลานสมัยใหม่บางคนอาจไม่เข้าใจ แต่ถ้าเป็นกลุ่มผู้สูงอายุจะทำแบบเดิมไม่เปลี่ยนไม่ว่า ประเพณีเกิดจนตาย จะยังเหมือนเดิม” ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ นิตยา เศษโคบุตร (2560, หน้า 286) ที่ทำการศึกษาเรื่องทุนทางสังคมของชาติพันธุ์ผู้ไทเพื่อการพัฒนา: กรณีศึกษาบ้านม่วงไข่ ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า บริบทชุมชนของบ้านม่วงไข่ ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการตามยุคสมัยของสังคม ในรูปแบบความเจริญจากการพัฒนาต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่ตัวชุมชนส่วนด้านวิถีชีวิตชุมชนผู้ไทบ้านม่วงไข่ยังคงดำรงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

1.3 ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม: คือองค์ความรู้จากตัวบุคคล ชุมชนภูมิปัญญา ปราชญ์ท้องถิ่น จนเกิดกระบวนการนำไปพัฒนาเป็นจารีต ประเพณีวัฒนธรรม นำไปสู่การใช้ประโยชน์และความภาคภูมิใจในความเป็นตัวตนของตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อมีทุนทางสังคมทางด้านวัฒนธรรมที่เด่นชัดเกี่ยวกับวงจรชีวิต ที่ประกอบด้วย ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ประเพณีการแต่งงานและประเพณีเกี่ยวกับการตาย ภาษาและวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน ซึ่งนับเป็นทุนภูมิปัญญาที่มีคุณค่าดั้งเดิมของชุมชน จากการประชุมกลุ่มย่อยจะเห็นได้จากคำพูดของกลุ่มผู้สูงอายุที่กล่าวตรงกันว่า “ถ้าพูดถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทญ้อจริง ๆ มีเยอะมากและมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนส่วนมาก ๆ เเด่น ๆ จะเป็นเรื่องความเชื่อ ประเพณี ภาษา ความเชื่อจะอิงกับการนับถือผี พิธีกรรม ซึ่งถือเป็นคติความเชื่อของคนอีสาน และประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้จะมีความสอดคล้องสืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนาด้วย” ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (2545) ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจ เชื่อใจ ความมีน้ำใจความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

1.4 ทุนทรัพยากรธรรมชาติ: คือ ทุนที่มีอยู่ในชุมชน ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ในชุมชน เป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความผูกพัน เป็นตัวเชื่อมให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จากผลการศึกษาวิจัย พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อมีแหล่งทุนทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ประกอบด้วย ดิน ภูเขา และป่า ซึ่งชุมชนมีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้บนฐานการพึ่งพาอาศัยกัน ชุมชนจะหาอยู่หากินตามภูเขาที่อยู่ใกล้บ้านและอยู่ใกล้ที่ทำกรเกษตรของตนเอง ในทุนทรัพยากรธรรมชาติที่ตนเองมี เพื่อดำรงตนและเพื่อหาเลี้ยงตนด้วยการนำมาจำหน่าย เพื่อหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว จากการประชุมกลุ่มย่อยจะเห็นได้จากคำพูดของกลุ่มผู้สูงอายุที่กล่าวตรงกันว่า “เรามีพื้นที่หากินที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีทรัพยากร ป่า ดิน น้ำ ที่เป็นอยู่ข้าว อยู่น้ำของชุมชน ส่วนมากชาวบ้านจะทำกัน ชาวบ้านยังมีอาชีพสำรอง คือ รับจ้าง ทำนา ตัดอ้อย ปลูกมัน อีกทั้งนิยมเลี้ยงวัว ภายในชุมชนอีกด้วยส่วนพื้นที่ป่าบนเขาชุมชนสามารถเข้าไปเก็บหาวัตถุดิบ เช่น หน่อไม้ เห็ดของป่าและผลไม้ตามฤดูกาล นำมากินบ้าง แจกบ้าง ขายบ้าง ก็พื้นป่านี้เปรียบเสมือนอยู่ข้าวอยู่น้ำของชุมชนที่เป็นแหล่งหาเลี้ยงปากท้องคนในชุมชนได้ ซึ่งถือเป็นทุนธรรมชาติที่สำคัญกับชุมชนมาก ๆ ” ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของนิตยา เศษโคบุตร (2560, หน้า 286) ที่ทำการศึกษาเรื่องทุนทางสังคมของชาติพันธุ์ผู้ไทเพื่อการพัฒนา: กรณีศึกษาบ้านม่วงไข่ ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่าชุมชนผู้ไทบ้าน

ม่วงไข่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการอาศัยทุนเดิมที่ชุมชนมีอยู่ไม่ว่าจะเป็น การช่วยเหลือเกื้อกูล ความไว้วางใจ แลกเปลี่ยนแบ่งปัน ตลอดจนความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นทุนทางสังคมที่ชุมชนใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการชุมชน

2. รูปแบบการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ หมายถึง ความสามารถของผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ ในการจัดการชีวิตประจำวันด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านต่าง ๆ เช่น การดำรงชีวิตประจำวันทั่วไป และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมจากผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อให้ความสำคัญกับกิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชุมชน ความเชื่อ ของ กลุ่มชาติพันธุ์ จากการประชุมกลุ่มย่อยจะเห็นได้จากคำพูดของกลุ่มผู้สูงอายุที่กล่าวตรงกันว่า ซึ่งสอดคล้อง งานวิจัยของ อัสวิน โรจน์สง่า (2562) ที่ทำการศึกษาเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมในเฮือนไทญ้อ: กรณีศึกษา ตำบลคลองน้ำใส อำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า บริบทของพื้นที่ทางวัฒนธรรมถูก แบ่งออกเป็น 2 มิติคือ มิติพื้นที่ทางกายภาพที่จับต้องได้มีรูปแบบเป็นเฮือนยกใต้ถุนสูงหลังคาสูงลาดชัน มีพื้นที่ครัวไฟ ห้องนอน ระเบียง และชาน ที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ทางกายภาพของเฮือนไทญ้อ แต่มิติ ที่สำคัญไม่น้อยกว่ากันคือพื้นที่ความรู้สึกลึกซึ้งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความรู้ สึกหวงแหนและผูกพันกับพื้นที่ ความรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในเฮือน ความรู้สึกถูกปกป้องคุ้มครองในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

3. แนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่ามี 3 แนวทางประกอบด้วย

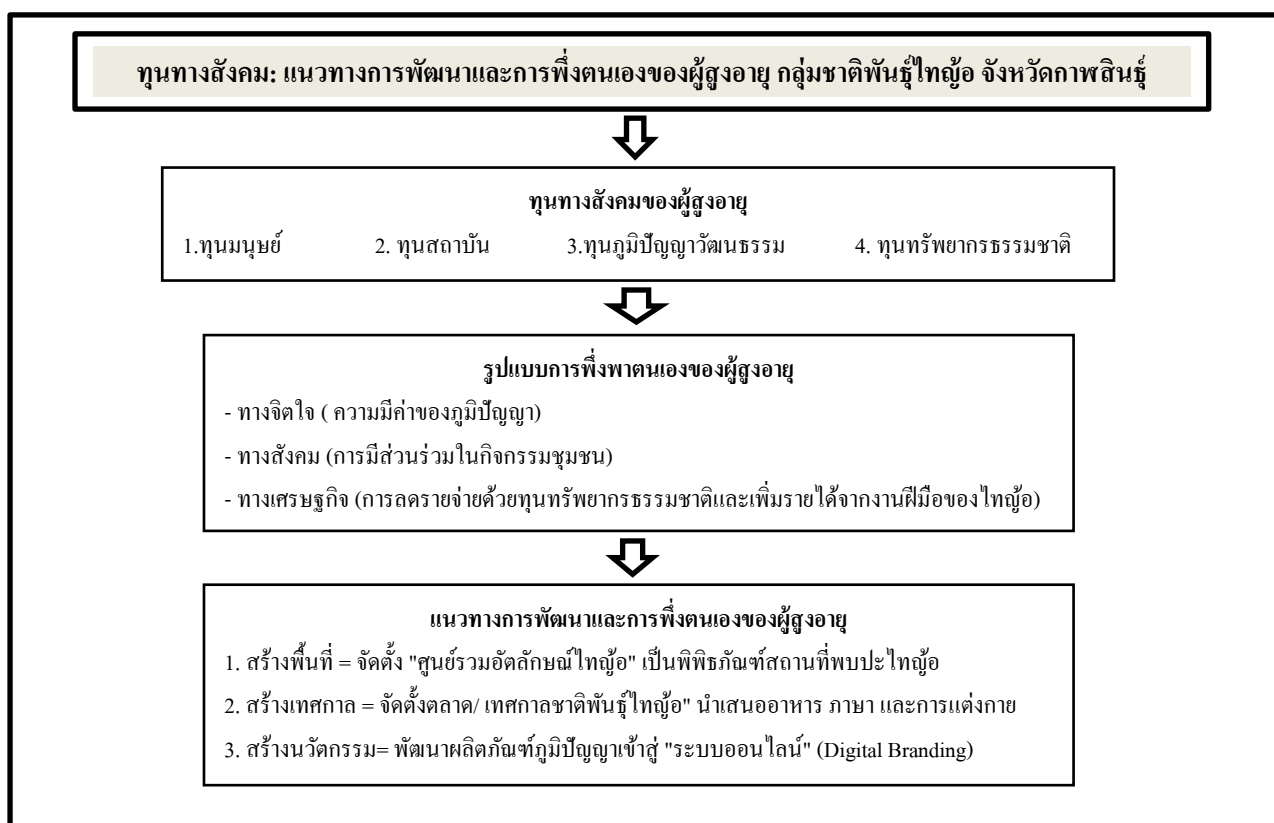
3.1 การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดยควรมีสุนัขรวมที่เป็นสถานที่หลักในการเผยแพร่ อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อในชุมชน จากการประชุมกลุ่มย่อยของผู้สูงอายุและการสัมภาษณ์เชิงลึก ของผู้ให้ข้อมูลระดับประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ พบว่า อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรมตั้งแต่ เกิด จนตาย ซึ่งหากมีสถานที่เป็นศูนย์รวมความเป็นวัฒนธรรมไทญ้อของจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นรวมทุน ทางสังคมทุกอย่างของชาติพันธุ์ไทญ้อจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีความสอดคล้องกับงานวิจัย ของ สุมินตรา สุวรรณภาส (2563, หน้า 91) ที่กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาคุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปีไปใช้ในการ พัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการศึกษา ในการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง การสร้างคุณค่า และแสดงออกถึงอัตลักษณ์ในความสัมพันธ์ของระบบท้องถิ่น เพื่อการดูแลตนเอง การเรียนรู้ของชุมชน อิมปี โดยการถ่ายทอดและการจัดเทศกาลทางสังคมในรูปแบบ “พิพิธภัณฑ”

3.2 การส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ร่วมทำกิจกรรมที่เป็นเหมือนเทศกาล ชาติพันธุ์ไทญ้อ กาฬสินธุ์ จากการประชุมกลุ่มย่อยของผู้สูงอายุและการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลระดับ ประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อกาฬสินธุ์มีความเป็นคงไว้ของวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์แต่ยังขาดการเผยแพร่ การสื่อสารให้กับสังคมได้รับทราบ ซึ่งหากมีการส่งเสริมและสืบทอดในเรื่องอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน

ชุมชนที่เป็นเหมือนเทศกาลชาติพันธุ์ไทญ้อกาฬสินธุ์ เป็นตลาดไทญ้อ จะเป็นการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้รับความรู้และเข้าถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ และยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนนำมาซึ่งการสร้างรายได้ในชุมชนตามมา โดยมีความสอดคล้องกับงานวิจัย ของ ฉัตรเกษม ดาศรี และคณะ (2564, หน้า 225) ที่กล่าวว่า แนวทางการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ บ้านอรัญ พบว่าควรมีแนวทางส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านอรัญให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว

3.3 ส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเป็นช่องทางสร้างรายได้
ในชุมชนทั้งในรูปแบบออนไลน์และรูปแบบต่าง ๆ จากการประชุมกลุ่มย่อยของผู้สูงอายุและการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลระดับประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ พบว่า อัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษแต่ยังขาดการสานต่อและการส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าให้เหมาะสมกับยุคสังคมปัจจุบัน โดยควรควรมีเวทีในการประชาสัมพันธ์การสั่งสินค้าในชุมชนการสั่งซื้อสินค้าผ่านเพจ ซึ่งเป็นช่องทางในการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน รวมถึงการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนให้สื่อถึงวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน โดยมีความสอดคล้องกับงานวิจัย ของชญญา อภิบาลกุล และคณะ (2554, หน้า 606) ที่กล่าวว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมไทย้อ บ้านโพน ได้กลยุทธ์เชิงรุกในการทำการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในชุมชนบนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการศึกษา ทูทางสังคม: แนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถนำมาสรุปผลการศึกษาดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 ทุนทางสังคม: แนวทางการพัฒนาและการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ
จังหวัดกาฬสินธุ์

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีและนโยบาย

1. ผู้กำหนดนโยบาย หน่วยงาน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรนำเสนอส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และพัฒนาทุนทางสังคมของตนเอง โดยใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่เป็นฐานในการแก้ปัญหาเป็นหลัก
2. ควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อ ได้รับการส่งเสริมศักยภาพในทุกมิติ ทั้งด้านกาย ใจ สังคม สติปัญญา อย่างรอบด้านเพื่อนำมาต่อยอดและนำมาซึ่งการพึ่งพาตนเองได้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ด้านการแปลงทุนวัฒนธรรมเป็นทุนเศรษฐกิจ ชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นควรปรับรูปแบบการบริหารจัดการภูมิปัญญาไทญ้อ (เช่น ภาษา อาหาร การแต่งกาย) ให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการสร้างสรรค์ เพื่อสร้างรายได้หมุนเวียนในพื้นที่ เช่น การพัฒนาแบรนด์สินค้าอัตลักษณ์ไทญ้อและการทำตลาดออนไลน์

2. ด้านการจัดตั้งพื้นที่ทางสังคม ควรมีการนำร่องจัดตั้ง "ศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์ไทญ้อ" หรือ "ตลาดวัฒนธรรม" เพื่อเป็นพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้ใช้ทักษะภูมิปัญญามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนรุ่นใหม่และสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ฉัตรเกษม ดาศรีและคณะ. (2564). วิถีวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ บ้านอรัญ อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. *Journal of Modern Learning Development*, 6(5), 224-233.
- ชวดี โกศล. (2561). การบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, 6(2), 64-73.
- ชญญา อภิบาลกุลและคณะ. (2554). การศึกษาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทย้อ (ญ้อ) บ้านโพน ตำบลโนนตาล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดนครพนม. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (หน้า 606-609). ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชลดา บุญอยู่. (2556). ทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา บ้านเกาะพิทักษ์ตำบลบางน้ำจืด อำเภอลำสนธิ จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชนบัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/Chonlada_Boonyou/fulltext.pdf
- นิตยา เดชโคบุตร และคณะ. (2560). ทุนทางสังคมของชาติพันธุ์ผู้ไทเพื่อการพัฒนา: กรณีศึกษาม่วงไข่ ตำบลกุ่มเก่า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารช่อพะยอม*, 28(2), 286-295.
- นวรรตน์ ปัญจธนทรัพย์. (2562). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาตนเองในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์คณะสาธารณสุขศาสตร์, มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- บุษกร วัฒนบุตร. (2567). แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาตนเองสำหรับการสร้างอาชีพของผู้สูงอายุในชุมชนวัดยม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(6), 355-366.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2554). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการบริหารจัดการชุมชนการศึกษา. คณะกรรมการผู้ผลิตชุดวิชาการบริหารจัดการชุมชนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. หน้า 8-15.
- สุมินตรา สุวรรณกาศ. (2563). คุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี: การวิเคราะห์และการพัฒนา. วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย, หลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาพัฒนศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุวรรณณี คำมัน และคณะ. (2551). ทุนทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์. มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. หน้า 1-37.

- สม จะเปา. (2560). การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บ้านใหม่สามัคคี ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 8(2), 69-77.
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. (2545). *เรียนรู้เพื่อแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). *กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). *รายงานการวิจัยเรื่องแนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดี. หน้า 1-277.
- โสภณ มูลหาและคณะ. (2565). บริบททางสังคมและการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทญ้อบ้านแขงบาดาล ตำบลแขงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารปกครอง*, 11(2), 116-141.
- โสภณ มูลหาและคณะ. (2565). *อัตลักษณ์ชาติพันธุ์จังหวัดกาฬสินธุ์และการสร้างโอกาสของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์จังหวัดกาฬสินธุ์*. รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.
- อริราชย์ นันชนดี. (2561). *ญ้อสองฝั่งโขง: การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม หลังการปักปันเขตแดนลาวและสยาม พ.ศ. 2436*. รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์, มหาวิทยาลัยนครพนม.
- อัศวิน โรจน์สง่า. (2562). พื้นที่ทางวัฒนธรรมในเฮือนไทญ้อ: กรณีศึกษาตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 21(10), 178-189.
- อรุณรัตน์ จันทะลือ. (2549). *ไส้โหรชีการสืบทอดความเชื่อผี ปู่ตา*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ภาษาอังกฤษ

- Coopersmith, S. (1981). *The antecedents of self-esteem* (2nd ed.). California: Consulting Psychologists Press, Inc.
- Chen, J., Zheng, K., Xia, W., Wang, Q., Liao, Z., & Zheng, Y. (2018). Does inside equal outside? Relations between older adults' implicit and explicit aging attitudes and self-esteem. *Frontiers in Psychology*, 9, 2313.

**ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
ของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
Problems in Social Problems in Social Welfare for the Elderly
in Lampang Luang Subdistrict Municipality, Koh Kha District
Lampang Province**

เทวฤทธิ์ วิญญา (Tawarit Winya)¹

อัญชิชา รุ่งแสง (Anthicha Rungsang)²

¹ดร., ประจําคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์., ประจําคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Contributor, Asst. Prof., Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University

E-mail: tawarit.winya@gmail.com

Received: 5 October 2025

Revised: 22 December 2025

Accepted: 23 December 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง และเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของ เทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 8 คน และผู้รับบริการ จำนวน 52 คน รวมทั้งหมด 60 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลลำปางหลวง จำนวน 7 คน และแกนนำกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ จำนวน 8 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Group Interview)

นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 เมื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าวพบว่า ระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่มากที่สุด คือด้านสุขอนามัยและด้านนันทนาการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 4.45 แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ สามารถดำเนินการได้ในสองมิติ ได้แก่ มิติการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ และมิติการส่งเสริมในกิจกรรมด้านที่สำคัญ ควรมีแนวทางการบริหารจัดการให้มีความพร้อมและสามารถดำเนินการได้ของเทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สนับสนุนทรัพยากรบูรณาการร่วมกับการส่งเสริมในกิจกรรมด้านที่สำคัญให้ครอบคลุมทุกด้าน

คำสำคัญ: การจัดสวัสดิการสังคม, ผู้สูงอายุ, เทศบาลตำบลลำปางหลวง

Abstract

This study aimed to examine the level of problems in social welfare provision for older persons by Lampang Luang Subdistrict Municipality, Koh Kha District, Lampang Province, and to identify guidelines for developing social welfare provision for older persons in this municipality. This study employed a mixed-methods research design. Purposive sampling was used to select both key informants and participants. For the quantitative research, the sample comprised 8 service providers involved in social welfare provision for older persons in Lampang Luang Subdistrict Municipality, Koh Kha District, Lampang Province, and 52 service recipients, totaling 60 participants. Data were collected using questionnaires and analyzed by descriptive statistics. For the qualitative research, key informants included 7 staff members of Lampang Luang Subdistrict Municipality and 8 leaders of elderly groups in the area. Data were collected through group interviews and analyzed using content analysis. The findings revealed that the overall level of problems in social welfare provision for older persons in Lampang Luang Subdistrict Municipality, Koh Kha District, Lampang Province was at a high level ($M = 4.39$). Upon examination of specific problem areas, the highest levels were found in health and sanitation, and recreation, both with equal means of 4.45. The proposed guidelines for developing social welfare for older persons consist of two dimensions: management of various areas and promotion of key activities. There should be management approaches ensuring readiness and operational capacity of the municipality and related agencies that provide resources to work collaboratively, together with promoting key activities comprehensively across all areas.

Keywords: Social Welfare Provision, Older Persons, Lampang Luang Subdistrict Municipality

บทนำ

สถานการณ์ผู้สูงอายุถือว่าเป็นสถานการณ์ที่ทั่วโลกให้ความสนใจ และนำไปสู่การกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาในประเด็นผู้สูงอายุในประเทศไทยพบว่า ปัจจุบันประชากรไทยอายุยืนยาวขึ้นมากกว่าในอดีต โดยมีอายุค่าเฉลี่ยสูงถึง 76 ปี และมีแนวโน้มว่าจะมีอายุยืนมากขึ้น โดยเฉลี่ยมากกว่า 80 ปี การที่ประเทศไทยมีอัตราการเกิด และอัตราการตายที่ลดลง ประกอบกับอายุที่ยืนยาวขึ้นของคนไทยอันเนื่องมาจากการพัฒนาทางการแพทย์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการแพทย์ดูแลสุขภาพ รวมทั้งระบบสาธารณสุขที่มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น และมุ่งเน้นการบริการสุขภาพระดับอำเภอ ตำบล และการกระจายบุคลากร ทางด้านสุขภาพไปยังพื้นที่ชนบทห่างไกลและพื้นที่ขาดแคลน จึงทำให้คนไทยมีอายุยืนยาวขึ้น ทำให้ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็ว โดยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุประมาณร้อยละ 4 ต่อปี (จารุวรรณ ศรีภักดี, 2565) เมื่อพิจารณาในกรณีศึกษาของจังหวัดลำปาง พบว่า จากข้อมูลกรมการปกครอง ณ วันที่ 30 เมษายน 2568 จังหวัดลำปางมีผู้สูงอายุถึง 206,405 คน หรือร้อยละ 29.31 ของประชากร 704,126 คน แสดงให้เห็นว่าจังหวัดลำปางได้เข้าสู่ สังคมผู้สูงอายุระดับสูงอย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้น การส่งเสริมและดูแลกลุ่มผู้สูงอายุจึงเป็นภารกิจเร่งด่วนและต่อเนื่อง (เกริกฤทธิ์ ลิทธิชัย, 2568) จากข้อมูลดังกล่าวแสดงสถานการณ์ของผู้สูงอายุของจังหวัดลำปางที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น และมีความจำเป็นต้องวางแผน จัดทำโครงการ เพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าว

ภายใต้บริบททางสังคมผู้สูงอายุที่เกิดขึ้น ส่งผลให้มีความจำเป็นที่ต้องทบทวนพัฒนาการให้สวัสดิการผู้สูงอายุที่มีความเหมาะสมต่อไป ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในส่วนของข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ภาครัฐจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานของผู้สูงอายุ ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งระบบสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในด้านการเงินและสุขภาพซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยไม่ต้องพึ่งพาการทำงานเพียงอย่างเดียวเพิ่มมากขึ้น การสนับสนุนการพัฒนางานและสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ เช่น การทำงานจากบ้านหรือการทำงานที่มีความยืดหยุ่นในเวลา เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้ตามความสามารถและสุขภาพของตน การส่งเสริมการรณรงค์สร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับบทบาทและการให้เกียรติผู้สูงอายุในสังคมเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน (Policy Watch, 2568) จากข้อมูลดังกล่าวถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีบริบทที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุแตกต่างกันไป จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์สร้างความเข้าใจบริบทผู้สูงอายุของพื้นที่นั้น ๆ อย่างเข้าใจลึกเพื่อจัดสวัสดิการที่เหมาะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ หน่วยงานหนึ่งที่มีความสำคัญและมีความใกล้ชิดกับประชาชนสามารถดำเนินการตาม

แผนงานนโยบายได้อย่างเหมาะสมต่อบริบทพื้นที่ ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขถึงฉบับที่ 13 พ.ศ. 2552 มาตรา 50 ภายได้ข้อบังคับแห่งกฎหมายเทศบาลตำบลมีหน้าที่ที่ต้องทำในเทศบาล ดังนี้ ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ประกอบกับ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือประชาชนตามอำนาจหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองดังนี้ การสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า บทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นถือว่ามีความสำคัญต่อการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ และเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน มีความโดดเด่นในกระบวนการทำงาน อาทิ การบริหารจัดการ โรงเรียนผู้สูงอายุ การส่งเสริมกิจกรรมผ่านโครงการต่าง ๆ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงถึงสภาพปัญหาผู้สูงอายุในบริบทของจังหวัดลำปาง ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่มีความจำเป็นต้องให้ความสนใจ และสร้างแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ที่เหมาะสม เนื่องจากความแตกต่างหลากหลายของบริบทในแต่ละพื้นที่นำไปสู่การออกแบบหรือสภาพปัญหาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่ต้องมีความเฉพาะเจาะจง แตกต่างกันไป เพื่อความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยในครั้งนี้โดยมุ่งเน้นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในระดับพื้นที่ โดยใช้หน่วยงานให้บริการในระดับขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้กล่าวในข้อมูลข้างต้นว่าเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนและเป็นหน่วยงานหลักที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้บริการสาธารณะของผู้สูงอายุ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกรณีศึกษาของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในพื้นที่ รวมถึงการสร้างแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการ เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้เป็นกรณีศึกษาเพื่อเป็นองค์ความรู้ทางวิชาการนำไปใช้ประโยชน์กับหน่วยงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และปรับใช้ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อตอบวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากเกณฑ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และผู้รับบริการจากสวัสดิการดังกล่าว สามารถแยกได้เป็น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 8 คน และผู้สูงอายุที่ได้รับบริการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 52 คน ประกอบด้วยคณะกรรมการผู้สูงอายุประจำหมู่บ้าน จำนวน 13 หมู่บ้านๆละ 4 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็น 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยรวบรวมจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับงานวิจัย โดยแบ่งรายละเอียดของแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ และรายได้

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับของปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบเกี่ยวกับระดับความคิดเห็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับความคิดเห็นมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามโดยให้ผู้ตอบเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ พร้อมเสนอแนะแนวทางที่องค์กร หรือหน่วยงานควรปรับปรุงแก้ไข และแนวทางอื่น ๆ ที่จะทำให้การดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เพื่อเป็นประโยชน์ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด นำข้อมูลวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อบรรยายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็น ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แปลผลระดับความคิดเห็น มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพได้นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลมีรายละเอียดเชิงลึกมากยิ่งขึ้น มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากเกณฑ์ผู้ที่เกี่ยวข้องสำคัญกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และผู้รับบริการจากสวัสดิการดังกล่าว จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 15 คน ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลลำปางหลวง จำนวน 7 คน และแกนนำกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ จำนวน 8 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Group Interview) ดังที่ วรรณดี สุทธิธารกร (2556) กล่าวว่า การสัมภาษณ์กลุ่มจะมีจำนวนประมาณ 6 - 15 คน ใช้เวลาประมาณ ครั้งชั่วโมงถึงสองชั่วโมง การสัมภาษณ์กลุ่มดำเนินการด้วยการจัดกลุ่มเล็ก ๆ ของคนที่มีความคล้ายคลึงกัน (Homogeneous) และมี

ผู้ดำเนินการ (Moderator) ป้อนคำถามให้กลุ่มตอบ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อแสดงผลการศึกษา ปัญหาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ และแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง ตรวจสอบความถูกต้องเพียงพอ และความเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) อธิบายผลการศึกษาวัดอุปสงค์ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง

ผลการวิจัย

ผลการสำรวจความคิดเห็นต่อระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง ทั้งในภาพรวม และจำแนกรายด้าน 9 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการทำงานและการมีรายได้ ด้านความมั่นคงทางสังคม ด้านบุคลากร ด้านบริการสังคม ด้านนันทนาการ ด้านการประสานงาน มีดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง โดยภาพรวม

ตารางที่ 1 ภาพรวมปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง จำแนกตามรายด้าน

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง	ค่าเฉลี่ย	SD	ความหมาย
1. ด้านการศึกษา	4.34	0.67	มาก
2. ด้านสุขภาพอนามัย	4.45	0.61	มาก
3. ด้านที่อยู่อาศัย	4.41	0.61	มาก
4. ด้านการทำงานและการมีรายได้	4.40	0.67	มาก
5. ด้านความมั่นคงทางสังคม	4.26	0.67	มาก
6. ด้านบุคลากร	4.35	0.67	มาก
7. ด้านบริการสังคม	4.40	0.65	มาก
8. ด้านนันทนาการ	4.45	0.61	มาก
9. ด้านการประสานงาน	4.42	0.72	มาก
รวม	4.39	0.65	มาก

พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 เมื่อพิจารณาพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีปัญหามากที่สุด คือด้านสุขอนามัยและด้านนันทนาการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 รองลงมาคือ ด้านการประสานงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42

2. ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านการศึกษา

ตารางที่ 2 ระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านการศึกษา

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง	ค่าเฉลี่ย	SD	ความหมาย
ด้านการศึกษา			
เทศบาลฯ มีการส่งเสริมจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสูงอายุ	4.20	0.63	มาก
เทศบาลฯ มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ	4.37	0.71	มาก
เทศบาลฯ มีการจัดบริการให้คำปรึกษาสำหรับผู้สูงอายุ	4.30	0.62	มาก
เทศบาลฯ มีแนวทางในการตั้งตั้ง โรงเรียนผู้สูงอายุประจำตำบล	4.43	0.77	มาก
เทศบาลฯ มีการสนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนางานสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ	4.40	0.59	มาก
รวม	4.34	0.67	มาก

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในด้านการศึกษารายข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าปัญหามากที่สุด คือเทศบาลฯ มีแนวทางในการตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุประจำตำบล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43

3. ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านสุขภาพอนามัย

ตารางที่ 3 ระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ด้านสุขภาพอนามัย

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง	ค่าเฉลี่ย	SD	ความหมาย
ด้านสุขภาพอนามัย			
เทศบาลฯมีการจัดอบรมให้มีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ	4.42	0.62	มาก
เทศบาลฯมีการให้บริหารตรวจสอบสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ	4.35	0.63	มาก
เทศบาลฯมีการให้คำแนะนำเรื่องการออกกำลังกายที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ	4.42	0.59	มาก
เทศบาลฯมีการจัดบริการรถรับส่งผู้ป่วยกรณีฉุกเฉินแก่ผู้สูงอายุ	4.55	0.50	มากที่สุด
เทศบาลฯมีการให้คำปรึกษาด้านสภาพจิตใจแก่ผู้สูงอายุ	4.53	0.68	มากที่สุด
รวม	4.45	0.61	มาก

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ด้านสุขภาพอนามัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในด้านสุขภาพอนามัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ เทศบาลฯมีการจัดบริการรถรับส่งผู้ป่วยกรณีฉุกเฉินแก่ผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55

4. ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง ด้านที่อยู่อาศัย

ตารางที่ 4 ระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านที่อยู่อาศัย

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง	ค่าเฉลี่ย	SD	ความหมาย
ด้านที่อยู่อาศัย			
เทศบาลฯมีการจัดออกตรวจเยี่ยมบ้านของผู้สูงอายุ	4.45	0.59	มาก
เทศบาลฯมีการจัดสรรงบประมาณในการสร้างที่อยู่อาศัยให้ ผู้สูงอายุที่ยากจนในตำบล	4.30	0.70	มาก
เทศบาลฯมีการจัดบริการซ่อมแซมบ้านพักผู้สูงอายุ	4.40	0.59	มาก
เทศบาลฯมีการจัดกิจกรรมพัฒนาที่อยู่อาศัยแก่ผู้สูงอายุโดย หมู่บ้าน/ชุมชนมีส่วนร่วม	4.38	0.61	มาก
เทศบาลฯมีการจัดบริการจัดเจ้าหน้าที่อุปการะสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ คนเดียว ไร้ที่พึ่ง	4.50	0.57	มากที่สุด
รวม	4.41	0.61	มาก

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านที่อยู่อาศัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในด้านที่อยู่อาศัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ เทศบาลฯมีการจัดบริการจัดเจ้าหน้าที่อุปการะสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว ไร้ที่พึ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50

5. ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านการทำงานและการมีรายได้

ตารางที่ 5 ระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านการทำงานและการมีรายได้

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง	ค่าเฉลี่ย	SD	ความหมาย
ด้านการทำงานและการมีรายได้			
เทศบาลมีการสนับสนุนงบประมาณประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ	4.47	0.65	มาก
เทศบาลมีการจัดฝึกอบรมด้านฝีมือแรงงานให้ผู้สูงอายุ	4.37	0.69	มาก
เทศบาลมีการจัดการศึกษาดูงานด้านอาชีพของผู้สูงอายุ	4.33	0.73	มาก
เทศบาลมีการจัดสถานที่จำหน่ายสินค้าที่ได้จากผู้สูงอายุ	4.30	0.72	มาก
เทศบาลมีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพและภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ	4.55	0.53	มากที่สุด
รวม	4.40	0.67	มาก

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านการทำงานและการมีรายได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในด้านการทำงานและการมีรายได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ เทศบาลมีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพและภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55

6. ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านความมั่นคงทางสังคม

ตารางที่ 6 ระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง ด้านความมั่นคงทางสังคม

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง	ค่าเฉลี่ย	SD	ความหมาย
ด้านความมั่นคงทางสังคม			
เทศบาลฯ สนับสนุนให้จัดตั้งกองทุนเงินออมศาสนิกหรือ ฌาปนกิจให้กลุ่มผู้สูงอายุในตำบล	4.15	0.63	มาก
เทศบาลฯ มีบริการปรึกษาด้านกฎหมาย เพื่อป้องกันรักษาความ ปลอดภัย สิทธิ และสวัสดิการของผู้สูงอายุ	4.22	0.64	มาก
เทศบาลฯ มีการสนับสนุนกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาให้กับกลุ่ม ผู้สูงอายุ	4.28	0.67	มาก
เทศบาลฯ สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการรวมตัวกันของ ผู้สูงอายุในตำบล/ในหมู่บ้าน	4.32	0.70	มาก
เทศบาลฯ มีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้ศึกษาดูงานด้าน ต่าง ๆ	4.35	0.71	มาก
รวม	4.26	0.67	มาก

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง ด้านความมั่นคงทางสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในด้านความมั่นคงทางสังคมทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือเทศบาลฯ มีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้ศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35

7. ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง ด้านบุคลากร

ตารางที่ 7 ระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านบุคลากร

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง	ค่าเฉลี่ย	SD	ความหมาย
ด้านบุคลากร			
เทศบาลมีบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการดูแลการจัดสวัสดิการสังคมให้เพียงพอกับงานด้านผู้สูงอายุ	4.33	0.63	มาก
เทศบาลมีบุคลากรที่มีความรู้และความชำนาญในการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ	4.38	0.76	มาก
เทศบาลมีบุคลากรที่ให้คำแนะนำ ปรีกษา หรือ ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาครอบครัว	4.32	0.60	มาก
เทศบาลมีบุคลากรที่ให้คำแนะนำ ปรีกษา ด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ	4.35	0.71	มาก
เทศบาลมีการจัดบุคลากร/เจ้าหน้าที่อาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุในตำบลหรือในหมู่บ้าน	4.35	0.66	มาก
รวม	4.35	0.67	มาก

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในด้านบุคลากรทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือเทศบาลมีบุคลากรที่มีความรู้และความชำนาญในการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38

8. ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านบริการสังคม

ตารางที่ 8 ระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง ด้านบริการสังคม

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง	ค่าเฉลี่ย	SD	ความหมาย
ด้านบริการสังคม			
เทศบาลฯมีการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ	4.33	0.80	มาก
เทศบาลฯมีการจัดเครื่องอุปโภคบริโภคเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่ยากจน	4.33	0.68	มาก
เทศบาลฯได้มีการจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง	4.47	0.60	มาก
เทศบาลฯมีการสนับสนุนอาสาสมัครบริการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน	4.47	0.54	มาก
เทศบาลฯมีการให้คำปรึกษาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนิน ชีวิตกับผู้สูงอายุ	4.40	0.62	มาก
รวม	4.40	0.65	มาก

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง ด้านบริการสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในด้านบริการสังคมทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีปัญหามากที่สุด คือเทศบาลฯ ได้มีการจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและเทศบาลฯมีการสนับสนุนอาสาสมัครบริการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47

9. ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง ด้านนันทนาการ

ตารางที่ 9 ระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง ด้านนันทนาการ

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง	ค่าเฉลี่ย	SD	ความหมาย
ด้านนันทนาการ			
เทศบาลฯมีการสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ	4.32	0.62	มาก

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง	ค่าเฉลี่ย	SD	ความหมาย
เทศบาลฯ มีการสนับสนุนกิจกรรมกีฬาให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ	4.53	0.54	มากที่สุด
เทศบาลฯ มีพื้นที่ให้ผู้สูงอายุมาดำเนินกิจกรรมร่วมกัน	4.50	0.60	มากที่สุด
เทศบาลฯ มีกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง	4.60	0.53	มากที่สุด
เทศบาลฯ มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมด้านนันทนาการของผู้สูงอายุ	4.30	0.72	มาก
รวม	4.45	0.61	มาก

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านนันทนาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในด้านนันทนาการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ เทศบาลฯ มีกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย 4.60

10. ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านการประสานงาน

ตารางที่ 10 ระดับปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านการประสานงาน

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง	ค่าเฉลี่ย	SD	ความหมาย
ด้านการประสานงาน			
เทศบาลฯ มีสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุ	4.20	0.92	มาก
เทศบาลฯ มีการนำเอาความต้องการของผู้สูงอายุในตำบลมา กำหนดนโยบายเทศบาล และนำไปเป็นแผนปฏิบัติ	4.30	0.72	มาก
เทศบาลฯ ได้มีการประสานงานกับองค์กรภาครัฐและเอกชนเพื่อมา ดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุในตำบล	4.33	0.77	มาก

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาล ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง	ค่าเฉลี่ย	SD	ความหมาย
เทศบาลฯได้มีการประสานงานในการติดตามและประเมินผลการ ดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	4.57	0.56	มากที่สุด
เทศบาลฯมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อช่วยให้การ ประสานงานด้านผู้สูงอายุ	4.68	0.47	มากที่สุด
รวม	4.42	0.72	มาก

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ด้านการประสานงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในด้านการประสานงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ เทศบาลฯมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อช่วยให้การประสานงานด้านผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68

นอกจากนี้ ผลการศึกษาจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Group Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถอธิบายประเด็นปัญหาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังประเด็นต่อไปนี้

1) **ปัญหาด้านบุคลากรที่ต้องรองรับการเปลี่ยนแปลงในบริบทของผู้สูงอายุ** กล่าวคือ ในพื้นที่ของตำบลลำปางหลวง มีจำนวนของผู้สูงอายุในพื้นที่จำนวนมาก ซึ่งผู้สูงอายุในพื้นที่ดังกล่าวมีหลากหลายกลุ่ม หลากหลายประเภท ทั้งผู้สูงอายุที่ติดบ้าน ติดสังคม รวมถึงการมีผู้สูงอายุที่ติดเตียง ทั้งนี้ในพื้นที่ของตำบลลำปางหลวง มีการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่โดยมีประชากรที่เป็นผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการการให้บริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ โครงสร้างของการทำงานด้านผู้สูงอายุจึงอาจจะไม่มีทรัพยากรในการบริหารจัดการประเด็นดังกล่าวได้อย่างเพียงพอ

2) **ปัญหาการขาดทรัพยากรในการบริหารจัดการให้บริการผู้สูงอายุ** กล่าวคือ ความหลากหลายของประเด็นการให้บริการผู้สูงอายุ มีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรที่มีความหลากหลาย และมีจำนวนที่เหมาะสมเพียงพอ อาทิ การจัดหารถรับส่งผู้สูงอายุที่ต้องรักษาพยาบาล ซึ่งในชุมชนมีความต้องการในประเด็นดังกล่าวและจำเป็นต้องใช้ทรัพยากร ดังข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย

3) **ปัญหาด้านทุนที่สูงของสินค้าอุปโภคบริโภคในการดูแลผู้สูงอายุ** กล่าวคือ ผู้สูงอายุในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง สามารถแบ่งกลุ่มแยกประเภทได้เป็นหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มติดบ้าน กลุ่มติดสังคม กลุ่มติดเตียง ทั้งนี้ในกลุ่มที่ติดเตียงจะมีต้นทุนในการดำเนินชีวิตประจำวันที่สูง เนื่องจากจะต้องมีสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการอุปโภคบริโภคที่มีประเภทที่หลากหลาย อาทิ อาหารเสริม ยาประจำวัน อาหารทางสายยาง แผ่นรองนอน เป็นต้น ซึ่งในบางประเภทเป็นการใช้งานประจำวัน ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายที่สูงในการดูแลผู้สูงอายุ และมีข้อจำกัดที่เทศบาลไม่สามารถมีค่าใช้จ่ายที่ครอบคลุมการดำเนินการทั้งพื้นที่ที่รับผิดชอบ

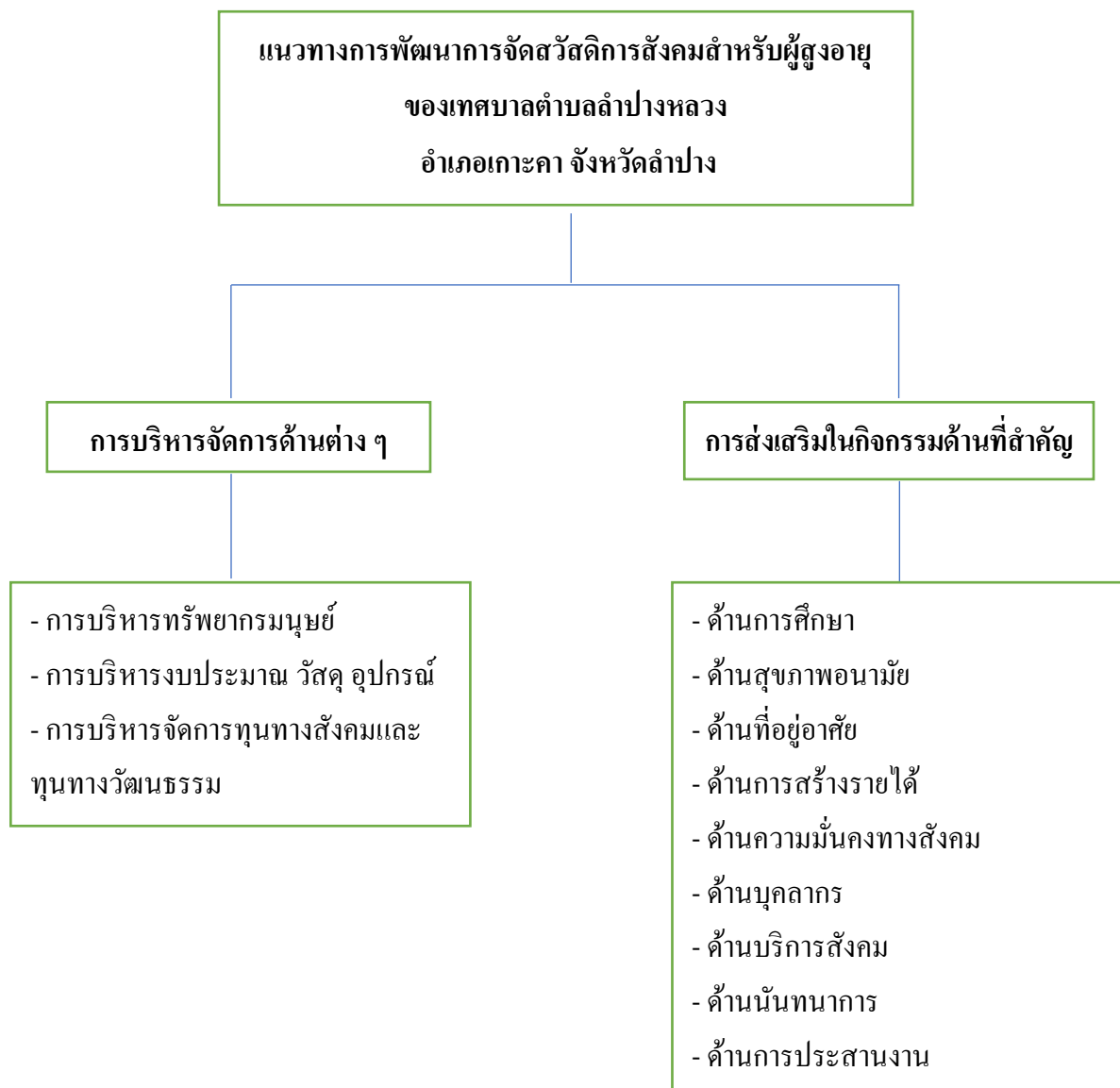
ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาจะพบว่า จากข้อมูลเชิงปริมาณ ปัญหาการจัดสวัสดิการด้านสุขอนามัย มีระดับของปัญหาที่สูง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งจากผลการศึกษาระบุว่า มีข้อจำกัดในการจัดสรรสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีต้นทุนสูง

4) ปัญหาข้อจำกัดในการสร้างทุนทางสังคมในพื้นที่ กล่าวคือ ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง มีลักษณะทางสังคมที่มีความหลากหลาย ทั้งในความเป็นเมือง และความเป็นชนบท ทั้งนี้ในการสร้างการมีส่วนร่วมเนื่องด้วยข้อจำกัดทางภารกิจต่าง ๆ ของชุมชน จึงส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันในการสร้างทุนทางสังคมในพื้นที่ ทั้งนี้การรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อดำเนินการต่าง ๆ จึงเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทุนทางสังคมให้เพิ่มมากขึ้นได้ ซึ่งทุนทางสังคมนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งร่วมด้วยช่วยกันพัฒนาประเด็นต่าง ๆ ในพื้นที่

5) ปัญหาข้อจำกัดของงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการผู้สูงอายุ กล่าวคือ ในสถานการณ์ของผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน ส่งผลต่อการบริหารจัดการงบประมาณของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภารกิจให้บริการสาธารณะในพื้นที่มีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรในการบริหารจัดการซึ่งอาจจะไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ และเนื่องจากต้นทุนของการดูแลผู้สูงอายุต่อคนนั้นมีสูง

แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะกา จังหวัดลำปาง

ในส่วนของการแสดงความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะกา จังหวัดลำปาง สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง สามารถอธิบายตามภาพได้ดังนี้ จากภาพแสดงข้อมูลแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ที่สามารถอธิบายได้เป็น 2 มิติ ได้แก่ มิติการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ และมิติการส่งเสริมในกิจกรรมด้านที่สำคัญ โดยในส่วนของมิติการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ในส่วนของมิติการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการให้มีความพร้อมและสามารถดำเนินการได้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของเทศบาลตำบลลำปางหลวงที่ต้องให้บริการสาธารณะกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้จากผลการศึกษาพบว่า ประเด็นการบริหารจัดการถือว่าเป็นประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การให้บริการสาธารณะของ

ผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การบริหารงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และการบริหารจัดการทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม

ด้านองค์ประกอบของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง การวิเคราะห์พื้นที่เพื่อศึกษาอัตรากำลังของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ หรือการพัฒนาการดูแลผู้สูงอายุจากทรัพยากรมนุษย์ในพื้นที่ อาทิ การวิเคราะห์จำนวนของผู้สูงอายุที่ต้องการจัดสวัสดิการต่าง ๆ เทียบเคียงกันกับจำนวนของผู้ปฏิบัติที่มีหน้าที่ดูแลให้เพียงพอต่อการให้บริการสาธารณะในทุกมิติของผู้สูงอายุ ประการที่สอง การพัฒนาศักยภาพของผู้จัดการในพื้นที่ ซึ่งอาจจะมีความสัมพันธ์และมีหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การฝึกฝนเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการกับผู้สูงอายุเพื่อให้เป็นกำลังคนที่ทดแทนในช่วงเวลาที่มีความต้องการในการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีสูง ช่วงเวลาที่จำนวนของบุคลากรไม่เพียงพอ

ด้านการบริหารงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ มีแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ในการบริหารจัดการเพื่อจัดทำสวัสดิการของผู้สูงอายุ การจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค ถือว่าเป็นข้อจำกัดที่สำคัญในการบริหารจัดการให้ครอบคลุมในพื้นที่ เนื่องจากในพื้นที่มีความต้องการในทรัพยากรต่าง ๆ มากขึ้น ส่งผลให้การเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอกถือว่าเป็นแนวทางที่สำคัญที่ช่วยระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ และครอบคลุม ประการที่สอง การศึกษาวิเคราะห์ในเชิงนวัตกรรมที่มีการคิดค้นทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง มีผลต่อการสร้างวัสดุอุปกรณ์ที่มีต้นทุนไม่มาก แต่สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ การผลิตอุปกรณ์จากวัสดุที่สามารถหาได้จากพื้นที่ เป็นต้น

ด้านการบริหารจัดการทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม มีแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง การสร้างโครงสร้างหน้าที่ในชุมชน ผ่านกลไกของผู้นำชุมชน เพื่อให้เกิดการดูแลซึ่งกันและกัน โดยพัฒนาจากภาวะผู้นำที่ดีนำไปสู่การสร้างทุนทางสังคม เป็นกลไกการทำหน้าที่ดูแลสวัสดิการผู้สูงอายุร่วมกัน ประการที่สอง การฟื้นฟูกิจกรรมต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมที่เป็นทุนวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่ให้น่ากลับมาเป็นกิจกรรมหลักของชุมชน เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงสร้างความสัมพันธ์ปรับระดับทางสังคมให้ดีขึ้น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นำไปสู่ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรมเพื่อให้การดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุจากชุมชน

ในส่วนของมิติการส่งเสริมในกิจกรรมด้านที่สำคัญสามารถอธิบายได้ตามประเด็นดังนี้

ตารางที่ 11 การส่งเสริมในกิจกรรมด้านที่สำคัญของผู้สูงอายุ

กิจกรรมด้านที่สำคัญ	แนวทางการพัฒนา
ด้านการศึกษา	การให้ความรู้ด้านศาสนกิจให้กับผู้สูงอายุ และส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวที่มีผู้สูงอายุให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุโดยการให้ความรู้และข้อมูลแก่ผู้ดูแลผู้สูงอายุเกี่ยวกับการบริการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์
ด้านสุขภาพอนามัย	ส่งเสริมให้มีการจัดบริการตรวจที่พักอาศัยของผู้สูงอายุให้ถูกสุขลักษณะในแต่ละหมู่บ้าน
ด้านที่อยู่อาศัย	การปรับปรุงซ่อมแซมบ้านพัก พัฒนาที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุโดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง
ด้านการสร้างรายได้	การส่งเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุเพื่อก่อให้เกิดรายได้ที่เหมาะสม
ด้านความมั่นคงทางสังคม	ส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในรูปของกลุ่มชมรม เพื่อการช่วยเหลือกัน
ด้านบุคลากร	กิจกรรมฝึกอบรมอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาล/ หมู่บ้าน
ด้านบริการสังคม	มีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาล
ด้านนันทนาการ	การจัดกิจกรรมนันทนาการในวันสำคัญต่างๆ ในเขตเทศบาล/ กิจกรรมนอกสถานที่อย่างต่อเนื่อง
ด้านการประสานงาน	การจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ (ศูนย์สงเคราะห์ประจำหมู่บ้าน)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาการจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ประกอบไปด้วย 9 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการทำงานและการมีรายได้ ด้านความมั่นคงทางสังคม ด้านบุคลากร ด้านบริการสังคม ด้านนันทนาการ และด้านการประสานงาน โดยผลการศึกษาปัญหาการจัดการสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง พบว่า โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ภัชญาภา คงชน และธนัสดา โรจนตระกูล (2564) ที่กล่าวว่า การจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าแดง อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก คือ ผู้สูงอายุประสบปัญหาด้านสุขภาพเสื่อมโทรม มีโรคภัยต่าง ๆ เบียดเบียนเมื่อมีอาการเจ็บป่วยการเดินทางไปพบแพทย์ไม่สะดวกมีรายได้ เงินเบี้ยยังชีพ ไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังขาดการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อพบปะพูดคุย เกี่ยวกับสวัสดิการที่ควรได้รับ สอดคล้องกับ ธัญวรัตน์ แจ่มใส (2564) ที่ศึกษานโยบาย

เกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ ความมั่นคงทางสังคม บริการสังคม และนันทนาการ ซึ่งระบบสวัสดิการดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนในสังคมสามารถเข้าถึงการสงเคราะห์ในยามที่เดือดร้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับสมปอง สุวรรณภุมมา (2564) ที่ศึกษาแนวทางการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม โดยความสำคัญของการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสม มีทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ ความมั่นคงทางสังคม และสอดคล้องกับ เพ็ญภา สวาททอง (2565) ที่ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งพบว่าปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านสังคม

โดยด้านที่มีปัญหามากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือด้านสุขภาพอนามัยและด้านนันทนาการ สอดคล้องกับ คณอง พิรุฒ (2561) การศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าปัญหาการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ คือ ไม่มีการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพด้านรายได้ ด้านนันทนาการ และด้านความมั่นคงทางสังคมครอบครัวและการคุ้มครองให้ครอบคลุมกับความต้องการของผู้สูงอายุในหลาย ๆ ด้าน ในส่วนของด้านสุขภาพอนามัย เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาในเรื่องการจัดบริการรถรับส่งผู้ป่วยกรณีฉุกเฉินแก่ผู้สูงอายุ ในส่วนของด้านนันทนาการ เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาในเรื่องกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้สูงอายุ และเมื่อพิจารณาร่วมกับข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า ปัญหาหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ได้แก่ ปัญหาต้นทุนที่สูงของสินค้าอุปโภคบริโภคในการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในเชิงเหตุผล ซึ่งการมีต้นทุนการดูแลสุขภาพที่สูง ส่งผลต่อการบริหารจัดการดูแลด้านอนามัยของผู้สูงอายุ

รองลงมาเป็น ด้านการประสานงาน สอดคล้องกับ พระมหาสุรศักดิ์ รุจิธมโม, ธิดวุฒิ หมั่นมี และ พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์ (2565) ที่ทำการศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ซึ่งพบว่าปัญหา คือ ระยะเวลาและระบบการบริหารงานขั้นตอนมากเกินไป เจ้าหน้าที่ขาดความกระตือรือร้น ประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึง ให้ลดขั้นตอน ควรเพิ่มการแนะนำแนวทางในการรับเบี้ยยังชีพ เพิ่มการจัดฝึกอบรมให้ความรู้พนักงาน มีการหมุนเวียนสถานที่ที่มีการเพิ่มการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายช่องทาง ควรเพิ่มช่องทางในการขึ้นทะเบียนสำหรับผู้สูงอายุ

ต่อมาเป็นด้านที่อยู่อาศัย สอดคล้องกับ สมปอง สุวรรณภุมมา (2564) ที่พบว่าความสำคัญของการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสม มีทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ ความมั่นคงทางสังคม เมื่อพิจารณาด้านที่อยู่อาศัยรายข้อพบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาในเรื่องการจัดบริการจัดเจ้าหน้าที่อุปการะสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวไว้ที่พึ่ง

ด้านการงานและการมีรายได้ และด้านบริการสังคม ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน สอดคล้องกับ นครินทร์ กลิ่นซ้อน (2555) ที่ศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการสังคมในเขตเทศบาลเมืองดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา พบว่าปัญหาด้านการจัดสวัสดิการสังคม คือ เรื่องเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ รายได้ของผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และขั้นตอนการให้บริการในส่วนของด้านการงานและการมีรายได้ และในส่วนของด้านบริการสังคม เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาในเรื่องการจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนอาสาสมัครบริการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน รองลงมาคือ ปัญหาในเรื่องการให้คำปรึกษาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตกับผู้สูงอายุ และการจัดการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ รวมถึงการจัดเครื่องอุปโภคบริโภคเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่ยากจน ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน

ด้านบุคลากร สอดคล้องกับ นฤมล ถาวร (2561) ที่ศึกษาการบริหารจัดการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่าการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลป่าไผ่ที่ควรมีการเพิ่มบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ให้เพียงพอกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี

ด้านการศึกษา สอดคล้องกับ ธัญวรัตน์ แจ่มใส (2564) ที่ศึกษานโยบายเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การงานและการมีรายได้ ความมั่นคงทางสังคม บริการสังคม และนันทนาการ เมื่อพิจารณาด้านการศึกษารายข้อพบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาในเรื่องแนวทางในการตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุประจำตำบล และด้านความมั่นคงทางสังคม สอดคล้องกับสมปอง สุวรรณภุมมา (2564) ที่พบว่าความสำคัญของการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสม มีทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การงานและการมีรายได้ ความมั่นคงทางสังคม และสอดคล้องกับ คณอง พิรุฒ (2561) ที่พบว่าปัญหาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ คือ ไม่มีการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพด้านรายได้ ด้านนันทนาการ และด้านความมั่นคงทางสังคมครอบครัวและการคุ้มครองให้ครอบคลุมกับความต้องการของผู้สูงอายุในหลายๆด้าน เมื่อพิจารณาด้านความมั่นคงทางสังคม รายข้อพบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาในเรื่องการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้ศึกษาดูงานด้านต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ประการที่หนึ่ง ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะพบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายในหน่วยงาน เรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรการบริหารบุคคล ทั้งนี้จากการวิเคราะห์จึงเป็นการพัฒนาเชิงโครงสร้างนโยบายที่จะต้องสนับสนุนภารกิจด้านผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกำลังคนทำงานด้านผู้สูงอายุ และทรัพยากรในการให้บริการสาธารณะ โดยพิจารณาการวิเคราะห์ภารกิจที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในพื้นที่

ให้บริหารจัดการกำลังคน และทักษะของบุคลากรในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม เพื่อให้การวางแผนอัตรากำลัง พิจารณาความเหมาะสมกับขอบเขตงานผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลให้การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในพื้นที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประการที่สอง ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ได้แก่ ทุนทางสังคมที่มีผลต่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ซึ่งแนวทางหนึ่งที่มีความสำคัญคือการสร้างทุนทางสังคมให้มีส่วนร่วมช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชนจะเป็นส่วนสำคัญในการให้บริการสาธารณะผู้สูงอายุ เทศบาลจึงควรสร้างการมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างทุนทางสังคมที่ดีต่อการดูแลผู้สูงอายุ โดยมุ่งพิจารณาโครงการในแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีโครงการที่ส่งเสริมการสร้างทุนทางสังคม เช่น โครงการกิจกรรมสืบทอดวิถีชีวิตภูมิปัญญา ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมของผู้สูงอายุมากขึ้น

ประการที่สาม ผลการศึกษา พบว่า ทรัพยากรที่เป็นสาธารณูปโภคพื้นฐานในการดูแลผู้สูงอายุ เป็นส่วนที่สำคัญและเป็นที่ต้องการในการให้บริการผู้สูงอายุ การระดมทรัพยากรในส่วนดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญในลำดับแรก แนวทางที่สำคัญในการดำเนินการดังกล่าวคือ การสร้างความร่วมมือทำงานเชิงบูรณาการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาคราชการต่าง ๆ จะช่วยให้การจัดสวัสดิการมีความหลากหลายมากขึ้น อาทิ การจัดทำข้อตกลงร่วมกันกับภาคีเครือข่าย เป็นต้น

ประการที่สี่ ในระดับนโยบายระดับประเทศ จากผลการศึกษาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบปัญหาข้อจำกัดทางทรัพยากร ทั้งทรัพยากรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรบุคคลในการปฏิบัติงาน ซึ่งจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการให้บริการจัดสวัสดิการ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในระดับประเทศ รัฐบาลควรพิจารณาประเมินสถานการณ์การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ สำรวจข้อมูลเพื่อให้จัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม เนื่องจากสถานการณ์ของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันไป การวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะช่วยลดข้อจำกัดดังกล่าว และเป็นส่วนสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยในขอบเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับพื้นที่ ซึ่งอาจจะมีบริบทที่แตกต่างกันไปในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งทำให้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุมีความหลากหลาย ทั้งนี้การศึกษาวิจัยจึงต้องคำนึงถึงบริบทของพื้นที่ที่วิจัยเป็นหลัก อาทิ มิติลักษณะของผู้สูงอายุในพื้นที่ การรับบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม เป็นต้น รวมถึงการวิจัยในพื้นที่อื่น ๆ ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณาการวิเคราะห์ศักยภาพทรัพยากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อเป็นฐานข้อมูลเพื่อพิจารณาการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมจากรัฐบาล

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ประการที่หนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการระดมทรัพยากรในการทำงาน อาทิ การมีรถรับส่งในการเดินทางไปสถานพยาบาลของผู้สูงอายุ การช่วยเหลือผู้สูงอายุด้วยนวัตกรรมใหม่ ๆ เป็นต้น ทั้งนี้องค์ความรู้จากการวิจัยที่สำคัญคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังต้องได้รับการสนับสนุนทรัพยากร รวมถึงการกระจายอำนาจ เพื่อให้การดูแลการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สอง ความสำคัญขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงเป็นหัวใจของการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ทั้งนี้เนื่องจากความคาดหวัง ความเชื่อใจ ของผู้สูงอายุ และคนในชุมชน ยังให้ความสำคัญกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยพิจารณาได้จากความคาดหวังในการให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสวัสดิการผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ ให้กับชุมชน

ประการที่สาม ความสำคัญของการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ จะต้องให้ความสำคัญกับทั้งปัจจัยภายในคือระบบบริหารจัดการขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งกำลังคน ทรัพยากร ความร่วมมือกับเครือข่าย การระดมทรัพยากร การจัดการทางนโยบาย และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยทางชุมชนผู้สูงอายุที่ต้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีการสร้างทุนทางสังคมร่วมกันเพื่อความเข้มแข็งของกลุ่ม การมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุจึงต้องบริหารทั้งปัจจัยภายในและภายนอกควบคู่กันไป

รายการอ้างอิง

- เกริกฤทธิ์ สิทธิชัย. (2568). *อบจ. ลำปาง เดินหน้าเสริมพลังผู้สูงวัย นายกตวงรัตน์เปิดโครงการส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพแกนนำผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง*. องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง.
- คะนอง พิณ. (2561). รูปแบบการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์. *Journal of Politics and Governance*, 8(3), 98-109.
- จารุวรรณ ศรีภักดี. (2565). *การขับเคลื่อนมาตรการรองรับสังคมสูงวัยคนไทยอายุยืนของประเทศไทย ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ*. กรมกิจการผู้สูงอายุ.
- ธัญรัตน์ แจ่มใส. (2564). นโยบายเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 6(3), 1-16.
- นกรินทร์ กลิ่นช่อน. (2555). *ความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการจัดสวัสดิการสังคมในเขตเทศบาลเมืองดอกคำใต้ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา*. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา.
- นฤมล ถาวร. (2561). *การบริหารจัดการด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่*. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

พระมหาสุรศักดิ์ ฐิธิมโน, ฐิตินันท์ หน้มนั และ พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์. (2565). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 5(1), 91-102.

เพ็ญภา สอนทอง. (2565). แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *Journal of Social Science and Cultural*, 6(1), 1-16.

กัญญาภา คงชน และธณัฎฐา โรจนตระกูล. (2564). การจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลป่าแดงอำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
วรรณดี สุทธิธนกร. (2556). การวิจัยเชิงคุณภาพ: การวิจัยในกระบวนการค้นคว้าทางเลือก. สยามปริทัศน์.

สมปอง สุวรรณภุมมา. (2564). แนวทางการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 6(2), 220-232.

Policy Watch. (2568). โฉมหน้า”สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์”ไทย หญิงมากกว่าชาย-พึ่งพาผู้อื่น. ไทยพีบีเอส. วันที่ค้นข้อมูล 2 กันยายน 2567, เข้าถึงได้จาก <https://policywatch.thaipbs.or.th/article/life-100>

พฤติกรรมการณ์เลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี และปัจจัยที่ทำให้
ให้นายกานต์ กัลป์ดิษฐ์ พรรคเพื่อไทย (อุบลราชธานี) ชนะการเลือกตั้ง
วันที่ 22 ธันวาคม 2567*

**Voting Behavior in the PAO Elections – The Decisive factors Behind the Victory
of Karn Kaltinan of the Pheu Thai Party (Ubon Ratchathani) on December 22,
2024**

ประเทือง ม่วงอ่อน (Pratueng Mung-on)

¹ดร., ประจำคณะอาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Ph.D., Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University

E-mail: na.sisaket20@gmail.com

Received: 31 October 2025

Revised: 27 December 2025

Accepted: 28 December 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาพฤติกรรมการณ์เลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ปัจจัยที่ทำให้
นายกานต์ กัลป์ดิษฐ์ พรรคเพื่อไทย (อุบลราชธานี) ชนะการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
อุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพฤติกรรมการณ์เลือกตั้ง และ (2) ปัจจัยที่ทำให้ชนะหรือแพ้
การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2567

ข้อค้นพบ ปัจจัยที่ทำให้ชนะการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ปัจจัย
สำคัญ คือ การมีฐานเสียงและเครือข่ายหัวคะแนนและทีมงานที่มีประสิทธิภาพและมีประสบการณ์ยึดโยงแต่
ละพื้นที่ได้มากกว่า โดยเฉพาะฐานเสียงและเครือข่ายของ สส. พรรคเพื่อไทย ทั้ง 4 คน และ อดีต สส.
ผู้สมัคร สส. ในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ช่วยรับผิดชอบหาเสียงกระจายทั้ง 25 อำเภอ รวมทั้งอาศัยฐานเสียงของ
นักการเมืองที่เป็นพันธมิตรมาร่วมสนับสนุนเฉพาะกิจ เฉพาะการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
อย่างต่อเนื่องตั้งแต่การเลือกตั้งปี 2563 โดยเฉพาะฐานเสียงของนายอิสสระ สมชัย (อดีตรัฐมนตรีว่าการ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัย เรื่อง ฉากทัศน์ทางการเมืองในการเลือกตั้งระดับชาติผู้การเลือกตั้งท้องถิ่น
ระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.): การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 22 ธันวาคม
2567 และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (ส.อบจ.) วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2568 (ได้รับทุนอุดหนุนการ
วิจัยจากเงินรายได้ของ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณ 2568)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อดีตรองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์) รับผิดชอบพื้นที่ อ.พิบูลมังสาหาร อ.นาเขีย อ.สว่างวีระวงศ์ ขณะที่ อ.เชื่องใน อาศัยฐานเสียงของ สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร และ อดีต สส.วิฑูรย์ นามบุตร อีกทั้งนายกานต์ ยังได้เปรียบจากกระแสพรรคเพื่อไทยที่เป็นฝ่ายรัฐบาล สามารถใช้นโยบายของรัฐบาลเป็นเครื่องมือมาช่วยหนุนเสริมในการหาเสียง รวมทั้ง การมีฐานเสียง เครือข่ายผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเฉพาะนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (นายก อบต.) และ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส.อบจ.) ที่อยู่ในวาระช่วยหาเสียง และชื่อเสียงของผู้สมัคร ผลงานที่ผ่านมา โดยเฉพาะโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทำถนนได้ครอบคลุมหลายหมู่บ้าน หลายพื้นที่ (โครงการด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ทำในช่วงดำรงตำแหน่งด้วยงบประมาณ 4,608,218,532 บาท จำนวน 3,288 โครงการ ระยะทาง 1,273,091 เมตร (1,273 กิโลเมตร) (กานต์ กัลป์ดินันท์, 2567) โครงการที่กระจายอยู่ตาม รพ.สต. โรงเรียนสังกัด อบจ. เป็นต้น) เครือข่ายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) 79 แห่ง รวมถึงการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าคู่แข่ง เป็นต้น

ปัจจัยที่ทำให้นางจิตรวรรณ หวังสุกกิจโกศล พ่ายแพ้การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เพราะเครือข่ายหวัคะแนนและทีมงานมีประสิทธิภาพน้อยกว่า ประสบการณ์ในพื้นที่น้อยกว่า การใช้เครือข่ายหวัคะแนนของพรรคอื่น หรือนักการเมืองกลุ่มอื่นมารวมกันเฉพาะกิจชั่วคราว ย่อมมีสภาพประสิทธิภาพน้อยกว่าเครือข่ายหวัคะแนนที่เป็นของพรรคตัวเอง ประกอบกับพื้นที่การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ ประกอบด้วย 25 อำเภอ แต่มีเวลาหาเสียงน้อย การลงพื้นที่หาเสียงประชาสัมพันธ์ไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง ย่อมเสียเปรียบคู่แข่งที่หาเสียงลงพื้นที่มาหลายสมัย ขาดกระแสพรรคหรือเครือข่ายของพรรคที่ได้รับความนิยมระดับจังหวัดช่วยหนุนเสริม อีกทั้ง การใช้ทรัพยากรต่างๆ ยังขาดประสิทธิภาพ รวมถึง กรณี “คิลโคราช” การต่อรองในเวทีการเมืองระดับชาติทำให้ผู้สนับสนุนเกิดความลังเล ทำให้พ่ายแพ้การเลือกตั้ง

คำสำคัญ: พฤติกรรมการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี, พรรคเพื่อไทย (อุบลราชธานี), ปัจจัยที่ทำให้ชนะการเลือกตั้ง

Abstract

This research has examined the Voting Behavior in the PAO Elections – The decisive factors behind the victory of Karn Kaltinan of the Pheu Thai Party (Ubon Ratchathani). It has objectives; (1) to examine the Voting Behavior in the PAO Elections; (2) to examine the decisive factors behind the victory of Karn Kaltinan of the Pheu Thai Party (Ubon Ratchathani) on December 22, 2024

The findings are; The decisive factors behind the victory of Karn Kaltinan of the Pheu Thai Party (Ubon Ratchathani) included his strong voter base, effective canvassing networks, and experienced

campaign team, particularly through the support of four incumbent Pheu Thai MPs, former MPs, and candidates in various areas who mobilized across all 25 districts. His alliances has formed an ad hoc team for support in the elections of PAO since 2020. This included Issara Somchai (former Minister of Social Development and Human Security and Deputy Leader of the Democrat Party), who was responsible for the districts of Phibun Mangsahan, Na Yia, and Sawang Wirawong. The voter base of MP Wutipong Nambut and former MP Withun Nambut covers Khueang Nai District. Furthermore, Karn benefitted from Pheu Thai's status as the ruling party, leveraging government policies, the networks of community leaders, subdistrict administrative organization (SAO) presidents, PAO council members, and the reputation of the candidates from past development projects—most notably, extensive infrastructure programs covering a number of villages in many areas (3,288 projects, 1,273 kilometers of roads) and 79 health promotion hospitals, schools under PAO supported by a budget of 4.6 billion baht. This includes the use of resources that are more effective than those of the opponents.

Jittrawan Wangsuppakitkason's defeat in the PAO election in Ubon Ratchathani stemmed from weaker canvassing networks, the team's limited experience, reliance on canvassers from other parties, and the ad hoc formation of additional groups from outside her own party. The election area was vast, covering all 25 districts of the province, yet she had limited time for campaigning, which prevented her from reaching the entire area. This put her at a disadvantage compared to her opponents, who had run election campaigns for many terms. She also lacked the support of a strong political party at the provincial level, which could have provided a broader base of popularity. Moreover, the use of resources was ineffective, and the so-called "Korat Deal" further weakened supporter confidence.

Keywords: Behavior in the PAO Elections, The Pheu Thai Party (Ubon Ratchathani), The Decisive Factors Behind the Victory

บทนำ

ในการเลือกตั้ง สส. ในปี 2566 เฉพาะจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า พรรคเพื่อไทย และพรรคก้าวไกล มีคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อสูสีกัน โดยพรรคเพื่อไทยได้รับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 38 อันดับ 2 พรรคก้าวไกล ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 30 อันดับ 3 พรรครวมไทยสร้างชาติ ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 6 อันดับ 4 พรรคไทยสร้างไทย ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 3 อันดับ 5 พรรคภูมิใจไทย ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ น้อยกว่าร้อยละ 3 อันดับ 6 พรรคประชาธิปัตย์ ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 2 และอันดับ 7 พรรคเพื่อไทยรวมพลัง ได้คะแนนแบบบัญชีรายชื่อ ร้อยละ 1 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2566)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลคะแนนการเลือกตั้งรวมทุกเขตการเลือกตั้ง เปรียบเทียบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 กับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 จังหวัดอุบลราชธานี มีข้อค้นพบว่า พรรคเพื่อไทยถูกคู่แข่งที่เป็นตัวเดียวกัน ได้แก่ พรรคก้าวไกล พรรคไทยสร้างไทย และพรรคเพื่อไทยรวมพลังมาแข่งชิง (แซร์) ส่วนแบ่งคะแนนจากประชาชนกลุ่มเดียวกัน (การตัดคะแนนกันเอง) และอาจจะเป็นภัยคุกคามทางการเมืองที่รุนแรงกว่าผู้สมัครที่เป็นพรรคชั่วคราวกันข้าม เนื่องจากการแข่งขันคะแนนกันเองจากกลุ่มประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งกลุ่มเดียวกัน ในขณะที่ ขั้วตรงข้ามทางการเมือง ได้แก่ พรรคภูมิใจไทย พรรคพลังประชารัฐ พรรคประชาธิปัตย์ และพรรครวมไทยสร้างชาติ ลักษณะของฐานเสียงจะเป็นกลุ่มก้อนมากกว่า ไม่แย่งคะแนนกันเองในเขตเลือกตั้ง

ในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 22 ธันวาคม 2567 และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (ส.อบจ.) วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2568 จึงมีความน่าสนใจอย่างยิ่งว่า นายกานต์ กัลป์ดินันท์ ผู้สมัครที่เคยได้รับการสนับสนุนจากพรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด และได้รับการผลักดันโดย “พรรคเพื่อไทยจังหวัดอุบลราชธานี” มีพฤติกรรมในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี การปรับตัวเพื่อต่อสู้กับภูมิทัศน์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สอดคล้องกับพฤติกรรมในการเลือกตั้งตามแนวคิดการเมืองอีสานหรือไม่ อย่างไร รวมทั้งปัจจัยที่ทำให้ชนะหรือแพ้การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญของการเมืองอีสาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2567 ปัจจัยที่ทำให้ชนะหรือแพ้การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และเอกสาร และข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่เกี่ยวข้อง

1) เอกสาร และข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ได้แก่ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 22 ธันวาคม 2567 และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (ส.อบจ.) วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2568

ข้อมูลสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) จากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา ได้แก่ ตัวแทนของพรรคการเมืองในพื้นที่ ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง เครือข่ายหัวคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้นำหรือนักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน องค์กรอิสระ องค์กรสาธารณะ สื่อมวลชน และเครือข่ายภาคประชาชนต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในการเลือกตั้ง ทั้งในระดับประเทศและในระดับเขตจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดใกล้เคียง

2) การสัมภาษณ์เจาะลึกในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องฝ่ายผู้สมัคร นักการเมืองท้องถิ่น ได้แก่ กลุ่มผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี รวมถึงทีมฝ่ายการเมืองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่างที่ดำเนินการสัมภาษณ์ มีทั้งหมด 5 คน คือ

(1) นายกานต์ กัลป์ดินันท์ พรรคเพื่อไทย (อุบลราชธานี) (สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2567)

(2) นายสิทธิพล เลาหะวนิช พรรคประชาชน (สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2568)

(3) นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล หรือ “มาดามกบ” (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2568)

(4) สส.สุภารัตน์ พิทักษ์พรพลลภ สส.เขต 7 จังหวัดอุบลราชธานี พรรคเพื่อไทย (สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2567) และ

(5) นายชูวิทย์ พิทักษ์พรพลลภ อดีต สส. 10 สมัย จังหวัดอุบลราชธานี (สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2567)

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

อาศัยกรอบแนวคิดที่ใช้อธิบายการเมืองอีสาน กรอบแนวคิดการเมืองอีสาน เป็นความพยายามอธิบายลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนและนักการเมืองในภาคอีสาน อาทิ พฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้ง ทศนคติความคิดและความเชื่อทางการเมือง การอธิบายพฤติกรรมการต่อต้านรัฐบาลกลางในอดีต เป็นต้น

กรอบแนวคิดการเมืองอีสาน ของ ดารารัตน์ เมตดาริกานนท์ (2546) ได้ศึกษาวิจัยการเมืองสองฝั่งโขง เรื่อง การรวมกลุ่มทางการเมืองของ สส. อีสาน พ.ศ. 2476 -2494 ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง พบว่า เมื่อการเมืองระบบใหม่แบบ “เลือกตั้ง” เข้ามามีบทบาทในอีสาน กล่าวคือ “การเลือกตั้ง” ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นในระบบการเมืองสมัยใหม่ สส.อีสาน พยายามกระตุกความเป็นท้องถิ่นนิยมและภูมิภาคนิยม ด้วยการอ้างถึงหน้าที่ของผู้แทนราษฎรว่า นอกจากมีหน้าที่ในการออกกฎหมายและในการปกครองบ้านเมืองแล้ว ยังมีหน้าที่จัดการระงับทุกข์และบำรุงสุขในพื้นที่อีกด้วย ซึ่งเท่ากับเป็นการย้ำ “หน่ออ่อน” ในเรื่องท้องถิ่นนิยมในเชิงพื้นที่ให้ชัดเจนขึ้น ประกอบกับการที่รัฐได้กำหนดเกณฑ์ของผู้สมัครอย่างหนึ่งก็คือ กำหนดให้เขตเลือกตั้งผูกติดกับภูมิสำเนาของผู้สมัครหรือถิ่นที่อยู่ หรือเกิด หรือมีอสังหาริมทรัพย์อย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งกรอบดังกล่าวนี้ยิ่งทำให้ความเป็นท้องถิ่นนิยมในเชิงพื้นที่ชัดเจนขึ้นภายใต้การดำเนินการของผู้สมัคร สส. ที่ได้นำ “ท้องถิ่นนิยม” และ “ภูมิภาคนิยม” มาใช้เพื่อ “แยกคนในท้องถิ่น” กับ “คนนอกท้องถิ่น” เพื่อแยก “เขา” กับ “เรา” ออกจากกัน รวมทั้งระบบห้วคะแนนและฐานเสียงเป็นตัวอย่างหนึ่งของเรื่องท้องถิ่นที่ชัดเจนขึ้น

ผลการวิจัย

แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ พฤติกรรมการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 22 ธันวาคม 2567 และปัจจัยที่ทำให้ชนะหรือแพ้การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี รายละเอียดดังนี้

1. พฤติกรรมการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 22 ธันวาคม 2567

เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2567 นายกานต์ กัลป์ดินันท์ ยื่นหนังสือลาออกจากการเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (ก่อนหมดวาระ) กับนายศุภศิษย์ กอเจริญยศ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี มีผลวันที่ 26 ตุลาคม 2567

โดยนายกานต์ เปิดเผยสาเหตุการที่ตัดสินใจลาออกจากการเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ก่อนจะครบกำหนดในเดือนธันวาคม 2567 เพื่อให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ราบรื่นไม่ติดขัดต่อระเบียบกฎหมายการเลือกตั้งท้องถิ่น เพราะกฎหมายดังกล่าวทำให้การบริหารงานต้องหยุดชะงักหลายอย่างเกี่ยวกับการอนุมัติงบประมาณต่าง ๆ ไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่พี่น้องประชาชนได้ตามสมควร “ทางคณะผู้บริหารจึงตัดสินใจลาออก เพื่อให้การทำงานสะดวกมากยิ่งขึ้น และมีผลตั้งแต่วันที่ 26 ตุลาคมนี้ เป็นต้นไป ระหว่างนี้ ก็จะมีปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี รักษาการแทน สำหรับการลาออกก่อนก็ไม่ได้มีผลอะไรกับการเลือกตั้ง เพราะตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมาได้ทำงานให้พี่น้องประชาชนอย่าง ส่วนในสมัยหน้าหากประชาชนยังให้การสนับสนุน ผมก็พร้อมที่จะกลับมารับใช้ประชาชนเหมือนเดิม” (กานต์ กัลป์ดินันท์, สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2567ก)

ในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 22 ธันวาคม 2567 มีผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง 4 คน ประกอบด้วย

หมายเลข 1 นายกานต์ กัลป์ดินันท์ อายุ 68 ปี พรรคเพื่อไทย (อุบลราชธานี) อดีตนายก อบจ. 3 สมัย (16 ธันวาคม 2540 - 2547, และ 2564 - 2567*) การศึกษาระดับปริญญาตรี และปริญญาโท จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อดีต สส. บัญชีรายชื่อพรรคเพื่อไทย อดีตนายกสมาคมส่งเสริมกีฬาจังหวัดอุบลราชธานี อดีตประธานสภาจังหวัดอุบลราชธานี (แคปชั่นการหาเสียง “มุ่งพัฒนา ฟังพาได้” “นโยบาย 4 ปีซ่อม 4 ปีสร้าง” “เชื่อมรัฐบาล เชื่อมอุบล พัฒนาท้องถิ่นบ้านเฮา”) โดยนายกานต์ได้ยื่นหนังสือต่อผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อลาออกก่อนหมดวาระ

หมายเลข 2 นายสิทธิพล เลาหะวนิช อายุ 40 ปี พรรคประชาชน (นายสิทธิพล หรือ “น้อย” เป็นอดีตรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี คนที่ 2 ในช่วงที่นายกานต์ กัลป์ดินันท์ ดำรง

* วันที่ 20 ธันวาคม 2563 นายกานต์ กัลป์ดินันท์ (หมายเลข 5) ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ด้วยคะแนน 288,567 คะแนน ชนะนายเชิดศักดิ์ (ดีเล็ก) โภคกุลกานนท์ (หมายเลข 4) ที่ได้คะแนน 269,435 คะแนน ซึ่งในการเลือกตั้งสมัยนี้นายเชิดศักดิ์ (ดีเล็ก) ไม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง (ประเทือง ม่วงอ่อน, 2565)

ตำแหน่งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ช่วงปี 2564 - 2567) “สิทธิพล เลาหะวนิช” เป็นเจ้าของสิทธิพล ฟาร์ม พัฒนาพันธุ์พริก ทำตลาดพริกทั้งในและต่างประเทศ และผลิตภัณฑ์ด้านเกษตรกรรมอื่น ๆ อาทิ โคนม โคนเนื้อ สร้าง “ตลาดพุ่มพวง หัวเรือ เพื่อชุมชน” เป็นต้น

นายสิทธิพล สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ระดับปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยราชธานี (แลกเปลี่ยนการหาเสียง “เปลี่ยนอุบล! ไปน่านกัน, เปลี่ยนอุบลฯ ให้พี่น้องอยู่ดีมีแสง” “นโยบาย 5 ดี สุขภาพดี โครงสร้างพื้นฐานดี ปากท้องดี อนาคตดี การเมืองดี”)

หมายเลข 3 นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล อายุ 58 ปี หรือ “มาดามกบ” (ผู้สมัครอิสระ) ผู้ก่อตั้งและที่ปรึกษาพรรคไทรวมพลัง (ในการเลือกตั้งทั่วไป ปี 2566 ใช้ชื่อพรรคเพื่อไทยรวมพลัง มี สส.เขตได้รับการเลือกตั้ง 2 คน) ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นพรรคไทรวมพลัง) อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา สังกัดพรรคเพื่อแผ่นดิน (ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2550) เคยได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีตำบลเสิงสาง อำเภอเสิงสาง จังหวัดนครราชสีมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 จนถึงปี พ.ศ. 2550 นางจิตรวรรณ หรือ “มาดามกบ” สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และระดับปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตร์ (บริหารทั่วไป) มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว และกำลังศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารทางการเมือง วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก ณ ปี 2567 - 2568 อยู่ในช่วงการจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี : ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2563 (แลกเปลี่ยนการหาเสียง “อุบลโปร่งใส นายกใหม่สร้างสรรค์” “นโยบาย 3 ดี เศรษฐกิจดี สุขภาพดี การศึกษาดี”) หมายเลข 4 นายธิปไตย สู้ย ศรีมงคล อายุ 66 ปี (ผู้สมัครอิสระ) (แลกเปลี่ยนการหาเสียง “ทำเป็น ทำไว ทันยุค ทันสมัย”)

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี ได้รายงานผลการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี กรณีอื่นนอกจากครบวาระ ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2567 สรุปว่า ในการเลือกตั้งครั้งนี้ มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 1,470,152 คน มีจำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง 895,106 คน คิดเป็นร้อยละ 60.89 (ผู้มาใช้สิทธิน้อยกว่าการเลือกตั้ง ปี 2563*) บัตรดีจำนวน 852,899 ใบ (ร้อยละ 95.29) บัตรเสีย จำนวน 25,626 ใบ (ร้อยละ 2.86) บัตรไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด จำนวน 16,581 ใบ (ร้อยละ 1.85) (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี, 2567)

ผลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2567 ปรากฏว่า (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี, 2567)

* การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (อบจ.) เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ 20 ธันวาคม 2563 พบว่า มีค่าเฉลี่ยการใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 68.002 (ประเทือง ม่วงอ่อน, 2565)

ประเทือง ม่วงอ่อน

อันดับหนึ่ง นายกานต์ กัลป์ตินันท์ (หมายเลข 1) พรรคเพื่อไทย (อุบลราชธานี) อดีตนายก อบจ. 3 สมัย (16 ธันวาคม 2540-2547, และ 2564-2567) ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี โดยได้คะแนน 387,456 คะแนน (มากกว่า ปี 2563 ที่ได้ 288,567 คะแนน) การเลือกตั้งปี 2567 ได้รับคะแนนคิดเป็นร้อยละ 45.43

อันดับสอง นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล หรือ “มาดามกบ” (หมายเลข 3) ผู้สมัครอิสระ ผู้ก่อตั้งและที่ปรึกษาพรรคไทรวมพลัง ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีสมัยแรก ได้ 322,986 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 37.87

อันดับสาม นายสิทธิพล เลาหะวนิช (น้อย) (หมายเลข 2) พรรคประชาชน ได้ 138,837 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 16.28

อันดับสี่ นายอชิปไธย ศุ่ย ศรีมงคล (หมายเลข 4) ผู้สมัครอิสระ ได้ 3,620 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 0.42

เปรียบเทียบการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2567 กับการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีและนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (อบจ.) เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 20 ธันวาคม 2563 พบว่า ในการเลือกตั้งปี 2567 มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 1,470,152 คน มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง 895,106 คน คิดเป็นร้อยละ 60.89 ซึ่งมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยกว่าการเลือกตั้ง ปี 2 ที่พบว่า มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง จำนวน 907,073 คน คิดเป็นร้อยละ 68.002 จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 1,439,177 คน (ประเทือง ม่วงอ่อน, 2565)

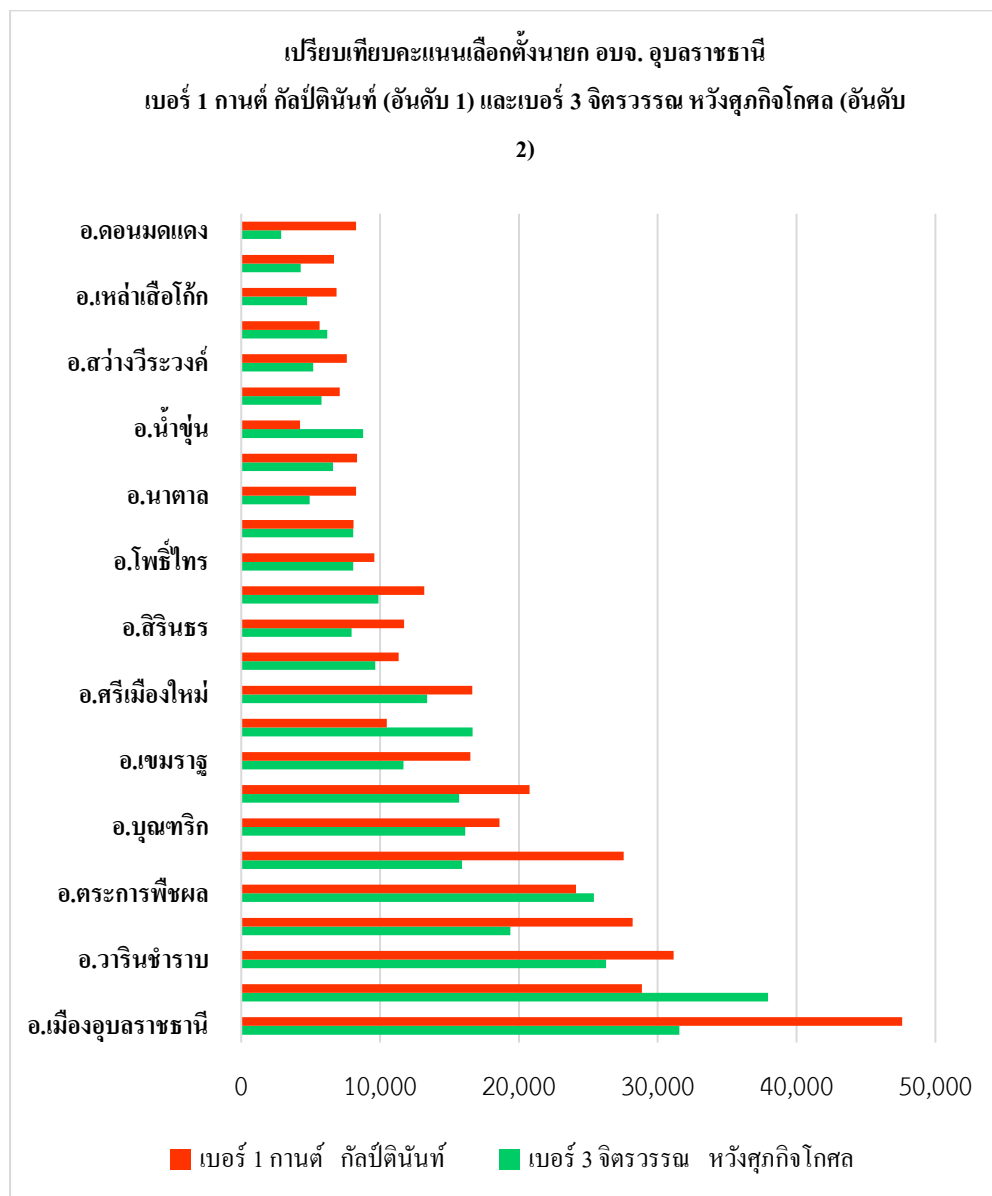
อย่างไรก็ตาม ในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2567 มีสถิติจำนวนบัตรเสียลดน้อยลง โดยในการเลือกตั้งครั้งนี้ มีบัตรเสียจำนวน 852,899 ใบ (ร้อยละ 95.29) บัตรเสีย จำนวน 25,626 ใบ (ร้อยละ 2.86) ดีกว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีและนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (อบจ.) เมื่อวันอาทิตย์ ที่ 20 ธันวาคม 2563 ที่มีจำนวนบัตรเสีย 831,969 ใบ (ร้อยละ 91.72) และมีบัตรเสียสูงถึง 42,010 ใบ (ร้อยละ 4.63) (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี, 2567)

ในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2567 มีบัตรไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด จำนวน 16,581 ใบ (ร้อยละ 1.85) ส่วนการเลือกตั้งปี 2563 มีบัตรไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด จำนวน 33,094 ใบ คิดเป็นร้อยละ 3.65

จากคะแนนผลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2567 อันดับหนึ่ง นายกานต์ กัลป์ตินันท์ (หมายเลข 1) พรรคเพื่อไทย ได้ 387,456 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 45.43 อันดับสอง นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล หรือ “มาดามกบ” (หมายเลข 3) ผู้สมัครอิสระ ได้ 322,986 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 37.87 อันดับสาม นายสิทธิพล เลาหะวนิช (น้อย) (หมายเลข 2) พรรคประชาชน ได้ 138,837 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 16.28 และอันดับสี่ นายอชิปไธย ศุ่ย ศรีมงคล (หมายเลข 4) ผู้สมัครอิสระ ได้ 3,620 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 0.42 (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี, 2567)

เมื่อแยกคะแนนการเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานี เป็นรายอำเภอ จากทั้งหมด 25 อำเภอ พบว่า นาย กานต์ กัลป์ตินันท์ (หมายเลข 1) พรรคเพื่อไทย สามารถชนะการเลือกตั้ง 20 อำเภอ ประกอบด้วย อ.เมืองอุบลราชธานี อ.วารินชำราบ อ.พิบูลมังสาหาร อ.เขื่องใน อ.บุญทริก อ.ม่วงสามสิบ อ.เขมราฐ อ.ศรีเมืองใหม่ อ.นาจะหลวย อ.สิรินธร อ.สำโรง อ.โพธิ์ไทร อ.กุดข้าวปุ้น อ.นาตาล อ.โขงเจียม อ.ตาลสุม อ.สว่างวีระวงศ์ อ.เหล่าเสือโก้ก อ.นาเยีย และ อ.คอนมดแดง

ส่วน นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล หรือ “มาดามกบ” (หมายเลข 3) ผู้สมัครอิสระ สามารถชนะการเลือกตั้ง 5 อำเภอ ประกอบด้วย อ.เดชอุดม อ.ตระการพืชผล อ.น้ำยืน อ.น้ำขุ่น และ อ.ทุ่งศรีอุดม

แผนภาพที่ 1 เปรียบเทียบคะแนนเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานี เฉพาะอันดับ 1 และอันดับ 2 การเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2567

ประเทือง ม่วงอ่อน

- กานต์ กัลป์ตินันท์ (อันดับ 1)
- จิตรวรรณ หวังสุกกิจโกศล (อันดับ 2)

แผนภาพที่ 2 คะแนนการเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2567 (แยกรายอำเภอ)

2. ปัจจัยที่ทำให้ชนะหรือแพ้การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี

ปัจจัยที่ทำให้ชนะหรือแพ้การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ฝ่ายผู้สมัคร นักการเมืองท้องถิ่น ได้แก่ ผู้สมัครนายก อบจ.อุบลราชธานี รวมถึงทีมฝ่ายการเมืองต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกเหนือจากประเด็นเรื่องการใช้จ่ายทรัพยากรต่าง ๆ ของผู้สมัครแต่ละคนที่เกี่ยวข้องแล้ว ซึ่งด้วยเงื่อนไขการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยจะไม่นำเสนอเป็นประเด็นหลัก สรุปได้ดังนี้

2.1) กานต์ กัลป์ดิษฐ์ พรหมเพื่อไทย (อุบลราชธานี) (หมายเลข 1)

หมายเลข 1 นายกานต์ กัลป์ดิษฐ์ (สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2567) อายุ 68 ปี พรหมเพื่อไทย (อุบลราชธานี) อดีตนายก อบจ. 3 สมัย (16 ธันวาคม 2540 - 2547, และ 2564 - 2567) หมายเลข 2 นายสิทธิพล เลาหะวนิช (สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2568) อายุ 40 ปี พรหมประชาชน (นายสิทธิพล หรือ “รองน้อย” เป็นอดีตรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี คนที่ 2 ในช่วงที่นายกานต์ กัลป์ดิษฐ์ ดำรงตำแหน่งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ช่วงปี 2564 - 2567) และหมายเลข 3 นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2568) อายุ 58 ปี หรือ “มาดามกบ” (ผู้สมัครอิสระ) ผู้ก่อตั้งและที่ปรึกษาพรรคไทรวมพลัง (ในการเลือกตั้งทั่วไป ปี 2566 ใช้ชื่อพรรคเพื่อไทยรวมพลัง มี สส.เขตได้รับการเลือกตั้ง 2 คน ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นพรรคไทรวมพลัง)

นายกานต์ กัลป์ดิษฐ์ (สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2567) หมายเลข 1 เป็นการสัมภาษณ์ก่อนเลือกตั้ง โดยได้วิเคราะห์ปัจจัยที่จะทำให้ชนะหรือแพ้การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีในครั้งนี้ว่า ปัจจัยที่จะทำให้ชนะการเลือกตั้ง (ถ้าชนะการเลือกตั้ง) คือ ฐานเสียง เครือข่ายผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเฉพาะนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตระการพืชผล จะให้การสนับสนุนช่วยเหลือโดยส่วนใหญ่ ส่วนตัว สส.ไม่มีผลมากนัก เช่น สส.อำเภอม่วงสามสิบ ที่ไม่ค่อยลงพื้นที่มาสองปี ตนมั่นใจในผลงานที่ผ่านมา โดยเฉพาะโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ทำในช่วงดำรงตำแหน่งด้วยงบประมาณ 4,608,218,532 บาท จำนวน 3,288 โครงการ ระยะทาง 1,273,091 เมตร (1,273 กิโลเมตร) โครงการที่กระจายอยู่ตาม รพ.สต. โรงเรียนสังกัด อบจ. เป็นต้น (กานต์ กัลป์ดิษฐ์, 2567)

ในการเลือกตั้งรอบนี้กังวลเรื่องเดียว คือ เรื่อง “กระสุน” กลัวมาแรง แต่คิดว่าไม่แรงมากเพราะงบประมาณของ อบจ. 4 ปี มีจำนวนงบประมาณ ประมาณ 2,000 กว่าล้านบาท แต่ถ้ากระสุนแรง ตนก็ต้องปล่อย

นายกานต์ กัลป์ดิษฐ์ ได้ตอบย้ำว่า การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นกับการเลือกตั้งระดับชาติ (สส.) มีความแตกต่างกัน โดยผู้แทนราษฎร จะอาศัยกระแสจากประชาชน แต่ท้องถิ่นไม่มีกระแส ไม่ได้ใช้กระแสเหมือนการเลือกตั้งระดับชาติ “การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นกับการเลือกตั้งระดับชาติ (สส.) มีความแตกต่างกัน ผู้แทนราษฎร จะอาศัยกระแสของประชาชน แต่ท้องถิ่นมันไม่มีกระแส ไม่ได้ใช้กระแส การเอาตัวเลขจากการเลือกตั้งระดับชาติ (สส.) มาคำนวณ มาคาดการณ์ว่าการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นจะได้คะแนนเสียงมาก

เหมือนการเลือกตั้งระดับชาติเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เช่น อำเภอม่วงสามสิบ ถึงแม้ว่าฝ่ายตรงข้ามจะได้เป็น สส. แต่ตนคิดว่า การเลือกตั้งนายก อบจ.ในเขตอำเภอม่วงสามสิบจะแพ้ตนด้วย” สอดรับกับความเห็นของ อดีต สส.ชูวิทย์ พิทักษ์พรพลก (สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2567) พรรคเพื่อไทย ที่มาช่วยนายกานต์ กัลป์ตินันท์ หาเสียงเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานี ในเขตอำเภอกุดข้าวปุ้น และ อ.ตระการพืชผล ครั้งนี้ โดยเห็นว่า ฝ่ายตรงข้ามประเมินว่า เขตที่ชนะการเลือกตั้ง สส. 2 เขต จะได้คะแนนเลือกตั้ง นายก อบจ. ประมาณ 100,000 คะแนน (2 เขต ประกอบด้วย เขต สส.สมศักดิ์ บุญประชม (เลี้ยวเชียง) เขตเลือกตั้งที่ 10 อ.น้ำยืน อ.ทุ่งศรีอุดม อ.น้ำขุ่น อ.สำโรง (ยกเว้น ต.สำโรง ต.โคกก่อง และ ต.บอน) อ.เดชอุดม (เฉพาะ ต.ทุ่งเทิง) และเขต สส.พิมพ์กาญจน์ พลสมัคร พรรคเพื่อไทรวมพลัง เขตเลือกตั้งที่ 3 อ.ม่วงสามสิบ อ.คอนมดแดง อ.เหล่าเสือโก้ก อ.ตาลชุม (เขตเลือกตั้งใหม่ที่แยกเพิ่มขึ้นมา 1 เขต)) โดยอดีต สส.ชูวิทย์ พิทักษ์พรพลก วิเคราะห์ว่า คู่แข่งไม่สามารถชนะการเลือกตั้งนายก อบจ. ในเขตเลือกตั้งที่ 3 ได้ เพราะการเลือกตั้ง สส.สมัยที่ผ่านมา คะแนนของ สส.พิมพ์กาญจน์ พลสมัคร พรรคเพื่อไทรวมพลัง น้อยกว่า (1) คะแนนของนายชูวิทย์ (กู๋) พิทักษ์พรพลก พรรคเพื่อไทย (2) คะแนนของนายสมบัติ รัตน พรรคภูมิใจไทย (3) คะแนนของนายจำลอง พรหมสวัสดิ์ พรรคพลังประชารัฐ และ (5) คะแนนของ ดร.สุกชัย ศรีหาล้า พรรคประชาธิปัตย์ มารวมกัน หรือ อ.คอนมดแดง ของเป็นเขตของนายชูวิทย์ (กู๋) พิทักษ์พรพลก และนายสมบัติ รัตน มารวมกัน และมองว่า ในเขต อ.น้ำยืน ที่ สส.สมคิด เชื้อคง แพ้นายสมศักดิ์ บุญประชม พรรคเพื่อไทรวมพลัง เขต 10 ด้วยคะแนน 63,127 เป็นเพราะ สส.สมคิด ขอมแพ้ก่อนแข่ง ไม่สู้ สส.สมศักดิ์ บุญประชม ดังนั้น จึงเป็นไปได้ที่คู่แข่งจะชนะการเลือกตั้ง นายก อบจ.ในเขตนี้ รวมทั้ง บทสัมภาษณ์ของ นายกานต์ กัลป์ตินันท์ (สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2567) ที่มั่นใจว่า คู่แข่งไม่น่าจะเอาชนะการเลือกตั้งนายก อบจ.ในเขตอำเภอม่วงสามสิบได้

ทั้งนี้ คะแนนผลการเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2567 ในเขต อ.ม่วงสามสิบ ปรากฏว่า อันดับหนึ่ง นายกานต์ กัลป์ตินันท์ ได้ 20,777 คะแนน ชนะ อันดับสอง นางจิตรวรรณ หวังสุกกิจโกศล ที่ได้ 15,701 คะแนน ส่วนอันดับสาม นายสิทธิพล เลาหะวนิช ได้ 4,355 คะแนน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี, 2567)

คะแนนผลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2567 อันดับหนึ่ง นายกานต์ กัลป์ตินันท์ (หมายเลข 1) พรรคเพื่อไทย ได้ 387,456 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 45.43 อันดับสอง นางจิตรวรรณ หวังสุกกิจโกศล หรือ “มาดามกบ” (หมายเลข 3) ผู้สมัครอิสระ ได้ 322,986 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 37.87 อันดับสาม นายสิทธิพล เลาหะวนิช (น้อย) (หมายเลข 2) พรรคประชาชน ได้ 138,837 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 16.28 และอันดับสี่ นายธิปไตย สุขี ศรีมงคล (หมายเลข 4) ผู้สมัครอิสระ ได้ 3,620 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 0.42 (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี, 2567)

เมื่อแยกคะแนนการเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานี เป็นรายอำเภอ จากทั้งหมด 25 อำเภอ พบว่า นายกานต์ กัลป์ตินันท์ (หมายเลข 1) พรรคเพื่อไทย สามารถชนะการเลือกตั้ง 20 อำเภอ ประกอบด้วย อ.เมืองอุบลราชธานี อ.วารินชำราบ อ.พิบูลมังสาหาร อ.เขื่องใน อ.บุญทริก อ.ม่วงสามสิบ อ.เขมราฐ อ.ศรีเมืองใหม่ อ.นาจะหลวย อ.สิรินธร อ.สำโรง อ.โพธิ์ไทร อ.กุดข้าวปุ้น อ.นาตาล อ.โขงเจียม อ.ตาลชุม อ.สว่างวีระวงศ์ อ.เหล่าเสือโก้ก อ.นาเยีย และ อ.คอนมณีแดง

ส่วน นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล หรือ “มาดามกบ” (หมายเลข 3) ผู้สมัครอิสระ สามารถชนะการเลือกตั้ง 5 อำเภอ ประกอบด้วย อ.เดชอุดม อ.ตระการพืชผล อ.น้ำยืน อ.น้ำขุ่น และ อ.ทุ่งศรีอุดม

สรุปผลงาน นายกานต์ กัลป์ตินันท์ สมัยดำรงตำแหน่ง นายก อบจ.อบ. ปีงบประมาณ 2564-2568 (เส้นทางคมนาคม)

ภาพรวมจังหวัดอุบลราชธานี

ลำดับที่	ประเภท	จำนวนโครงการ	ความยาว (เมตร)	งบประมาณ (บาท)	รายละเอียด ถนน สะพาน รายโครงการ
1	ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก (ค.ส.ล.)	2,743	631,920	2,156,119,500	
2	ถนนแอสฟัลต์ติกคอนกรีต (ลาดยาง)	502	639,896	2,281,785,332	
3	สะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก (ค.ส.ล.)	43	1,275	170,313,700	
รวมทั้งสิ้น		3,288	1,273,091	4,608,218,532	
			1,273 กิโลเมตร		

หมายเหตุ โครงการประกอบด้วย

1. ถนน สะพาน ที่ อบจ.อบ. รับการถ่ายโอนภารกิจจากกรมทางหลวงชนบท และกรมโยธาธิการและผังเมือง
2. ถนน สะพาน ที่ อบต. และ เทศบาล เสนอโครงการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่น มาที่ อบจ.อบ.

ผลิตสื่อโดย กานต์ กัลป์ตินันท์ 666 หมู่ 2 ตำบลไร่น้อย อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี 34000

ภาพที่ 3 ภาพสรุปผลงานเน้นทางคมนาคม ปีงบประมาณ 2564 - 2568 (สมัยดำรงตำแหน่ง) เพื่อใช้เป็น

ข้อมูลประกอบการปราศรัยหาเสียง (ภาพรวมจังหวัดอุบลราชธานี)

ที่มา: กานต์ กัลป์ตินันท์, 2567

2.2) จิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล หรือ “มาดามกบ” (หมายเลข 3)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หมายเลข 3 นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล (สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2568) หรือ “มาดามกบ” (ผู้สมัครอิสระ) โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำเสนอถ้อยคำและวิเคราะห์จากการให้สัมภาษณ์ประมาณ 3 - 4 ชั่วโมง เปิดใจและถอดบทเรียนหลังแพ้การเลือกตั้ง สรุปปัจจัยที่ทำให้แพ้การเลือกตั้งว่าเป็นเพราะ (1) ระยะเวลาสั้น (2) เรื่องของพื้นที่ ถือว่ามีส่วนสำคัญที่สุด เพราะการเลือกตั้งท้องถิ่นจะต้องสามารถดูแลประชาชนได้ ตามบทบาทหน้าที่ตาม พรบ.การกระจายอำนาจของท้องถิ่น

จะต้องสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้ การมีพื้นที่ขนาดใหญ่กับระยะเวลาสั้นๆ ทำให้ประชาชนยังรู้จักน้อย ต้องถอดบทเรียน ต้องศึกษาพื้นที่ให้มากกว่านี้ก่อน ระยะเวลาไม่เพียงพอ ยังน้อยไป

ประเด็นความเสียเปรียบด้านกระแสพรรคช่วยสนับสนุนส่งเสริมหรือช่วยเหลือหนุน มองว่ากระแสพรรคมีผลส่วนหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้ตัดสินใจเลือก เนื่องจากประชาชนมีความเชื่อว่าพรรคเพื่อไทยจะสามารถดูแลประชาชนในพื้นที่ได้ สามารถเชื่อมระหว่างท้องถิ่นกับรัฐบาลในส่วนกลาง นางจิตรวรรณ มองว่า กระแสพรรคมีผลที่ทำให้แพ้การเลือกตั้ง

ตนรู้ตัวว่าจะแพ้การเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานี ครั้งนี้ ประมาณ 2 วันก่อนเลือกตั้ง (คือช่วงวันที่ 19 - 20 ธันวาคม 2567) ตนก็ทำใจแล้ว แต่ก็พยายามอย่างเต็มที่แล้ว โดยเฉพาะด้านทีมงาน โดยเน้นให้ทีมงานไปช่วยประชาสัมพันธ์ ไปย้ำ ขอโอกาสจากประชาชนให้คนใหม่ได้ทำงาน สื่อสารผ่านทีมงานที่เป็นตัวแทนแต่ละอำเภอ พอแพ้เลือกตั้ง ก็ได้ถอดบทเรียนกับทีมงาน โดยเฉพาะการสื่อสารกับประชาชนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ

ตนมองว่า เบอร์ 1 มีพรรคการเมืองระดับชาติเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นความคาดหวังของประชาชน นอกจากนั้น ประชาชนยังรู้จักกับผู้สมัครเบอร์ 1 มาเนิ่นนานแล้วทำให้ได้เปรียบ เคยเป็นนายก อบจ.มาหลายสมัย

ในช่วงหาเสียงเลือกตั้งก็มีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือ

(1) ประเด็นที่ตนไม่ใช่คนในพื้นที่ ไม่ใช่บ้านเกิด หรือบ้านเกิดไม่ได้อยู่ที่นี้ แต่อยากเป็นตัวแทนของคนที่นี่ ซึ่งอีกคู่แข่งก็จะเอาประเด็นนี้ไปโจมตี หรือเอารดแห่ไปประชาสัมพันธ์ในประเด็นนี้อยู่เรื่อย ๆ ประชาชนที่ไม่รู้จักตนก็จะเลือกเอาคนในพื้นที่ไว้ก่อน

แม้กระทั่งก่อนวันเลือกตั้ง ประมาณ 2 วันสุดท้าย ในเขต อ.เมือง คู่แข่งก็เอารดแห่ไปย้ำในประเด็นไม่ใช่คนในพื้นที่ เอาเรื่องนี้มากล่าวถึงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งทางทีมงานก็ได้แจ้งมา ตนก็ได้บอกไปว่า ถึงจะอยู่ตรงไหน มาจากไหน ถ้าประชาชนเลือก ก็จะทำหน้าที่ให้ประชาชน

(2) ประเด็นการโจมตีด้านธุรกิจโรงแป้ง มีการโจมตีการนำเข้ามันสำปะหลังจากต่างประเทศเข้ามา ทำให้ราคามันสำปะหลังในประเทศไทยตกต่ำ ตนมองว่า ประชาชนที่เชื่อขำนี้ คือ ประชาชนที่อยู่ชายขอบติดกับแม่น้ำโขง รวมทั้งประชาชนใน อ.เขื่องใน อ.ม่วงสามสิบ อ.ตาลชุม อ.เหล่าเสือโก้ก อ.ดอนมดแดง อ.ศรีเมืองใหม่ อ.โขงเจียม อ.พิบูลมังสาหาร อ.นาเยีย พอได้รับข้อมูลข่าวสารเหล่านี้เข้าไปก็ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจว่ามีผลกระทบด้านราคา ถ้าเลือกเข้าไป ประชาชนที่มีอาชีพทำไร่มันสำปะหลังอาจจะได้รับผลกระทบ ได้รับความเสียหาย ข้อมูลเหล่านี้มาจากการสัมภาษณ์ทีมงาน พบว่ามีการปล่อยข่าวลักษณะนี้ออกไป ส่วนประชาชนในเขตอุบลราชธานีโซนใต้ (อ.น้ำยืน อ.น้ำขุ่น อ.นาจะหลวย อ.บุญศรี) ประชาชนก็จะเข้าใจ และเก็บใบปลิวโจมตีมาให้ตน

กระแสข่าวที่โจมตีเรื่องการนำเข้ามันสำปะหลังจากต่างประเทศเข้ามา ทำให้ราคามันสำปะหลังในประเทศไทยตกต่ำ มีผลต่อคะแนนการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นเพราะมี สส. ท่านหนึ่งไปอภิปรายในสภา มีการ

ถ่ายทอด มีการกล่าวถึงในเวทีหาเสียงของกลุ่ม ซึ่งทีมงานได้อัดเสียงมาให้ฟังว่ามีการโหมตีอย่างไบบ้าง แต่ตัวผู้สมัครที่เป็นคู่แข่งจะไม่พูด แต่จะเป็นทีมงานพูดแทน ว่า (1) ไม่ใช่คนในพื้นที่ (2) ราคาพืชผลทางการเกษตร แล้วถ้าเลือกเบอร์ 1 พรรคเพื่อไทย จะสามารถแก้ไขปัญหาให้พี่น้องประชาชนโดยเชื่อมกับรัฐบาล จะสามารถช่วยเหลือประชาชนได้ ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นข้อมูลที่ทีมงานโทรแจ้งให้ทราบ ซึ่งทีมงานของเบอร์ 1 ของนายกานต์ กัลป์ตินันท์ พรรคเพื่อไทย จะกระจายการหาเสียงไปหลายทีม

ส่วนปัจจัยที่ทำให้นายกานต์ กัลป์ตินันท์ ชนะการเลือกตั้งเป็นนายก อบจ.อุบลราชธานีครั้งนี้ มองว่าเป็นเพราะ “คนและทีมงานมีคุณภาพและประสบการณ์ในพื้นที่มากกว่า” ส่วนนโยบายของผู้สมัครแต่ละคน นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล มองว่าไม่มีผล แต่นางจิตรวรรณ มองว่าการเมืองระดับชาติมีผลต่อการเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานี อย่างเช่น กรณีการนำเสนอนโยบายเงินดิจิทัล 10,000 บาท ก็มีผล

ด้านประเด็นผลคะแนนผลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2567 ที่นายกานต์ กัลป์ตินันท์ ได้ 387,456 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 45.43 นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล ได้ 322,986 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 37.87 (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี, 2567) คนก็ได้ประเมินไว้ประมาณนี้ ใกล้เคียงกับคะแนนที่ได้จากการเลือกตั้ง

ประเด็นผิดพลาดในการหาเสียงเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานีครั้งนี้และถือเป็นจุดอ่อนของตน คือ กลุ่มมีความเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองใหญ่และเอานโยบายจากส่วนกลางลงมาประชาสัมพันธ์ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งแบบอื่นๆ ทำให้มีส่วนส่งผลให้คู่แข่งชนะการเลือกตั้ง

การใช้ทีมงานของพรรคอื่นมาช่วยหาเสียงเลือกตั้ง ตนก็มั่นใจ เชื่อใจในการทำงาน เพราะแต่ละคนก็มีกลยุทธ์ในการทำงานในพื้นที่ แต่ละคนก็ทำงานด้วยความผูกพันกัน มีความแนบแน่นมาเนิ่นนาน ด้วยการคบหาดูใจตั้งแต่สมัยที่เป็นผู้แทนราษฎรด้วยกัน เช่น สส.หน้อย สุทธิชัย จรูญเนตร สส.บิว ดวงทิพย์ จินตะเวช โดยตนเป็นเพื่อน สส.ด้วยกับกับคุณพ่อของ สส.บิว ดวงทิพย์ และในพื้นที่ของ อ.เดชอุดม ตนก็มีความผูกพันในพื้นที่พอสมควร มาบวกรวมกัน ซึ่งจะแตกต่างจากเขตอื่น ๆ ส่วนเขตที่เป็น สส.หลักของพรรคไทรวมพลัง ที่แพ้มาก (เขตเลือกตั้งที่ 3 อ.ม่วงสามสิบ อ.คอนมดแดง อ.เหล่าเสือโก้ก อ.ตาลชุม) เมื่อดูคะแนนการเลือกตั้งตนมองว่าคะแนนก็ยังคงอยู่เหมือนเดิม ไม่ได้หายไปไหน แต่เป็นคะแนนของนายชูวิทย์ (กู๋) พิทักษ์พรพลลภ พรรคเพื่อไทย คะแนนของนายสมบัติ รัตน พรรคภูมิใจไทย และคะแนนของนายจำลอง พรหมสวัสดิ์ พรรคพลังประชารัฐ มารวมกัน 3 คน ทำให้คะแนนส่วนนี้หายไป เนื่องจากเบอร์ 1 ไปเก็บคะแนนของนักการเมืองทั้ง 3 ท่านมา (เดิมนายจำลอง พรหมสวัสดิ์ พรรคพลังประชารัฐ จะไปช่วยผู้สมัครเบอร์ 2 นายสิทธิพล จากพรรคประชาชน แต่เปลี่ยนมาช่วยเบอร์ 1 นายกานต์แทน) (สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ อดีต สส.ชูวิทย์ พิทักษ์พรพลลภ (สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2567)

ภาพที่ 4 สส.สุดารัตน์ พิทักษ์พรพลก พรรคเพื่อไทย ได้แจ้งให้ประธานสภาทราบถึงความเดือดร้อนของประชาชนที่ปลูกมันสำปะหลังที่ราคาตกต่ำ (เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2567 ก่อนเลือกตั้ง 4 วัน) (สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2567)

ถึงแม้ว่า คะแนนการเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานี จะไม่สามารถดึงคะแนนจากนักการเมืองท่านอื่นได้ แต่ตนมองว่า ระดับคะแนนที่เคยเลือกตั้ง สส.พิมพ์กาญจน์ พลสมัคร พรรคเพื่อไทยรวมพลังเขตเลือกตั้งที่ 3 ยังอยู่เท่าเดิม (โดยผลคะแนนการเลือกตั้ง สส.แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เป็นการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2566 จังหวัดอุบลราชธานี เขตเลือกตั้งที่ 3 อ.ม่วงสามสิบ อ.คอนมดแดง อ.เหล่าเสือโก้ก อ.ตาลชุม สส.พิมพ์กาญจน์ พลสมัคร พรรคเพื่อไทยรวมพลัง ได้คะแนน 31,218 คะแนน ส่วนคะแนนผลการเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2567 อ.ม่วงสามสิบ ได้ 15,701 คะแนน อ.คอนมดแดง ได้ 2,871 คะแนน อ.เหล่าเสือโก้ก ได้ 4,754 คะแนน และ อ.ตาลชุม ได้ 5,770 คะแนน รวมทั้ง 4 อำเภอนี้

นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล ได้คะแนน 29,096 คะแนน น้อยกว่าคะแนนการเลือกตั้ง สส.พิมพาญณ์ พลสมัคร พรรคเพื่อไทยรวมพลัง 2,122 คะแนน ถือว่าคะแนนใกล้เคียงกันตามที่นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล ได้วิเคราะห์ไว้)

การเลือกตั้งในอนาคต การเปลี่ยนทีมงานจะต้องศึกษาให้ละเอียดเป็นพื้นที่ ๆ ไป ตอนนี้ยังไม่สามารถให้ข้อมูลได้ จะต้องดูหลาย ๆ ตัวแปร หลาย ๆ ปัจจัย เพราะสถานการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนไปมาก โดยเฉพาะการเมืองท้องถิ่นในภาพรวมประเทศไทย ดันมองว่าพรรคการเมือง การเมืองระดับชาติเข้ามาสนับสนุนเกี่ยวข้องหมดเลย แต่บางครั้งก็กลับตาลปัตร เช่น การเลือกตั้งท้องถิ่นนายก อบจ.ศรีสะเกษ พรรคสีน้ำเงิน (พรรคภูมิใจไทย) จะไม่ปรากฏตัวในช่วงการหาเสียงเลือกตั้ง แต่พอชนะแล้วจึงมาปรากฏตัว

และในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2567 ที่ผ่านมา พรรคสีน้ำเงิน (พรรคภูมิใจไทย) ก็มาช่วยในการหาเสียงอย่างเต็มที่ (แต่ไม่ออกตัวเช่นเดียวกับกรณีการเลือกตั้งนายก อบจ.ศรีสะเกษ) ทุกคนมาช่วยอย่างเต็มที่ แต่ไม่ได้เอาพรรคเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นลักษณะตัวบุคคลมากกว่า แต่ละพื้นที่จะมีเหตุและผลในตัวพื้นที่

คะแนนการเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานีที่ผ่านมา เขตที่ผลคะแนนที่ตน "เซอร์ไพรส์" (surprise) มากที่สุด คือ เขตเลือกตั้งที่ 3 อ.ม่วงสามสิบ อ.คอนมดแดง อ.เหล่าเสือโก้ก อ.ตาลชุม ดันมองว่าควรจะได้คะแนนมากกว่านี้ และเขต อ.ศรีเมืองใหม่ กับ อ.โขงเจียม คิดว่าน่าจะได้คะแนนมากกว่านี้ แต่ก็ยอมรับว่าทีม สส.สุดารัตน์ พิทักษ์พรพลก (สส.กานต์) กับทีม อดีต สส.ชูวิทย์ พิทักษ์พรพลก เป็นทีมงานที่มีคุณภาพที่ทำให้คู่แข่งชนะการเลือกตั้ง ยอมรับว่า เป็นคนที่มีความสามารถ

ส่วนของ อ.พิบูลมังสาหาร อ.นาเยี่ย ก็ถือว่าท่านอดีตรัฐมนตรีอิสระ สมชัย ที่ดูแลพื้นที่นี้ให้คู่แข่งเป็นทีมงานที่มีคุณภาพ ส่วน อ.เขื่องใน ที่นำโดยนายอภิรักษ์ นามบุตร ทีมรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (รองนายก อบจ.คนที่ 3) มาช่วยคู่แข่ง ถึงแม้ว่า สส.วุฒิพงษ์ นามบุตร (สส.เอ) หรือ สส.วิฑูรย์ นามบุตร จะไม่ลงมาช่วยคู่แข่งด้วยตนเองก็ตาม

ประเด็นสุดท้ายคำถามสำคัญ ถึงกรณี “คิลโคราช” มีผลต่อการเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานีครั้งนี้หรือไม่ นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล “มาดามกบ” มองว่า “คิลโคราช” มีผล ดังบทสัมภาษณ์ตอนสำคัญว่า “เป็นกลยุทธ์ เป็นเกมที่อีกฝ่ายสร้างขึ้นมา วางให้มันลงล็อก จังหวะพอดี ถามว่ามีผลหรือไม่ตอบว่า มี...” “โดยฝั่งแดงที่ตั้งใจจะช่วยตั้งแต่แรก พออีกฝ่ายไปปล่อยข่าวให้เราเสียหาย ก็กลับไม่มาช่วย แต่ตนก็ไม่หยุดแต่ทำให้ไม่สามารถเดินตามเกมที่ตั้งใจไว้ตั้งแต่แรกได้ มันตามเก็บได้ไม่เพียงพอ.. โดยเฉพาะที่เขต สส.สุดารัตน์ พิทักษ์พรพลก (สส.กานต์) (เขตเลือกตั้งที่ 7) กับทีม อดีต สส.ชูวิทย์ พิทักษ์พรพลก กับเขตเลือกตั้งที่ 3 และเขตเลือกตั้งที่ 8 ก็มีการชี้ให้เห็นว่า มีการตกลงกันไปจบที่โคราช ทางพี่สาวทางนี้ (แดง) ที่จะช่วยเรา พอได้ยินแบบนี้ ก็อาจจะเกิดความลังเล เพราะเป็นคนที่มีความรู้ด้านการเมืองสูง ถ้าได้ข้อมูลที่ผิดก็อาจจะเปลี่ยนใจได้ทันที (ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้คำว่า “ถ้าเขาได้ข้อมูลผิดก็อาจจะไปได้เลย”) พอเลือกตั้งเสร็จก็มาคุยกันก็บอกว่า เขาเข้าใจผิด แต่มันไม่ใช่ เราพยายามจะไปเขานั้น แต่คนก็อาจจะเข้าใจยากพอสมควร จากที่เคยจะช่วย พอมีการ “คิล” ก็ถอย แล้วก็ไปเล่นการพนันลงอีกฝั่งหนึ่ง โดยเฉพาะคน

อำเภอภูซำบูน ที่เสียเงินเพราะเล่นฝั่งเรา เชื่อกะแนนเฉพาะฝั่งนี้ ถูกโจมตีในเขต 3 เขต 7 เขต 8 เขต 9 (โจมตีได้บางส่วน) คะแนนก็จะออกจากเขตเหล่านี้ (เป็นเขตตัวแปรที่จะทำให้ชนะหรือแพ้การเลือกตั้ง, พุดง่าย ๆ ผู้ใหญ่ช่วยอีกฝั่งมากกว่า เป็นเหมือนผู้ใหญ่รังแกเด็ก) ส่วนเขต 6 อ.เขมราฐ อ.นาตาล อ.โพธิ์ไทร ให้สามิ (ท่านสมศักดิ์ หวังศุภกิจโกศล) ไปคุมเอง ระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งได้คะแนนขนาดนี้ถือว่าดีมาก ๆ แม้จะเป็นพื้นที่ใหม่ (นางจิตรวรรณ ได้คะแนน รวม 24,661 คะแนน ส่วนนายกานต์ ได้ 34,371 คะแนน) (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี, 2567) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด คือ คุณภาพของทีมงาน คะแนนที่ปรากฏแต่ละเขตเป็นแบบนี้เพราะผิดพลาดเอง

ด้วยพื้นที่การเลือกตั้งนายก อบจ.มันกว้าง ไม่เหมือน สส. หรือ ส.อบจ. แต่ก็ภาคภูมิใจกับทีมงานที่ได้ทำเต็มที่ที่สุดแล้ว คะแนนออกมาขนาดนี้ก็ถือว่าดีแล้ว

ในช่วง 7 วันก่อนเลือกตั้ง ได้มีการทำโพลออกมาว่า ถ้าจะชนะ ด้วยคะแนนประมาณ 20,000 คะแนน โดยได้ประเมินว่า ถ้าจะชนะ จะชนะไม่เกิน 20,000 - 25,000 คะแนน ถ้าจะแพ้ จะแพ้ประมาณ 50,000 คะแนน (ม.เทคโนโลยีสุรนารีเป็นทีมงานทำโพลสำรวจให้)

แต่สิ่งที่ผิดพลาดมาก คือ เขต 3 กับเขต 7 ที่เล่นกันหนักมาก เป็นเขตที่ทำให้คู่แข่งชนะการเลือกตั้งจากเดิมที่ประเมินไว้ว่า เขต 3 คะแนนจะเสมอกัน เท่า ๆ กัน (ปรากฏว่า คะแนนผลการเลือกตั้งนายก อบจ. อุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2567 อ.ม่วงสามสิบ ได้ 15,701 คะแนน อ.ดอนมดแดง ได้ 2,871 คะแนน อ.เหล่าเสือโก้ก ได้ 4,754 คะแนน และ อ.ตาลชุม ได้ 5,770 คะแนน รวมเขต 3 ทั้ง 4 อำเภอนี้ นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล ได้คะแนน 29,096 คะแนน แต่นายกานต์ กัลป์ดินันท์ ได้ 43,013 คะแนน มากกว่านางจิตรวรรณ 13,917 คะแนน) และเขต 9 อ.บุญทริก อ.นาจะหลวย ตอนทำโพลสำรวจพบว่า จะชนะอยู่ประมาณ 2,000 คะแนน (แต่ปรากฏว่า เขต 9 อ.บุญทริก อ.นาจะหลวย รวม 2 อำเภอนี้ นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล ได้คะแนน 25,794 คะแนน แต่นายกานต์ กัลป์ดินันท์ ได้ 29,935 คะแนน มากกว่านางจิตรวรรณ 4,141 คะแนน)

และเขต สส.สุทธิชัย จรูญเนตร คิดว่าจะชนะการเลือกตั้งประมาณ 8,000 คะแนน (แต่ปรากฏว่า เขตเลือกตั้งที่ 5 อ.ตระการพืชผล อ.ภูซำบูน รวม 2 อำเภอนี้ นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล ได้คะแนน 33,452 คะแนน ส่วนนายกานต์ กัลป์ดินันท์ ได้ 32,215 คะแนน แพ้นางจิตรวรรณเพียง 1,237 คะแนน เท่านั้น)

เขต 6 อ.เขมราฐ อ.นาตาล อ.โพธิ์ไทร ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ใหม่ ไม่คิดว่าจะได้คะแนนดีขนาดนี้ เขตนี้ ทีมงานประเมินไว้ว่า จะแพ้ ประมาณ 4,000 - 6,000 คะแนน (แต่ปรากฏว่า เขต 6 นางจิตรวรรณ ได้คะแนน รวม 24,661 คะแนน ส่วนนายกานต์ ได้ 34,371 คะแนน นางจิตรวรรณ แพ้ 9,710 คะแนน) ส่วนเขตที่ คาดหวังว่าจะได้ดี แต่กลับและที่แย่ที่สุด คือ เขต 3

2.3) สิทธิพล เลหาะวณิช พรรคประชาชน (หมายเลข 2)

นายสิทธิพล เลหาะวณิช (สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2568) พรรคประชาชน ซึ่งนายสิทธิพล หรือ “รองน้อย” เป็นอดีตรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี คนที่ 2 ในช่วงที่นายกานต์ กัลป์ดินันท์ ดำรงตำแหน่งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ช่วงปี 2564 - 2567) ได้อธิบายปัจจัยที่ทำให้นายกานต์ กัลป์ดินันท์ ชนะการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี โดยได้คะแนน 387,456 คะแนน (มากกว่า ปี 2563 ที่ได้ 288,567 คะแนน) ขณะที่นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล หรือ “มาดามกบ” ได้ 322,986 คะแนน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี, 2557) ว่าเป็นเพราะ

(1) ผลงานการทำถนนได้ครอบคลุมหลายหมู่บ้าน หลายพื้นที่ (สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของนายกานต์ กัลป์ดินันท์) (กานต์ กัลป์ดินันท์, สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2567)

(2) เครือข่ายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) 79 แห่ง (อบจ.อุบลราชธานีรับถ่ายโอน รพ.สต. 79 แห่ง)

(3) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล (นายก อบต.) และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส.อบจ.) ที่อยู่ในวาระช่วยเหลือ

(4) การเป็นฝ่ายรัฐบาล นโยบายจ่ายเงินหมิ่น (โครงการเงินดิจิทัล 10,000 บาท หรือโครงการ Digital Wallet) โครงการจ่ายเงินไร่ละ 1,000 บาท วันที่ 19 – 20 ธันวาคม 2567 มีผลต่อการตัดสินใจเลือก

(5) การมีบัตร อสม.ถ้าไม่ช่วยทำให้เกิดความกลัวถูกปลดออกจากตำแหน่ง จึงกลายเป็นเครือข่ายหวั่นคะแนนให้นายกานต์ และ

(6) ชื่อเสียงของผู้สมัคร

ส่วนสาเหตุที่ทำให้นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล หรือ “มาดามกบ” แพ้การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ว่าเป็นเพราะไม่ใช่คนในพื้นที่จึงถูกนำมาโจมตี ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนภาคอีสาน

สุดท้าย สาเหตุที่ทำให้ตนแพ้เลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี นายสิทธิพล เลหาะวณิช ได้วิเคราะห์ว่าเป็นเพราะ (1) ตนเป็นคนหน้าใหม่ (2) ยังลงพื้นที่ไม่ดีพอ มีเวลาน้อย ต้องทำนโยบายพรรคและอบรม

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยที่ทำให้ชนะหรือแพ้การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ฝ่ายผู้สมัคร นักการเมืองท้องถิ่น ได้แก่ ผู้สมัครนายก อบจ.อุบลราชธานี รวมถึงทีมฝ่ายการเมืองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกเหนือจากประเด็นเรื่องการใช้จ่ายทรัพยากรต่าง ๆ ของผู้สมัครแต่ละคนที่

เกี่ยวข้องแล้ว ซึ่งด้วยเงื่อนไขการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยจะไม่นำเสนอเป็นประเด็นหลักสรุปได้ว่า

ปัจจัยที่ทำให้นายกานต์ กัลป์ตินันท์ พรรคเพื่อไทย (อุบลราชธานี) ชนะการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ปัจจัยสำคัญ คือ การมีฐานเสียงและเครือข่ายห้วคะแนนและทีมงานที่มีประสิทธิภาพและมีประสบการณ์ยึดโยงแต่ละพื้นที่ได้มากกว่า โดยเฉพาะฐานเสียงและเครือข่ายของ สส. พรรคเพื่อไทย ทั้ง 4 คน และ อดีต สส. ผู้สมัคร สส. ในเขตพื้นที่ต่างๆ ช่วยรับผิดชอบหาเสียงกระจายทั้ง 25 อำเภอ รวมทั้งอาศัยฐานเสียงของนักการเมืองที่เป็นพันธมิตรมาร่วมสนับสนุนเฉพาะกิจ เฉพาะการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอย่างต่อเนื่องตั้งแต่การเลือกตั้งปี 2563 โดยเฉพาะฐานเสียงของนายอิสสระ สมชัย (อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อดีตรองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์) รับผิดชอบพื้นที่ อ.พิบูลมังสาหาร อ.นาเยีย อ.สว่างวีระวงศ์ ขณะที่ อ.เชื่องใน อาศัยฐานเสียงของ สส. วุฒิพงษ์ นามบุตร และ อดีต สส. วิฑูรย์ นามบุตร อีกทั้งนายกานต์ ยังได้เปรียบจากกระแสพรรคเพื่อไทยที่เป็นฝ่ายรัฐบาล สามารถใช้นโยบายของรัฐบาลเป็นเครื่องมือมาช่วยหนุนเสริมในการหาเสียง รวมทั้งการมีฐานเสียง เครือข่ายผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ โดยเฉพาะนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (นายก อบต.) และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ส.อบจ.) ที่อยู่ในวาระช่วยหาเสียงและชื่อเสียงของผู้สมัคร ผลงานที่ผ่านมา โดยเฉพาะโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทำถนนได้ครอบคลุมหลายหมู่บ้าน หลายพื้นที่ (โครงการด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ทำในช่วงดำรงตำแหน่งด้วยงบประมาณ 4,608,218,532 บาท จำนวน 3,288 โครงการ ระยะทาง 1,273,091 เมตร (1,273 กิโลเมตร) โครงการที่กระจายอยู่ตาม รพ.สต. โรงเรียนสังกัด อบจ. เป็นต้น) เครือข่ายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) 79 แห่ง (กานต์ กัลป์ตินันท์, 2567) รวมถึงการใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าคู่แข่ง เป็นต้น

ปัจจัยที่ทำให้นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล พ่ายแพ้การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เพราะเครือข่ายห้วคะแนนและทีมงานมีประสิทธิภาพน้อยกว่า ประสบการณ์ในพื้นที่น้อยกว่า การใช้เครือข่ายห้วคะแนนของพรรคอื่น หรือนักการเมืองกลุ่มอื่นมารวมกันเฉพาะกิจชั่วคราวย่อมมีประสิทธิภาพน้อยกว่าเครือข่ายห้วคะแนนที่เป็นของพรรคตัวเอง ประกอบกับพื้นที่การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ ประกอบด้วย 25 อำเภอ แต่มีเวลาหาเสียงน้อย การลงพื้นที่หาเสียงประชาสัมพันธ์ไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง ย่อมเสียเปรียบคู่แข่งที่หาเสียงลงพื้นที่มาหลายสมัย ขาดกระแสพรรคหรือเครือข่ายของพรรคที่ได้รับความนิยมระดับจังหวัดช่วยหนุนเสริม อีกทั้ง การใช้ทรัพยากรต่างๆ ยังขาดประสิทธิภาพ รวมถึง กรณี “คิลโคราช” การต่อรองในเวทีการเมืองระดับชาติทำให้ผู้สนับสนุนเกิดความลังเล ทำให้พ่ายแพ้การเลือกตั้ง

นางจิตรวรรณได้เปิดใจและถอดบทเรียนหลังแพ้การเลือกตั้ง สรุปปัจจัยที่ทำให้แพ้การเลือกตั้งว่าเป็นเพราะ (1) ระยะเวลาสั้น (2) เรื่องของพื้นที่ ถือว่ามีส่วนสำคัญที่สุด เพราะการเลือกตั้งท้องถิ่นจะต้องสามารถดูแลประชาชนได้ ตามบทบาทหน้าที่ตาม พรบ.การกระจายอำนาจของท้องถิ่น จะต้องสามารถ

ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้ การมีพื้นที่ขนาดใหญ่กับระยะเวลาน้อย ทำให้ประชาชนยังรู้จักน้อย ต้องถอดบทเรียน ต้องศึกษาพื้นที่ให้มากกว่านี้ก่อน ระยะเวลายังไม่เพียงพอ ยังน้อยไป การลงพื้นที่หาเสียง ประชาสัมพันธ์ไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง พื้นที่การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ ประกอบด้วย 25 อำเภอ แต่มีเวลาหาเสียงน้อย ย่อมเสียเปรียบนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด รายเดิมที่หาเสียงลงพื้นที่มาหลายสมัย รวมทั้งความเสียเปรียบขาดกระแสพรรคหรือเครือข่ายของพรรค ช่วยสนับสนุนส่งเสริม การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ยังขาดประสิทธิภาพ เป็นต้น

ความแตกต่างด้านขนาดของพื้นที่หาเสียงเลือกตั้ง แม้ว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) จะเป็นการเลือกตั้งระดับชาติที่มีความสำคัญต่อนโยบายทางการเมืองระดับประเทศมากกว่า แต่พื้นที่ความรับผิดชอบ พื้นที่การหาเสียงเมื่อแยกผู้สมัครเป็นรายคน จะพบว่าผู้สมัครแต่ละคนมีพื้นที่หาเสียงน้อยกว่าผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งมีเขตพื้นที่การหาเสียงทั้งจังหวัด ทั้ง 25 อำเภอ

ประเด็นความเสียเปรียบด้านกระแสพรรคช่วยสนับสนุนส่งเสริมหรือช่วยเกื้อหนุน มองว่า กระแสพรรคมีส่วนหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้ตัดสินใจเลือก เนื่องจากประชาชนมีความเชื่อว่าพรรคเพื่อไทยจะสามารถดูแลประชาชนในพื้นที่ได้ สามารถเชื่อมระหว่างท้องถิ่นกับรัฐบาลในส่วนกลาง นางจิตรวรรณ มองว่า กระแสพรรคมีผลที่ทำให้แพ้การเลือกตั้ง นางจิตรวรรณ มองว่าการเมืองระดับชาติมีผลที่จะทำให้นายกานต์ กับตน ชนะหรือแพ้การเลือกตั้ง การเมืองระดับชาติมีผลต่อการเลือกตั้งนายก อบจ.อุบลราชธานี อย่างเช่น กรณีการนำเสนอนโยบายเงินดิจิทัล 10,000 บาท ก็มีผล รวมถึง กรณี **“ดีลโคราช”** การต่อรองในเวทีการเมืองระดับชาติทำให้ผู้สนับสนุนเกิดความลังเล ทำให้พ่ายแพ้การเลือกตั้ง นางจิตรวรรณ ยอมรับว่ามีผลทำให้ตนพ่ายแพ้การเลือกตั้งนายก อบจ. เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากนายกานต์ กลับปัดนันท์ ยื่นหนังสือลาออก จากการเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (ก่อนหมดวาระ) กับนายศุภศิษย์ กอเจริญยศ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2567 (มีผลวันที่ 26 ตุลาคม 2567) โดยนายกานต์ เปิดเผยสาเหตุการที่ตัดสินใจลาออกจากการเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ก่อนจะครบกำหนดในเดือนธันวาคม 2567 เพื่อให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ราบรื่นไม่ติดขัดต่อระเบียบกฎหมายการเลือกตั้งท้องถิ่น เพราะกฎหมายดังกล่าวทำให้การบริหารงานต้องหยุดชะงักหลายอย่างเกี่ยวกับการอนุมัติงบประมาณต่าง ๆ ไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่พี่น้องประชาชนได้ตามสมควร

การลาออกก่อนหมดวาระ อาจจะก่อให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในการเลือกตั้ง และมีส่วนช่วยทำให้ นายกานต์ กลับปัดนันท์ พรรคเพื่อไทย (อุบลราชธานี) ชนะการเลือกตั้ง วันที่ 22 ธันวาคม 2567 ดังนั้น ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ จึงเสนอให้แก้ไขพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566 ที่เหมาะสมและ สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยและบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ผู้วิจัยเสนอให้แก้ไขใน 3 มาตราสำคัญ คือ มาตรา 61 มาตรา 64 และมาตรา 65 เพื่อแก้ไขปัญหาการลาออกก่อนหมดวาระของผู้บริหารท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ข้อค้นพบจากการศึกษา พฤติกรรมการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2567 สะท้อนให้เห็นว่า พฤติกรรมการเลือกตั้งในระดับชาติกับระดับท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนและนักการเมืองในภาคอีสานในระดับชาติ ประชาชนจะมีความยึดโยงอยู่กับพรรคการเมือง นโยบายของพรรคการเมือง กระแสนิยมต่อพรรคการเมือง อาทิ กรณี กระแสนิยมพรรคก้าวไกล หรือ พรรคประชาชนในปัจจุบัน แต่ผลการวิจัยเรื่องนี้ มีข้อค้นพบใหม่ทางวิชาการว่า ความนิยมของพรรคการเมืองในระดับชาติ ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับพฤติกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นเสมอไป โดยการเมืองระดับท้องถิ่น ประชาชนจะให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนบุคคล ตัวแปรระดับพื้นที่ และปัจจัยอื่นๆ มากกว่ากระแสพรรค หรือตัวแปรด้านพรรคการเมือง เห็นได้จาก กรณีผลการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2567 ที่พบว่า ผู้สมัครจากพรรคประชาชน คือ นายสิทธิพล เลาหะวนิช พรรคประชาชน ได้เพียงอันดับสาม ได้ 138,837 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 16.28 (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี, 2567) ขณะที่นางจิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล หรือ “มาดามกบ” แม้จะเป็นผู้สมัครอิสระ ไม่สังกัดพรรคที่ประชาชนในพื้นที่ให้ความนิยมชื่นชอบในวงกว้างระดับจังหวัดเหมือนกระแสความนิยมของพรรคก้าวไกล หรือพรรคประชาชน แต่กลับพบว่า ยังได้รับคะแนนการเลือกตั้งสูงถึง 322,986 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 37.87 เป็นต้น

รายการอ้างอิง

- กานต์ กัลป์ดินันท์. (2567, 30 พฤศจิกายน). นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (ผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี หมายเลข 1) พรรคเพื่อไทย (อุบลราชธานี). สัมภาษณ์.
- กานต์ กัลป์ดินันท์. (2567). *สรุปผลงานของ นายกานต์ กัลป์ดินันท์ สมัยดำรงตำแหน่ง นายก อบจ.อบ. ปีงบประมาณ 2564 - 2568 (เส้นทางคมนาคม)*. (เอกสารไม่ตีพิมพ์).
- จิตรวรรณ หวังศุภกิจโกศล. (2568, 18 กุมภาพันธ์). ผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี หมายเลข 3 ผู้สมัครอิสระ. สัมภาษณ์.
- ชูวิทย์ พิทักษ์พรพลก. (2567, 30 พฤศจิกายน). อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี พรรคเพื่อไทย. สัมภาษณ์.
- คารารัตน์ เมตตาริกานนท์. (2546). *การเมืองสองฝั่งโขง: การรวมกลุ่มทางการเมืองของ สส. อีสาน พ.ศ. 2476 - 2494*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

ประเทือง ม่วงอ่อน. (2565). การศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)

อุบลราชธานี (ในการเลือกตั้งวันที่ 20 ธันวาคม 2563) และนายกเทศมนตรีนครอุบลราชธานี (ในการเลือกตั้งวันที่ 28 มีนาคม 2564) และผลกระทบการเลือกตั้งภายใต้พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562. อุบลราชธานี: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (ทุนสนับสนุนการทำวิจัย การสร้างนวัตกรรม และการสร้างงานสร้างสรรค์ จากเงินรายได้คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564)

ประเทือง ม่วงอ่อน. (2568). รายงานการวิจัย นวัตกรรมทางการเมืองในการเลือกตั้งระดับชาติสู่การเลือกตั้งท้องถิ่นระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.): การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 22 ธันวาคม 2567 และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี (ส.อบจ.) วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2568. อุบลราชธานี: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

สิทธิพล เลาหะวนิช. (2568, 8 กุมภาพันธ์). ผู้สมัครรับเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี หมายเลข 2 พรรคประชาชน. สัมภาษณ์.

สุภารัตน์ พิทักษ์พรพัฒน์. (2567, 18 ธันวาคม). สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 7 จ.อุบลราชธานี พรรคเพื่อไทย. สัมภาษณ์.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2566). ผลการเลือกตั้ง สส.ทั่วไป 14 พฤษภาคม 2566 รายจังหวัดอุบลราชธานี. วันที่ค้นข้อมูล 1 กรกฎาคม 2568, เข้าถึงได้จาก <https://ectreport66.ect.go.th/overview>

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี. (2567). ผลการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี กรณีอื่นนอกจากครบวาระ (อย่างไม่เป็นทางการ) (ข่าวแจก วันที่เผยแพร่ 23 ธันวาคม 2567). สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดอุบลราชธานี.

คำแนะนำสำหรับการเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ในวารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง

การเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง คณะรัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการ ในสาขา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การเมือง การปกครอง และสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อเผยแพร่

กองบรรณาธิการวารสารจึงขอเชิญชวนคณาจารย์ บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องส่งบทความวิชาการ บทความงานวิจัย และบทความปริทรรศน์ (Review Article) เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ในวารสารเป็นวารสาร ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ) มีกำหนดการตีพิมพ์ในเดือน มกราคม-มิถุนายน และกรกฎาคม-ธันวาคม ของทุกปี

ข้อกำหนดของการเขียนบทความ ดังนี้

1. ความยาวของบทความ 15-20 หน้ากระดาษ A4 (บน-กั้นหน้า 1.5 นิ้ว / ล่าง-กั้นหลัง 1 นิ้ว)
2. ชนิดของอักษรที่พิมพ์ AngsanaNew ขนาด 16 พอยท์

3. รูปแบบการนำเสนอบทความวิชาการ

ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน (หากเป็นนิสิตระดับหลักสูตรและสถาบันการศึกษา) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทคัดย่อภาษาไทย 10-25 บรรทัด
- บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) โดยเนื้อต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาไทย
- คำสำคัญ (Keywords) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทนำ
- เนื้อหา
- บทสรุป
- รายการอ้างอิง

4. รูปแบบการนำเสนอบทความงานวิจัย ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่องงานวิจัย (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน (หากเป็นนิสิตระดับหลักสูตรและสถาบันการศึกษา) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทคัดย่อภาษาไทย 10 -25 บรรทัด
- บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) โดยเนื้อต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาไทย
- คำสำคัญ (Keywords) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทนำ
- วัตถุประสงค์การวิจัย
- กรอบแนวคิดการทำวิจัยหรือสมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
- ทบทวนวรรณกรรม (แนวคิด ทฤษฎี)
- วิธีการวิจัย
- ผลการวิจัย
- อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย
- รายการอ้างอิง (นาม-ปี APA)

5. การอ้างอิงเนื้อหาใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) ตามหนังสือ สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า (ภาควิชาสารสนเทศศึกษา) คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภาคการพิมพ์, 2551. และการค้นคว้าและการเขียนรายงาน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. การค้นคว้าและการเขียนรายงาน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540)

6. บทความที่ส่งเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและต้องไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

สำหรับการจัดส่งบทความเพื่อตีพิมพ์นั้น

กรุณากรอกแบบนำส่งบทความแล้วสแกน แบบนำส่งบทความ พร้อมทั้งส่งไฟล์ข้อมูลของบทความฉบับเต็มเป็น word และ pdf. เข้าระบบ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/papojournal>

***** กรณีที่บทความไม่ปฏิบัติตามขั้นตอน และรูปแบบการเขียนบทความอย่างครบถ้วน ขอสงวนสิทธิ์ในการส่งกลับไปยังผู้เขียน เพื่อความถูกต้องและเรียบร้อยต่อไป**

- โทรศัพท์ 0-3810-2369 ต่อ 122 หรือ 115 , 0-3839-0243 ฌปภา จิรมงคลเลิศ และธารทิพย์
ภาวะวิภาค

- ในกรณีที่เป็นบุคคลภายนอก ต้องชำระค่าลงวารสาร จำนวน 2,500 บาท โดยชำระได้ที่
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หรือ ชำระผ่านทางธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชีมหาวิทยาลัย
บูรพา เลขที่บัญชี 386-1-00442-9 สาขาแหลมทอง บางแสน และส่งหลักฐานการ ชำระเงินมาที่ E-mail:
polscilawjournal@gmail.com กองบรรณาธิการจะพิจารณาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความและแจ้งผล
การพิจารณาให้ผู้เขียนบทความวิชาการ/ บทความวิจัยทราบ สำหรับบทความที่ผ่านการกลั่นกรองจาก
ผู้ทรงคุณวุฒิแล้วจะได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป

อนึ่ง บทความทุกเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารฯ จะได้รับการอ่านและการประเมินโดย ผู้ทรงคุณวุฒิใน
สาขาวิชานั้นๆ กองบรรณาธิการของสงวนสิทธิ์ในการบรรณาธิการ และ ลำดับการตีพิมพ์ก่อน – หลัง ทั้งนี้
ถ้อยคำ ข้อเขียน ข้อคิดเห็นและข้อสรุปในบทความย่อและบทความทุกเรื่อง ถือเป็นผลงานวิชาการของผู้เขียน
โดยกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

The Guidelines for Articles Submitting to be Considered for Publication in Journal of Public Administration and Politics

Faculty of Political Science and Law, Burapha University offers Journal of Public Administration and Politics with the objectives of promoting and supporting lecturers, personnel students and interested persons to have the opportunity to present and disseminate their academic work in political science, public administration and related fields.

The editorial board welcome lecturers, personnel and interested persons to send academic articles, research articles and review articles for print publication in Journal of Public Administration and Politics. The journal publishes every 6 months (2 issues per year). The scheduled print publication months are June and December. The requirements are as follows;

1. The length of an article: 15 - 20 pages of A4 paper
2. The type of the printed characters: 16-point Angsana New font 16

3. The format for submitting academic articles consists of

- Title (Thai and English) – Abstract (Thai and English)
- Full Name, position and organization
- Thai and English Abstract must have the same content.
- The content of the Thai Abstract must be in accordance with the English one.

The text length of Thai and English abstract altogether must not exceed 10 - 25 lines.

- Keywords
- Introduction
- Main text
- Conclusion
- Reference

4. The format for writing research article/ The research article format consists of

- Research Title (Thai and English)
- Abstract (Thai and English)
- Thai and English Abstract must have the same content.
- Full Name, position and organization
- The content of Thai Abstract must be in accordance with the English one. The

text length of Thai and English abstract altogether must not exceed 10 - 25 lines.

- Keywords
- Introduction
- Research Objective
- Conceptual Framework/ Research Hypothesis
- Review of Related Literatures
- Research Method
- Research Result
- Discussion and Research Suggestion
- Reference

5. A footnote citation format for text references is used as shown (APA style)

Example Citing References in Text

(Downs, 2012, p. 60) or Downs (2012, p. 60)

(Fawcett and Andrew, 1999, pp. 101-110) หรือ Fawcett and Andrew (1999, pp. 101-110)

Example References

Ritchie, B. W. (2003). *Managing Educational Tourism*. Clevedon, UK: Channel View Publications.

Lewin, K., Lippit, R., & White, R. K. (1939). Patterns of aggressive behavior in experimentally created social climates. *Journal of Social Psychology*, 10(2), 271-301.

BBC. (2013). *Chile's judges apologize for their actions after coup*. Retrieved September 5, 2015, from <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-23967816>

The authors can contact the editorial board via Email polscilawjournal@gmail.com in order to get a file about reference method for publishing Journal of Public Administration and Politics. Alternatively, the authors can check the format in the journal website.

6. The articles submitted to the journal to be reviewed for publication must not have already been published elsewhere and not currently be under consideration for publication by other journals

Regarding the article sending, please send

<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/papojournal>

The editorial board will consider choices of referees to assess articles and notify the results to the authors of the academic/research articles. Accepted articles will be published in the Journal.

